

Kyiv University
of Market Relations

MAY 23-24, 2024

THESIS
of International Scientific and Practical Conference

**TRAJECTORY OF BUSINESS,
MANAGEMENT, AND LAW
DEVELOPMENT
IN THE CONTEXT OF GLOBAL
RISKS**

міжнародна науково-практична конференція
«ТРАЄКТОРІЯ РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ, УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ РИЗИКІВ»

ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ РИНКОВИХ ВІДНОСИН»
Kyiv University of Market Relations

ЗБІРНИК ТЕЗ

міжнародної науково-практичної конференції

THESIS

of International Scientific and Practical Conference

ТРАЄКТОРІЯ РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ, УПРАВЛІННЯ ТА
ПРАВА В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ РИЗИКІВ

23-24 травня 2024 року

TRAJECTORY OF BUSINESS, MANAGEMENT AND LAW DEVELOPMENT
IN THE CONTEXT OF GLOBAL RISKS

May 23-24, 2024,

Київ 2024
Kyiv 2024

УДК 33/34:351.86](477)(06)
Т68

*Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради
ВНЗ «Київський університет ринкових відносин»,
(протокол № 9 від 06.06.2024 р.)*

Рецензенти:

Володимир ЛАГОДІЄНКО, доктор економічних наук, професор завідувач кафедри маркетингу, підприємництва і торгівлі Одеського національного технологічного університету

ТРАЄКТОРІЯ РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ, УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ РИЗИКІВ: збірник тез міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 23-24 травня 2024 р.) / за заг. ред. к.е.н., доцента Безпаленко О. В. – Київ: ВНЗ «Київський університет ринкових відносин», – Київ 2024. – 372 с.

Збірник наукових праць присвячений питанням щодо ефективних напрямів оптимізації економіко-правових й управлінських аспектів формування сучасної візії розвитку, а також пошуку нових детермінантів синергетичного поєднання освіти, науки, бізнесу з метою зниження впливу глобальних ризиків та здатності протистояти негативним викликам сьогодення.

Збірник розрахований на науковців, викладачів, аспірантів, студентів і фахівців у сфері економіки, управління та права.

Збірник друкується в авторській редакції. Відповідальність за достовірність і точність інформації, наданої в рукописах, несуть автори.

РЕДКОЛЕГІЯ:

Ірина ЧЕРЕВАНЬ, кандидат економічних наук, доцент, ректор ВНЗ «Київський університет ринкових відносин» (Київ, Україна);

Анна КРАВЧЕНКО, доктор економічних наук, професор, перший проректор Вищого навчального закладу «Київський університет ринкових відносин» (Київ, Україна);

Марина ШОЛУДЬКО, завідувач аспірантурою Вищого навчального закладу «Київський університет ринкових відносин» (Київ, Україна);

Олена БОРОДІНА, кандидат економічних наук, доцент, проректор з науково-педагогічної роботи Вищого навчального закладу «Київський університет ринкових відносин» (Київ, Україна);

Ольга БЕЗПАЛЕНКО, кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри фінансів Вищого навчального закладу «Київський університет ринкових відносин» (Київ, Україна);

Анна КУЛІК, кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри менеджменту, публічного адміністрування та маркетингу Вищого навчального закладу «Київський університет ринкових відносин» (Київ, Україна);

Надія ЗАГРІШЕВА, кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри права Вищого навчального закладу «Київський університет ринкових відносин» (Київ, Україна).

Олександр ЧОБОТЮК, кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту, публічного адміністрування та маркетингу Вищого навчального закладу «Київський університет ринкових відносин» (Київ, Україна)

УДК 33/34:351.86](477)(06)

Вищий навчальний заклад
«Київський університет ринкових відносин», 2024

UDC 33/34:351.86](477)(06)

T68

*Recommended for Publication by the Decision of the Academic Council
Kyiv University of Market Relations
(Minutes of meeting No. 9 of 06.06.2024)*

Reviewers:

Volodymyr LAGODIENKO, Doctor of Sciences in Economics, Professor, Head of the Department of Marketing, Entrepreneurship and Trade, Odesa National Technological University

TRAJECTORY OF BUSINESS, MANAGEMENT AND LAW DEVELOPMENT IN THE CONTEXT OF GLOBAL RISKS: Thesis of International Scientific and Practical Conference (Kyiv, May 23-24, 2024) / by the General Editorship PhD in Economics, Associate Professor of Department Olha BEZPALENKO. – Kyiv University of Market Relations, 2024. – 372 P.

The collection of scientific papers is dedicated to exploring effective approaches for optimizing the economic, legal, and managerial aspects of shaping a modern vision of development. It also investigates new determinants for the synergistic integration of education, science, and business, aiming to reduce the impact of global risks and enhance the ability to withstand the negative challenges of today.

The collection is intended for scientists, teachers, postgraduate students, students and specialists in the field of economics, management and law.

The collection is published in the author's edition. The authors are responsible for the reliability and accuracy of the information provided in the manuscripts.

EDITORIAL BOARD:

Iryna CHEREVAN, PhD in Economics, Associate Professor of Department, Rector, Kyiv University for Market Relations (Kyiv, Ukraine);

Anna KRAVCHENKO, Doctor of Sciences in Economics, Professor, First Vice-Rector of Kyiv University of Market Relations (Kyiv, Ukraine);

Maryna SHOLUDKO, the head of the department of postgraduate studies (Kyiv, Ukraine);

Olena BORODINA, PhD in Economics, Associate Professor of Department, Kyiv University of Market Relations Kyiv, Ukraine (Kyiv, Ukraine);

Olha BEZPALENKO, PhD in Economics, Associate Professor of Department, Head of the Department of Finance, Kyiv University for Market Relations (Kyiv, Ukraine);

Anna KULIK PhD in Economics, Associate Professor of Department, Head of the Department of Management, Public Administration and Marketing, Kyiv University for Market Relations (Kyiv, Ukraine);

Nadiia ZAHRIŠHEVA, PhD of Law, Associate Professor of Department, Head of Department of Law, Kyiv University of Market Relations (Kyiv, Ukraine).

Oleksandr CHOBOTIUK Ph.D in Economics, Associate Professor of Department of Management, Public Administration and Marketing.

UDC 33/34:351.86](477)(06)

Kyiv University of Market Relations, 2024

ЗМІСТ

ВІТАЛЬНЕ СЛОВО ЧЕРЕВАНЬ Ірина	17
ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ	
КРАВЧЕНКО Анна <i>НОВІТНЯ ТРАНСФОРМАЦІЯ ФІНАНСОВОГО ПРОСТОРУ У ВЕКТОРІ РОЗБУДОВИ НООСФЕРНОГО КІБЕРФІНАНСОВОГО СМАРТФОРУ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ ТУРБУЛЕНТНОСТІ</i>	19
GOTTSCHLICH Ronny <i>ENSURING BUSINESS GROWTH IN A HIGHLY COMPETITIVE MARKET ENVIRONMENT</i>	23
SCHRECK Philipp <i>THE ETHICS OF DIGITALISATION AND EMERGING CORPORATE RESPONSIBILITIES IN THE DIGITAL AGE</i>	25
ДВІГУН Алла <i>ВЕТЕРАНИ ВІЙНИ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ СЬОГОДНІ І ЗАВТРА</i>	27
ОХРИМЕНКО Ігор <i>УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМ ПРОЦЕСОМ У ВИЩІЙ ШКОЛІ: ПРОБЛЕМИ СТУДЕНТСЬКОЇ МІГРАЦІЇ</i>	33
ПОТАПЕНКО В'ячеслав <i>АНАЛІЗ ЗАГРОЗ НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ У СФЕРІ ВНУТРІШНОЇ ПОЛІТИКИ</i>	37
СЕКЦІЯ 1 <i>Економіка. Міжнародні економічні відносини</i>	
АНАНЬЄВА Олеся <i>ВИКОРИСТАННЯ ЗБАЛАНСОВАНОЇ СИСТЕМИ ПОКАЗНИКІВ ПРИ ОЦІНЮВАННІ СТРАТЕГІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА</i>	40
АНДРЕЄВ Андрій <i>ЕКОНОМІЧНІ ЧИННИКИ ЦІНОУТВОРЕННЯ НА РОБОТИ СУЧАСНИХ МИТЦІВ</i>	43

АНДРЕЄВА Віта <i>БІЗНЕС-АНАЛІТИКА ЕКСПЕРТНИХ СИСТЕМ В ЕКОНОМІЦІ</i>	46
БЕНДАСЮК Олег <i>МІЖНАРОДНЕ ПАРТНЕРСТВО – ЗАПОРУКА СТАЛОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ В ПЕРІОД ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ</i>	49
БОРОДІНА Олена <i>СУЧАСНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В ПРОЦЕСАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ</i>	52
БОРОДІН Богдан <i>СТАЛИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНІВ УКРАЇНИ</i>	55
ВІНСЬКА Оксана <i>ОСОБЛИВОСТІ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ГЕНДЕРНИХ КВОТ В БІЗНЕСІ ЄС</i>	58
ДОВГАНЬ Максим <i>ЕКОНОМІЧНА ОЦІНКА ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЄКТІВ</i>	60
ЖАРКОВ Олександр <i>СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ</i>	62
ЗУБКО Тетяна <i>ВПЛИВ НЕОПРОТЕКЦІОНІЗМУ НА ЕКОНОМІКУ ЄС</i>	65
ІВАНОВА Юлія, ЩЕРБАК Геннадій <i>МІСЦЕ І РОЛЬ ЄС У СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН</i>	68
КАШПУР Леся <i>КОРЕКТНІСТЬ ВІДОБРАЖЕННЯ ПОДАТКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В ЕЛЕКТРОННОМУ КАБІНЕТІ ПЛАТНИКА ПОДАТКУ</i>	71
КОВАЛЕНКО Олексій <i>ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ</i>	74
КОСОВ Олексій <i>АКТУАЛЬНІ ЗАГРОЗИ ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ КРАЇНИ</i>	77

КРАВЧЕНКО Юрій <i>РОЛЬ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ КЛАСТЕРІВ У РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ</i>	80
ЛАЗАРЕНКО Владислав <i>ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ОРГАНІЧНОГО СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ</i>	83
СИДОРЕНКО Марія <i>МІЖНАРОДНІ МАРКЕТИНГОВІ СТРАТЕГІЇ БАГАТОНАЦІОНАЛЬНИХ КОМПАНІЙ</i>	85
ОБІХОД Тетяна <i>СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ</i>	88
ОГЛОБЛІНА Вікторія, НЕТЯГА Антон <i>ЕКОНОМІЧНЕ ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ В ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД</i>	91
ПАВЛЕНКО Сергій <i>ГЕНЕЗА ТРАНСФЕРУ ТЕХНОЛОГІЙ В ЕКОНОМІЦІ</i>	94
PROTSKO Yaroslav <i>ECONOMIC CHARACTERISTICS OF THE DEVELOPMENT OF IT-COMPANIES</i>	96
РЯБКОВ Сергій <i>ГЛОБАЛЬНІ РИЗИКИ ЕКОНОМІКИ СИСТЕМ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я</i>	98
ШОЛУДЬКО Максим <i>ЕКОНОМІЧНА ОЦІНКА ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА</i>	102
ЧЕРЕВАНЬ Володимир <i>ОСОБЛИВОСТІ ЕКОНОМІЧНИХ МЕХАНІЗМІВ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ</i>	105
ЧЕРЕВАНЬ Ірина, КОВАЛЕНКО Юлія <i>СТАЛИЙ МАРКЕТИНГ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА НА МІЖНАРОДНИХ РИНКАХ</i>	108

CHERNENKO Yuri, BORODINA Olena <i>INTEGRATING CROSS-BORDER ECONOMIC COOPERATION AND RISK MANAGEMENT STRATEGIES IN PUBLIC UTILITY SECTORS</i>	111
СЕКЦІЯ 2 <i>Облік і оподаткування. Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок. Біржова фінансова діяльність</i>	
БЕЗПАЛЕНКО Ольга <i>НОВІТНІ ПІДХОДИ В УПРАВЛІННІ ПЕНСІЙНИМИ АКТИВАМИ</i>	115
БЕРНИКОВ Василь <i>ВПЛИВ АВТОМОБІЛЬНОГО ТРАНСПОРТУ НА НАВКОЛИШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ</i>	118
БОБРОВ Євгеній <i>ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЧИСТИХ ЕНЕРГЕТИЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ</i>	121
БОДНАР Ольга <i>РОЛЬ МАРКЕТИНГОВОГО АУДИТУ В СИСТЕМІ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ</i>	123
БОЦЯН Тетяна, ФОСТОЛОВИЧ Руслан <i>ТРАЄКТОРІЯ РОЗВИТКУ СИСТЕМ УПРАВЛІННЯ ГОТЕЛЬНО- РЕСТОРАННИМ БІЗНЕСОМ В УМОВАХ ЦИФРОВИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ</i>	125
ВОВЧАК Ольга, АНДРЕЙКІВ Тетяна <i>ПОСИЛЕННЯ РОЛІ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ В СИСТЕМІ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОВОЄННОГО ЕКОНОМІЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ</i>	129
ЗАДОРЖНЯ Віта <i>ВИКОРИСТАННЯ ХМАРНИХ СЕРВІСІВ ДЛЯ ВЕДЕННЯ ОБЛІКУ</i>	133

ЗАЯЦЬ Тетяна <i>ВПЛИВ ВОЄННОГО СТАНУ НА ГРОМАДСЬКУ УЧАСТЬ У МІСЦЕВОМУ УПРАВЛІННІ</i>	136
КЛИМАШ Наталія <i>ЖІНОЧЕ ІННОВАЦІЙНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО: ПЕРСПЕКТИВИ ТА РИЗИКИ ПРОВАДЖЕННЯ У ВОЄННИЙ ПЕРІОД</i>	140
КОРНІЄНКО Антоніна <i>ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ЕПОХИ</i>	143
КОСТЕНКО Вадим <i>ЦИФРОВІ ТРАНСФОРМАЦІЇ БІЗНЕСУ</i>	147
МЕЛЬНИК Вікторія <i>КОНКУРЕНТНІ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВА: НОВІ ВИКЛИКИ ВІЙНИ В УКРАЇНІ</i>	151
МЕТЕЛЕНКО Наталя, ОГЛОБЛІНА Вікторія <i>ФІНАНСУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ РИЗИКІВ</i>	155
ОБІХОД Тетяна <i>ЕВОЛЮЦІЯ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ГРОШОВИХ СИСТЕМ</i>	157
ОБОДОВСЬКИЙ Дмитро, БЕЗПАЛЕНКО Ольга <i>ПОЗОВИ ПРО ПЕРСОНАЛЬНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У КОРПОРАТИВНИХ РАДАХ НІМЕЧЧИНИ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ</i>	160
RUMYK Ihor <i>THE EFFECT OF DIGITALIZATION OF THE ECONOMY ON THE USE OF FINANCIAL ASSETS OF THE NON-CURRENT TYPE</i>	163
СОВА Олена <i>ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ ГРОМАДСЬКИХ БЮДЖЕТІВ</i>	165
СОЛОДКИЙ Микола <i>ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ БІРЖОВОГО РИНКУ</i>	168

ФОСТОЛОВИЧ Валентина, ГУРТОВИЙ Юрій <i>ТРАЄКТОРІЯ РОЗВИТКУ КОМУНІКАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОМУ БІЗНЕСІ В УМОВАХ ЦИФРОВИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ</i>	170
ЧЕРНЕГА Інна, КОСТЮК Віра <i>ІНВЕСТИЦІЇ В СОЦІАЛЬНУ СФЕРУ - ФУНДАМЕНТ ДЛЯ ПРИСКОРЕНОГО І БЕЗПЕРЕРВНОГО РОЗВИТКУ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ</i>	174
ЧЕРНОВ Олександр, СЕРАЖИМ Юліан <i>ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА ЯК ПРОВІДНИЙ ІНСТРУМЕНТ ЕФЕКТИВНОГО ЕКОНОМІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В КРИЗОВІ ПЕРІОДИ</i>	177
ЯВОРСЬКА Валентина <i>ПЕРСПЕКТИВИ БІРЖОВОЇ ТОРГІВЛІ ДЕРИВАТИВАМИ НА КРИПТОВАЛЮТИ</i>	179
СЕКЦІЯ 3 <i>Менеджмент. Маркетинг. Публічне управління та адміністрування</i>	
ВИСОЧИН Ірина <i>ІНКЛЮЗИВНІСТЬ ЯК АКТУАЛЬНИЙ ТРЕНД В РИТЕЙЛ</i>	181
ГРІНЧЕНКО Віталій <i>УПРАВЛІННЯ ЗБУТОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ</i>	184
ЖИВОЛОВИЧ Андрій <i>СТИМУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ІТ СЕКТОРУ</i>	187
IVANOV Nikita <i>FINANCIAL STABILITY AS THE BASIS OF EFFICIENT BUSINESS MANAGEMENT</i>	189

КАЛІНА Ірина <i>ВПЛИВ СУГЕСТИВНИХ ФАКТОРІВ НА ПОВЕДІНКУ СПОЖИВАЧА В НЕБЕЗПЕКОВИХ УМОВАХ</i>	191
КАПРАНЧИК Марія, БЕЗУС Алла <i>ВИКОРИСТАННЯ ТЕОРІЇ ТАЛЕБА ПРО АНТИКРИХКІСТЬ В МЕНЕДЖМЕНТІ</i>	194
КУТЛІНА Ірина, ЛОБОДА Юрій <i>ОКРЕМІ АСПЕКТИ НЕЙРОМАРКЕТИНГУ</i>	196
КУЛІК Анна <i>ОРГАНІЗАЦІЯ ТРАНСПОРТНО-СКЛАДСЬКОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЛОГІСТИЧНОГО ПРОВАЙДЕРА</i>	199
КРАМАРЕНКО Олексій <i>АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ПОСТАЧАЛЬНИКІВ ЦЕМЕНТУ В ТОРГОВЕЛЬНУ МЕРЕЖУ</i>	202
ОЛЕФІРЕНКО Сергій, ЧЕРНЕНКО Юрій <i>ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ ТА ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ЇХ РОЗВИТКУ</i>	205
МЕТЕЛЕНКО Наталя, ОГЛОБЛІНА Вікторія <i>КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ МАРКЕТИНГОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ РИЗИКІВ</i>	208
ОКІШЕВ Владислав <i>ЕФЕКТИВНІСТЬ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ ЛОГІСТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ</i>	211
РАКУЛ Ірина <i>СТИМУЛЮВАННЯ НАЙМАНОГО ПЕРСОНАЛУ ТОРГОВЕЛЬНОГО ФОП В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ</i>	213
САМОЙЛЕНКО Антоніна <i>ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ У ЛОГІСТИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ</i>	216

СУХИХ Ігор <i>ЕФЕКТИВНІСТЬ МАРКЕТИНГОВИХ СТРАТЕГІЙ В УМОВАХ ВІЙНИ</i>	219
ТЕСЛЕНКО Микола <i>СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ</i>	222
ЦВІГУН Сергій <i>ХМАРНІ ТЕХНОЛОГІЇ У БІЗНЕСІ</i>	224
ЩЕРБЕЙ Ігор <i>СТИМУЛИ РОЗВИТКУ ВОЄННО-ПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ</i>	227
ЮДІЧЕВА Ольга, АЛАВЕРДЯН Людмила, РОМАНЕНКО Олеся <i>СТАЛИЙ ВЕКТОР РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ ТА ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ РИЗИКІВ</i>	230
ЮДІЧЕВА Ольга, ЛЯЛІНА Наталя, САМОЙЛЕНКО Антоніна <i>ВІЗУАЛЬНИЙ МЕРЧАНДАЙЗИНГ БУДІВЕЛЬНИХ ТОВАРІВ</i>	233
ШПАЧУК Вадим <i>ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВ</i>	236
СЕКЦІЯ 4 <i>Право. Міжнародне право</i>	
АРМАШ Надія <i>ПОНЯТТЯ ТА ПРАВОВА ПРИРОДА АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРОЦЕДУР</i>	239
БАРАНЯК Володимир, МАКОВЕЦЬКА Неля <i>ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ МЕТОДИКИ: ПОНЯТТЯ, СИСТЕМА ТА ЗАВДАННЯ</i>	242

БЕЗЗУБОВ Дмитро <i>ПРИНЦИПИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ</i>	245
БІЛЕЦЬКА Анастасія <i>ДО ПИТАННЯ ВІДСТУПУ УКРАЇНИ ВІД КОНВЕНЦІЇ З ПРАВ ЛЮДИНИ</i>	249
БЛОКОНЬ Ігор, СЕРГЄЄВ Ігор <i>АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПРАВОПОРУШЕННЯ У БУДІВНИЦТВІ І ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОМУ ГОСПОДАРСТВІ</i>	251
БІСЮК Олена <i>ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ РЕГУЛЮВАННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ: МІЖНАРОДНИЙ АСПЕКТ</i>	253
БОВТЕНКО Маргарита <i>ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ АДВОКАТА ПІД ЧАС УЧАСТІ У КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ</i>	256
БОЙКО Юлія <i>СИСТЕМА ЖЕНЕВСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ</i>	260
БОЯРЧУКОВ Сергій <i>ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВОВОГО КОНТРОЛЮ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ АРБІТРАЖНИХ КЕРУЮЧИХ</i>	263
ВИШНЕВЕЦЬКА Вікторія, СЕРГЄЄВ Ігор <i>ВІЙСЬКОВО-ЦИВІЛЬНІ АДМІНІСТРАЦІЇ</i>	266
ГАЛУШКО Анастасія, ПАВЛОВСЬКА Анастасія <i>ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ЗЕЛЕНИЙ КУРС І ЙОГО ЗВ'ЯЗОК З УКРАЇНОЮ</i>	268
ГОРГОЛЮК Артур, ІСАЄВА Наталія <i>ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТРАНСФЕРТНОГО ЦІНОУТВОРЕННЯ В УКРАЇНІ В СУЧАСНИЙ ПЕРІОД</i>	271

ГРАБАЗЕЙ Анастасія, НАЗАРЕНКО Анна, КОРТУКОВА Тамара <i>ЗАСТОСУВАННЯ ПРАВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В УКРАЇНСЬКИХ СУДАХ</i>	274
ГРИЦЮШКО Віталій, ЗАГРІШЕВА Надія <i>СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ</i>	277
ДЕРЕВ'ЯНКО Богдан <i>ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ ВУГІЛЬНИХ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ</i>	280
ДОМАНСЬКА Христина <i>ПИТАННЯ УКЛАДАННЯ ШЛЮБУ ГРОМАДЯНА УКРАЇНИ З ІНОЗЕМНИМ ЕЛЕМЕНТОМ</i>	283
ЗАГОР'ЯНСЬКА Анастасія <i>МІЖНАРОДНЕ ПРАВО В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ: НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ</i>	286
ЗАГРІШЕВА Надія <i>ПУБЛІЧНІ ТА ПРИВАТНІ ІНТЕРЕСИ У СФЕРІ ТРАНСФЕРА ТЕХНОЛОГІЙ</i>	289
ЗАДОРЖНИЙ Андрій <i>ВІДМОВА ВІД ПРАВА ВИМОГИ ЯК СПОСІБ ЗДІЙСНЕННЯ ОСОБОЮ СУБ'ЄКТИВНОГО ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА</i>	294
ЗАЙЦЕВА Мілена <i>ДО ПИТАННЯ ПЕРСПЕКТИВИ СТВОРЕННЯ МІЖНАРОДНОГО ТРИБУНАЛУ ЩОДО РФ</i>	297
ЗАЇКА Анна <i>ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДОГОВОРУ ТРАНСПОРТНОГО ЕКСПЕДИРУВАННЯ</i>	299
ЗУБКОВА Єлизавета <i>УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКІ ВІДНОСИНИ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРОБЛЕМИ СПІВПРАЦІ</i>	303

ІСКОВИЧ Всеволод <i>ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ТА СТАНОВЛЕННЯ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА</i>	305
КАРТАМИШЕВА Карина <i>ПРАВОВИЙ НІГІЛІЗМ: ПРИЧИНИ ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ</i>	307
КОВАЛЕНКО Maria <i>FINANCIAL ASPECTS OF PRIVATE MILITARY COMPANIES</i>	313
КОЛЕСНІКОВ Андрій <i>ОБ'ЄКТИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВОСУДДЯ</i>	316
ЛАТА Наталія, МАЛЬЦЕВА Анастасія <i>ПРОЦЕСУАЛЬНІ СТРОКИ ЗВЕРНЕННЯ ДО АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДУ ЩОДО ОСКАРЖЕННЯ РІШЕННЯ ПОДАТКОВОГО ОРГАНУ</i>	318
ЛЕВКІВСЬКА Анастасія <i>МІЖНАРОДНИЙ ВІЙСЬКОВИЙ ТРИБУНАЛ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ МЕХАНІЗМ ПРИТЯГНЕННЯ ДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА МІЖНАРОДНЕ ПРАВО</i>	321
МЕЛЬНИЧУК Ігор <i>ДЕРЖАВНІ МЕТОДИ МИТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ</i>	323
МЄДВЕДЄВА Марія <i>ПОНЯТТЯ ЗЛОЧИНУ АГРЕСІЇ В СУЧАСНОМУ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОМУ КОНТЕКСТІ</i>	325
МІХНЕВИЧ Вікторія <i>СУДОЧИНСТВО В МІЖАМЕРИКАНСЬКОМУ СУДІ З ПРАВ ЛЮДИНИ</i>	328
ОБІХОД Тетяна <i>ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ</i>	332
ОХРІМЕНКО Вікторія, КОРТУКОВА Тамара <i>ПРИЄДНАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ДО КОНВЕНЦІЇ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ І ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ</i>	334

ПИЖИК Андрій <i>ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ПРАЦІВНИКІВ ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ</i>	337
ПОДСЄВАЛОВА Наталія, ЗАГРІШЕВА Надія <i>ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ КРАЇН АРАБСЬКОГО СХОДУ</i>	340
ПРИМАК Юлія <i>ЗАХИСТ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ</i>	343
РОМАНЧЕНКО Світлана <i>РОЛЬ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА У РЕГУЛЮВАННІ КОНФЛІКТІВ ТА МИРОТВОРЧОМУ ПРОЦЕСІ</i>	345
САЛЮТІНА Єлизавета <i>БОРотьБА З КОРУПЦІЄЮ ЯК СКЛАДНИК ВСТУПУ ДО ЄС</i>	348
СМІРНОВ Ілля <i>ПІДХОДИ ДО РОЗУМІННЯ ЗАКОНОДАВЧОЇ БАЗИ ДЛЯ ЗАХИСТУ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ ТА ГРОМАДЯНИНА УКРАЇНИ</i>	350
СТЕПАНЕНКО Дар'я <i>ПРОБЛЕМА НЕРОЗПОВСЮДЖЕННЯ ЯДЕРНОЇ ЗБРОЇ У МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ</i>	353
STUDENNIKOV Mykhailo <i>IMPACT OF PRIVATE MILITARY COMPANIES ON REGIONAL SECURITY AND ARMED CONFLICTS</i>	357
ТРУФАНОВА Діана <i>ПОНЯТТЯ ВИНИ ЯК ЕЛЕМЕНТ ЗМІСТУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ</i>	359
ХОРВАТОВА Оксана <i>ЗНАЧЕННЯ ДОВГОСТРОКОВОГО ДОГОВОРУ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ ДЛЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ</i>	363

ЯКОВЛЕВ Олександр <i>ОБОВ'ЯЗОК ДОБРОСОВІСНОСТІ УЧАСНИКІВ ЦИВІЛЬНОГО, ГОСПОДАРСЬКОГО ТА АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ РИЗИКІВ</i>	366
ЯСЬКО Тетяна <i>МЕХАНІЗМ ЗАСТОСУВАННЯ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ САНКЦІЙ</i>	370

ЧЕРЕВАНЬ Ірина,

кандидат економічних наук, доцент,
ректор ВНЗ «Київський університет ринкових відносин»
м. Київ, Україна

Вельмишановні колеги, доброго дня! Дозвольте привітати всіх гостей та учасників із відкриттям Міжнародної науково-практичної конференції “Траєкторія розвитку бізнесу, управління та права в умовах глобальних ризиків”!

Передусім хотілося б висловити слова вдячності учасникам конференції. На мою думку, це чудова можливість для науковців України та інших країн світу і представників бізнес-структур обмінятися досвідом, обговорити новітні підходи, методи, інструменти, тактики, стратегії управління та організацію їх діяльності в умовах розвитку сучасного економічного та правового співробітництва.

Метою нашої конференції є не тільки створення ефективного простору для обміну цікавими та оригінальними думками, для розробки комплексних підходів та ефективних напрямів оптимізації економіко-правових й управлінських аспектів формування сучасної візії розвитку, а й започаткування базису для пошуку нових детермінантів синергетичного поєднання освіти, науки та бізнесу з метою зниження впливу на них глобальних ризиків та підвищення рівня їх адаптованості, здатності протистояти негативним викликам сьогодення.

Сучасний етап розвитку світової спільноти значною мірою формується в умовах впливу процесів глобалізації, підвищення рівня інтегрованості економічних структур, зміни геополітичних пріоритетів функціонування господарського простору. Це, з одного боку, відкриває нові можливості для розвитку всебічної співпраці, використання інтеграційних пріоритетів, застосування інструментів комплексної взаємодії в усіх економічних сферах, з іншого – створює нові ризики, врахування яких є необхідною умовою ефективного функціонування бізнесу. Все це зумовлює необхідність пошуку інноваційних підходів організації економічних процесів, які спроможні забезпечити, насамперед, функціонування суб’єктів господарювання на засадах сталого розвитку, методів управління сучасним бізнесом, що ґрунтуються на новітніх тенденціях інформатизації та цифровізації, у використанні ефективних інструментів маркетингового менеджменту, який все більше набуває холістичних рис. Зважаючи на це, особливого значення набуває також правове поле розвитку бізнес-процесів, спроможне забезпечити їх конкурентоспроможність разом із високим ступенем захищеності, зниження рівня ризикованості економічних операцій, суттєву роль правових та регуляторних аспектів ведення бізнесу в умовах глобальних ризиків.

Для України в умовах повномасштабної військової агресії російської федерації особливого значення набуває питання переформатування розвитку бізнесу, у тому числі, в економіко-правовій площині, пошук нових векторів управління та організації діяльності підприємств різних організаційно-правових форм з урахуванням негативних зовнішніх викликів. І, звичайно, у цьому контексті необхідно відмітити важливість врахування світового досвіду ведення та організації бізнесу, особливо в контексті перспектив євроінтеграційної спрямованості розвитку економічних та політико-правових векторів взаємодії.

Хочу підкреслити, що ми свідомо використовуємо термін *траєкторія* у назві нашої конференції, що передбачає аналіз можливих шляхів розвитку бізнесу, управління та права під впливом зовнішніх факторів, які в кінцевому підсумку визначають їх результативність та ефективність. Йдеться передусім про вплив глобальних ризиків, які видозмінюють основні підходи до ведення бізнесу, про інструменти та методи управління економічними процесами, а також про правові засади функціонування різних інституцій, які визначають загальні тенденції їх модифікації та адаптації.

Розвиток бізнесу, управління та права в умовах глобальних ризиків актуалізує необхідність комплексного підходу до пошуку ефективних напрямів функціонування суб'єктів господарювання, обговорення спільних пріоритетів у формуванні дієвих інструментів контролю та управління ризиками, здатних забезпечити високий рівень взаємної інтегрованості у процесі подолання зазначених викликів.

Саме спільне бачення ефективних підходів розвитку бізнесу, обмін досвідом імплементації управлінських практик, одночасно гнучких та стійких до зовнішніх впливів, обговорення оптимального правового підґрунтя для організації діяльності в умовах змін, на мою думку, мають стати пріоритетами нашої наукової співпраці в межах цієї конференції.

Тож щиро бажаю всім гостям та учасникам конференції творчого натхнення, продуктивної співпраці, цікавих і конструктивних дискусій.
Дякую! Успіху всім!

УДК 336.76

КРАВЧЕНКО Анна,

доктор економічних наук, професор, перший проректор,

професор кафедри фінансів ,

ВНЗ «Київський університет ринкових відносин»

м. Київ, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5733-6582>

НОВІТНЯ ТРАНСФОРМАЦІЯ ФІНАНСОВОГО ПРОСТОРУ У ВЕКТОРІ РОЗБУДОВИ НООСФЕРНОГО КІБЕРФІНАНСОВОГО СМАРТФОРУ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ ТУРБУЛЕНТНОСТІ

В Україні вирує війна, світ гостро потребує змін. Водночас від рівня модернізованості системи фінансового простору у векторі живлення державницьких процесів країни й міжнародного економічного розвитку залежить розвиток розумного світу.

Варто зазначити, що принципами функціонування фінансового простору держави в умовах воєнної турбулентності мають бути: новітня трансформаційність, ефективність, конкурентоздатність, глобалізаційність, протистояння воєнним викликам, адаптивність, відновлюваність, розвиток, верховенство права, стійкість, антикорупційність, антимонополізм, боротьба з фінансовою злочинністю, прозорість, інклюзивність, фінансово-правова й кібербезпека, кіберфінансова технологічність.

Також в Україні необхідно здійснити цілісну легалізацію криптоіндустрії з урахуванням детермінантів воєнних й кіберзагроз та підписання угод України з ЄС щодо євроінтеграції в рамках запропонованої власної концепції функціонування цифровізованого фінансового ринку як передумови створення ноосферного кіберфінансового смартпростору. Відтак на ринку віртуальних активів необхідно сформувані та удосконалити нормативно-правову базу, сформувані належне інституційне й інформаційно-технічне забезпечення. ВРУ прийнято відповідний закон України, наразі ветований Президентом, який унормовує ринок криптоактивів в країні та регулює обіг інструментарію: токенів з прив'язкою до активів, електронних грошей, сервісу тощо. Утім, на світовому ринку віртуальних активів прослідковується: маніпулятивність ціноутворення, псевдоанонімність, вплив монополізму (наприклад, 2% біткоїн-адрес - контролюють близько 95% усіх біткоїнів), а також існують хакерські атаки, котрі за останній рік вивели понад \$140 мільйонів доларів США тільки з криптобірж. Отже, недоліки криптовалют: централізація окремих блокчейнів, майнінгу, емісії; незворотність операцій; порушення приватності; ймовірні фінансові бульбашки; юридичні проблеми щодо законності платіжного засобу та відсутність правового захисту інвесторів; незначна глибина ринку тощо. Переваги криптовалют: децентралізація, анонімність, демократичність,

прозорість, стійкість до інфляції, складність крадіжки з апаратних гаманців, неможливість блокування крипторахунків тощо. Водночас профіт в трейдингу криптоактивами забезпечується за допомогою формування ефективної торгової стратегії, біхевіорестичного трейдингу, належного супроводу відкритих позицій, визначення сетапів (зокрема, 70% просідання ринку, накопичення ринкового інтересу, хибного пробою рівня та актуальності відкриття ринкової позиції - «точки входу»).

Водночас необхідно зазначити, що сучасна система фінансового простору виявилася неспроможною до абсорбції шоково-деструктивних станів, сформованих під впливом викликів глобальної турбулентності, воєнних й кібзагроз, фінансових злочинів та засвідчила нездатність до цілісної трансформації в умовах глобально-цифрових імперативів, що сформувало гостру потребу створення ноосферного кіберфінансового смартпростору (як мегакіберфінансову територію вищої інтелектуальної новітньої системи управління, кіберфінансової комунікації щодо таргетного трансферу кіберфінансових інструментів та прав власності для ефективізації фінансових процесів в умовах кібер-, біо- та воєнних ризиків) та створення кіберфінансового інструментарію (як синергетичного засобу кіберфінансового простору щодо забезпечення отримання кіберфінансових ресурсів у векторі поліфункціональної кіберфінансової бази, прав власності, хеджування, доходів ринкових контрагентів). Тож необхідно здійснити удосконалення форм криптоіндустрії, зокрема віртуальних активів, як цивільного, нематеріального, вартісного цифрового контенту.

Наведена нижче структурно-методологічна модель розкриває механізм функціонування ноосферного кіберфінансового смартпростору (рис.1).

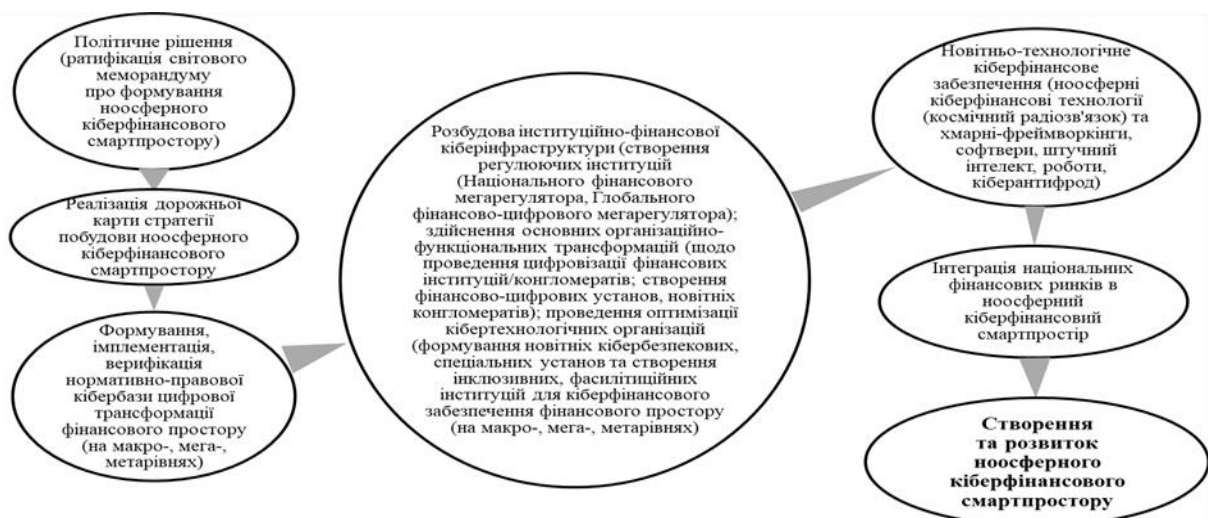
Відтак, передумовою розбудови новітніх фінансових відносин метафізичної величини постає створення ноосферного кіберфінансового смартпростору (рис.2).

Водночас для функціонально-правової трансформації сучасного фінансового простору України необхідно сформувати новітнє інституційно-функціональне й інструментальне підґрунтя фінансових відносин, а також внести зміни до законодавства країни (зокрема, шляхом прийняття нових нормативно-правових актів).

Рис. 1. Структурно-методологічна модель механізму функціонування ноосферного кіберфінансового смартпростору

Джерело: власна розробка

Рис. 2. Імітаційна модель розбудови ноосферного кіберфінансового смартпростору

Джерело: власна розробка

Зокрема, необхідно створити: Національний фінансовий мегарегулятор України (як централізовану мегарегуляторну фінансову інституцію з налагодження, стабільності і розвитку національних й міжнародних фінансових відносин, а також фінансово-правового, політико-монетарного, фінансового регулювання, нагляду, пруденційної та організаційно-інноваційної діяльності щодо усіх секторів фінансового простору країни); Національну інституцію по боротьбі з фінансовою злочинністю

(як централізовану національну інституцію боротьби з фінансовою злочинністю, що виконуватиме пруденційні заходи, нагляд, контроль, регулювання з правоохоронно-фінансових, оборонно-фінансових питань, співпрацюватиме з НФМУ, РНБО, FATF, правоохоронними кіберінституціями для забезпечення безпеки у фінансовому просторі та боротьби з фінансовою злочинністю).

Також варто забезпечити прийняття нових законів щодо трансформації фінансового простору з урахуванням детермінантів: глобалізації, централізації, кіберфінансової цінності, фінансової й воєнної безпеки.

Важливою є й гармонізація законодавства відповідно до змістової, темпоральної та ієрархічної узгодженостей, а також нівелювання нормативно-правові колізії функціонального підгрунття фінансового простору держави в умовах воєнної турбулентності у векторі адаптації до вимог ЄС і світових трендів.

УДК: 005.591.3:339.137.2

GOTTSCHLICH Ronny,
Shareholder of the Heunadel Retail Advisory
Ronny Gottschlich & Associates
Germany

ENSURING BUSINESS GROWTH IN A HIGHLY COMPETITIVE MARKET ENVIRONMENT

One of the manifestations of globalisation is the intensification of competitive struggle among enterprises, which requires them to employ strategic approaches to ensure sustainable development. The utilisation of effective strategies to ensure business growth in a highly competitive market environment, focusing on innovation, market differentiation, customer orientation, and operational efficiency, allows enterprises to secure their advantage and, consequently, increase their influence and market share.

Innovation is a key driver of growth in a competitive environment. Companies must continuously improve their products, services, and processes to stay ahead of competitors. This includes:

1. Investment in research and development (R&D), which leads to the creation of fundamentally new, innovative products and services that set the company apart from its competitors;
2. Implementation and utilisation of advanced technologies that improve operational efficiency and enhance customer service;
3. Development of an organisational culture that encourages creativity and innovation, resulting in a sustained competitive advantage.

Another factor playing a crucial role in the saturated global market is the differentiation of the company's offerings. A critical factor in ensuring growth in the competitive struggle is the ability of businesses to develop unique value propositions that are in high demand by society. This can be achieved through the following factors:

- Branding. Creating a strong brand that consumers associate with reliability, quality, and uniqueness;
- UVP (Unique Value Proposition) and USP (Unique Selling Proposition). Defining and promoting what makes a product or service unique and beneficial to customers;
- Customer service. Employing a set of marketing tools to create a sense of exclusivity in service, aiming to build loyalty and a positive image.

Understanding and meeting the needs and interests of customers is crucial for the successful development of a business. By establishing an effective communication policy aimed at building trust-based relationships with consumers, companies can accurately gather information and adapt their offerings to meet changing needs. Such an approach, focused on establishing feedback with the customer, can increase satisfaction and loyalty.

Considering global experience in analysing the effectiveness of enterprises in a competitive environment, it can be asserted that operational optimisation is a determining factor that allows for cost reduction and increased profitability. Companies should focus on optimising supply chains, enhancing productivity, and implementing effective management methods.

It is also worth noting that, when analysing global business development trends, one of the important features that enable rapid development is the practice of forming strategic alliances and partnerships. Cooperation can lead to market expansion, the use of shared financial and material resources, and a significant increase in potential capabilities.

Ensuring business growth in a highly competitive market environment requires a multifaceted approach, which includes innovation, market differentiation, customer orientation, operational efficiency, and strategic alliances. Skilful application of these strategies in practice will enable companies not only to survive but also to thrive amidst intense competition.

УДК: 005.35:004.77

SCHRECK Philipp,

Prof. Dr., Friede-Springer-Endowed,

Chair of Business Ethics & Management Accounting,

Martin-Luther-University Halle-Wittenberg,

Germany

THE ETHICS OF DIGITALISATION AND EMERGING CORPORATE RESPONSIBILITIES IN THE DIGITAL AGE

The development of digital technologies in modern conditions is happening at a very rapid pace, which, in turn, raises numerous ethical challenges not only for businesses but also for society as a whole. Considering the digital transformation processes and artificial intelligence development, it is essential to focus on understanding how digitalisation affects ethical decision-making and corporate responsibility in the digital era.

Digitalisation permeates all spheres and fundamentally changes the landscape of business operations, affecting everything from data management to customer interaction. The comprehensiveness and scope of digitalisation require coordinated actions at all stages of its development and application, which, in turn, leads to a wide range of issues and consequences. The primary ethical issues are related to areas such as data privacy, cybersecurity, and algorithmic transparency.

The mechanism of digitalisation involves a constant growth in the collection and analysis of personal data, which can lead to the uncontrolled use of acquired information and breaches of confidentiality. Given this, corporations must find a balance between using data for business insights and respecting privacy rights. Therefore, it is crucial that ethical data management includes obtaining informed consent, ensuring data security, and maintaining transparency in data usage.

One of the primary and pressing threats of the modern age is cybersecurity. The digital era significantly increases the risk of cyberattacks, making reliable and effective cybersecurity measures an ethical necessity. A crucial aspect is creating a mechanism that holds companies accountable for protecting the confidential information at their disposal and maintaining stakeholder trust by preventing data breaches and cyber-attacks.

Another important issue that raises concerns about bias and fairness is the transparency of algorithm use in decision-making processes. Ethical duties include ensuring the transparency and comprehensibility of algorithms and conducting regular audits to reduce bias and ensure fair outcomes.

With digitalisation, the range of corporate responsibility goes beyond traditional limits. Companies should adopt a proactive stance in addressing the ethical implications of their digital practices. To achieve this, companies should concentrate on areas such as corporate governance and ethics, stakeholder engagement, sustainability, and social responsibility.

Effective corporate responsibility can be achieved through coordinated efforts in the following aspects:

- Adhering to a clear governance system necessary for navigating the complexities of digital ethics;
- Integrating ethical considerations into corporate governance, which includes establishing clear policies, training employees, and creating oversight mechanisms to ensure ethical behaviour in digital operations;
- Ensuring transparent communication and active dialogue, which help build trust and align corporate actions with stakeholder expectations;
- Digitalisation offers opportunities for enhancing sustainability, such as reducing environmental impact through efficient resource management;
- Using digital technologies for the benefit of society, addressing issues of digital inclusion and the digital divide.

The digital era presents both opportunities and challenges for corporate ethics. Companies must adapt to the constantly changing digital landscape by adopting robust ethical frameworks and demonstrating responsibility in their digital practices. By prioritising data privacy, cybersecurity, algorithmic transparency, and stakeholder engagement, businesses can successfully navigate the ethical complexities of digitalisation and meet their obligations in rapidly evolving transformational processes.

УДК: 332.146.3:332.142+321.01

ДВІГУН Алла,

доктор економічних наук, професор,

головний науковий співробітник,

Національний інститут стратегічних досліджень,

м. Київ, Україна

ORCID ID:: <https://orcid.org/0000-0002-0168-8682>

ВETERАНИ ВІЙНИ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ СЬОГОДНІ І ЗАВТРА

Протягом двох років війни прогнозується, що в 2024 році Україна вже буде країною, в якій особливої уваги та турботи потребуватимуть щонайменше 1,5 мільйона співгромадян, які здобули досвід участі в воєнних діях [1]. Очевидно, що так само в фокусі спеціальної пріоритетної опіки держави перебуватимуть і члени сімей ветеранів та сімей загиблих воїнів, а це додатково ще кілька мільйонів людей. За загальними підрахунками ця цифра у 2024 році може сягнути 4 млн. осіб. За даними Міністерства у справах ветеранів України, чисельність ветеранів, членів їхніх сімей та сімей загиблих воїнів після перемоги становитиме близько 10% від загальної чисельності населення України. І це найбільша цифра у відсотковому відношенні серед інших країн, які також мають у себе ветеранів [2]. Оскільки війна затягується, прогнозні оцінки будуть змінюватися у бік збільшення.

В Україні докладаються великі зусилля для того, щоб після повернення додому українські захисники не мали жодних проблем з адаптацією до цивільного життя. Однак існують і певні труднощі.

Перш за все, труднощі стосуються тих бійців, які родом з невеликих громад та сільської місцевості. Дуже часто у селі не працює помічник ветерана, немає реабілітаційного центру, немає фахового психолога тощо.

Існують проблеми з працевлаштуванням або відкриттям бізнесу. У 2024 році ситуація з працевлаштуванням ветеранів погіршилась. Рівень безробіття серед цієї категорії громадян за рік зріс на 3%, і складає більше ніж 31% [3]. Станом на 2024 рік ветерани працевлаштовані у сферах:

оборонно-промисловий комплекс; правоохоронні органи, митна та податкова служби; галузь культури – менше 1%;

сфера охорони здоров'я; галузь машинобудування; сфера будівництва; тимчасова зайнятість; логістика; система охорони та безпеки – від 1 до 3%;

сфера освіти та науки; сільське господарство; громадський сектор; ІТ-сфера – від 3 до 5%;

сфера послуг – 5,44%;

державна служба, бюджетні (державні) установи, організації – 7,5%;

власна справа (ФОП, самозайнята особа) – 8,3%;

Мають статус безробітного – 31% ветеранів.

За даними опитування щодо кар'єрних можливостей ветеранів Українського ветеранського фонду найбільшу проблему в майбутньому працевлаштуванні ветерани бачать не в рівні зарплати. Їх турбують проблеми з фізичним здоров'ям (63,61%), нерозуміння з боку суспільства (63,32%) та психологічні труднощі (50,57%) [3]. Окремою проблемою ринку праці є низький рівень працевлаштування осіб з інвалідністю. Війна спричиняє втрати функціональності організму різних ступенів у значній кількості громадян, особливо військовослужбовців. За оцінками Конфедерації роботодавців України, у 2023 році з 2,1 млн осіб з інвалідністю працездатного віку працевлаштовані лише близько 32%. Тобто рівень безробіття осіб з інвалідністю працездатного віку складає 68% [3]. Неспроможність ринку праці забезпечити зайнятість таких громадян після реабілітації призведе до ризику втрати ними власних джерел доходів. Це матиме негативний вплив на фінансову самостійність їхніх сімей [4]. Недооцінена проблема сьогодні – більше часу на її вирішення завтра. Саме тому ігнорування викликів та ризиків, пов'язаних з реінтеграцією ветеранів з інвалідністю у суспільне життя та робочий процес, може стати підґрунтям для потужної соціальної кризи вже в найближчі роки [4].

Також є можливим та навіть наявним зростання ризиків у житті ветеранів, таких як конфлікти в родині, зловживання алкоголем та наркотичними речовинами, самогубства, прояви посттравматичного стресового розладу. Згідно з доповіддю Всесвітньої організації охорони здоров'я, майже 10 мільйонів мешканців України можуть зіткнутися з психологічними проблемами, бо в Україні учасниками бойових дій мимоволі стали ще й мільйони мирних жителів.

Отже, ключовими проблемами адаптації ветеранів війни в Україні є:

1. Доступність соціальних гарантій. Доступ ветеранів до соціальних програм і пільг великою мірою залежить від місця проживання. Ветерани, які мешкають у великих містах, мають кращий доступ до соціальних гарантій порівняно з тими, хто живе в маленьких громадах. Ця нерівність може призвести до того, що деякі ветерани не отримають належну підтримку.

2. Недостатність пільг та гарантій. Деякі існуючі пільги та гарантії, які надаються ветеранам, можуть бути недостатніми для вирішення їхніх потреб і проблем. Наприклад, надання фінансової допомоги на недостатньому рівні формує ризик незабезпечення життєвих потреб ветеранів та членів їхніх сімей.

3. Потреби ветеранів. Важливо розуміти, що потреби ветеранів можуть варіюватися, включаючи фізичну та психологічну реабілітацію, соціальну підтримку, психологічну допомогу, працевлаштування, житло та багато інших аспектів. Державі слід враховувати ці різні потреби та надавати індивідуальну підтримку ветеранам.

4. Проблеми з житлом. Надання житла ветеранам після завершення війни може бути важким завданням, особливо з урахуванням великої кількості

ветеранів. Багато ветеранів можуть залишитися без житла, що створює серйозні проблеми для їх адаптації.

5. Втрата довіри суспільства. Якщо ветерани починають відчувати, що держава не виконує свої обіцянки і пільги, це може призвести до розділення та нерозуміння між ветеранами і цивільним населенням. Опитування, проведене Українським ветеранським фондом в січні 2024 року серед ветеранів, показало, що 63,3% ветеранів зіштовхнуться з нерозумінням з боку суспільства.

Виникають також проблеми, пов'язані з іншими аспектами життя.

Перш за все, це соціалізація ветеранів. Ветерани потребують допомоги у соціалізації в цивільному житті. Соціальна інтеграція має включати в себе працевлаштування, навчання новим навичкам та психологічну підтримку.

Можливі також проблеми з отриманням або втрата статусу ветерана, що може призвести до їхньої низької самооцінки та втрати гідності.

Збільшення числа безробітних та інвалідів може спричинити нерівновагу на ринку праці та відмінити можливості працевлаштування для багатьох ветеранів.

Ветерани, позбавлені можливості працевлаштування, можуть відчувати обмеженість у самореалізації, що призведе до погіршення їхнього психоемоційного стану та відчуження від суспільства.

Недооцінка проблем ветеранів та їхньої реінтеграції може сприяти розвитку деструктивної соціальної поведінки серед них, що може негативно позначитися на суспільстві.

Головними напрямками адаптації ветеранів у суспільне життя є:

Реабілітація та реадаптація. Фізична реабілітація та психологічна підтримка ветеранів є критично важливими. Ветерани мають бути забезпечені доступом до якісної медичної допомоги та психологічної реабілітації. Рееадаптація також означає надання можливостей для навчання і здобуття навичок, що дозволять ветеранам знайти роботу та інтегруватися в суспільство.

Соціальні гарантії. Ветеранам потрібні різні види підтримки, включаючи фінансові компенсації, медичну допомогу, освіту та житло. Чинне законодавство передбачає великий перелік гарантій щодо ветеранів війни. Проте вони не всім доступні на однаковому рівні. Тому важливо не лише надавати ці пільги, але також робити їх доступними для всіх ветеранів, незалежно від місця проживання.

Житло. Проблема житла є вкрай важливою. На жаль, спроможності держави не перекрыють запит на житло для ветеранів ще багато років. Тому потрібно шляхом створення принципово нового законодавства впровадити механізми та інструменти, які сприятимуть швидкому отриманню власного житла.

Соціальна підтримка сімей. Сім'ї можуть зазнавати стресу через втрати та інші проблеми. Психологічна та фінансова підтримка сімей є важливою складовою процесу адаптації ветеранів.

Суспільна свідомість і підтримка. Важливо сприяти позитивному ставленню до ветеранів в українському суспільстві, механізми інтеграції мають забезпечити від потенційної загрози стигматизації ветеранів.

Професійна підготовка та зайнятість. Для ветеранів важливо мати можливість перекваліфікації і отримання нових навичок, які дозволять їм знайти роботу після війни. Потрібно створення та впровадження програм підготовки та забезпечення доступу до оновленого ринку праці.

Україна має впровадити комплексні механізми підтримки ветеранів та членів їх сімей та сімей загиблих. Це допоможе зменшити можливі проблеми і забезпечити гідність та якісне життя для ветеранів, а також їхніх сімей. Крім того, ефективна реалізація ветеранської політики - це одна із найважливіших складових національної безпеки України.

Корисним є використання міжнародного досвіду щодо покращення державної ветеранської політики. Розглянемо його деякі аспекти.

У міжнародній практиці послуги в сфері охорони здоров'я є одними з пріоритетних для ветеранів, що зумовлено їх безпосереднім досвідом участі у воєнних діях, виживання в екстремальних умовах, одержання різного роду травм. Це перш за все є створення окремого підрозділу в системі охорони здоров'я або в системі оборони та національної безпеки, що міг би інституційно досліджувати, створювати та координувати ветеранські політики в сфері медичного забезпечення.

До прикладу, у Сполучених Штатах Америки усі зареєстровані ветерани отримують комплексний пакет послуг Департаменту у справах ветеранів (VA), який включає профілактичну, первинну та спеціалізовану медичну допомогу, а також діагностичні, стаціонарні та амбулаторні медичні послуги. Існує також окрема програма для членів родин ветеранів. Health Care Benefits for Dependents (CHAMPVA) – це комплексна програма медичної допомоги, в рамках якої Департамент у справах ветеранів (VA) розділяє вартість медичних послуг та матеріалів, що покриваються, з відповідними бенефіціарами

У Сполученому Королівстві дослідницькі центри при Міністерстві оборони активно проводять дослідження проявів посттравматичного синдрому у військових та ветеранів, зокрема й для того, щоб з'ясувати, чи є суїцид у ветеранській спільноті непропорційним порівняно з рештою населення Великобританії, а також визначити потенціал втручання та допомоги. Серед інших особливостей підтримки ветеранів в системі охорони здоров'я в Британії варто відзначити Альянс охорони здоров'я ветеранів, що складається з 49 лікарень і швидкої допомоги в Англії, Шотландії та Уельсі, над яким працює близько 100 акредитованих осіб [5].

На другому місці, як показує міжнародний досвід, є державне сприяння у працевлаштуванні та самозайнятості ветеранів. Це є одним зі стратегічних напрямків соціальної підтримки ветеранів загалом, адже дозволяє розвивати малий та середній бізнес, частково зменшуючи навантаження на фінансування

соціальної сфери. Майже в кожній державі, яка опікується ветеранами, існують власні інструменти та стратегії підтримки ветеранів у сферах працевлаштування та підприємництва, які є ефективними та взірцевими для наслідування.

Досвід підтримки ветеранського бізнесу в США засвідчує, що позитивні початкові умови для створення ветеранського бізнесу, надання позик та кредитування знайшли такий відгук серед ветеранської спільноти та в американському суспільстві загалом, що виникла потреба у створенні окремої інституції – Управління ветеранського бізнесу та цілої мережі локальних центрів задля подальшого сприяння розвитку ветеранського бізнесу.

У Сполученому Королівстві під час завершення служби та переходу до цивільного кар'єрного розвитку військовослужбовців Міністерство Оборони Британії безпосередньо фінансує допомогу у працевлаштуванні ветеранів через співпрацю з неурядовими партнерами, що має назву Кар'єрне Перехідне Партнерство (Career Transition Partnership). Неурядовий партнер в рамках співпраці з МО пропонує якісні та безкоштовні послуги з підбору персоналу та підтримує тих, хто залишає Збройні Сили протягом двох років від дати звільнення – таким чином зв'язує ветеранів із роботодавцями, які усвідомлюють переваги залучення талантів, навичок та досвіду ветеранів у власні організації. Загалом 86% тих, хто залишив службу та скористалися цією послугою, приймаються на роботу протягом шести місяців після звільнення зі Збройних Сил [5].

Сили Оборони Австралії (ADF) та Міністерство оборони Австралії прийняли низку нових політик щодо підготовки ветеранів для переходу до цивільного життя, що починається до звільнення з військової служби, та системи їх підтримки. Саме за підтримки Міністерства оборони Австралії реалізується Програма переходу Сил Оборони, що включає в себе загальні програми, доступні для всіх військовослужбовців, які здійснюють перехід, і цільові програми для тих, хто перебуває у групі підвищеного ризику. Також є спеціальні програми. Однією з них є Програма сприяння працевлаштуванню партнерів. Ця програма надає партнерам ветеранів, у тому числі партнерам ветеранів, які проходять перехід у зв'язку зі станом здоров'я, послуги з працевлаштування та підтримку з витратами на професійну перекваліфікацію.

Уряд Хорватії заохочує ветеранів створювати та розвивати бізнес в межах соціально-трудова кооперативів. Загалом від початку впровадження заходів для розвитку хорватських кооперативів їх кількість зросла у 60 разів. Ветерани Хорватії вважають, що кооперативи мають кращу конкурентоспроможність та менший бізнес-ризик, ніж індивідуальні підприємництва. Кооперативи ветеранів-підприємців складають значну частку в економіці Хорватії.

Урядовий фонд добробуту ветеранів та їхніх сімей Канади надає гранти та внески затвердженим приватним, державним та академічним організаціям для підтримки досліджень, ініціатив та проектів, які заохочують або

покращують добробут ветеранської спільноти. Фонд добробуту ветеранів та їхніх сімей є частиною підтримки та пільг для ветеранів [6].

Подальші кроки – це державна потужна програма з вшанування і героїзації ветеранів та впровадження відповідного законодавства і покрокового плану реабілітації. Бо те, як сформується в суспільстві бачення щодо ветеранської політики, буде здійснювати вплив на формування законодавчої бази, на осмислення взагалі терміну *ветеран* і на фінансову підтримку ветеранів і членів їх сімей [1].

Список використаних джерел:

1. VI Міжнародний ветеранський форум «Україна. Захисники. Майбутнє». URL: <https://savelife.in.ua/materials/news/pilhy-i-sotsialni-harantii-dlya-veterani/>
2. Інтерв'ю міністерки у справах ветеранів Юлії Лапутіної. URL: <https://zn.ua/ukr/UKRAINE/v-ukrajini-pislja-vijni-bude-4-5-mln-veteraniv-ministerka.html>
3. Опитування щодо кар'єрних можливостей ветеранів Українського ветеранського фонду. URL: <https://videos.novyny.live/warnews/deputatka-nazvala-kilkist-veteraniv-viini-v-ukrayini-ta-z-iakimi-problemami-voni-stikaiutsia-153865.html>; URL: <https://fin.novyny.live/situatsiia-z-pratsevlashtuvanniam-veteraniv-pogirshilas-na-iaku-robotu-idut-u-2024-mu-152448.html>
4. Опитування Соціологічної групи «Рейтинг». URL: <https://t.me/militarymediacenter/3220>
5. Veterans Factsheet 2020 [Електронний ресурс] // The Office for Veterans' Affairs. – 2020. URL: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/874821/6.6409_CO_Armed-Forces_Veterans-Factsheet_v9_web.pdf
6. Support for Canadian Forces Entrepreneurs and Veterans [Електронний ресурс] // Small Business BC. URL: <https://smallbusinessbc.ca/article/support-canadian-forces-entrepreneurs-and-veterans/>.

УДК: 378.091.2

ОХРИМЕНКО Ігор,

доктор економічних наук,

професор кафедри підприємництва,

торгівлі та біржової діяльності,

ректор Київського кооперативного інституту бізнесу і права

м. Київ, Україна

УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМ ПРОЦЕСОМ У ВИЩІЙ ШКОЛІ: ПРОБЛЕМИ СТУДЕНТСЬКОЇ МІГРАЦІЇ

Глобалізація світової економіки закономірно знаходить свій прояв і у сфері вищої освіти, що відбувається у формі її інтернаціоналізації. Попри наявність проблем у багатьох галузях національної економіки України та незадовільному впровадженню низки задекларованих реформ, стосовно інтернаціоналізації вітчизняної освіти варто зазначити, що цей процес іде досить активно.

Входження української вищої школи у світовий освітній простір відбувається за кількома основними напрямками. Насамперед, це уніфікація освітніх стандартів, відповідно до яких проходить освітній процес і які визначають його результати. В свою чергу, це дозволяє активізувати інший напрям співпраці – академічну мобільність. Okремо слід виділити і такий напрям, як спільна робота над різноманітними науковими та громадськими проектами. Усі ці напрями в тій чи іншій мірі присутні в Україні, хоч і не усі є однаково ефективними.

Так, що стосується уніфікації освітніх стандартів, то ця робота нині практично завершена. Україна у свій час однією із перших на пострадянському просторі почала перехід до системи освітніх рівнів (ступенів) бакалавр-магістр. У межах реалізації Болонського процесу була запроваджена кредитно-модульна система. Відповідно до світових тенденцій розвитку вищої освіти було прийнято новий Закон України «Про вищу освіту», оновлено перелік спеціальностей, запроваджено Національну рамку кваліфікацій. Сюди ж слід додати нові стандарти вищої освіти зі спеціальностей, які побудовані на компетентнісному підході. Одним із останніх кроків у цьому напрямі було затвердження нових форм додатків до дипломів, які б давали чітке уявлення про кваліфікацію випускника.

Нормальною практикою стала і участь закладів вищої освіти України в різного роду проектах та отримання грантів на їх реалізацію. На сьогоднішній день кожен заклад у цій діяльності уже має власну історію та напрацьовані інструменти досягнення відповідних результатів. Щоправда, тут поки ще спостерігається певна упередженість міжнародної освітянської спільноти до представників нашої країни, яка проявляється у значних складнощах при здобутті того чи іншого проекту, якщо український заклад є відповідальним виконавцем, а не співвиконавцем при більш відомому закордонному закладі. На

наш погляд, такий стан справ є наслідком певної консервативності міжнародних освітніх інституцій і не виключає зміни ситуації в майбутньому на користь України.

Академічна мобільність передбачає переміщення студентів та викладачів між різними закладами освіти. Попри те, що цей термін сам по собі не означає винятково міжнародної мобільності, але в Україні склалася практика, що такі переміщення всередині країни майже відсутні. Тоді як за кордон їздять досить часто і охоче. В усякому разі, це було досить поширено до повномасштабного вторгнення. Що стосується мобільності викладачів, то вона спостерігається в досить непоганих обсягах, хоч і не стала поки обов'язковим елементом освітнього процесу.

З мобільністю студентів ситуація дещо інша, оскільки така мобільність є занадто односторонньою. Якщо українські студенти їздять багато, хоч і менше за своїх закордонних колег, то представників інших країн, які б бажали приїхати на навчання до України в рамках проєктів академічної мобільності, поки небагато. Звісно, загалом до 2022 р. іноземних студентів в Україні було чимало, але мета їх приїзду до України нерідко є відмінною від тієї, що ставиться перед програмами академічної мобільності студентів. Звертає на себе увагу і досить конкретний перелік країн походження таких студентів, серед яких майже не було країн Західної Європи чи найбільш розвинених країн Америки та Азії.

У світлі питань навчання українських студентів за кордоном, хотілось би відмітити достатньо стрімке зростання кількості таких студентів, що спостерігається в останнє десятиліття. Попри те, що загальносвітова практика розглядає здобуття міжнародного досвіду як позитивне явище, а в багатьох країнах навіть є спеціальні державні програми, спрямовані на навчання своїх студентів за кордоном, в Україні є ціла низка застережень, які не дозволяють однозначно зробити такий висновок.

Насамперед, слід звернути увагу на сам факт «здобуття міжнародного досвіду». Він передбачає, що кращі світові практики будуть опановані здобувачами освіти і використані на благо власної країни. В Україні ж це є дуже сумнівним, з огляду на мету виїзду на навчання за кордон. Значна кількість студентів розглядають таке навчання як стартовий майданчик для закріплення в іншій країні на постійне місце проживання. Причому, якщо на етапі вступу нерідко ще допускається варіант повернення, то ближче до завершення терміну навчання кількість охочих залишитися суттєво зростає. Таким чином, говорити про здобуття країною в цілому міжнародного досвіду говорити не доводиться.

Іншим моментом, який впливає із попередньої інформації, є встановлення причини вибору закордонного закладу освіти. Далеко не завжди це є отримання нових сучасних знань. Оскільки переважна більшість країн, куди їдуть українські студенти, мають рівень життя вищий, ніж в Україні, то однією із основних причин, як уже зазначалося, є бажання жити в такій країні.

Другою по популярності серед причин навчання за кордоном є простота

процедури вступу. У більшості закордонних закладів освіти, які нині відчувають нестачу студентів, вступ навіть не передбачає складання вступних іспитів і зводиться до співбесіди щодо мотивації майбутнього студента. Аргументом такого підходу є позиція, що будь-якого студента можна навчити, якщо він мотивований. Як правило, в основі цього бачення лежить звичайне бажання збільшити кількість студентів, але не можна не погодитися і з тим, що при більшій кількості студентів більшою буде і кількість тих, хто справді знайде своє покликання в тому чи іншому фаху.

В Україні, на жаль, ситуація зовсім інша. Вступ до закладів освіти передбачає складання іспитів зовнішнього незалежного оцінювання (ЗНО / НМТ), значення якого постійно зростає. Якщо раніше ЗНО складала лише ті, хто вступав на бакалаврат, то нині ЗНО поширюється і на коледжі, магістратуру та аспірантуру. Усе це ускладнює доступ до вітчизняної освіти, що зумовлює вибір закордонного вектора.

До речі, метою запровадження ЗНО в Україні називалася боротьба з корупцією при вступі, і на той час це дійсно дозволило абітурієнтам з кращим рівнем підготовки отримати бюджетні місця. Проте з часом за рахунок контрактної форми навчання співвідношення між кількістю абітурієнтів і наявністю ліцензійних місць в закладах вищої освіти України змінилося і нині корупційна складова вступу фактично відмерла сама собою. Разом з тим, ЗНО не лише залишилося, а й, як уже було вказано, розширило сферу свого використання. При цьому нині головним його завданням вказується боротьба за якісь освіти. На наш погляд, ЗНО не має безпосереднього впливу на якість вищої освіти, оскільки воно показує не результати вищої освіти, а рівень «довузівської» підготовки, що є нетотожними поняттями.

В контексті аналізу переваг та недоліків ЗНО варто відзначити, що кількість абітурієнтів, які його не склали, щороку зростає. Це дозволяє зробити два принципи висновки. По-перше, якість освіти не поліпшується, а тому говорити про ЗНО як про інструмент підвищення якості освіти немає підстав. По-друге, втрата можливості вступу до вітчизняного закладу освіти формує все зростаючий потік охочих вступати за кордон, які є достатньо мотивованими для навчання, оскільки не відмовляються від бажання здобути вищу освіту.

У ситуації, що склалася, вважаємо за доцільне підтримати думку Асоціації навчальних закладів України приватної форми власності, що ЗНО варто залишити як механізм розподілу бюджетних місць між кращими вступниками, тоді як умови вступу на контрактну форму дозволити визначати самим закладам освіти. До речі, це цілком узгоджується із декларуванням автономності закладів освіти.

В іншому разі своїми діями держава буде продовжувати сприяти виїзду студентів за кордон з подальшим скороченням частки найбільш активного населення країни. Що, до речі, регулярно робиться різноманітними рекламними заходами освітніх державних інституцій, які пропагують вступ на закордонні освітні програми.

Тому можна зробити висновок, що в Україні на теперішній час, попри війну, відсутня державна стратегія збереження освіченої молоді, що у свою чергу формує серйозні загрози для успішного розвитку держави. Відповідно наразі є гостра необхідність переглянути державні пріоритети у вітчизняній освіті та переформатувати їх із врахуванням інтересів України.

Список використаних джерел:

1. Лейбович А.В. Засади розвитку приватних шкіл в Україні [Електронний ресурс] / А.А.Лейбович. Ефективна економіка, 2018. - № 5. – Режим доступу: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/5_2018/156.pdf.
2. Освіта за кордоном [Електронний ресурс] / Education.ua. – Режим доступу: <https://www.education.ua/ua/abroad/>
3. Освіта за кордоном [Електронний ресурс] / Освіта.ua. – 2007-2021. – Режим доступу: <https://osvita.ua/abroad/>
4. Охріменко І.В. Тенденції розвитку вищої світи України / І.В.Охріменко // Науковий вісник Карпатського університету імені Августина Волошина: збірник наукових праць. - Випуск 1. - Ужгород: ТОВ Поліграфцентр "ЛІРА", 2020. - С. 7-20.
5. Стадний Є. Українські студенти за кордоном: факти та стереотипи [Електронний ресурс] / Єгор Стадний // Аналітичний центр CEDOS. – 2018. – Режим доступу: <https://cedos.org.ua/uk/articles/ukrainski-studenty-za-kordonom-fakty-ta-stereotyphu>.

УДК 323.13:351.856(477)

ПОТАПЕНКО В'ячеслав,

доктор економічних наук,

старший науковий співробітник,

керівник Центру внутрішньополітичних досліджень,

Національний інститут стратегічних досліджень,

м. Київ, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0008-7791-0113>

АНАЛІЗ ЗАГРОЗ НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ У СФЕРІ ВНУТРІШНОЇ ПОЛІТИКИ

Метою аналітичного дослідження є виявлення загроз у внутрішній політиці, що їх використовує рф для дестабілізації України, та оцінка рівня загроз для національної безпеки.

У лютому 2024 року Центр внутрішньополітичних досліджень Національного інституту стратегічних досліджень провів експертне опитування в межах реалізації аналітичного дослідження, яке триває вже другий рік війни, в ініціативному порядку без залучення додаткових державних або інших коштів. В основу анкети покладено перелік внутрішньополітичних загроз – їх сформулювали експерти НІСД під час проведеного Інститутом 2023 року опитування за методом Delphi [1].

Основні внутрішньополітичні загрози, що їх визначили експерти у 2023 році, актуальні так само й у 2024 році, а їхній дестабілізаційний потенціал та ймовірність незначно зросли за абсолютною більшістю позицій, однак далекі від критичних значень. Відзначено істотне зростання ймовірності реалізації загроз у групах «Сфера воєнної безпеки» (з 2,57 до 2,99) та «Влада і суспільство» (з 2,80 до 3,37). Найвищим є дестабілізаційний потенціал загроз у категоріях «Сфера воєнної безпеки» (3,42) та «Влада і суспільство» (3,33). У 2023 році група загроз «Влада і суспільство» посідала третє місце (2,80), а у 2024 році вона – безсумнівний лідер (3,37) [2].

За дестабілізаційним потенціалом можна визначити такі загрози:

- радикалізація антимобілізаційних настроїв;
- проблеми з матеріальним забезпеченням Сил Оборони;
- падіння довіри до політичного керівництва.

За ймовірністю реалізації визначено трійку найбільших загроз:

- корупційні скандали;
- падіння довіри до політичного керівництва;
- чинник «утоми від війни», соціальна апатія.

Якщо загрози потенційних конфліктів між ВПО та місцевим населенням у 2024 році знизилися через повернення частини ВПО в місця постійного

проживання та еміграцію, то проти 2023 року збільшилися загрози внутрішньополітичних конфліктів через:

- психологічний та соціальний розрив між військовими і цивільними громадянами;

- конфлікти між тими, хто виїхав за кордон, і тими, хто залишився в Україні. Позитивним явищем в умовах тривалої війни стало невелике зниження рівня потенційних загроз, які у 2023 році були пов'язані з очікуванням дестабілізації суспільних процесів, таких як діяльність УПЦ (МП), проросійських політиків.

Також відчутно знизилася ймовірність реалізації загроз:

- обмеження процедур демократії;
- переслідування опозиційних до влади політиків;
- зростання популярності праворадикальних рухів.

Половина експертів визначає нову загрозу – «Зменшення обсягу підтримки України міжнародними партнерами», яка може призвести до розширення спектра загроз усіх груп, підвищення їхнього дестабілізаційного потенціалу та ймовірності реалізації до критичної межі.

Серед принципово нових загроз національній безпеці у сфері внутрішньої політики можна виокремити такі:

- слабкість і непрофесійність державних інститутів;
- формування запиту на «мир на будь-яких умовах»;
- проведення виборів під час війни.

Спостерігаємо нові поляризовані загрози «Проведення виборів під час війни» та «Проблема легітимності влади через непроведення виборів», а також загроза «Формування запиту на “мир на будь-яких умовах”» та «Спонування України до “мирних переговорів” на нинішніх переговорних позиціях», що опосередковано свідчить про зростання внутрішнього конфліктного потенціалу.

Перелік загроз, що їх безпосередньо використовує російська федерація для дестабілізації України, радикально змінився.

У 2024 на першому місці – «Радикалізація антимобілізаційних настроїв», а загроза «Корупційні скандали», що взяла першість у 2023 році, перемістилася на третю позицію серед нових загроз. Для інспірування конфліктів російські спецслужби та пропаганда використовує тему «легітимності влади». Наголошено на закінченні п'ятирічного терміну перебування при владі Президента. Також нав'язувано наратив про потребу проведення виборів попри воєнний стан.

Також істотно вирости, на думку експертів, дестабілізаційний потенціал (з 2,84 до 3,53) та ймовірність реалізації (з 3,38 до 3,57) загрози «Кадрові призначення, які не схвалює суспільство». Зростання індексів цієї загрози стали очікування відображенням зміни Головнокомандувача та начальника Генерального штабу, низки вищих офіцерів ЗСУ. За даними соціологічних опитувань [3], тенденції до зниження рівня оптимізму суспільства та його довіри до ключових фігур української влади виявилися на початку 2024 року.

Список використаних джерел:

1. Chitu Okoli, Suzanne D. Pawlowski. The Delphi method as a research tool: an example, design considerations and applications. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0378720603001794>
2. Дані експертного опитування 2023 року див.: Аналіз загроз національній безпеці у сфері внутрішньої політики. Експертне опитування. Національний інститут стратегічних досліджень. 2023. 14 липня. URL: <https://niss.gov.ua/publikatsiyi/analychni-dopovidy/analiz-zahroz-natsionalniy-bezpetsi-u-sferi-vnutrishnoyipolityky>
3. Напрямок справ у країні та довіра політичним, військовим і громадським діячам. Київський міжнародний інститут соціології. 2024. 15 лютого. URL: <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1368&page=1>

СЕКЦІЯ 1

Економіка. Міжнародні економічні відносини

УДК 338.2

АНАНЬЄВА Олеся,

кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки та фінансів,

ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»

м. Київ, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9544-7408>

ВИКОРИСТАННЯ ЗБАЛАНСОВАНОЇ СИСТЕМИ ПОКАЗНИКІВ ПРИ ОЦІНЮВАННІ СТРАТЕГІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

У сучасних умовах важливу роль у забезпеченні ефективності діяльності підприємства та досягнення високого рівня його конкурентоспроможності в довгостроковій перспективі відіграє стратегічний потенціал, під яким слід розуміти сукупність ресурсів та можливостей підприємства, які забезпечують досягнення стратегічних цілей його діяльності.

Особливістю стратегічного потенціалу сучасного підприємства є те, що він значною мірою залежить від наявного людського капіталу, знань, навиків, інформаційних технологій та можливостей ефективної взаємодії із споживачами. Враховуючи цю особливість, а також динамічні умови розвитку економічних процесів як всередині підприємства, так і в зовнішньому середовищі, вважаємо за доцільне використання нових комплексних підходів до оцінювання та управління стратегічним потенціалом підприємства. Серед таких підходів варто виділити збалансовану систему показників.

Збалансована система показників (Balanced Scorecard (BSC)) - це система стратегічного управління підприємством на основі вимірювання та оцінювання ефективності його діяльності за набором показників, підібраних таким чином, щоб врахувати всі головні аспекти діяльності підприємства. Вона була розроблена професором Гарвардського університету Р. Капланом та зовнішнім консультантом Д. Нортоном у 1992 р. Сьогодні ця концепція стала системою управління стратегією підприємства. Вона формує зв'язок між конкретними програмами і проектами, які реалізуються на підприємстві, індикаторами, за допомогою яких оцінюється їх ефективність (KPI), стратегічними цілями та самою стратегією підприємства. BSC вдало поєднує фінансові та нефінансові показники [1].

Згідно з BSC стратегія розглядається та оцінюється за чотирма основними перспективами:

- фінанси (як нас бачать акціонери?);
- клієнти (як нас бачать клієнти?);

- внутрішні бізнес-процеси (за рахунок чого ми можемо досягти успіху?);
- навчання та розвиток персоналу (чи можемо ми продовжувати вдосконалюватися та створювати цінності?) [2].

До основних особливостей BSC відносять:

- взаємозв'язок стратегічного та тактичного управління;
- поєднання фінансових і нефінансових показників при оцінюванні підприємства;
- використання кількісних та якісних показників оцінки певного об'єкта чи процесу;
- врахування внутрішніх і зовнішніх аспектів діяльності підприємства;
- застосування вимірників, які характеризують стратегічні цілі діяльності підприємства [3, с. 196].

Враховуючи основні положення збалансованої системи показників, пропонуємо оцінку стратегічного потенціалу підприємства здійснювати за такими чотирма блоками та відповідними показниками:

1) оцінка фінансового потенціалу (забезпеченість підприємства власним і позичковим капіталом, показники ефективності використання капіталу, показники фінансової стійкості, ліквідності, рентабельності);

2) оцінка маркетингового потенціалу (обсяг продажу продукції, частка ринку, витрати на рекламу, відсоток позитивних відгуків клієнтів, рівень кваліфікації маркетингового персоналу);

3) оцінка виробничого потенціалу (виробнича потужність, обсяг виробленої продукції, вартість основних фондів та оборотних коштів, фондівіддача, чисельність промислово-виробничого персоналу, продуктивність праці, якість продукції, рівень інноваційності продукції, відсоток браку);

4) оцінка трудового та організаційно-управлінського потенціалів (структура персоналу підприємства, середній рівень заробітної плати, плинність персоналу, адміністративні витрати, рівень підвищення кваліфікації, витратомісткість управління, задоволеність персоналу).

Отже, збалансована система показників максимально враховує всі основні аспекти діяльності підприємства та дає змогу забезпечити досягнення його стратегічних цілей. Саме тому використання її для оцінювання стратегічного потенціалу дозволить комплексно визначити наявні стратегічні можливості підприємства, проблемні аспекти його діяльності та забезпечить найбільш ефективне досягнення довгострокових цілей підприємства.

Список використаних джерел:

1. What is a Balanced Scorecard? URL: <https://balancedscorecard.org/bsc-basics-overview/>
2. Kaplan R., Norton D. The Balanced Scorecard—Measures that Drive Performance. URL: <https://hbr.org/1992/01/the-balanced-scorecard-measures-that-drive-performance-2>
3. Мельник Ю.М., Савченко О.С. Проблеми застосування збалансованої системи показників на вітчизняних підприємствах. *Маркетинг і менеджмент інновацій*, 2011, № 1. С. 192-203.

УДК 338.51:7.036

АНДРЕЄВ Андрій,

кандидат економічних наук, доцент,
ТОВ «Консалтингова компанія «BFC»
м. Київ, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org.0009-0003-7867-6481>

ЕКОНОМІЧНІ ЧИННИКИ ЦІНОУТВОРЕННЯ НА РОБОТИ СУЧАСНИХ МИТЦІВ

Арт-ринок – це складне і багатогранне соціокультурне явище, яке має суттєвий вплив на художнє життя сучасного суспільства. Перехід до ринкової економіки посприяв активній комерціалізації мистецтва, формуванню нових відносин між авторами творів мистецтва і тими, хто виступає як поціновувач. Товарний обіг художніх творів набув значного поширення і став практикою, що має значний вплив як на розвиток художньої сфери, так і на особистість художника і споживача. Аналіз принципів оцінки творів мистецтва може розкрити нові аспекти функціонування арт-ринку у ХХІ столітті.

Вартість твору мистецтва практично ніколи не пов'язана з витратами на його створення (витрати на матеріали і час, витрачений на його «виготовлення»). Коли якась робота оцінюється з точки зору її вартості, береться до уваги безліч інших факторів, у числі яких репутація художника, список аукціонів, історія її продажів, кон'юнктура і мода.

У двадцяті роки ХХ в. легендарний торговець предметами мистецтва Джозеф Дювін, надзвичайно чуйно сприймав усі нюанси продажу картин, малюнків і скульптур, розробив стратегію, яка отримала назву «внутрішньої розвідки». Дювін підкупував дворецьких, камердинерів і лакеїв своїх заможних клієнтів, щоб отримувати корисну інформацію. Таким чином він з'ясував, що колекціонер барон Моріс де Ротшильд, відомий надмірною владністю, незаперечним тоном і дратівливістю, страждав хронічними запорами. Тому перш ніж пропонувати Ротшильду якусь угоду, варто було зателефонувати його *valet de chambre* (фр. камердинеру) і дізнатися, чи випорожнився вранці панський кишечник. Отже, купівля предметів мистецтва ґрунтується не тільки на наукових підставах, а й на стані травної системи потенційного покупця [1, с. 4].

У двадцятому столітті комерційне мистецтво широко розглядалося як щось нове та захоплююче. На думку багатьох художників, письменників та бізнесменів, хороші плакати ніби “змащували” механізм економічного прогресу, гармонійне поєднання мистецтва та комерції також допомагало суспільству розкрити свій потенціал. Наприкінці 1930-х та 1940-х років навіть великі сучасні художники стали схилитись тренду комерціалізації [2, с. 84].

Стирання рамок та меж між образотворчим та комерційним мистецтвом було результатом зусиль ілюстраторів, живописців, рекламодавців, художників-

рекламістів, фотографів та ін. Реклама – це мистецтво, вдосконалене людиною за минулі роки, хоча її тип і форма зазнали феноменальних змін. Реклама змінила стиль і концепцію ведення бізнесу. Ефективне просування продукту в маси за допомогою реклами може збільшити кількість споживачів. Ці концепції перманентно використовуються в просуванні мистецтва на теренах арт-ринку.

Залежність художника від покупця і, навпаки, покупця від майстра величезна. Історик естетики В. В. Бичков пише про це: «Сучасний художник практично втратив автономію в якості унікального особистісного творця свого твору. Поняття генія, що стояв у центрі класичної естетики, перестало існувати; талант необов'язковий для сучасного майстра арт-продукції.

Досить відповідного диплома, деяких навичок і підтримки арт-номенклатурою. Художник в сучасній посткультурі став слухняним інструментом в руках кураторів, які організують експозиційні простори і усвідомлюють себе в більшій мірі артистами, ніж самі художники, чиїми об'єктами вони маніпулюють і яким нерідко задають теми або видають замовлення на створення тих чи інших речей (об'єктів, акцій). Художника тепер “підім'яли” під себе численні особи з арт-номенклатури – галеристи, арт-дилери, менеджери, спонсори, куратори тощо» [3].

У творі мистецтва накладаються одна на одну дві особливості – безцінність (повідомлена йому символічною цінністю) та ціна (повідомлена йому ринковою вартістю). Бурдье враховував цей парадокс, коли визначив арт-комерцію як «торгівлю речами, які торгівлі не підлягають» [4].

Дослідженням ціноутворення на ринку сучасного мистецтва також займався нідерландський економічний соціолог Олав Вельтус. Згідно з економічною теорією сигналів, де стверджується, що цінам притаманні певні значення, він визначає процес купівлі-продажу як процес соціальної координації, при якій ціна на арт-об'єкт формується не стільки з якостей твору, скільки із взаємодії людей, які створюють, реалізують та купують їх. Вельтус доходить висновку, що галеристи балансують між двома системами цінностей: з одного боку – мистецтво, естетичні мотиви, з іншого – ринок та ринкові закони встановлення ціни [5].

Отже, ціноутворення на ринку мистецтва не відбувається за правилами традиційної економічної теорії. Звичайно, ціни є насправді спільним результатом тиску попиту та пропозиції на всіх учасників арт-ринку. Інформація або повідомлення, надіслані окремими учасниками, – це ті суми, які вони згодні сплатити чи одержати за кожен товар.

Список використаних джерел:

1. Гук Ф. Галерея пройдисвіів: Історія мистецтва й арт-дилерів / пер. з англ. Любов Базь, Павло Білак. К.: ArtHuss, 2019. 464 с.
2. The Importance of Culture in Modern Art // Robogumby. – 2020. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.robogumby.com/the-importance-of-culture-in-modern-art/>
3. Перрі Г. Не бійтесь галерей / Перрі Грейсон; пер. з англ. А. Ящук. — Київ: ArtHuss, 2017. - 113 с.
4. Bourdieu P. The Market for Symbolic Goods. // Op. cit., 2018. - 148 p.
5. Walmsley B. The death of arts marketing: a paradigm shift from consumption to enrichment // Arts and the Market. – «№1. - 2019. – p. 32– 49.

УДК 330.46

АНДРЕЄВА Віта,

кандидат економічних наук, доцент

кафедри теоретичної та прикладної економіки

ВНЗ «Університет КРОК»

м. Київ, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6357-3063>

БІЗНЕС-АНАЛІТИКА ЕКСПЕРТНИХ СИСТЕМ В ЕКОНОМІЦІ

Бізнес-аналітика – процес аналізу інформації для прийняття бізнесових рішень, що включає методи збору та обробки інформації, оцінку можливих ризиків, моделювання та прогнозування за допомогою сучасних ІТ [1].

Бізнес аналітика збирає необроблені дані в наглядну аналітику для всієї компанії, вона має три складові кроки — збирання даних, аналіз та візуалізація, які готують ґрунт для заключного прийняття рішень.

Раніше компаніям доводилося виконувати більшу частину аналітики вручну, проте тепер бізнес-аналітики автоматизують ці процеси, заощаджуючи час та зусилля. Підприємства використовують її для підвищення ефективності бізнес процесів, поведінки клієнтів та купівельних переваг, відстеження результативності відділів маркетингу та фінансів, виявлення проблем з клієнтами. У минулому кошти витрачались на спеціалістів, а тепер платформи самостійної бізнес-аналітики роблять її доступною для всіх. Топ три світових платформи для аналітики: Accenture, Capgemini, Cognizant.

Впровадження сучасних технологій у бізнес-аналітиці є актуальною задачею для представників підприємницького сектору. Реалізація цих технологій, особливо Business Intelligence, дозволить суб'єктам бізнесу зручно та якісно обробляти дані, ефективно використовувати свої фінансові, трудові, інформаційні та матеріальні ресурси, а також системно інтегрувати стратегію розвитку компаній з ключовими процесами і завданнями операційної діяльності.

З 1950-х років почали розвиватись експертні системи, а на комерційний рівень їх було виведено з 1970-х – для інтерпретації вхідних даних, діагностики, моніторингу, проектування, прогнозування, планування, навчання, управління тощо у сферах науки, освіти, державного управління, оборони, правочинства, промисловості, сільського господарства, торгівлі та ін. Вони незамінні, але мають обмежені можливості [2].

Дослідження з Artificial Intelligence (перекладається як термін-метафора «штучний інтелект») та баз даних привели у кінці 1980-х – першій половині 90-х років до нової генерації зв'язаних концепцій, технологій і засобів підтримки прийняття рішень, які узагальнено позначили Business Intelligence [3].

Провідні бізнес-корпорації, що акумулюють світові фінансові ресурси, вже реалізують по суті мережеві ергатичні організми з управлінням,

заснованим на нетривіальних знаннях. Насамперед, це Microsoft, а також Google, адже їх KMS/Business Intelligence/GIS системи, до яких включені охочі користувачі, розвиваються по суті як ефективні глобальні мережеві ергатичні організми в Інтернеті.

У бізнес-аналітиці використовують програмні засоби типу Business Intelligence, які за визначенням Gartner, провідної світової дослідницької і консалтингової компанії у сфері інформаційних технологій, функціонують у рамках підприємства і забезпечують функції доступу та аналізу інформації, що міститься в сховищах даних, а також забезпечують прийняття правильних і обґрунтованих управлінських рішень.

До таких програм компанія Gartner відносить засоби побудови сховищ даних (data warehousing), системи оперативної аналітичної обробки (OLAP), інформаційно-аналітичні системи (Enterprise Information Systems, EIS), засоби інтелектуального аналізу даних (data mining), інструменти для виконання запитів і побудови звітів (query and reporting tools) .

Існують системи, які можна розглядати як окремі ергатичні організми в Інтернеті, адже багато їх функцій виконують програмні агенти. Для прикладу, найбільш авторитетний в області Knowledge Discovery and Data Mining сайт KDnugget.com («Відкриття самородків знань»), який створив засновник цього наукового напрямку Г. Пятецький-Шапіро (G. Piatetski-Shapiro) в 1989 р. у США.

У бізнес-аналітиці потрібні не тільки складні експертні системи, але й прості – з невеликою кількістю правил логічного виведення. Адже людина припускається помилок навіть при однокритерійній експертизі. З ростом напруженості роботи й ускладненням експертних правил, помилки ростуть експоненційно. Саме використання в економіці системи ES/BI 2.0 забезпечує гармонійний розподіл функцій між програмно-технічними засобами і людьми, залишаючи останнім творчі функції, що проблематично реалізувати за допомогою обчислювальних методів та Artificial Intelligence.

Отже, функціональні можливості заснованих на знаннях експертних систем в економіці та їх гібридів визначаються структуризацією вхідної інформації, яка повинна забезпечувати ситуативну самоактивацію знань, математичні та текстові функції в економіці.

Список використаних джерел:

1. Гафіяк А. М. ІТ-технології та бізнес-аналітика / А. М. Гафіяк // Економіка та суспільство. – 2018. – № 15. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://economyandsociety.in.ua/journal/15_ukr/143.pdf
2. Герасимов Б. М. Проектування та застосування експертно-навчальних систем: монографія / Б. М. Герасимов, О. Г. Оксіюк, С. А. Шворов. – К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2018. – 263 с.
3. Круковський І. А. Проблемні питання розробки і реалізації Geospatial Business Intelligence / І. А. Круковський // Геоінформаційні системи у військових задачах. Другий науково-технічний семінар 21–22 січня 2011 року. – Львів : Академія Сухопутних військ, 2011. – С. 117–125.

УДК 352.07:332

БЕНДАСІЮК Олег,

доктор економічних наук, доцент,

Інститут агроекології і природокористування НААН

м. Київ, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7865-494X>

МІЖНАРОДНЕ ПАРТНЕРСТВО – ЗАПОРУКА СТАЛОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ В ПЕРІОД ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

Сучасний етап міжнародних відносин характеризується формуванням умов забезпечення міжнародних організацій та їх інститутів інструментами і ресурсами, спрямованими на досягнення цілей сталого сільського розвитку та вирішення завдань поглиблення партнерських відносин з соціально-економічного, екологічного, науково-технологічного, освітньо-культурного розвитку територій, розроблення та впровадження відповідних правил та норм; фінансування програм та проєктів з підтримки сталого розвитку.

У період повоєнного відновлення територій перспективними напрямками забезпечення сталого розвитку сільських територій мають стати: надання сільським громадам, органам самоврядування суттєвих прав із реалізації програм соціального-економічного розвитку; самостійності у прийнятті рішень та виборі найбільш придатних проєктів розвитку у забезпеченні надання якісних та доступних соціально-комунальних, адміністративних послуг.

Заходи з відновлення сільських територій потребуватимуть тісного партнерства органів державної виконавчої влади, місцевого самоврядування та міжнародної спільноти. Основними аспектами такого партнерства виступають: розроблення дієвої і справедливої фінансово-кредитної політики; залучення інвестицій на відновлення зруйнованої сільської інфраструктури та реалізації проєктів з подолання екологічних наслідків військової агресії; підтримка і розвиток нових видів підприємницької діяльності на селі; збереження і створення робочих місць; заходи, спрямовані на покращення медичного, соціально-культурного та освітнього рівня мешканців села.

Міжнародне партнерство (МП) має стати важливим інструментом створення стійких та життєздатних громад, спрямованим на підтримку сільського розвитку через запровадження різноманітних програм та ініціатив з підтримки аграрного виробництва та розвитку сільських територій, підвищення рівня та якості життя сільських мешканців; механізмів фінансової підтримки та реалізації проєктів розвитку. Крім того, МП через свої інститути надає техніко-технологічну допомогу, здійснює консультування та експертну підтримку у сфері АПК, інфраструктури, освіти та охорони здоров'я, а також допомагає обмінюватися новітніми та інноваційними рішеннями управління сільськими територіями.

МП - рівноправні взаємовідносини між територіальними громадами задля досягнення спільних цілей; ефективний інструмент на шляху до відновлення громад, постраждалих внаслідок війни. Так, з метою допомоги представникам громад налагодити партнерські відносини зі Всеукраїнською асоціацією громад проведено тренінг «Міжнародне співробітництво в рамках проекту «Згуртовані громади»», з метою створення зв'язків між громадами, які потребують підтримки, але не мають досвіду міжнародної співпраці з громадами країн ЄС [1]. Важливо зазначити, що з 01.01. 2024 р. Україна долучилася до найбільшої програми транскордонного співробітництва Interreg Europe, яка нараховує 27 учасників членів ЄС з бюджетом у 379 млн. євро.

Головними сферами МП виступають: напрями підвищення управлінського потенціалу з планування, оцінки та впровадження аграрної політики та політики розвитку сільських територій; сприяння розвитку органічного сільгоспвиробництва; впровадження передового досвіду у підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору, ефективності та прозорості ринків, обмін кращими практиками стосовно механізмів підтримки сільського розвитку, проведення політики якості сільськогосподарської продукції у сфері стандартизації, вимог до виробництва та схем якості [2].

Основна увага при напрацюванні Програм МП має бути спрямована на встановлення та поглиблення еколого-економічних, інвестиційних, соціально-культурних, науково-освітніх та інших відносин з іншими країнами; підвищення поінформованості міжнародних партнерів про сільські громади, їх економічні та інвестиційні можливості, а також формування позитивного міжнародного іміджу; розвиток торговельно-економічного, інвестиційного, культурного, соціального, агропромислового та інших напрямів співробітництва з громадами інших держав на засадах взаємної вигоди та у відповідності із регіональними інтересами; залучення іноземних інвестицій, новітніх технологій та кращого іноземного управлінського досвіду.

Пріоритетними напрямками партнерства в період повоєнного відновлення села мають стати: розвиток інновацій технологій; розвиток транскордонного співробітництва; формування та підтримка позитивного іміджу території; участь у заходах міжнародного характеру; отримання та поширення нових знань та досвіду у сфері розвитку сільських територій; покращення рівня освіти; підтримка заходів, спрямованих на покращення медичного обслуговування сільських мешканців тощо. Розширення формату МП сприятиме: встановленню нових зв'язків з громадами інших держав; залученню міжнародної фінансової та технічної допомоги для реалізації проектів розвитку; підвищенню якості управлінських кадрів, участі в програмах фінансової допомоги, залученню іноземних інвестицій тощо; вивченню передового світового досвіду; розширенню ринків збуту аграрної продукції.

Список використаних джерел:

1. Міжнародна співпраця у подоланні наслідків війни [Електронний ресурс] /Режим доступу: URL: <https://communities.org.ua/novyny/mizhnarodna-spivpraczya-u-podolanni-naslidkiv-vijny/>
2. Співробітництво у сфері сільського господарства [Електронний ресурс] /Режим доступу: URL: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/torgovelnno-ekonomichne-spivrobotnictvo-ukrayina-yes/spivrobotnictvo-u-sferi-silskogo-gospodarstva>

УДК: 339.9.05-044.922

БОРОДІНА Олена,

кандидат економічних наук, доцент,

проректор з науково-педагогічної роботи

ВНЗ «Київський університет ринкових відносин»

м. Київ, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9028-8268>

СУЧАСНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В ПРОЦЕСАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Сьогодні весь світ спостерігає трансформацію глобалізаційних процесів у контексті наслідків повномасштабного російського вторгнення в Україну.

Майже всі країни Європи відчувають такі загрози політичній та економічній безпеці:

- глобальні чинники ескалації продовольчої кризи;
- фінансово-інвестиційні наслідки для глобальних ринків капіталу від війни в Україні;
- виклики цифровізації в умовах воєнного стану.

Глобальне суспільство – це не особливий соціальний порядок, а всесвітня система співробітництва та співіснування різних суспільств і культур. Це означає існування світової спільноти як глибоко диференційованого цілого.

Глобалізація – це процес взаємопов'язаності, який означає, що на нашу поведінку, на наші рішення і на наше життя все більше впливають ті чи інші події та рішення, що приймаються на великій відстані від нас.

Основна особливість глобалізації полягає в тому, що географічна відстань вже не є актуальною, а територіальні кордони, наприклад, між національними державами, стають менш важливими. У той самий час глобальність суспільства означає, що локальне суспільство неспроможне існувати поза світовим співтовариством, тобто не здатне бути самодостатнім. Замкнуте існування неможливе навіть для найбільш могутніх націй, так само і для малих держав. Локальне саме собою є продуктом глобального. Водночас воно стимулює появу нових місцевих ідентичностей та традицій, стимулює захист і артикуляцію вже існуючих меж територій. Локальне може трансформуватися у глобальне та навпаки. Всесвітньо відомий британський соціолог і видатний теоретик глобалізації, член Міжнародної редакційної ради журналу «Століття глобалізації» Роланд Робертсон в 1992 році ввів в науковий обіг спеціальний термін «глокалізація», підкреслюючи дуальність глобалізації, співвіднесеність і взаємопроникнення глобального та локального. Це означає, що, вийшовши за межі локальності, цінності, символи та традиції можуть поширитися по всьому світу і стати глобальними [1].

Як зазначено в доповіді Генерального секретаря ООН Кофі Аннана про роботу організації від 31 серпня 1999 року, глобалізація є загальним терміном, що означає все більш складний набір транскордонних взаємодій між окремими

особами, підприємствами, установами та ринками, що проявляється в розширенні потоків товарів, технологій і фінансових ресурсів, у неухильному зростанні міжнародних інститутів громадянського суспільства та посиленні їх впливу, у глобальній діяльності транснаціональних корпорацій, у значному розширенні масштабів транскордонних комунікацій та обміну інформацією, насамперед через Інтернет, у транскордонній передачі хвороб та екологічних наслідків, у зв'язках певних видів злочинної діяльності [2].

Звичайно, якщо економічний, інформаційний і культурний простори країни включені у відповідні глобальні простори, то закономірно постає питання, як держава буде виконувати свої функції чи, можливо, модернізуватися. Отже, звернемо увагу на управлінський аспект глобалізації. У ході глобалізації виникають паралельні центри сили – глобальні та державні. Глобалізація обмежує роль національної держави внаслідок прямого виходу на міжнародну арену інститутів громадянського суспільства, ТНК і ТНБ. Результатами глобалізації стало формування наднаціональних інститутів і передача до їх компетенції ряду політичних, економічних і соціальних функцій, які раніше виконували органи національних держав. Це призвело одночасно до збільшення кількості національних державних інституцій, орієнтованих на задоволення потреб наднаціональних організацій, і до ліквідації державних інституцій, функціонально непотрібних у нових умовах. Прикладом наднаціональної інституції є Європейський Союз із системою міждержавних органів, таких як Європейська рада, Європейський парламент, Європейський суд та інші, і формування в інституційній структурі держав-членів ЄС органів, призначених для обслуговування потреб наддержавного інституту. Обмеження міжнародних функцій національних держав відбувається за їх власним бажанням шляхом об'єднання в міжнародні та регіональні організації.

Слід зазначити, що внаслідок глобалізації кількість держав збільшилась, а також посилилася диференціація між різними групами країн. Силові функції держав не зменшуються, а навіть зростають завдяки вдосконаленню техніки та моделей державного апарату, але контролювати соціально-економічні процеси та події державам, як і раніше, практично неможливо. Формується глобальна політична система – глобальна держава, в якій національні держави є лише її складовими.

Держава нині виконує роль «мікшерного пульта». Як мікшер поєднує (змішує) різні акустичні якості звучання музичних інструментів у найширші комбінації, так і держава, формуючи державну політику, посилює чи послаблює прояви місцевих чи глобальних культурних цінностей. Залежно від державної політики національної держави та особливостей місцевого суспільства види глокалізації як реакції на вторгнення глобального в локальне можуть виявлятися таким чином:

- як максимальна відкритість та прийняття локальною культурою глобальних цінностей та інформаційних потоків;
- як співіснування локальної культури та глобальних культурних форм

без значних проявів взаємного впливу та інтеграції;

– як адаптація глобальних цінностей до особливостей місцевої культури та виникнення трансформованої культури.

Національні організації громадянського суспільства «розростаються» та збільшують сферу свого впливу, перетворюючись на глобальні та, навпаки, глобальні громадські організації, створюючи центри, через них поширюють глобальні та демократичні цінності. Навіть девіз Римського клубу, глобальної організації, яка вперше з'явилася в шістдесятих роках минулого століття, звучить як продукт глокалізації: «Думай глобально, дій локально», що підтверджує вищесказане [3].

Список використаних джерел:

1. Майк Фезерстоун, Скот Леш, Роланд Робертсон. Глобальні модерності. К.: Вид-во «Ніка-центр», 2013. 400 с.
2. Хроніка ООН. URL: <https://www.un.org/uk/taxonomy/term/2956> (дата звернення: 23.05.2024).
3. Українська асоціація Римського клубу. URL: <http://www.clubofrome.org.ua/> (дата звернення: 23.05.2024).

УДК: 332.1 (477)

БОРОДІН Богдан,

здобуач освітньо-наукового ступеня *PhD*,

ВНЗ «Київський університет ринкових відносин»

м. Київ, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4138-5683>

СТАЛИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Для українських регіонів приведення сталого розвитку у відповідність до наслідків тривалої та агресивної війни вимагає розробки та реалізації програм зі сталого розвитку у сфері енергоефективності, охорони навколишнього середовища, соціальних питань та корпоративного управління. Актуальність цих тем для регіонів не зменшилася, а навпаки, зросла під час війни.

Сталий розвиток регіону – це стратегія розвитку регіону, спрямована на зменшення негативного впливу зовнішніх дій та наслідків і одночасно збільшення позитивного впливу на розвиток суспільства території.

Суспільно-господарські процеси, які відбуваються в регіоні, не можуть функціонувати у відриві від навколишнього середовища та суспільства. Тому місцеві органи влади, розглядаючи інтереси соціально-економічного розвитку території, повинні також вивчати внутрішні ресурси та ефективно їх використання. Необхідно використовувати досвід країн, що досягли швидких позитивних зрушень за рахунок створення сприятливого інвестиційного клімату в регіонах для впровадження інноваційних технологій [1].

Сталий розвиток регіону характеризується його здатністю забезпечувати позитивну динаміку соціально-економічних показників, рівня та якості життя населення, використовувати для цього інноваційні фактори та умови. Для ефективного управління процесами сталого розвитку необхідно визначити переваги та загрози для сталого розвитку регіону [2, с. 788].

У сучасних умовах обрання моделі розвитку території залежить від різновидів та ступеню нанесеної шкоди, а також ролі регіону у формуванні загальних досягнень та безпеки України.

Отже, для України стратегія сталого розвитку регіонів вимагає обґрунтування проміжних завдань та індикаторів досягнення цілей, що потрібно досягнути до 2030 р., з особливим акцентом на забезпечення соціо-еколого-економічної рівноваги [3].

Цілі сталого розвитку (до 2030 року):

Ціль 1. Подолання бідності.

Ціль 2. Подолання голоду.

Ціль 3. Міцне здоров'я та благополуччя.

Ціль 4. Якісна освіта.

Ціль 5. Гендерна рівність.

Ціль 6. Чиста вода та належні санітарні умови.

- Ціль 7. Доступна та чиста енергія.
- Ціль 8. Гідна праця та економічне зростання.
- Ціль 9. Промисловість, інновації та інфраструктура.
- Ціль 10. Скорочення нерівності.
- Ціль 11. Сталий розвиток міст та спільнот.
- Ціль 12. Відповідальне споживання та виробництво.
- Ціль 13. Пом'якшення наслідків зміни клімату.
- Ціль 14. Збереження морських ресурсів.
- Ціль 15. Захист екосистем суші.
- Ціль 16. Мир, справедливість та сильні інститути.
- Ціль 17. Партнерство заради стійкого розвитку.

В умовах воєнного стану переосмислюються економічні, соціальні та екологічні умови розвитку регіонів України. З урахуванням ситуації виникає потреба оцінити вплив війни на сталий розвиток економіки регіонів України. З огляду на це необхідно сформулювати комплексне бачення завдань та перспектив сталого розвитку економіки регіонів України в умовах воєнного стану. Трансформація завдань та показників сталого розвитку в умовах війни та післявоєнного відновлення України має базуватись на моніторингу ключових показників функціонування економіки країни по регіонах [4].

Список використаних джерел:

1. Особливості забезпечення сталого розвитку регіонів України у післявоєнний період. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2023. №2. URL: https://www.researchgate.net/publication/369920819_Osoblivosti_zabezpecenna_stalogo_rozvitku_regioniv_Ukraini_u_pislavoennij_period_Derzavne_upravlinna_udoskonolenna_ta_rozvitok_2023_No_2 (дата звернення: 06.05.2024).
2. Порудєєва Т. В., Міхневич В. О., Єдина Ю. Г. Стратегічні цілі забезпечення сталого розвитку регіону. *Економіка і суспільство*. Вип. 19/2018. С. 785-790.
3. План відновлення України / офіційний вебсайт. URL: <https://recovery.gov.ua/> (дата звернення: 06.05.2024).
4. Виклики та перспективи сталого розвитку регіонів в умовах воєнного стану в економіці України. URL: https://www.researchgate.net/publication/378268366_VIKLIKI_TA_PERSPEKTIVI_STALOGO_ROZVITKU_REGIONIV_V_UMOVAN_VOENNOGO_STANU_V_EKONOMICI_UKRAINI (дата звернення: 06.05.2024).

УДК 339.9

ВІНСЬКА Оксана,

кандидатка економічних наук, доцентка,

доцентка кафедри європейської економіки і бізнесу

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

м. Київ, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4360-0933>

ОСОБЛИВОСТІ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ГЕНДЕРНИХ КВОТ В БІЗНЕСІ ЄС

Сучасний етап розвитку Європейського Союзу характеризується значною зміною ролі жінок у суспільстві та бізнесі: від обмеженої участі переважно у низькооплачуваних галузях економіки до найвищих посад у різноманітних царинах. Покращення законодавчої бази, ініціативи щодо сприяння гендерній рівності та культурні зміни розширили права і можливості жінок, що призвело до кращого розкриття їхнього потенціалу задля соціально-економічного прогресу ЄС. Однак гендерні розриви досі зберігаються, особливо значними вони є в керівництві компаній, де частка жінок переважно низька.

Важливим інструментом сприяння жіночому лідерству в бізнесі, який активно використовується в ЄС, є гендерні квоти. Гендерна квота – це інструмент позитивного вирівнювання, спрямований на прискорення досягнення гендерно збалансованої участі та представництва шляхом встановлення певної пропорції місць, які повинні бути заповнені жінками та/або чоловіками, згідно з певними правилами чи критеріями. Квоти застосовують з метою виправлення попереднього гендерного дисбалансу в сфері управління компаніями та забезпечення включення жінок у вищий менеджмент.

З метою досягнення гендерно збалансованого представництва у вищому менеджменті компаній, в країнах-членах ЄС застосовували два основні типи квот:

-добровільні гендерні квоти, недотримання яких не призводило до покарання;

- юридичні гендерні квоти, які передбачали санкції на невиконання.

Після десятиліття дебатів, у листопаді 2022 року в ЄС затвердили Директиву 2022/2381 «Про покращення гендерного балансу серед директорів зареєстрованих на біржах компаній та відповідні заходи», згідно якої:

- компанії, які зареєстровані на європейських фондових біржах, повинні мати принаймні 40% невиконавчих директорів або принаймні 33% усіх директорів жіночої статі;

- обираючи серед однаково кваліфікованих кандидатів, ради компаній повинні віддавати пріоритет кандидатам, які недостатньо представлені (жінкам);

- зміни мають бути впроваджені до 2026 року і є обов'язковими до виконання, країни-члени мають самостійно розробити механізм санкцій до порушників [1].

Наразі частка жінок в керівництві компаній ЄС (членів правління найбільших котируваних компаній, наглядової ради або ради директорів) становить 33%, показники варіюються від 46 % у Франції до 10% в Естонії. Тільки 4 з 27 країн-членів ЄС мають більше 40 % жінок на керівних посадах в компаніях, а саме Франція – 46%, Італія, Данія – 42% та Нідерланди – 41% відповідно [2].

Зважаючи на провідні позиції Франції в царині представництва жінок на керівних посадах в компаніях, варто розглянути особливості французького законодавства щодо гендерних квот. Питання гендерних квот у французьких компаніях регулюється Законом № 2021-1774, який передбачає розмір гендерної квоти у 40% для невиконавчих директорів (додатково 30% від усіх посад в раді директорів до 2027 року, 40% до 2030 року). Цей закон розповсюджується на всі компанії, які мають понад 1000 співробітників. Передбачені також санкції: призначення визнаються недійсними, нові учасники відсторонюються від відвідування зборів, якщо гендерних квот не було дотримано.

Проте можна спостерігати певні негативні тенденції в царині виконання законодавства щодо гендерних квот у Франції. Так, основна ідея впровадження гендерних квот у менеджменті компаній полягала у створенні середовища різноманітності і підтримки професійного зростання жіночого персоналу компаній, але багато компаній у Франції обрали найпростіший шлях для формального заповнення квот:

- призначали жінок з інших країн, замість того, щоб шукати чи розвивати власні таланти;

- призначали жінок, які мають досвід роботи в академічних чи політичних колах, а не в бізнесі.

Отже, гендерні квоти є ефективним інструментом позитивних дій для досягнення гендерного балансу в компаніях, який стане обов'язковим для всіх країн-членів ЄС з 2026 року. У 2023 році тільки Франція, Данія, Італія та Нідерланди відповідали цим вимогам. Зважаючи на євроінтеграційний вектор розвитку України, відповідне законодавство має бути ухвалене й у нашій державі. Подальша наукова розвідка має запропонувати механізми та інструменти, які допоможуть уникнути негативних тенденцій у царині виконання законодавства щодо гендерних квот, які можна спостерігати на прикладі Франції.

Дослідження проведене в рамках реалізації грантового проекту Європейського Союзу «EU ECONOMIC SECURITY» (101083446-EUECOSEC-ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH-CHAIR).

Список використаних джерел:

1. Directive (EU) 2022/2381 on improving the gender balance among directors of listed companies and related measures). Electronic resource. Mode of access: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32022L2381>

2. Gender Equality Index 2023. Electronic resource. Mode of access: <https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2023/domain/power>

УДК: 338.2

ДОВГАНЬ Максим,
здобувач освітньо-наукового ступеня *PhD*,
ВНЗ «Київський університет ринкових відносин»
м. Київ, Україна

ЕКОНОМІЧНА ОЦІНКА ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЄКТІВ

Виходячи з найпоширенішого трактування категорії «інвестиційний проєкт»: інвестиційний проєкт – це реальний інвестиційний об'єкт, який планується до реалізації у вигляді придбання цілісного майнового комплексу, нового будівництва, модернізації, реконструкції чи капітального ремонту на основі врахування та оцінки бізнес-плану [1, с. 100], для досягнення мети інвестор повинен мати оптимальними фінансові, матеріальні і трудові ресурси, а також врахувати часові обмеження.

Аналіз ефективності інвестиційного проєкту здійснюється поетапно. Першочерговим завданням при аналізі ефективності інвестицій є формування мети – бажаного результату, який буде досягнутий протягом певного часу за заданих умов при реалізації інвестиційного проєкту. Після формування цілей проєкту здійснюється технічний аналіз (вибір технології та обладнання), маркетинговий аналіз (вибір ринку для продукції), інституційний аналіз (оцінка організаційного, правового, адміністративного, політичного середовища), соціальний аналіз (оцінка масштабу впливу проєкту та переваг, які будуть отримані від його реалізації), бюджетний аналіз (оцінка фінансових наслідків) та екологічний аналіз (оцінка впливу проєкту на навколишнє середовище: стан водойм, повітря, ґрунту) [9].

Таким чином, економічна оцінка інвестиційних проєктів обумовлена такими результатами ефективності:

1) Комерційна (фінансова, економічна) – визначається шляхом порівняння ефекту (фінансових результатів) від реалізації проєкту та витрат на його розробку, впровадження, підтримку. Під ефектом часто розуміють збільшення прибутку за рахунок зменшення собівартості, або збільшення виручки завдяки підвищенню якості продукції. Економічні ефекти від реалізації інвестиційного проєкту:

- приріст обсягу продажів;
- зростання продуктивності праці;
- скорочення управлінських витрат;
- отримання прибутку від впровадження винаходів і ноу-хау.

2) Бюджетна – визначається за різними рівнями бюджету (державним, регіональним, місцевим) і враховує фінансові наслідки впровадження проєкту для кожного з них. Бюджетний ефект – це перевищення доходів відповідного бюджету над видатками у контексті реалізації інвестиційного проєкту.

3) Соціальна (суспільно значима, корисна) – визначається з урахуванням інтересів як народного господарства у цілому, так і окремих регіонів і галузей,

конкретних організацій і підприємств, що задіяні у реалізації проєкту. Оскільки суспільство отримує всі результати, передбачається, що воно також несе відповідальність за витрати, пов'язані з реалізацією проєкту. До суспільно значимих ефектів можна віднести:

- підвищення рівня життя (збільшення доходів населення, скорочення рівня цін на товари та тарифів);
- покращення життєвих умов (підвищення рівня зайнятості і освіти, якісна підготовка кадрів, забезпечення об'єктами культури, спорту, мистецтва);
- підвищення якості здоров'я та збільшення довголіття (розвиток медичної сфери, покращення умов праці) [7, с. 431].

4) Екологічна – є результатом взаємодії інвестиційного проєкту з навколишнім середовищем і передбачає визначення цільових та планових екологічних показників та контроль над їх рівнем. Екологічні ефекти від реалізації проєкту:

- скорочення промислових викидів у водойми, атмосферу, ґрунт;
- підвищення рівня екологічності та ергономічності товарів та послуг;
- компенсація дефіциту природних ресурсів за рахунок вторинної переробки;
- підвищення відповідальності за порушення екологічного законодавства.

Інтегральна оцінка ефективності інвестиційних проєктів дає можливість одержувати достовірні результати навіть за умови невизначеності зовнішніх чинників економічного середовища і дає змогу майбутнім інвесторам приймати раціональні управлінські рішення.

Список використаних джерел:

1. Гулик Т. В., Горб Є. Ю. Методи оцінки ефективності інвестиційних проєктів з урахуванням ризиків в умовах невизначеності. Економіка та управління підприємствами. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління. Том 31 (70). № 6, 2020. С. 99-106.
2. Романова Т. В., Кучер Я. В. Напрямки підвищення ефективності інвестиційної діяльності підприємства. Ефективна економіка. 2014. № 11. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3538> (дата звернення: 10.05.2024).
3. Правик Ю. М. Інвестиційний менеджмент : навчальний посібник. Київ : Знання, 2007. 431 с.

УДК: 338.26

ЖАРКОВ Олександр,

здобувач освітньо-наукового ступеня PhD,

ВНЗ «Київський університет ринкових відносин»

м. Київ, Україна

СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

В умовах економічної нестабільності підприємства відчують в своїй діяльності безліч непередбачуваних факторів, а це передбачає перехід до гнучкої адаптивної системи стратегічного планування і відмову від твердої системи планування. Реалізація такого підходу пов'язана з обґрунтуванням стратегічного планування підприємства, яке включає головну мету, завдання, ресурсне забезпечення, оперативне реагування на проблеми, що виникають на шляху досягнення стратегічної мети.

Стратегічне планування – це особливий вид організації процесу діяльності підприємства, що полягає у розробленні стратегічних рішень (у формі програм, проєктів, планів, прогнозів), що передбачають обґрунтування стратегій поведінки відповідних суб'єктів управління, реалізація яких забезпечує ефективне функціонування підприємства в довгостроковій перспективі, адаптацію його до мінливих умов зовнішнього середовища [2, с. 9].

Стратегічне планування – це організаційно-управлінська діяльність, яка визначає пріоритети, фокусує енергію та ресурси, посилює функціональність, забезпечує те, щоб працівники та інші зацікавлені сторони працювали над досягненням спільних цілей, встановлює згоду щодо запланованих цілей та оцінки і коригування напряму діяльності організації відповідно до зміни середовища.

Стратегічний план в основному фокусується на майбутньому та пропонує заходи, які організація повинна вжити для досягнення своїх цілей. Стратегічне планування також допомагає узгоджувати бажані результати з визначеними цілями. Воно спрямовує організацію на досягнення її цілей, і в той же час оцінює та коригує загальний напрямок діяльності з огляду на мінливі обставини. Більше того, воно фільтрує проблеми, які перешкоджають зросту та прогресу організації, та пропонує відповідні кроки для їх корегування [1].

Ефективне стратегічне планування є результатом дисциплінованих зусиль, які в кінцевому підсумку визначають організацію, формують та спрямовують її діяльність та функції, класифікують її послуги та причини виконання цих функцій та послуг.

Стратегічний план важливий не тільки для зросту, але й для організаційного розвитку підприємства. Перш за все, стратегічне планування важливе з таких причин:

1) У ньому чітко визначені місія і концепція організації, а також представлений загальний напрямок її подальшого розвитку.

2) Найкращі рішення приймаються тоді, коли організація має сформований стратегічний план. Що б не сталося, члени команди можуть поспиратися на концепцію та визначати подальший хід подій.

3) За допомогою стратегічного плану підприємство має краще розуміння своїх сильних сторін та можливостей, слабких сторін та проблем, а також ресурсів. SWOT-аналіз (сильних і слабких сторін, можливостей, загроз) дає змогу організації аналізувати свої сильні сторони та спиратися на можливості.

4) За допомогою стратегічного планування організація визначає, що потрібно зробити для досягнення поставлених цілей.

5) Тайм-менеджмент, управління коштами та людськими ресурсами стає легшим завдяки стратегічному плануванню.

6) Громадські організації можуть ефективніше керувати своїми інвестиціями та ресурсами, визначати бюджет на певний відрізок часу та розподіляти кошти.

7) Менеджери можуть делегувати повноваження та розділяти відповідальність і відповідати за конкретний сектор. Це також посилить організаційний менеджмент та забезпечить більш ефективне залучення людських ресурсів.

8) Організації можуть мати як короткострокові, так і довгострокові цілі та можуть безперешкодно працювати над їх досягненням.

9) Стратегічне планування також допомагає оновлювати функціонування для пристосування до змін у середовищі.

10) Стратегічний план допомагає зосередитися на важливих справах та питаннях організації і приділяти менше уваги незначним проектам та ініціативам. Він також містить інформацію про конкретні сфери, які потребують уваги в певний період часу. Іноді він сприяє розумінню того, що потрібно перенести фокус з одного проекту на інший, щоб отримати ширше бачення. Таким чином збільшується продуктивність та ефективність [3, с. 7].

Стратегічне планування є найважливішим компонентом ефективного управління та керування організацією. Простими словами, стратегічне планування є систематичним процесом прийняття ключових рішень для організації, яка процвітає та успішно розвивається.

Список використаних джерел:

1. Капріщенко О. І., Ілляшенко К. В. Стратегічне планування: навчальний посібник. Суми: Сумський держаний університет, 2013. 446 с.
2. Стратегічне планування для НУО: керівництво з основ. URL: <https://www.prostir.ua/?kb=stratehichne-planuvannya-dlya-nuo-kerivnytstvo-z-osnov> (дата звернення: 13.05.2024).
3. Стратегічне планування. Навчальний посібник / О. Берданова, В. Вакуленко, В. Тертичка. – Л.: ЗУКЦ, 2008. – 138 с.

УДК 330.012.435(061.1ЄС)

ЗУБКО Тетяна,

доктор економічних наук, професор кафедри світової економіки,

Державний торговельно-економічний університет

м. Київ, Україна

ORCID ID: 0000-0002-8950-1797

ВПЛИВ НЕОПРОТЕКЦІОНІЗМУ НА ЕКОНОМІКУ ЄС

Досягнення найкращих умов для європейських виробників та споживачів є головною метою торговельної, зовнішньоекономічної політики ЄС. Інструментами трансформуючого впливу євроінтеграції є договори, угоди і закони, які поєднують держави спільними стандартами та умовами. Неопротекціонізм в Європейському союзі є актуальною темою, оскільки ЄС виступає за відкриті ринки та вільну торгівлю [1, 2]. Основні домінанти цього процесу полягають в таких політиках:

1. *Політика відкритості.* Європейський союз прагне зберігати відкриті ринки для забезпечення вільної торгівлі та сприяння економічному зростанню. Це відображено в угодах про вільну торгівлю, укладених з іншими країнами та регіонами.

2. *Захист споживачів.* ЄС встановлює стандарти та правила, щоб захистити споживачів від ненадійних продуктів та послуг, а також від шкідливих впливів на навколишнє середовище.

3. *Підтримка конкурентоспроможності.* Неопротекціоністська політика сприяє підтримці конкурентоспроможності європейських компаній, дозволяючи їм змагатися на світовому ринку на рівних умовах.

4. *Інновації та розвиток.* Відкритість європейського ринку сприяє розвитку інновацій та перенесенню технологій, що дозволяє підтримувати темпи економічного зростання.

5. *Співпраця та міжнародний вплив.* Активна участь у міжнародних торговельних відносинах дозволяє ЄС впливати на формування міжнародних стандартів та правил торгівлі [3, 4].

6. *Державне регулювання внутрішнього ринку.* Стимулювання компаній-виробників до покращення якості виробництва з метою «виводу» продукції на міжнародний ринок. Упровадження політики лобіювання слабкої або нестабільної внутрішньоекономічної галузі виробництва продукції. Державне спрямування господарської, фінансової та економічної політики з метою інтернаціонального захисту інтересів країни на міжнародній арені [5].

Такий підхід допомагає Європейському союзу зберігати свою економічну вагу та зміцнювати міжнародну позицію.

Особливості застосування політики неопротекціонізму розкриваються крізь його господарсько-економічне призначення. Відтак можна побачити переваги та недоліки цього процесу в таблиці 1.

Таблиця 1

Перелік переваг та недоліків неопротекціонізму в ЄС

Переваги неопротекціонізму в ЄС	Недоліки неопротекціонізму в ЄС
Політика відкритості сприяє ефективнішій торгівлі та зниженню цін на товари для споживачів	Збільшення конкуренції на внутрішньому ринку, що може негативно вплинути на деякі внутрішні галузі
Захист споживачів від ненадійних продуктів та послуг	Зростання імпорту може призвести до зменшення виробництва національних товарів
Підтримка конкурентоспроможності європейських компаній	Можливість депенденції від імпортних товарів та послуг
Сприяння розвитку інновацій та перенесенню технологій	Ризик втрати робочих місць внаслідок конкуренції з імпортними товарами
Зміцнення міжнародної позиції та впливу ЄС	Підвищення ризику залежності від зовнішніх економічних факторів

Ця таблиця відображає як переваги, так і недоліки неопротекціонізму в ЄС, підкреслюючи складний характер вибору між відкритістю та захистом національних інтересів в економічних відносинах.

Слід враховувати, що неопротекціонізм торговельно-економічного співробітництва між ЄС та іншими країнами світу є руйнівним процесом, оскільки накладає примусові обмеження на торгівлю, стримуючи її і перешкоджаючи зростанню країн, що розвиваються та потребують доступу до ринків розвиненого світу [2].

Список використаних джерел:

1. Зубко Т. Наслідки імплементації ПВЗВТ з ЄС для торгівлі в умовах міжнародного бізнесу. *Економічні горизонти*. 2022. 2(20). 52–61. DOI: [https://doi.org/10.31499/2616-5236.2\(20\).2022.262319](https://doi.org/10.31499/2616-5236.2(20).2022.262319)
2. Дугінець Г. В., Генералов О. В. Неопротекціонізм торговельно-економічного співробітництва в умовах «ідеального шторму». *Ефективна економіка*. 2024. № 1. <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.1.14>
3. Мазаракі А., Мельник Т. (2021). Неопротекціонізм і торговельні війни. *SCIENTIA-FRUCTUOSA (ВІСНИК Київського національного торговельно-економічного університету)*, 135(1), 4-22. [https://doi.org/10.31617/visnik.knute.2021\(135\)01](https://doi.org/10.31617/visnik.knute.2021(135)01)
4. Калюжна, Н. Г., Степічева О. В. Неопротекціонізм у сфері торговельно-економічного співробітництва: сутність і рушійні еволюційні чинники. *Problems of Economy*, 2023, Vol 55, Issue 1, p130. <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2023-1-130-137>
5. Залізнюк В. П. Торговельні відносини в умовах неопротекціонізму. *Наука і техніка сьогодні*. 2024. 1(29). С. 301–311.

УДК 339.9:061.1ЄС

ІВАНОВА Юлія,

здобувач другого (бакалаврського) рівня вищої освіти,

Державний торговельно-економічний університет

м. Київ, Україна

ЩЕРБАК Геннадій,

здобувач освітньо-наукового ступеня PhD,

асистент кафедри міжнародного, цивільного та комерційного права.

Державний торговельно-економічний університет

м. Київ, Україна

МІСЦЕ І РОЛЬ ЄС У СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

Метою дослідження є визначення ролі ЄС в системі міжнародних економічних відносин, а також оцінка ролі ЄС у світовій торгівлі на сучасному етапі, ключових проблем та перспектив для реалізації на зовнішньому ринку.

Актуальність теми полягає в тому, що Європейський Союз об'єднує країни Європи, є на сьогоднішній день впливовим учасником світової спільноти та одним з трьох основних і найбільш розвинених центрів сучасного світу. На Європейський Союз припадає майже чверть світової торгівлі, це також найбільший світовий імпортер сільськогосподарської продукції і сировини. На ЄС припадає основна частина допомоги країнам, що розвиваються.

Європейський Союз – це інтеграційне міждержавне об'єднання європейських країн, що поєднує в собі риси міжнародної організації і федеральної держави. Він поєднує ознаки міжнародної організації і держави, проте формально не є ні тим, ні іншим. ЄС є найпотужнішим міждержавним об'єднанням: він займає перше місце у світі за розмірами ВВП, третє місце за чисельністю населення, сьоме місце за площею, найвищі показники у світі за рівнем якості життя та доходами населення. Головними досягненнями ЄС на сучасному етапі його розвитку є побудова спільного ринку, створення економічного і валютного союзу на основі єдиної грошової одиниці — євро, створення Шенгенського простору і введення єдиної візи для іноземців на підставі Шенгенських угод [1].

Практика, що склалась у сфері міжнародної діяльності ЄС, та його роль у визначенні міжнародного політичного процесу порушує багато питань і виявляє ще більше проблем, що в сукупності стимулює зростання наукових досліджень. Більшість з них зосереджуються на осмисленні окремих напрямів його міжнародної діяльності. Водночас становлення такого особливого учасника міжнародних відносин, як ЄС, міжнародна діяльність якого та роль у світовій системі суттєво різняться від інших акторів, потребує теоретичних узагальнень. Європейський Союз (ЄС) відіграє важливу роль в системі міжнародних економічних відносин. Він є найбільшим у світі єдиним ринком

та митним союзом, найбільшим донором гуманітарної та фінансової допомоги країнам, що розвиваються, відіграє провідну роль у Світовій організації торгівлі, G7, G20, впливає на формування правил міжнародної торгівлі і фінансів [2, с.61-62].

Торгівля є одним із найпотужніших факторів розвитку ЄС. Цей фактор сприяє економічному процвітання та конкурентоспроможності Європи, підтримує внутрішній ринок та збільшує зовнішній. Завдяки відкритості торговельного режиму Європейський Союз є найбільшим у світі експортером сільськогосподарських та промислових товарів та послуг, а також займає перше місце за обсягами інвестицій як вхідних, так і вихідних [3, с.7].

Статистика міжнародної торгівлі товарами розрізняє торгівлю всередині ЄС та зовні ЄС. Статистика всередині ЄС стосується торговельних операцій, які відбуваються в межах ЄС. Статистичні дані зовні ЄС фіксують потоки товарів, що експортуються та імпортуються між ЄС та країнами, які не є його членами. Динаміка обсягів експорту та імпорту товарів Європейського Союзу має тенденцію до зростання. Це пояснюється відносно відкритим торговим режимом ЄС, що дає стимул для розвитку відносин з широким колом торгових партнерів. ЄС глибоко інтегрований до глобальних ринків, тож поліноміальний тренд-аналіз з високим коефіцієнтом апроксимації свідчить, що тенденція зростання буде зберігатися і в майбутньому, але з можливим негативним сальдо торгового балансу.

На сьогоднішній день Євросоюз є лідером в області інтеграційних процесів, демонструючи здатність до розвитку за рахунок як зовнішніх, так і внутрішніх факторів. Однак деякі з них, які на ранніх етапах європейської інтеграції виступали каталізатором розвитку, нині перешкоджають йому. Ці фактори можна розділити на внутрішні, викликані самою інтеграцією, і зовнішні, обумовлені глобалізацією світової економіки. Стратегічне партнерство між ЄС та Україною, яке ґрунтується на спільних цінностях та інтересах, є життєвим фактором зміцнення миру, стабільності та процвітання в Європі.

Загалом, європейська інтеграція грає ключову роль в системі МЄВ, сприяючи економічному розвитку та забезпеченню стабільності та миру в світі. Її вплив на міжнародну економічну взаємодію надзвичайно важливий, і ця роль ЄС продовжує зростати в сучасних умовах глобалізації та змін у світовому порядку. Європейський Союз приділяє велику увагу забезпеченню відповідності Спільної зовнішньої політики та політики безпеки усім іншим аспектам політики ЄС, що мають зовнішній характер. Узагальнюючи, зазначимо, що ЄС відіграє важливу роль у глобальній економічній системі, взаємодіючи з іншими суб'єктами МЄВ для сприяння стабільності, розвитку та ефективної міжнародної співпраці.

Список використаних джерел:

1. Європейський Союз у міжнародних відносинах: навч. посіб. / В. В. Копійка, С. О. Маковський, М. А. Миронова; за ред. В. В. Копійки. К.: ВПЦ "Київський університет", 2021. 560 с.
2. Гнатюк М. М. Потенціал політичної суб'єктності Європейського Союзу в сучасній системі міжнародних відносин / М. М. Гнатюк. Житомир: Рута, 2013. 316 с.
3. Шнирков О. І. Спільна торговельна політика Європейського Союзу : курс лекцій. 2019. 23 с

УДК 336.225.611:35.073.533-028.27

КАШПУР Леся,

кандидат з державного управління,

начальник управління методології та роз'яснення

податкового законодавства

Генеральної дирекції ВГО «Асоціація платників податків України»

м. Київ, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0003-5672-927X>

КОРЕКТНІСТЬ ВІДОБРАЖЕННЯ ПОДАТКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В ЕЛЕКТРОННОМУ КАБІНЕТІ ПЛАТНИКА ПОДАТКУ

Електронний кабінет платника податків – це інформаційно-телекомунікаційна система, створена для забезпечення реалізації платниками податків і державними податковими органами своїх прав та обов'язків, визначених Податковим Кодексом України, в електронному вигляді. І незважаючи на те, що науково-технічний прогрес просунувся значно вперед, більшість громадян, до яких відносяться в тому числі й фізичні особи – підприємці (ФОПи), залишаються досить необізнаними в роботі функцій та сервісів Електронного кабінету платника податку. Разом з тим Електронний кабінет платника потребує вдосконалення [1].

У статті 42¹ «Електронний кабінет» Податкового кодексу України окреслені широкі можливості платника податку щодо реалізації своїх прав та обов'язків, визначених ПКУ та іншими законами, контроль за дотриманням яких покладено на контролюючі органи.

Якщо порівняти використання та функціонування Електронного кабінету платника податків, наприклад, п'ять років тому і сьогодні, звичайно, спостерігаємо прогрес.

Проте з практики можна стверджувати, що на сьогодні є деякі неузгодженості відображення податкової інформації в Електронному кабінеті платника з інформацією, яка формується органами ДПС по кожному платнику податків, включаючи як юридичних, так і фізичних осіб.

Розглянемо декілька прикладів.

Перший приклад: «Відображення інформації щодо сум штрафних (фінансових) санкцій за несвоєчасну сплату податку відповідно до статті 124 ПКУ «Порушення правил сплати (перерахування) грошового зобов'язання».

У разі несвоєчасної сплати узгодженої суми грошового зобов'язання розраховується штрафна (фінансова) санкція, залежно від кількості днів затримки сплати узгодженої суми, яка відображається в АІС «Податковий блок» у відповідному розділі, доступному для перегляду лише відповідним підрозділам контролюючого органу.

Водночас у платника в Електронному кабінеті така інформація не відображається. Для її відображення необхідно контролюючому органу вручити платнику податкове повідомлення-рішення, винесене на підставі складеного відповідного акту, і тільки після цього сума нарахованих штрафних (фінансових) санкцій буде занесена в картку платника в розділ «Нараховано», що дасть можливість платнику бачити відповідне нарахування штрафних (фінансових) санкцій за несвоєчасну сплату податку.

Логічно: незнання законів не може звільнити від юридичної відповідальності. За несвоєчасно сплачені податки законодавством передбачені штрафні (фінансові) санкції. Однак практика показує, що не всі платники податків обізнані з механізмом розрахунку штрафних (фінансових) санкцій відповідно до ПКУ.

Тому Електронний кабінет платника потребує вдосконалення в частині відображення інформації про довідково нараховані штрафні (фінансові) санкції ще на етапі їх автоматичного розрахунку. Платник, дізнавшись про суми довідково нарахованих штрафних (фінансових) санкцій в своєму Електронному кабінеті, мав би можливість дострокової їх сплати.

Іншим прикладом ефективної роботи Електронного кабінету була б можливість платника своєчасно побачити та зреагувати належним чином на Акт опису майна, що внесене контролюючим органом під заставу, якщо б він був відображений в розділі «Листування з органами ДПС/вхідна кореспонденція».

Далі, відповідно до п. 93.2. ст. 93 ПКУ «Підставою для звільнення майна платника податків з-під податкової застави та її виключення з відповідних державних реєстрів є відповідний документ, що засвідчує закінчення будь-якої з подій», а саме отримання контролюючим органом підтвердження повного погашення суми податкового боргу та/або розстрочених (відстрочених) грошових зобов'язань та процентів за користування розстроченням (відстроченням) в установленому законодавством порядку (п. п. 93.1.1 ст. 93 ПКУ).

Тобто, орган ДПС отримує від банківської установи інформацію про погашення боргу і процедура обтяження майна має бути автоматично припинена датою сплати заборгованості.

Практика спілкування з представниками бізнесу показує, що платник сплатив податковий борг, а майно продовжує перебувати в обтяженні і це не дає змоги платнику його відчуження. Так, звернутися до органу ДПС, який вніс таке майно до податкової застави, з проханням надати Довідку про припинення обтяження, платник не може, бо форми таких Довідок не передбачено. Єдина можливість у платника - це отримати Довідку про відсутність заборгованості станом на певну дату, але, наприклад, продати своє майно, яке повинно було автоматично виведене з-під податкової застави, маючи лише Довідку про відсутність заборгованості, платник не може, бо після

оплати податкового боргу майно автоматично не виведе з-під податкової застави.

Отже, можна зробити висновок, що процедура відображення податкової інформації в Електронному кабінеті потребує удосконалення, про що свідчать наведені нами приклади. Це значно полегшить платникам податків ведення своєї діяльності.

Список використаних джерел:

1. Державна податкова служба. Інформаційно-телекомунікаційна система «Електронний кабінет» URL: <https://cabinet.tax.gov.ua/help/help.pdf>

2. Головне управління ДПС. Як надсилаються через Електронний кабінет від податкових органів копії наказів про проведення перевірок, ППР в електронній формі та яка дата є датою вручення платнику таких документів? URL: <https://zp.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/751279.html>

УДК 338.2

КОВАЛЕНКО Олексій,

здобувач освітньо-наукового ступеня *PhD*,

ВНЗ «Київський університет ринкових відносин»

м. Київ, Україна

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Малі та середні підприємства сьогодні є ключовими компонентами розвитку бізнес-середовища в Україні. Суттєвий вплив на їх функціонування здійснюють зовнішні виклики, зумовлені повномасштабною військовою агресією росії. Тому дослідження перспектив їх розвитку в сучасних умовах доцільно аналізувати, насамперед, у контексті впливу зовнішнього середовища.

Зазначимо, що згідно з опитуванням, що проводиться Європейською Бізнес Асоціацією в рамках проекту Unlimit Ukraine, Індекс настроїв малого бізнесу за 2023 рік демонструє незначне покращення: 2,5 балів з 5-ти можливих порівняно з 2,4 балами в 2022 році [3]. Кількість підприємств малого бізнесу в 2022 році порівняно з попереднім роком скоротилася на 220085 одиниць (рис. 1):

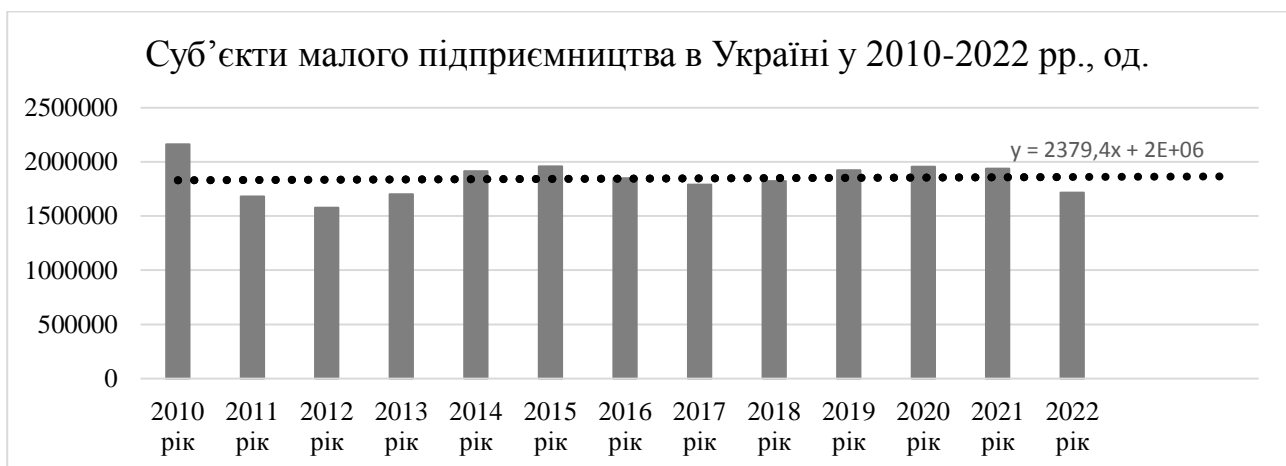

Рис. 1. Суб'єкти малого підприємництва в Україні у 2010-2022 рр., од. [1]

Зі свого боку, кількість підприємств середнього бізнесу скоротилась на 2774 одиниці. Водночас, дослідження програми розвитку ООН свідчать, що на кінець 2023 року майже 91% українських підприємств малого та середнього бізнесу відновили свою діяльність з початку війни [4]. В цілому, найбільш суттєвими викликами для розвитку підприємств малого та середнього бізнесу наразі є ракетні атаки на бізнес-активи і об'єкти критичної інфраструктури; зниження споживчої активності; доступ до електроенергії, тепlopостачання, мобільного зв'язку; транспортно-логістичне забезпечення.

У таких складних умовах суттєва роль належить державній політиці підтримки малого та середнього бізнесу, спрямованій на забезпечення розвитку їх суб'єктів та підвищення рівня їх конкурентоспроможності [2]. Реалізація цієї політики впливає на конкурентоспроможність підприємств за рахунок надання системи пільг, фінансової підтримки та спрощення всіх процедур, які пов'язані з організацією та розвитком діяльності у відповідній сфері, зокрема, сприяння спрощенню дозвільних процедур та процедур здійснення державного контролю, отримання документів дозвільного характеру для суб'єктів малого підприємництва та скорочення терміну проведення таких процедур; спрощення порядку започаткування та припинення підприємницької діяльності; запровадження спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності відповідно до критеріїв, встановлених у податковому законодавстві; забезпечення фінансової державної підтримки; сприяння розвитку інфраструктури підтримки малого та середнього підприємництва.

У сучасних умовах імплементація основних засад державної підтримки малого та середнього бізнесу стикається з наступними проблемами.

По-перше, складність реалізації в умовах війни. Для її вирішення державою реалізуються такі заходи: програма з релокації українських виробництв, розрахована на підприємства, розташовані в зонах або на територіях ведення бойових дій або під загрозою ведення бойових дій; урядова грантова програма підтримки бізнесу «Робота», запущена, зокрема, для створення власного бізнесу, розвитку малого та середнього підприємництва (надає можливість отримання різних видів грантів) [6]; кредитування під 0% в рамках програми «5-7-9»; інформаційна підтримка в рамках проекту Дія.Бізнес.

По-друге, недосконалість спрощеної системи оподаткування, в рамках якої малим підприємствам надаються пільги у податковій сфері.

По-третє, проблема реалізації податкових пільг, пов'язана зі складністю оцінки ефективності податкових пільг та контролю за витрачанням вивільнених коштів; ускладненнями, пов'язаними з необхідністю детальної класифікації інноваційних та інвестиційних витрат; ризиком застосування суб'єктивного підходу у виборі претендентів на отримання пільг, обмеження за обсягом діяльності суб'єктів.

По-четверте, нестабільність фінансування, нерозвиненість фінансових інститутів, покликаних забезпечити доступність грошово-кредитних ресурсів.

Саме у вирішенні цих проблем полягає основне завдання держави. Це дозволить створити міцне підґрунтя для нівелювання складних зовнішніх викликів у розвитку малого та середнього бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Кількість діючих суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні: Закон України. № 4618-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17#Text>
3. У 2024 році майже 80% МСБ планують розширювати бізнес та залучати кошти у розвиток. URL: <https://eba.com.ua/u-2024-rotsi-majzhe-80-msb-planuyut-rozshyruvaty-biznes-ta-zaluchaty-koshty-u-rozvytok/>
4. Український бізнес під час війни: реальна аналітика та перспективи на майбутнє у 2024 році. URL: <https://finstream.ua/ukrayinskyj-biznes-pid-chas-vijny-analityka/>
5. «Робота» URL: <https://diia.gov.ua/services/categories/gromadyanam/yerobota>

УДК: 338.242

КОСОВ Олексій,

здобувач освітньо-наукового ступеня PhD,

ВНЗ «Київський університет ринкових відносин»

м. Київ, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0005-0848-0007>

АКТУАЛЬНІ ЗАГРОЗИ ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ КРАЇНИ

Економічна безпека України зазнає суттєвих трансформацій в умовах багаторічної війни. Пройшовши етап стабілізації та адаптації до перших потрясінь повномасштабного вторгнення, економічні процеси поступово переходять в режим економіки воєнного часу. Це визначає як обережно-оптимістичні прогнози експертів щодо відновлення економіки, так і нові виклики та загрози економічній безпеці держави.

Під час повномасштабної війни суб'єкти економічної діяльності України функціонують за умов безпрецедентних викликів, пов'язаних з нестачею фінансових ресурсів, обмеженнями виробничих та експортних потужностей внаслідок руйнування відповідної інфраструктури, завищеними цінами на енергоносії. Ключові загрози стабільній роботі економічного сектору, його здатність забезпечити подолання наслідків російської агресії та відновлення економічного зростання в Україні полягають у наступному [1, с. 14-17]:

1) Зменшення виробничих потужностей промислового значення через фізичне їх знищення та дефіцит оборотних коштів для розвитку виробничої діяльності.

2) Звуження ринків збуту через значні руйнування та блокування з боку країни агресора логістичної інфраструктури.

3) Міграція населення та зниження купівельної спроможності населення.

4) Закріплення сировинної спрямованості виробництва на експорт.

5) Скорочення виробництва та низька цінова конкурентоспроможність української промислової продукції через високу енергоємність в умовах зростання дефіциту енергоносіїв.

6) Збільшення частки імпорту у внутрішньому споживанні, в тому числі й «сірого» імпорту та контрабанди.

7) Згорання інвестиційних проектів, загострення інвестиційної кризи та втрата економікою країни ресурсів для майбутнього відновлення.

Науковцями Національного інституту стратегічних досліджень було проведено ряд досліджень щодо виявлення сучасних загроз економічній безпеці та актуальності їх прояву. Науковці визначили найбільш актуальні виклики і загрози економічній безпеці та згрупували їх за кількісними та відносними критеріями [2]:

- соціальна безпека (22%);
- фінансова безпека (16%);
- макроекономічна безпека (14%):
- продовольча безпека (14%);
- зовнішньоекономічна безпека (12%);
- інноваційно-інвестиційна безпека (12%);
- виробнича безпека (10%).

Визначене експертами коло загроз, які можуть мати високий рівень негативного впливу, дозволяє виділити потенційні моделі підвищених ризиків, запобігання яким має визначати пріоритети політики забезпечення економічної безпеки. Серед таких можливих подій [2]:

- збільшення частки тих, хто рятується від війни, які ухвалюватимуть рішення не повертатися до країни, а також імовірний додатковий виїзд – у разі погіршення безпекової ситуації та після скасування обмежень на виїзд для військовозобов'язаних, що матиме негативний вплив на трудовий потенціал країни;

- погіршення довіри до органів державного управління, насамперед фіскальної сфери, що загрожуватиме погіршенням податкової дисципліни та зростанням сегмента неофіційної економіки;

- зменшення спроможності бюджетної системи до забезпечення виконання запланованих видатків через труднощі з наповненням доходної частини та/чи фінансуванням дефіциту бюджету, що може погіршити ефективність системи соціального захисту й становище у бюджетному секторі (освіта, охорона здоров'я, наука, культура тощо);

- послідовне зниження конкурентоспроможності українських виробників унаслідок тривалого недоінвестування, зупинення інновацій та нарощування додаткових витрат, що загальмує повоєнне відновлення, руйнуватиме його інклюзивність та мультиплікативний ефект для економічного зростання й відновлення доходів;

- надмірний наплив імпортованих товарів споживчого та виробничого призначення через пригнічення та недостатню спроможність вітчизняного виробництва, що зафіксує стан імпортозалежності національної економіки, зумовлюючи тиск на торговельний баланс, перешкоди для динамічного відновлення виробництва та умов для зайнятості;

- наростання негативного впливу наслідків війни на довкілля, що погіршуватиме умови для економічної діяльності (насамперед в аграрному секторі), якість життя населення (у т. ч. створюючи додаткові перешкоди для повернення людей до місць постійного проживання);

- погіршення спроможності економіки до забезпечення продовольчої безпеки внаслідок негативних процесів в аграрному секторі, зниження ефективності продовольчої інфраструктури (зберігання, первинна переробка, постачання агросировини), що матиме негативні соціальні наслідки.

Тому сьогодні з метою актуалізації статичних і динамічних аспектів економічної безпеки, побудови ефективних нових моделей національної економічної безпеки, які були б ефективними для вирішення завдань захисту від сучасних загроз, прийняття управлінських рішень щодо впливу на них, необхідно виділити та систематизувати сферу зовнішніх та внутрішніх національних економічних інтересів, визначити та класифікувати актуальні, зокрема модифіковані традиційні та нові, специфічні загрози економічній безпеці держави, згрупувати їх за ступенем небезпеки, оцінити різноманітність та масштаб прояву, а також джерела їх виникнення [3, с. 172].

Список використаних джерел:

1. Собкевич О. В., Шевченко А. В., Русан В. М., Жураковська Л. А. Пріоритети забезпечення стійкості промисловості й аграрного сектору економіки України в умовах повномасштабної війни: аналіт. доп. / за ред. Я. А. Жаліла. Київ: НІСД, 2023. 49 с.
2. Національний інститут стратегічних досліджень. Актуальні виклики та загрози економічній безпеці України в умовах воєнного стану. URL: <https://niss.gov.ua/publikatsiyi/analitichni-dopovidi/aktualni-vyklyky-ta-zahrozy-ekonomichniy-bezpetsi-ukrayiny-v> (дата звернення: 20.05.2024).
3. Літвін Н. М., Січиокно Г. Б. Класифікація актуальних загроз економічній безпеці держави в контексті кризових тенденцій національної економіки. Вчені записки Університету «КРОК». №1(53), 2019. С. 171-180.

УДК: 336.71

КРАВЧЕНКО Юрій,

здобувач освітньо-наукового ступеня PhD,

ВНЗ «Київський університет ринкових відносин»

м. Київ, Україна

РОЛЬ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ КЛАСТЕРІВ У РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

Сьогодні надання банківських послуг фізичним та юридичним особам гальмується серйозними територіальними відмінностями та диспропорціями доступу до банківської інфраструктури в окремих регіонах, у зв'язку з наслідками повномасштабної війни РФ проти України. Приклади подолання цих проблем передбачено в ряді фундаментальних праць провідних фахівців України, які розробили теоретичні основи та рекомендації [1].

Рекомендації в розвитку банківської сфери важливі – їх реалізація дозволить українському фінансово-банківському комплексу розвивати комплекс заходів, спрямованих на розвиток оптимальної функціональної мережі банківських установ з метою отримання максимального економічного та соціального ефекту від забезпечення повного обсягу існуючих послуг з урахуванням специфічних потреб клієнтів у конкретному регіоні країни.

Кластер (від англ. cluster – скупчення, зосередження) – це об'єкт економічної агломерації фірм, тісно пов'язаних галузей, які взаємно сприяють зростанню конкурентоспроможності одна одної [2]. Основна мета кластеру – підвищити внутрішню та міжнародну конкурентоспроможність його членів за рахунок комерційного й некомерційного співробітництва, наукових досліджень та інновацій, освіти, навчання і заходів політики підтримки [2].

Результатом формування економічних кластерів є підвищення міжнародної конкуренції країни – для всієї економіки кластери виконують роль точок зростання внутрішнього ринку і бази міжнародної експансії, тому й стають причиною серйозних капіталовкладень.

Кластери як концентрація суб'єктів господарювання одного сектору на одній території можуть існувати будь-де й без об'єднання. Натомість, кластерні організації є бізнес-об'єднаннями (БО) МСП, із власним менеджментом та структурою, і за цією ознакою вони подібні на інші БО, наприклад, бізнес-асоціації. Однак є як мінімум п'ять ознак, які відрізняють кластерні організації від асоціацій та інших форм об'єднань [3]:

- Кластери свідомо фокусуються на рівні регіонального та/чи галузевого й намагаються покращити стійкість ланцюгів і їх конкурентоспроможність

- Через цей фокус кластери є незмінними учасниками, а з точки зору регіональних політик – важливими інституціями в покращенні регіональної смарт-спеціалізації, експорту та ВВП. Кластерні мережі ефективніше за інші

інституції вмiють об'єднувати та консолідувати учасників регіональних інноваційних екосистем навколо пріоритетів інноваційного та промислового розвитку свого регіону.

- Кластери не стільки лобіюють інтереси окремих своїх членів, як намагаються покращити загальну співпрацю в створенні нових продуктів і проєктів, спільного експорту та покращення інструментів інноваційних екосистем регіонального чи секторального рівня.

- Кластери не конкурують, а намагаються увійти в якомога швидший та тісний діалог з іншими представниками регіонального розвитку: органами місцевого самоврядування та влади, агенціями регіонального розвитку, ТПП, великим бізнесом, місцевими університетами та НДІ, експертною спільнотою.

- Зрештою, кластери – це об'єднання МСП, які фокусуються на зростанні їх конкурентоспроможності через спільні програми розвитку та через спільний доступ до активів і ресурсів. І в цьому є відмінність від багатьох промислових асоціацій в Україні, де домінує великий бізнес, а асоціації створюються для лобіювання вузькокорпоративних інтересів.

- Кластери, як і інші громадські об'єднання країни, розуміють, що головними пріоритетами держави сьогодні є оборона країни та перемога на військовому фронті. І тому особливих очікувань на якусь спеціальну допомогу від держави для підтримки кластерного розвитку в нас немає.

Але є другий пріоритет – це про економічну стійкість. Як і владні структури, кластерні організації максимально зацікавлені в тому, щоб місцевий малий та середній бізнес продовжував працювати, вчасно платили податки, створювали робочі місця й були спроможними приймати нові виклики.

Проаналізувавши досвід створення економічних кластерів можна зробити висновок, що залученню банків у процес інноваційного зростання регіону сприяють фактори, які визначають розвиток регіональної мережі банків:

- банківський ринок (підприємства; фізичні особи; конкуренція; мікроекономіка);

- регіональна економіка (ресурси регіону; галузева структура; особливий статус регіону);

- географія (вид населеного пункту; зовнішні перевезення; внутрішній транспорт); кадровий потенціал (наявність банків; профільні навчальні заклади);

- перспективи регіону (міжнародні; інвестиційно-приватизаційні; внутрішньо економічні; зацікавленість акціонерів);

- матеріально-технічна база (кількість банківських установ; банки, що перебувають на санації; банки, що не сформували статутний капітал);

- місцева влада (зовнішня підтримка регіону із центру; відносини з місцевою адміністрацією; криміногенна обстановка; засоби масової інформації).

Список використаних джерел:

1. Дзядук Т. В. Кластер як засіб підвищення конкурентоспроможності національної економіки. Економічний простір. 2008. №20/2. С. 51-58.
2. Завадська Д. В. Економічна кластеризація: сутність, проблеми та перспективи розвитку в Україні. Одеський національний економічний університет. URL: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/pdf> (дата звернення: 19.05.2024).
3. Український кластерний альянс: 10 відповідей на питання про кластери та їх роль у відновленні економіки. URL: <https://www.clusters.org.ua/blog-single/10-vidpovidey-na-pytannya-pro-klastery/> (дата звернення: 19.05.2024).

УДК 330.341.4: 338.33

ЛАЗАРЕНКО Владислав,

*доктор філософії в галузі економіки, завідувач відділу
економіки природокористування в агросфері*

Інститут агроєкології і природокористування НААН

м. Київ, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8376-4668>

ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ОРГАНІЧНОГО СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Невід'ємною складовою продовольчої безпеки є також харчова безпека країни. Це означає, що харчові продукти повинні бути безпечними для споживання та відповідати стандартам якості. В Україні існують випадки, коли харчові продукти не відповідають вимогам безпеки, що може становити загрозу для здоров'я населення. Продовольча безпека в Україні стала серйозною проблемою через війну на сході країни. Конфлікт призвів до втрати контролю над певними територіями, руйнувань і заборони на ввезення товарів, а також переміщення населення. Все це мало великий вплив на аграрний сектор і продуктивність сільськогосподарського виробництва.

Одним із передових видів сільського господарства, яке вже тут і зараз здатне забезпечити належний рівень екологічної та продовольчої безпеки, є органічне сільське господарство. Особливо постає питання належного забезпечення його розвитку, зокрема з інституціональної точки зору.

Розвиток органічного сільського господарства в умовах невизначеності економіки може бути забезпечений за допомогою таких шляхів:

- Розширення асортименту продукції. Органічне сільське господарство може розширити свій асортимент продукції, включаючи не тільки органічні продукти харчування, але й інші товари.

- Розвиток екологічно безпечних технологій. Застосування сучасних екологічних технологій дозволяє зменшити вплив сільського господарства на довкілля та зробити його більш стійким до змін клімату.

- Залучення пільгово-кредитного фінансування. Для розвитку органічного сільського господарства в умовах невизначеності економіки важливо мати доступ до фінансових ресурсів. Це може бути забезпечено за допомогою державних програм підтримки органічного сільського господарства, а також залученням інвестицій від приватних компаній та меценатів.

- Розвиток каналів збуту. Важливо розвивати ринки збуту для органічної продукції, зокрема шляхом відкриття нових точок продажу, укладання договорів з роздрібними мережами та ресторанами, а також рекламних кампаній для популяризації органічних продуктів.

- Підвищення кваліфікації працівників. Органічне сільське господарство вимагає специфічних знань та навичок, тому важливо забезпечити навчання та підвищення кваліфікації працівників.

Тому, враховуючи вищезазначене, стратегічними пріоритетами з боку держави та подальшого розвитку цієї галузі мають бути наступні кроки:

1. Підтримка виробництва органічних продуктів шляхом надання фінансової допомоги та субсидій органічним фермерам.

2. Стимулювання переходу з конвенційного сільського господарства на органічне шляхом надання консультацій фермерам та їх навчання.

3. Підтримка досліджень у галузі органічного сільського господарства та впровадження новітніх технологій для підвищення ефективності виробництва.

4. Створення сприятливого законодавчого середовища для розвитку органічного сільського господарства, включаючи впровадження стандартів та сертифікації органічної продукції.

Список використаних джерел:

1. Лазаренко В. І. Оцінювання існуючих підходів екологічного маркетингу щодо органічного виробництва в умовах воєнного стану. «Збалансоване природокористування», №1, 2023, С. 28-35.

2. Андрійчук В. Г. Економіка підприємств агропромислового комплексу: підручник. К.: КНЕУ, 2013, 779 с.

УДК 339.138:334.726(=00)

СИДОРЕНКО Марія,

*здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
факультет міжнародної торгівлі та права,
Державний торговельно-економічний університет
м. Київ, Україна*

МІЖНАРОДНІ МАРКЕТИНГОВІ СТРАТЕГІЇ БАГАТОНАЦІОНАЛЬНИХ КОМПАНІЙ

Багатонаціональні компанії (БНП) відіграли важливу роль у формуванні динаміки світової економіки. Завдяки своїм величезним ресурсам, широкому охопленню та різноманітним операціям, ці корпорації глибоко вплинули на галузі, ринки та схеми торгівлі в усьому світі.

Сьогодні БНП домінують у різних секторах світової економіки. Вони контролюють понад 57% світового промислового виробництва, 69% міжнародної торгівлі, понад 81% патентів і ліцензій на нову техніку, технології та ноу-хау, майже 90% прямих іноземних інвестицій. БНП контролюють 90% світового ринку пшениці, кави, кукурудзи, деревини, тютюну, джгутів та залізної руди; 85% міді та бокситів; олова - 80%; бананів - 75%, натурального каучуку та сирої нафти - 73% [1, с. 98].

Наймасштабнішими транснаціональними корпораціями, що працюють на території України, є Coca-Cola, Daewoo, Sigma-Bleyzer, Western NIS Enterprise Fund, «Укртатнафта», Macdonald's Ukraine Ltd, Cargill PepsiAmericas і PepsiCo та Nestle, Procter & Gamble [1, с. 41].

Маркетингові стратегії відіграють вирішальну роль у сприянні міжнародній експансії БНП, дозволяючи їм адаптуватися до місцевих ринкових умов, враховувати вподобання споживачів та ефективно орієнтуватися в регуляторному середовищі. Використовуючи ці стратегії, БНП можуть підвищити свою конкурентоспроможність, забезпечити стійке зростання та скористатися новими можливостями, що відкриваються на світовому ринку.

Маркетингова стратегія – це визначення сегментів ринку, які компанія ставить на меті своєї маркетингової діяльності, а також конкретизація методів, якими планується досягти визначених переваг у відповідних сегментах [2, 94].

Транснаціональні корпорації використовують різноманітні маркетингові стратегії для ефективної експансії на міжнародні ринки. Одними з них є глобалізація та сегментація.

Глобалізація стандартизує товари та послуги на основі міжнародних норм, що дозволяє ефективно проникати на ринок без модифікації продукту. Цей підхід адаптує методи просування до національних ринків, залишаючи продукт незмінним [2, с. 94].

Macdonald's Ukraine Ltd є прикладом глобалізації завдяки стандартизованому меню та брендингу, що відображає підхід материнської

компанії, McDonald's Corporation, на місцевому рівні. Незважаючи на те, що Macdonald's Ukraine Ltd працює в межах України, компанія дотримується глобальних стандартів бренду, встановлених корпорацією McDonald's, забезпечуючи узгодженість у якості продукції, меню та елементах брендингу, таких як знаковий логотип із золотими арками та фірмові червоно-жовті кольори.

Сегментація передбачає поділ споживачів на категорії на основі демографічних, психографічних та поведінкових характеристик.

Nestlé, багатонаціональний конгломерат з виробництва продуктів харчування та напоїв, є яскравим прикладом компанії, яка використовує сегментацію для ефективного націлювання на різні сегменти споживачів.

У 2022 році компанія "Нестле" посіла 29-те місце за розміром закордонних активів серед 100 найбільших нефінансових БНП світу. Закордонні активи компанії склали \$114 132 млн. За індексом транснаціональності (TNI), ключовим показником, що відображає ступінь інтернаціоналізації, "Нестле" посіла 7-ме місце. Індекс TNI компанії "Нестле" склав 91,2%, що свідчить про її помітну присутність на міжнародних ринках та значну залежність від закордонних операцій для отримання доходів і можливостей для зростання [3].

В Україні "Нестле" працює через свою дочірню компанію ТОВ "Нестле Україна", завданням якої є орієнтуватися в тонкощах українського ринку. Завдяки ретельному дослідженню ринку ТОВ "Нестле Україна" отримує уявлення про специфічні смаки, вподобання та культурні особливості українських споживачів.

Цікаво, що за відсутності чітких положень для БНП, компанії, які працюють в Україні, часто обирають створення товариств з обмеженою відповідальністю (ТОВ) як прагматичне рішення. ТОВ пропонують гнучку та широко використовувану правову структуру, яка задовольняє різноманітні потреби міжнародних компаній, що прагнуть вести бізнес в межах української юрисдикції.

Загалом, БНП відіграють життєво важливу роль у стимулюванні економічного зростання та розвитку в усьому світі, використовуючи свій досвід і ресурси для орієнтації на різноманітних ринках і сприяючи взаємозв'язку глобальної економіки.

Список використаних джерел:

1. Багатонаціональні підприємства Монографія / За ред. О. І. Рогача «Видавництво «Центр учбової літератури» КИЇВ – 2020. 368 с.
2. Птащенко О. В., Куш Я. М. Стратегії міжнародного маркетингу транснаціональних корпорацій в умовах глобалізації // Вісник східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, 2020. № 6 (262). 93-96 с.
3. Web table 19. The world's top 100 non-financial MNEs, ranked by foreign assets, 2022 URL: https://unctad.org/system/files/non-official-document/wir2023_tab19.xlsx

УДК 330.3

ОБІХОД Тетяна,

кандидат фіз-мат наук, старший науковий співробітник,
доцент ВНЗ «Київський університету ринкових відносин»
м. Київ, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1103-4006>

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Україна знаходиться в стані війни, і це негативно впливає як на українську, так і на світову економіку. Тому питання щодо термінів завершення війни є гострим і актуальним. Розглядається декілька сценаріїв завершення війни в Україні.

Перший – це Перемога України.

Для цього Україні необхідно:

- підвищити якість державного управління та реалізувати стратегію економіки воєнного часу;
- провести ефективну мобілізацію людських ресурсів;
- зберегти контроль Національного банку над грошовим обігом та не допустити повний колапс економіки;
- отримати консолідовану фінансову, військову та санкційну підтримку від партнерів.

Сценарій другий – заморожування конфлікту

Цей сценарій передбачає, що Україна та Росія придуть до перемир'я, за якого Україна визнає за Росією контроль над частиною територій, щоб заморозити протистояння та розпочати відновлення. Однак цей сценарій не влаштовує Росію, оскільки вона хоче повного звільнення України від “західної інтервенції”.

Сценарій третій – затяжний конфлікт.

Війна може затягнутися, оскільки жодній зі сторін поки що не вдається завдати вирішального удару, й обидві сторони намагаються відновити та поповнити свої війська.

Через воєнний конфлікт з РФ перспективи економіки України в 2024 році залишаються невизначеними. Незважаючи на те, що у 2023 році економічні показники України виявилися кращими за очікування, експерти попереджають про збереження негативних тенденцій у 2024 році [1, 2]. Очікуються подальше зниження ВВП, висока інфляція та нестача зовнішнього фінансування покриття бюджетного дефіциту [1, 2]. Водночас аналітики зазначають, що Захід буде змушений продовжувати надавати Україні фінансову та військову допомогу, щоб підтримувати мінімальний рівень економічної активності [2]. Однак у довгостроковій перспективі перспективи України як самостійної держави зі своєю економікою виглядають дуже невизначеними [2].

Питання відновлення української економіки піднімаються Держдепартаментом США, USAID та Міністерством торгівлі спільно з урядом України та Торговельною палатою США. Країни Заходу та великі компанії готуються до масштабного відновлення України після закінчення військових дій, на що може знадобитися понад \$1 трлн. Крім того, Світовий банк оцінив відновлення України в \$500 млрд, що майже вдвічі перевищує бюджет країни у 2021 році. Але необхідно відмітити, що конфлікт в Україні дав можливість США не лише зміцнити свою економіку, а й завдати шкоди економічним процесам у Євросоюзі. Понад те, Палата представників США схвалила законопроект про конфіскацію російських активів на користь України, що відкриває шлях президенту Байдену для передачі Києву мільярдів доларів. Крім того, обговорюватимуться такі конкретні заходи щодо відновлення економіки України:

- Створення підприємств у сфері інфраструктури та оборони німецькими та австрійськими компаніями, а також передпроектне планування відновлення з боку JPMorgan Chase & Co.

- Пожертвування Данією 120 млн. євро на відновлення суднобудівного вузла порту Миколаєва.

- Оцінка Metinvest BV, згідно з якою для відновлення житла та соціальної інфраструктури Україні знадобиться 5-10 років масштабної реконструкції.

Таким чином, основну увагу буде приділено залученню великих інвестицій та плануванню довгострокових проектів щодо відновлення економічної та соціальної інфраструктури України.

Щодо прогнозування світової економіки, то високочастотні показники активності в цілому свідчать про продовження нещодавнього помірнього зростання. Чіткі ознаки сильного імпульсу зростання тривають в Індії, Китаї, Індонезії при відносній слабкості зростання в Європі та в більшості інших великих економік. Глобальне зростання приблизно на 3,1% у 2023 році, за прогнозами, сповільниться до 2,9% у 2024 році, а потім збільшиться до 3,0% у 2025 році. Державні витрати повинні більше зосереджуватися на інвестиціях у сферах, які сприяють сталому зростанню, особливо щодо людського капіталу. Останні результати OECD PISA показують, що рівень державного боргу загалом вищий, ніж до пандемії, а в багатьох країнах на рівні ВВП, який раніше спостерігався лише під час війни. Тому стійкі фіскальні плани для збалансування економіки майбутнього будуть запорукою ефективного економічного розвитку.

Список використаних джерел:

1. Економічні перспективи 2024-го для України
<https://zn.ua/macroeconomics/ekonomicheskie-perspektivy-2024-ho-dlja-ukrainy.html>.
2. В глибокому транші: що чекає українську економіку в 2023 році
<https://iz.ru/1447364/khariton-galitskii/v-glubokom-transhe-cto-zhdet-ukrainskuiu-ekonomiku-v-2023-godu>

УДК 338.2

ОГЛОБЛІНА Вікторія,

кандидат економічних наук, доцент кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів,

Інженерний навчально-науковий інститут ім. Ю. М. Потебні

Запорізького національного університету

м. Запоріжжя, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6627-0255>

НЕТЯГА Антон,

здобувач PhD спеціальності 073 «Менеджмент»

кафедри інформаційної економіки,

підприємництва та фінансів,

Інженерний навчально-науковий інститут ім. Ю. М. Потебні

Запорізького національного університету

м. Запоріжжя, Україна

ЕКОНОМІЧНЕ ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ В ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Під час російсько-української війни наша держава стикається з низкою викликів, серед яких:

- економічні втрати (відсутність інфраструктури, знищення підприємств та втрата людських ресурсів);
- соціальні проблеми (безробіття, внутрішнє переміщення населення, нестабільність на ринку праці);
- фінансові труднощі (державний борг, зменшення інвестицій та обмежені бюджетні ресурси).

Для вирішення цих проблем необхідно розробити та впровадити «стратегію економічного дива», спрямовану на досягнення сталого розвитку та відновлення економічного потенціалу країни.

Реформи в Україні пропонуємо проводити, керуючись такими принципами:

- інтеграція в ЄС: допомога має створити для України стимули для приведення своєї нормативно-правової бази у відповідність до стандартів ЄС (включаючи антикорупційні заходи), сприяння вільній торгівлі та залучення прямих іноземних інвестицій;
- модернізація: реконструкція дає унікальну можливість радикально оновити виробничий потенціал України, щоб наблизити його до нового технологічного рубежу, закласти основи для довгострокового зростання та ще більш тісно інтегрувати Україну у світову економіку;
- Україна має «володіти» реконструкцією: Україна використовуватиме допомогу найефективніше, коли допомога відповідатиме інтересам України;

– децентралізація країни: допомога має бути швидкою, але «з умовами»: швидкість має вирішальне значення для запобігання гуманітарній катастрофі в Україні. Розумні умови гарантують, що міжнародна допомога буде витрачена правильно, а Україна досягне прогресу в боротьбі з корупцією. Необхідні 15 із 18 млрд євро від ЄС за умови судової, антикорупційної реформи та реформи «регулювання»;

– гранти, а не кредити: зруйнована війною країна навряд чи зможе у короткостроковій перспективі обслуговувати та погашати додаткові борги. Зосередження уваги на кредитах підвищить ризик боргової кризи у майбутньому (план Маршалла для Європи після Другої світової війни передбачав гранти на 90%);

– координація: враховуючи безліч джерел допомоги, тісна координація між джерелами фінансування та одержувачем зведе до мінімуму втрати та затримки;

– адміністрування: допомога повинна здійснюватися самостійною афілійованою з ЄС або уповноваженою агенцією, незалежною від багатосторонніх, двосторонніх та неурядових донорів, але бути підзвітною [1].

Перераховані концептуальні засади проведення реформ є інструментами, за допомогою яких реалізуються основи «стратегії економічного дива». Невід’ємною складовою «стратегії економічного дива» є модель відновлення та стимулювання сталого розвитку післявоєнних територій. Під моделлю відновлення та стимулювання сталого розвитку післявоєнних територій ми розуміємо соціально-економічний простір, що є економічною системою, розвиток якої взаємообумовлений зв’язками між природою, суспільством, економічними відносинами між економічними суб’єктами, на території яких велися воєнні дії, що призвели до руйнування та/або пошкодження її інфраструктури, що і спричинило негативні соціально-економічні та/або екологічні наслідки, та щодо яких запроваджується особливий режим інвестиційної діяльності для її відновлення та розвитку [2].

Рівень економічного розвитку нашої держави, наявність сформованих державних інституцій і легітимної влади, потужний та різноманітний ресурсний потенціал, який може бути використаний для стимулювання економічного розвитку країни, та рівень зовнішньої підтримки дозволять відновити економічний потенціал України у повоєнний період.

Список використаних джерел:

1. Відновлення повоєнної України: шлях до процвітання через трансформацію країни. URL: <https://www.golosameriki.com/a/rebuilding-prosperous-postwar-ukraine/6932888.html> (дата звернення: 20.05.2024).

2. Martynovych N., Boichenko E., Dielini M. Rebuilding of Ukraine After War. *International Review for Spatial Planning and Sustainable Development*. 2023. Vol. 11, №4. P. 54-70. URL: https://doi.org/10.14246/irspsd.11.4_54 (дата звернення: 20.05.2024).

УДК 339.94: 330.341.1

ПАВЛЕНКО Сергій,

здобувач освітньо-наукового ступеня

PhD ВНЗ «Київський університет ринкових відносин»

м. Київ, Україна

ГЕНЕЗА ТРАНСФЕРУ ТЕХНОЛОГІЙ В ЕКОНОМІЦІ

Поняття креативної економіки (або економіки ідей) з'явилося у світі порівняно нещодавно – на початку ХХІ століття ряд авторів звернули свою увагу на трансформацію суспільних відносин. На перший план в економіці почали виходити результати інтелектуальної, творчої діяльності, за рахунок яких відбувалося створення лівової частки доходу компаній. У 90-х роках ХХ століття, паралельно зі становленням економіки ідей, з'явилася тенденція формування статутного капіталу за рахунок нематеріальних активів, а згодом першу десятку найбільших впливових компаній світу очолили юридичні особи, статутний капітал яких на 90-95 відсотків утворився за рахунок ідей, втіленої в об'єкт інтелектуальної власності.

Зауважимо, що поняття *ідея* потрібно розглядати в двох аспектах: в економічному - як нематеріальний актив (на міжнародному рівні урегульовано IAS 38 "Intangible assets") та юридичному – як майнові права на об'єкти інтелектуальної власності (на міжнародному рівні урегульовано міжнародними конвенціями, на національному рівні – понад 20 законами України). При цьому потрібно пам'ятати, що сфери економічна та юридична у сфері інтелектуальної власності перетинаються.

Одним з перших, хто сформував концепцію економіки ідей, був Дж. Хоукінс, який у своєму дослідженні «Креативна економіка: Як люди роблять гроші з ідей» виклав основні її положення та принципи. На його думку, економіка, яка продукує та просуває ідеї, сприяє зростанню економічної активності.

Отже, на нашу думку, основу економіки ідей становить результат інтелектуальної, творчої діяльності, об'єктивований у предмет реального світу, і, найголовніше, який виступає товаром та може бути захищений.

В Україні дефініція "креативна економіка" не знайшла свого відображення в працях економістів. Це при тому, що створено Раду з розвитку креативної економіки, основним завданням якої є сприяння забезпеченню координації дій органів виконавчої влади, спрямованих на розвиток креативних індустрій, формування креативної економіки та вироблення конкурентоспроможного креативного продукту. [1] Для швидкого розвитку економічних відносин законодавцем сформульовано поняття креативних індустрій як видів економічної діяльності, метою яких є створення доданої вартості і робочих місць через культурне (мистецьке) та/або креативне вираження, а їх продукти і послуги є результатом індивідуальної творчості.

У сучасних економічних умовах торгівля одиночними об'єктами інтелектуальної власності є нерациональною. Більш вдалим для відчуження є залучення груп об'єктів, які класифікуються як технологія, а їх продаж оформлюється через конструкцію, що має назву «трансфер технологій».

Отже, трансфер технологій є основою креативної економіки за рахунок відчуження технології (складеного об'єкту, створеного за рахунок об'єднання майнових прав різних об'єктів інтелектуальної власності).

Список використаних джерел:

1. Про утворення Ради з розвитку креативної економіки. Постанова КМУ від 19 травня 2021 р. № 501 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/501-2021-%D0%BF#n37> (дата звернення 29.05.2024)

УДК 338.1:658

PROTSKO Yaroslav,

postgraduate student,

Economy and Finance Department,

KROK University

Kyiv, Ukraine

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0000-7649-245X>

ECONOMIC CHARACTERISTICS OF THE DEVELOPMENT OF IT-COMPANIES

Globalization of economic relations in the modern world requires the search for new means of ensuring national interests, in particular in the market of financial services. In these conditions, the problem of forming an effective system of economic activity, taking into account the peculiarities, both at the level of the economic entity and at the level of the state, arises. The leading place as a modern means of economic development belongs to the latest financial services and tools, the introduction of which in all spheres of financial activity demonstrates the importance of the development of information technologies.

The purpose of the work is to research the problem of ensuring the stable economic development of IT companies.

In the era of modern globalization, there is a rapid digitalization of society and many branches of production, the service sector, and the agricultural sector [1]. Currently, the following platforms, which are the product of the economic work of IT companies, are relevant and attractive for investors and in demand among consumers: payment tools provided through a mobile phone; social networks that disseminate information about financial services in alternative versions; new types of payments (for example, cryptocurrency, electronic wallets, billing), marketplaces (intermediary digital platforms that connect creditors and suppliers, including without banks); new business models that are an alternative to banking services; automation of banking services with the help of artificial intelligence (chat-bots, robot-consultants); modern digital identification and biometrics (biometrics, which includes identification by voice, fingerprint or facial recognition, is changing the way financial services are provided) and APIs (open application programming interfaces).

The information economy is formed within the information society, the main production resource in which is information. It should be noted that scientists adhere to different points of view regarding the place of the information society in the formation and development of economic systems.

Digitalization of the economy is considered a fundamental factor in economic growth, innovation and competitive environment, job creation and social progress in general.

IT innovations are mostly perceived as a positive phenomenon in the development of the national economy, because they create new opportunities for economic development, expand the involvement of households and the business sector in financial relations, and increase the range of services used by economic entities.

At present, a significant part of Ukrainian startups also operates at the international level, as they offer effective solutions for complex technological projects. Given the fact that European and international banks are constantly innovating and attracting startups to solve their problems through their own acceleration and incubation programs, Ukrainian IT companies have a great opportunity to make a statement [2].

Digitalization of the economy allows achieving many positive social and economic effects. The main economic advantages of the digital economy include increasing the rate of economic growth, accelerating the development of small and medium-sized businesses, increasing the efficiency of business processes, and increasing employment in the information and technology industries. The social effects of the digitalization of the economy are: increasing the availability of financial services, reducing the cost of education due to its virtualization, improving the quality of medical care due to the digitalization of patient data, and reducing the negative impact on the environment. However, one should not forget about the control elements that allow closing economically unprofitable projects and successfully developing other attractive startups [3].

Creating a favorable environment for the development of IT companies is the main factor in its implementation in Ukraine. In order to create favorable conditions for the development of the latest means of the financial services market, it is necessary to provide for simple and accessible business rules, in particular, a simplified licensing system for IT companies, a simplified taxation system, and a legal mechanism for protecting the rights of investors and clients.

References:

1. Pylypenko, O., Matviienko, H., Putintsev, A., Vlasenko, I., & Onyshchuk, N. (2022). Government tax policy in the digital economy. *Cuestiones Políticas*. 2022-03-07. URL: <https://doi.org/10.46398/cuestpol.4072.15>
2. Rumyk, I., & Pylypenko, O. (2022). Financial support of enterprises: possibilities of using cognitive modeling. *Science Notes of KROK University*, 2(66), 44-52. URL: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2022-66-44-52>
3. Rumyk, I. (2020). Controlling in the system of financial security management of enterprises. *Science Notes of KROK University*, 4(60), 47-56. URL: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2020-60-47-56>

УДК 354:614.2+338.2

РЯБКОВ Сергій,

здобувач освітньо-наукового ступеня

PhD ВНЗ «Київський університет ринкових відносин»

м. Київ, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0003-3146-7260>

ГЛОБАЛЬНІ РИЗИКИ ЕКОНОМІКИ СИСТЕМ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Охорона здоров'я сама по собі є одним з ключових секторів економіки, своєрідною лінзою, крізь яку можна розглядати всі її сектори. З іншого боку, глобальна та національна економіка та фінансові системи охорони здоров'я є найважливішими детермінантами здоров'я суспільства. Яскравим прикладом є зв'язки між станом здоров'я та ВВП країни (Рис.1)

Рис.1 Зв'язки між станом здоров'я та ВВП [1]

Для глобального суспільства та економіки значні покращення в галузі охорони здоров'я, досягнуті в останні десятиліття, знаходяться під загрозою. Економічне зростання стримується менш продуктивною робочою силою.

У всьому світі близько 4,5 мільярда людей не мають повного доступу до основних медичних послуг. З 2015 року охоплення медичними послугами стагнує після динамічного зростання в попередні роки, що вказує на те, що уряди потребують термінових дій для забезпечення людям доступу до медичних послуг. Минулий прогрес в охопленні послугами був здебільшого обумовлений покращенням доступу до послуг з інфекційних захворювань, але з

2015 року розширення охоплення медичними послугами, пов'язаними з інфекційними та неінфекційними захворюваннями, а також послугами з охорони репродуктивного здоров'я, здоров'я матерів, новонароджених та дітей було мінімальним або взагалі не спостерігалось. Фінансові труднощі через особисті витрати на охорону здоров'я продовжують погіршуватися та підривати зусилля щодо викорінення бідності у всьому світі. Число людей, які несуть катастрофічні власні витрати на охорону здоров'я (понад 10% сімейного бюджету), збільшилося до понад 1 мільярда осіб у 2019 році, або майже 14% світового населення. Близько 1,3 мільярда людей (майже 17% світового населення) ще більше загнані в бідність через особисті витрати на охорону здоров'я. До них входять 344 мільйони людей, які живуть у крайній бідності. Платежі за медичні послуги з власної кишені знижують здатність домогосподарств дозволити собі інші необхідні товари та послуги та негативно впливають на рівень споживання родин. Витрати на охорону здоров'я також змушують людей відмовлятися від основної медичної допомоги, що може призвести до більш тяжких захворювань або передчасної смерті. Досягнення мети забезпечення загального охоплення послугами охорони здоров'я до 2030 року буде потребувати значних інвестицій державного сектору та прискорення дій з боку урядів та партнерів з розвитку, що спираються на переконливі докази. [2]

Частково це пояснюється тим, що країни, які розвиваються, витрачають недостатньо коштів на охорону здоров'я. За оцінками Світового банку, до 2030 року 54 найбідніші країни світу зазнають дефіциту фінансування гідних і доступних медичних послуг у розмірі US\$176 млрд на рік. [3] Однак, на жаль, проблема серйозніша, ніж просто брак коштів. У країнах, що розвиваються, від 20 до 40 відсотків витрат на охорону здоров'я витрачаються даремно або використовуються неефективно, а країни з низьким рівнем доходу, такі як Україна, починають стикатися з проблемами старіння населення та зростання хронічних неінфекційних захворювань.

У сукупності ці фактори призведуть до зростання витрат на охорону здоров'я, яке стане додатковим тягарем на бідні верстви населення та створить катастрофічну запоруку потенційних погіршень у галузі охорони здоров'я та економіки у наступні десятиріччя. Розглядаючи здоров'я як інвестицію, а не як витрати, можна відкрити доступ до людського капіталу та економічних дивідендів для країн.

Генеральний директор ВООЗ у травні 2021 р. заснував незалежну Раду з економічних аспектів концепції «Здоров'я для всіх». Мета Ради полягала у тому, щоб виробити нове «економічне мислення» щодо визнання значущості, досягнення та розподілу різних економічних аспектів здоров'я та благополуччя з метою побудови здорового, інклюзивного, справедливого та сталого

суспільства. Рада, до складу якої входять 10 провідних експертів [4] в галузі економіки, фінансів, розвитку, політики в галузі охорони здоров'я та громадської охорони здоров'я з різних країн світу, у травні 2023 р. опублікувала свою остаточну доповідь звернувши увагу на те, що вкрай важливо, щоб державні та приватні інвестиції та співробітництво були сформовані та спрямовані на побудову економіки, що сприяє здоров'ю та благополуччю, на розвиток співробітництва для досягнення місцевих, національних та наднаціональних цілей [5].

Коли йдеться про більш ефективне витрачання бюджетних коштів, існують перевірені стратегії, які забезпечують більш високу віддачу від вкладених коштів. Наприклад, покращення послуг первинної медико-санітарної допомоги (ПМСД) та охорони здоров'я на рівні громад, ймовірно, дозволить охопити більш уразливі групи населення у віддалених районах, районах епідемій та районах, постраждалих внаслідок бойових дій.

У сучасному суспільстві надання ПМСД трансформується за допомогою нових технологій, які мають потенціал для подолання проблем, радикально змінюють способи надання послуг з охорони здоров'я. Наприклад, цифрові технології оптимізують закупівлю товарів, покращують ланцюжки поставок, підтримуючи дотримання постачальниками медичних послуг клінічних рекомендацій та дозволяючи дистанційно спостерігати за пацієнтами, які інакше були б втрачені для подальшого медичного спостереження [6, 7].

Нові телемедичні технології допомагають пацієнтам отримувати віддалений доступ до медичної інформації, медичних порад та даних про стан свого здоров'я. Ці технології можуть допомогти пацієнтам та їхнім сім'ям взяти на себе більшу відповідальність за своє здоров'я та створити нові, більш горизонтальні відносини з постачальниками медичних послуг. Аналогічно, можливості сплачувати страхові внески у цифровому форматі, наприклад, за допомогою мобільних телефонів, можуть допомогти мобілізувати додаткове фінансування охорони здоров'я. Перетворення, зумовлені технологіями, несуть деякі ризики, зокрема збільшення нерівності щодо здоров'я та фрагментація фінансування та надання медичної допомоги. Однак водночас вони відкривають можливості для того, щоб зробити ПМСД більш зручною, доступною, недорогою та високоякісною.

Для реалізації потенціалу ПМСД, постачальники медичних послуг повинні розширювати сфери своєї діяльності та розвивати нові навички, а національні системи охорони здоров'я мають розробляти нові способи надання послуг протягом усього життя людини, включаючи профілактичні та підтримувальні послуги. Такі інновації, як цифрові платформи телемедицини, мають бути розгорнуті, щоб допомогти окремим особам та їхнім сім'ям керувати станом свого здоров'я. Уряди та спільноти повинні усвідомити роль

ПМСД у виконанні найважливіших функцій охорони здоров'я, а заклади надання ПМСД мають ширше взаємодіяти з окремими людьми для спільного створення нових форм надання послуг, які відповідатимуть їх потребам. Належне впровадження та використання телемедицини технологій має ключове значення для підтримки як тих, хто їх надає, так і тих, хто ними користується. Наприклад, дозволяючи перерозподіляти навантаження між надавачами медичних послуг, різними медичними фахівцями тощо, оптимізуючи витрати робочого часу, забезпечуючи своєчасні кваліфіковані медичні послуги. Однак основна мета – забезпечити кожному отримання необхідних йому медичних послуг, не стикаючись при цьому з фінансовими труднощами.

Список використаних джерел:

1. Ruger, Jennifer Prah, Dean T. Jamison, and David E. Bloom, 2001, "Health and the Economy," page 619 in International Public Health, edited by Michael H.
2. Merson, Robert E. Black, and Anne J. Mills (Sudbury, Massachusetts: Jones and Barlett)
<https://openknowledge.worldbank.org/entities/publication/1ced1b12-896e-49f1-ab6f-f1a95325f39b>
3. <https://blogs.worldbank.org/ru/voices/healthy-people-drive-strong-economies>
4. <https://www.who.int/groups/who-council-on-the-economics-of-health-for-all/members>
5. The WHO Council on the Economics of Health for All. Health for All – transforming economies to deliver what matters: final report of the WHO Council on the Economics of Health for All. Geneva: World Health Organization; 2023
<https://www.who.int/publications/i/item/9789240080973>
6. WHO guideline: recommendations on digital interventions for health system strengthening. Geneva: World Health Organization, 2019.
7. Health Data Collaborative. Knowledge Hub. 2021.
<https://www.healthdatacollaborative.org/knowledge-hub/>

УДК: 658:330.1

ШОЛУДЬКО Максим,

здобувач освітньо-наукового ступеня PhD,

ВНЗ «Київський університет ринкових відносин»

м. Київ, Україна

ЕКОНОМІЧНА ОЦІНКА ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Досягнення визначених цілей підприємства забезпечується інструментами управління поточними та перспективними можливостями підприємства, тобто його потенціалом. Економічна оцінка потенціалу підприємства необхідна для зростання ефективності функціонування та забезпечення конкурентоспроможності підприємства в умовах жорсткої конкуренції.

В науковій літературі зустрічаються різні підходи до формулювання поняття «потенціал підприємства». Наведемо найбільш поширене трактування: потенціал підприємства – це сукупність природних умов і ресурсів, можливостей, запасів і цінностей, що можуть бути використані для досягнення певних цілей [1, с. 24].

Потенціал підприємства характеризується чотирма основними особливостями [2, с. 7].

Перша особливість. Потенціал підприємства визначається його реальними можливостями у тій чи іншій сфері соціально-економічної діяльності, причому як реалізованими, так і нереалізованими з якихось причин.

Друга характеристика. Можливості будь-якого підприємства залежать від доступності ресурсів та їх резервів (економічних соціальних), як задіяних, так і не задіяних у виробництві.

Третя особливість полягає в тому, що потенціал підприємства визначається не тільки наявними можливостями, а й навичками різних категорій персоналу перед його використанням з метою виробництва товарів, їх реалізації, отримання максимального доходу (прибутку) та безпеки ефективного функціонування підприємства.

Четверта характеристика. Рівень та результати реалізації потенціалу компанії (обсяги виробленої продукції або отриманого доходу (прибутку)), визначають за оптимальністю організаційної та управлінської структури.

Для оцінки економічного потенціалу підприємства пропонуються наступні підходи [3]:

- синергетичний – заснований на тому, що поєднання різноманітних ресурсів, коштів і резервів підприємства створює додаткові можливості, тому оцінку економічного потенціалу підприємства доцільно розглядати як сукупність оцінок її компонентів, які в системі можуть забезпечити більший ефект.

- ефективний підхід, згідно з яким оцінка економічного потенціалу здійснюється з урахуванням ступеня досягнення цілей підприємства та задоволеності споживачів (клієнтів), місце компанії в рейтингу тощо.

До складових економічного потенціалу підприємства відносяться:

- виробничий потенціал – розраховується як фондовий потенціал, потенціал оборотних фондів, потенціал нематеріальних активів, потенціал технологічного процесу;

- інноваційний потенціал – визначається як сума інноваційних витрат за період;

- управлінський потенціал – витрати на управління;

- фінансовий потенціал – величини балансового прибутку;

- маркетинговий потенціал – собівартість товарної продукції.

Для оцінки потенціалу підприємства можуть бути використані різні методи.

За способом відображення кінцевих результатів:

1. Графічні методи – забезпечують найвищий рівень сприйняття кінцевих результатів оцінки, інтерпретованих у графічних об'єктах (рисунках, графіках, діаграмах та ін.).

2. Математичні методи – базуються на факторних моделях оцінки, які полягають у розрахунку одного (інтегрального) показника або кількох цифрових значень показників, за якими формується остаточна оцінка. Ці методи вважають найточнішими, хоч іноді вони потребують обтяжливих математичних обчислень, тобто спеціальної підготовки працівників.

3. Логістичні методи – є алгоритмізованими методами оцінки, які базуються на логічних припущеннях.

За можливістю розробки управлінських рішень:

1. Оперативні методи – це, по суті, статичні методи, тому що оцінюють тільки фактичний стан справ, не забезпечуючи можливості розроблення заходів на перспективу.

2. Стратегічні методи – уможливають не тільки оцінку стану конкурентоспроможності потенціалу підприємства на конкретну дату, а розроблення стратегічних заходів з поліпшення цього потенціалу.

Найбільш повну оцінку розміру економічного потенціалу підприємства можна зробити шляхом визначення ринкової вартості підприємства, яка відтворює експертну оцінку результатів та можливостей суб'єкта господарювання, а також його становище на ринку.

Список використаних джерел:

1. Краснокутська Н. С. Потенціал підприємства: формування та оцінка: навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2005. 352 с.
2. Оцінка потенціалу підприємства: конспект лекцій / укладачі: Є. В. Мішенін, О. М. Дутченко, Т. О. Семененко. Суми: Сумський державний університет, 2017. 113 с.
3. Ажаман І. А., Гронська М. В., Пуштіна Н. В. Практичні аспекти оцінки економічного потенціалу підприємства. Електронне фахове наукове видання «Ефективна економіка». URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/4_2020/9.pdf (дата звернення: 19.05.2024).

УДК: 338.486

ЧЕРЕВАНЬ Володимир,

здобувач освітньо-наукового ступеня PhD,

ВНЗ «Київський університет ринкових відносин»

м. Київ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ЕКОНОМІЧНИХ МЕХАНІЗМІВ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

У загальному розумінні сталий розвиток регіону означає підвищення рівня подолання несприятливих соціальних, економічних, екологічних та інших ризиків і тенденцій, зі спроможністю забезпечувати збалансований розвиток, саморегулювання, самовдосконалення із максимальним використанням внутрішніх і зовнішніх позитивних ресурсів для задоволення потреб населення регіону. Сталий розвиток регіону обумовлюється визначенням цілей соціального розвитку та виявленням умов щодо їх досягнення, за яких економічні цілі є похідними від соціальних, а також засобом забезпечення сталого розвитку в цілому.

Сучасний етап розвитку національної та регіональної економік значною мірою визначається закономірностями загальносвітових, глобалізаційних процесів, які, з одного боку, сприяють збільшенню темпів економічного зростання і забезпечують можливість задовольняти зростаючі потреби все більшого числа населення, а з іншого, посилюють зростання невизначеності і нестійкість розвитку. Формування механізмів управління сталим розвитком на регіональному рівні повинно спиратися на здійснення єдиної ефективної державної політики у сфері сталого розвитку з урахуванням тенденції до децентралізації, проте цьому перешкоджає зростаюча неоднорідність організації економічного простору, обумовлена низкою причин. Регіони, які істотно відстають від інших за рядом показників сталого розвитку, отримують серйозну підтримку з боку держави, однак використовувані механізми і надавана фінансова допомога дають змогу вирішити лише поточні завдання, не забезпечуючи збалансованого економічного розвитку, який слугує базисом для реалізації сталого господарювання [1].

Для зміни ситуації та скорочення просторової диференціації сталого розвитку необхідно задіяти такі інструменти, як підвищення ефективності регіональної інвестиційної політики і, як наслідок, активності регіонального економічного середовища в Україні. Визначення пріоритетних напрямків і векторів раціонального розподілу фінансових потоків з боку держави для забезпечення збалансованого, сталого регіонального розвитку обумовлюється системним підходом до вивчення впливу факторів різної природи (інвестиційних, природно-ресурсних, виробничих, інноваційних, соціальних, інституціональних і т. д.) на динаміку, цілі та перспективи розвитку системи сталого господарювання регіонів України.

Досягнення сталого регіонального розвитку являє собою складне поєднання соціально-економічних процесів, а також облік складових, факторів і умов, ключовими з яких є полюси зростання регіону, що характеризуються наявністю зв'язку і взаємозумовленістю між валовим регіональним продуктом та інвестиціями, рівнем розвитку економіки і якістю життя населення регіону.

Серед пріоритетів формування таких механізмів управління сталим розвитком регіонів слід виділити такі:

- стимулювання та підтримка місцевих ініціатив щодо ефективного використання внутрішнього потенціалу регіонів;
- зменшення територіальної диференціації за індексом регіонального людського розвитку;
- формування конкурентоспроможності регіонів;
- стимулювання міжрегіональної інтеграції та запровадження дієвих інструментів для її державної підтримки;
- визначення проблемних територій у регіонах та реалізація державних заходів щодо вирішення проблем;
- створення ефективної системи охорони навколишнього природного середовища шляхом врахування екологічної складової у стратегіях регіонального розвитку;
- створення механізмів представництва інтересів регіонів на загальнонаціональному рівні і територіальних громад – на регіональному рівні;
- формування з урахуванням документів Ради Європи та Європейського Союзу нормативно-правової бази, необхідної для реалізації державної регіональної політики, поліпшення матеріального, фінансового, інформаційного, кадрового та іншого ресурсного забезпечення розвитку регіонів, сприяння здійсненню повноважень органами місцевого самоврядування [2];
- розробка ефективних планів відновлення регіонів України у повоєнний час.

Ефективність реалізації механізму управління сталим розвитком регіонів України характеризується його здатністю забезпечувати позитивну динаміку соціально-економічних показників, рівня і якості життя населення, використовуючи з цією метою інноваційні чинники і умови, у тому числі, збалансоване відтворення соціального, економічного, природно-ресурсного потенціалів регіонів України [3].

Список використаних джерел:

1. Проекти концепції сталого розвитку України: можливість їх вдосконалення та застосування". Аналітична записка. 2014. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/nacionalna-bezpeka/proekti-koncepcii-stalogo-rozvitku-ukraini-mozhlivist-ikh> (дата звернення: 15.05.2024).

2. Боднар К. В. Удосконалення механізмів публічного управління сталим розвитком регіонів України в умовах глобалізації: адаптаційний підхід. Державне будівництво. 2021. № 1/2021. С. 25-32.

3. Миколайчук М. М., Куспляк І. С., Лантратов М. С. Особливості забезпечення сталого розвитку регіонів України у післявоєнний період. Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток». 2023 рік. № 2. URL: https://www.researchgate.net/publication/369920819_Osoblivosti_zabezpecenna_stalogo_rozvitku_regioniv_Ukraini_u_pislavoennij_period_Derzavne_upravlinna_udoskonolenna_ta_rozvitok_2023_No_2 (дата звернення: 15.05.2024).

УДК 658.8

ЧЕРЕВАНЬ Ірина,

*ректор, кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту,
публічного адміністрування та маркетингу,*

ВНЗ «Київський університет ринкових відносин»,

м. Київ, Україна

КОВАЛЕНКО Юлія,

кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту

зовнішньоекономічної діяльності підприємств,

Національний авіаційний університет

м. Київ, Україна

СТАЛІЙ МАРКЕТИНГ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА НА МІЖНАРОДНИХ РИНКАХ

Сучасний етап розвитку економічної взаємодії між суб'єктами глобального економічного простору характеризується багатьма рисами, серед яких, передусім, високий рівень конкуренції на міжнародних ринках, зміни у поведінці, вимогах та потребах споживачів, перехід на сталі засади господарювання та організацію зовнішньоекономічної діяльності на екологічно сприятливих принципах. Зважаючи на це, особливого значення в системі управління конкурентоспроможністю підприємств набуває використання таких методів та інструментів, які відповідають вимогам сталого розвитку. У свою чергу, маркетинг сталого розвитку дозволяє підприємствам забезпечити конкурентоспроможність у довгостроковій перспективі на основі синергетичної взаємодії між досягненням ефективного розвитку бізнесу, потребами споживачів, суспільства та збереженням довкілля [1]. У широкому розумінні маркетинг сталого розвитку - це просування бізнесу з урахуванням соціально-екологічної відповідальності [2].

Отже, маркетинг, у такому випадку, виступає одним із ключових компонентів, зважаючи на його інтегрованість, холістичний характер, суттєвий вплив на забезпечення конкурентних позицій підприємств на внутрішньому та міжнародних ринках. Сучасні умови господарювання зумовлюють необхідність його розвитку на сталих засадах і подальшу імплементацію в управлінні конкурентоспроможністю підприємств саме підходів сталого маркетингу.

Сталий маркетинг передбачає використання спеціальних прийомів та способів просування на міжнародних ринках екологічних товарів та послуг, використання в комплексі маркетингу таких складових, які відповідають умовам функціонування підприємств на засадах сталого розвитку, імплементації соціально відповідальних практик у формування конкурентних позицій на ринку, покликаних поєднати мету підвищення прибутковості та

реалізації соціально важливих ініціатив, формуванню загального сталого профілю компаній та їх основних брендів [4].

У широкому розумінні сталий маркетинг є комплексом дій, спрямованих на орієнтацію підприємств на стале майбутнє з урахуванням відповідальності за його вплив та можливості, в тому числі фінансово-економічні, ринкові, психологічні, соціально-культурні, естетичні тощо.

Ключовими передумовами розвитку сталого маркетингу є такі. По-перше, глибоке усвідомлення суб'єктами господарювання всіх рівнів необхідності й важливості розв'язання глобальних проблем. У цьому контексті сталий маркетинг виступає одним із важливих інструментів, спроможних опосередковано впливати на формування екологічно сприятливого соціально-економічного середовища. По-друге, перехід світової спільноти на функціонування на засадах сталого розвитку. Це вимагає трансформації всіх процесів, прийомів, методів організації та управління діяльністю підприємств з метою адаптації до екологічно стійкого господарювання [3]. По-третє, формування механізму сприяння розвитку діяльності у сфері виробництва екологічних товарів та послуг з боку держави. Йдеться, насамперед, про нормативне забезпечення заохочення стійких практик у виробництві та просуванні, а також системи обмежень у сфері екологічного господарювання. По-четверте, зміна вимог та потреб споживачів з урахуванням їх прихильності до енергозберігаючих технологій, рівня екологічності товарів та послуг, умов виробництва продукції, якій вони надають перевагу в порівнянні з конкурентною, ґрунтуючись на відповідності вимогам сталого розвитку.

У цілому, сталий маркетинг відіграє суттєву роль у трансформації системи взаємовідносин між виробниками і споживачами, а також між ними і зовнішнім та внутрішнім середовищем їх функціонування, він визначає нові площини перетину інтересів суб'єктів міжнародних ринків, дозволяє використовувати більш ефективні, раціональні з точки зору відповідності цілям сталого розвитку підходи до формування конкурентних переваг та управління ними, виводячи на перший план питання формування соціально сприятливої взаємодії між суб'єктами, заснованої на досягненні взаємної вигоди.

Список використаних джерел:

1. Довгань, Ю., Середницька, Л. Маркетинг сталого розвитку: досвід ЄС. Економіка та суспільство, 2023. 49. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2354/2275>.
2. Чигрин О. Ю., Хоменко Л. М., Калітай Г. К. Маркетингові стратегії забезпечення сталого конкурентоспроможного розвитку підприємств. Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія “Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм”. 2021. Вип. 41. 107-118.
3. Ch. Thompson. What is Sustainable Marketing? URL: <https://www.cisl.cam.ac.uk/news/blog/what-sustainable-marketing>.
4. What is sustainable marketing and how should you use it? URL: <https://www.smartinsights.com/online-brand-strategy/brand-positioning/sustainable-marketing-how-should-you-use-it/>

УДК 339.92+005.334]:[338.46:64

CHERNENKO Yuri,

candidate of technical sciences, Doctoral student

International University of Business and Law

Kyiv, Ukraine

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7008-7274>

BORODINA Olena,

candidate of Economic Sciences,

Kyiv University of Market Relations

Kyiv, Ukraine

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9028-8268>

INTEGRATING CROSS-BORDER ECONOMIC COOPERATION AND RISK MANAGEMENT STRATEGIES IN PUBLIC UTILITY SECTORS

Relevance of the Work. In today's globalized economy, cross-border economic cooperation and risk management have emerged as critical areas for sustainable development, particularly in public utility sectors. These sectors are pivotal for the basic functioning of societies but are increasingly vulnerable to global risks including economic instability, regulatory changes, and environmental threats. This paper emphasizes the necessity to integrate cross-border economic strategies with sophisticated risk management approaches to enhance resilience and efficiency. Such integration is particularly crucial in the context of ongoing global crises, which pose unprecedented challenges to both economic stability and operational continuity. The relevance of this research lies in its potential to offer actionable insights and frameworks that can be adopted by policymakers and utility managers to mitigate risks while fostering economic cooperation across borders [1; 2; 3].

Objective of the Research. The primary objective of this research is to develop an integrated framework that combines cross-border economic strategies with robust risk management methodologies to improve the resilience and efficiency of public utility sectors. By harnessing the synergies between economic cooperation and risk mitigation, this framework aims to facilitate more stable and sustainable development in regions heavily dependent on cross-border economic interactions. This research seeks to address the gaps in current practices by providing a comprehensive analysis of risk factors and economic opportunities, thus enabling utility sectors to better prepare for and respond to global risks that impact operational and economic stability.

To Achieve the Established Objective, the Following Tasks Were Addressed:

1. *Identification and Analysis of Global Risks*: Assessing the specific risks affecting cross-border economic activities in public utilities, focusing on economic, regulatory, and environmental factors.

2. *Evaluation of Current Economic Cooperation Mechanisms*: Examining existing frameworks and strategies for cross-border economic cooperation to identify strengths and weaknesses in the context of public utilities.

3. *Development of an Integrated Framework*: Constructing a comprehensive model that merges risk management with economic strategies to foster resilience and operational efficiency in public utilities.

4. *Implementation Strategies and Policy Recommendations*: Proposing actionable strategies and policy guidelines based on the integrated framework to assist policymakers and utility managers in optimizing cross-border economic interactions and risk mitigation.

5. *Impact Assessment*: Analyzing the potential impacts of the proposed framework on enhancing stability and growth in public utilities through simulations and scenario analyses.

The Object of the study is the operational and strategic frameworks of public utility sectors engaged in cross-border economic activities. This includes the systems, processes, and policies that govern international economic interactions and risk management within these sectors, highlighting the dependencies and impacts of global economic policies and market dynamics on utility services.

The Subject of the study is the interaction between risk management practices and cross-border economic cooperation within public utilities. Specifically, it focuses on how these practices influence operational resilience, regulatory compliance, and sustainable development in the face of global economic uncertainties and environmental challenges.

Stages and Results. The development and validation of our integrated framework proceeded in several distinct stages:

1. *Conceptualization and Theoretical Foundation*: We established a theoretical basis for combining risk management with cross-border economic strategies. This involved reviewing existing literature and adapting relevant models to the specific needs of public utilities [4].

2. *Model Development*: The next stage involved the design of a detailed model that could operationalize the integration of risk management and economic strategies. This model was represented as follows:

Risk Assessment: Comprehensive analysis of potential risks associated with cross-border activities, using statistical tools and feedback loops to enhance preparedness and resilience.

Economic Strategies: Strategies to optimize economic interactions across borders, incorporating global market analysis and feedback loops to improve operational efficiency [5].

3. *Empirical Testing and Refinement*: We applied the model in a controlled setting within Mastergaz to assess its efficacy. This phase included adjustments based on real-world data and feedback.

Category	Description	Tools Used	Expected Impact
 Risk Assessment	Comprehensive analysis of potential risks associated with cross-border activities.	 Statistical tools, ▶▶ Feedback loops	 Enhanced preparedness and resilience
 Economic Strategies	 Strategies to optimize economic interactions across borders.	 Global market analysis, Feedback loops	 Improved operational efficiency

4. *Case Study – Mastergaz* (mastergaz.com.ua): To illustrate the practical application of our findings, we examined Mastergaz’s processes for the verification of residential water meters. This case study highlighted how integrating risk management with operational strategies improved service reliability and compliance with regulatory standards. By applying our model, Mastergaz could better forecast potential disruptions and optimize maintenance schedules, thus saving costs and enhancing customer satisfaction.

5. *Evaluation and Analysis*: The final stage involved evaluating the impact of the integrated framework on Mastergaz’s operations. The assessment confirmed that our model significantly contributed to reducing operational risks and enhancing cross-border economic interactions.

Conclusion. This study demonstrates the viability of integrating risk management strategies with cross-border economic cooperation to enhance the operational efficiency and resilience of public utilities. The developed framework not only addresses the inherent vulnerabilities of these sectors but also capitalizes on the economic opportunities presented by cross-border interactions. The case study of Mastergaz, focusing on the verification of residential water meters, illustrates the practical application of the model, showing significant improvements in service reliability and compliance. The results suggest that utility companies can benefit substantially from adopting this integrated approach, leading to more sustainable and stable service delivery in the face of global challenges. This research underscores the importance of innovative management practices in adapting to and thriving within the dynamic global market.

References:

1. German A. Supply chain risks at US/Mexico border. Institute for Homeland Security, 2023. 46 p. URL: <https://bit.ly/4bDZpMR>.
2. Abdul A., Joel Goyayi M. L. Potential risks of cloud computing in financial institutions in Tanzania: perspectives from CRDB bank plc. *European journal of theoretical and applied sciences*. 2023. Vol. 1, no. 6. P. 43–53. URL: <https://bit.ly/3UX2xxG>.
3. Wang J. Digital RMB promoting financial digital transformation in the banking sector. *Financial engineering and risk management*. 2024. Vol. 7, no. 1. URL: <https://bit.ly/3UTT2iG>.
4. Fintech, taxation, and regulatory compliance: navigating the new financial landscape / O. B. Adeoye et al. *Finance & accounting research journal*. 2024. Vol. 6, no. 3. URL: <https://bit.ly/3yhzPPe>.
5. Mishra N. K., Sharma P. P., Chaudhary S. K. Redefining agile supply chain practices in the disruptive era: a case study identifying vital dimensions and factors. *Journal of global operations and strategic sourcing*. 2024. URL: <https://bit.ly/3UF6BkN>.

СЕКЦІЯ 2

Облік і оподаткування. Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок. Біржова фінансова діяльність

УДК 368.914:005.915

БЕЗПАЛЕНКО Ольга,

кандидат економічних наук, доцент,

завідувач кафедри фінансів,

ВНЗ «Київський університет ринкових відносин»

м. Київ, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8944-4673>

НОВІТНІ ПІДХОДИ В УПРАВЛІННІ ПЕНСІЙНИМИ АКТИВАМИ

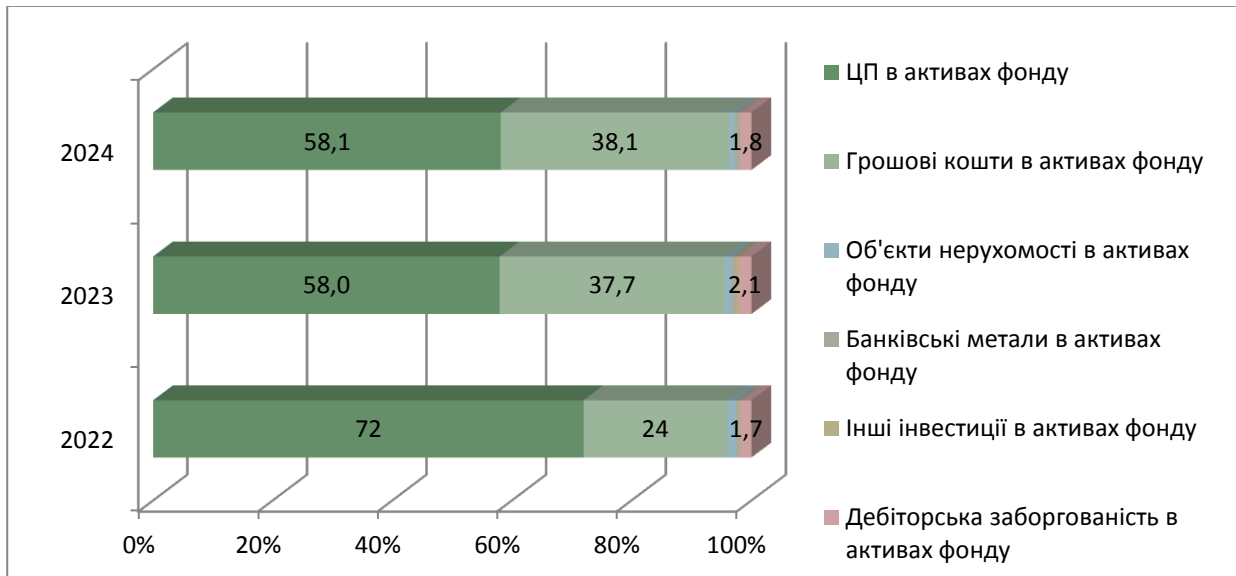
Компанії з управління активами здійснюють оцінку доходності, ризикованості інвестицій, аналіз вартості активів інститутів спільного інвестування та недержавних пенсійних фондів. Ліцензувати такі компанії може Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку, яка перевіряє розмір капіталу, чисельність сертифікованих спеціалістів, матеріальне та технічне забезпечення, професійний корпоративний менеджмент компанії. Для оцінки ризиків їх діяльності використовують такі показники, як: розмір власних коштів, норматив достатності коштів, коефіцієнт покриття операційного ризику, коефіцієнт фінансової стійкості.

В Україні станом на кінець 2023 року налічувалося 284 компаній з управління активами, і за рік їх кількість зменшилася на 16 (для порівняння: на кінець 2021 року їх кількість була 312 і протягом року вона зросла на 9) [1].

Кількість недержавних пенсійних фондів станом на кінець 2023 року становила 63, у той час за аналогічний період 2022 року складала 52 [1]. Але фактичну діяльність на ринку здійснює менша кількість фондів, що більшою мірою пов'язано зі значними витратами на обслуговування. Такі фонди або припиняють свою діяльність, або є недоходними і ризикованими. З 2024 року у зв'язку зі зміною законодавства пенсійні фонди не є фінансовими установами і не надають фінансові послуги. Тож ці питання потребують негайного вирішення.

Сформовані за рахунок пенсійних внесків активи пенсійних фондів інвестуються в цінні папери, нерухомість, депозити з метою отримання доходу відповідно до чинного законодавства. Станом на 31.01.2024 року вартість чистих активів пенсійних фондів перевищувала 2,7 млрд. грн. та постійно зростає в динаміці. Лідуючі позиції за цим показником займають ВПФ "Династія", ВВПФ "Емерит-Україна" та НКПФ ВАТ «Укресімбанк», хоч їх рейтинг постійно змінюється і не є стабільним. Саме 10 найбільших фондів забезпечують більше 90 % активів [1].

Найбільша частка в активах НПФ у січні 2024 року (58,1%) припала на цінні папери; 38,1% складають депозити; меншу частку складають облігації підприємств, об'єкти нерухомості, дебіторська заборгованість, акції та інші інвестиції (рис.1). Збільшення депозитів відбулося за рахунок зменшення корпоративних та муніципальних облігацій [2].

Рис. 1. Структура активів недержавних пенсійних фондів станом на січень 2022-2024 роки, %

Джерело: складено автором за даними [1].

Підвищення доходності та ефективності пенсійних фондів забезпечується новими підходами, технологіями та методами. Значними темпами застосовується штучний інтелект для спостереження за змінами тенденцій на ринках, для автоматизації управління портфелем, для аналізу даних із врахуванням різного роду ризиків та потенційних можливостей, розвитку блокчейн технологій на фінансовому ринку.

Як свідчить зарубіжний досвід, значно відрізняється склад активів недержавних пенсійних фондів. Приблизно 94 % пенсійних фондів та інших органів місцевих органів самоврядування США активно торгують на ринку криптовалют (є важливим інвестиційним інструментом). Ці активи є достатньо прибутковими, але ризикованими з точки зору законності. Так, один із пенсійних фондів Caisse de Depot et Placement du Quebec (CDPQ) мав значні втрати у розмірі 150 млн доларів США через банкрутство криптовалютної платформи Celsius Network, яка окрім іншого порушила принципи конфіденційності клієнтів [3, 4].

Отже, в той час, як недержавні пенсійні фонди США інтенсивно впроваджують в структуру активів криптовалюту, в Україні переважають менш дохідні та менш ризиковані активи, такі як ОВДП та депозити. Недержавне пенсійне забезпечення має нарощувати темпи розвитку, а досвід його існування в зарубіжних країнах дозволить врахувати переваги і недоліки з метою удосконалення української пенсійної системи.

Список використаних джерел:

1. Українська асоціація інвестування бізнесу: Режим доступу: <https://www.uaib.com.ua/companyandfunds/amc> (дата звернення: 13 травня 2024 року)
2. Скільки назбирали грошей і заробили для своїх клієнтів НПФ у 2023 році. Режим доступу: <https://minfin.com.ua/ua/invest/articles/yak-ukrayinski-npf-perezhili-minuliy-rik-i-hto-zaroblyav-naybilshe/>
3. Криптовалюта та блокчейн технології використовують 94% пенсіонерів США. Режим доступу: <https://noworries.news/kryptovalyutu-ta-blokchejn-tehnologiyi-vykorystovuyut-94-pensioneriv-ssha/#> (дата звернення: 9 травня 2024 року)
4. Власник криптовалюти втратив \$ 37 000 всього за декілька хвилин через власну помилку. Режим доступу: <https://noworries.news/vlasnyk-kryptovalyuty-vtratyv-37-000-vsogo-za-dekilka-hvyllyn-cherez-vlasnu-pomylku/> (дата звернення: 9 травня 2024 року)

УДК 338.47:629.33]:502.1

БЕРНИКОВ Василь,

здобувач освітньо-наукового ступеня PhD

ВНЗ «Київський університет ринкових відносин»

м. Київ, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0001-6796-9778>

ВПЛИВ АВТОМОБІЛЬНОГО ТРАНСПОРТУ НА НАВКОЛИШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ

Вплив автомобільного транспорту на забруднення повітря є серйозною проблемою сучасного світу. Щодня мільйони автомобілів викидають в атмосферу значні обсяги шкідливих речовин, серед яких особливо важливим є оксид вуглецю (СО). Цей газ негативно впливає на довкілля та здоров'я людини, що робить проблему викидів СО актуальною та вимагає уваги. З огляду на це, важливо досліджувати фактори, які впливають на кількість викидів СО автомобільним транспортом.

Одним із ключових факторів, що визначають кількість викидів СО, є об'єм двигуна автомобіля. Об'єм двигуна визначається об'ємом циліндрів та є одним із головних параметрів, які визначають продуктивність автомобіля. Однак разом з високою продуктивністю при певних умовах, об'єм двигуна може призводити до значного збільшення викидів СО, що робить важливим проведення детального аналізу цього фактору.

Дослідимо методи аналізу зв'язку між об'ємом двигуна автомобіля та кількістю викидів СО. Наша робота спрямована на розуміння важливості обмеження викидів СО та виявлення шляхів зменшення впливу автомобільного транспорту на довкілля та здоров'я громадян.

Для дослідження залежності між кількістю викидів СО та об'ємом двигуна автомобіля можна використовувати різноманітні методики. Ось декілька з них:

1. **Аналіз статистичних даних.** Проведення аналізу великого обсягу статистичних даних, які містять інформацію про об'єм двигуна та рівень викидів СО для різних моделей автомобілів. Цей метод дозволяє встановити загальний зв'язок між цими двома параметрами та зробити перші висновки щодо впливу об'єму двигуна на рівень викидів СО.

2. **Експериментальні дослідження.** Проведення спеціальних експериментів на тестових стендах або на дорозі, де автомобілі з різним об'ємом двигуна піддаються контрольованим умовам експлуатації, а потім вимірюються їхні викиди СО. Цей метод дозволяє отримати точні дані про викиди СО для конкретних автомобілів та умов експлуатації.

3. **Моделювання комп'ютерних симуляцій.** Використання комп'ютерних моделей для моделювання викидів СО в залежності від об'єму двигуна. Цей метод дозволяє вивчити вплив різних факторів на викиди СО та зробити прогнози щодо змін викидів при зміні об'єму двигуна.

4. **Метеорологічні дослідження.** Врахування впливу метеорологічних умов на розподіл викидів СО в атмосфері. Цей метод дозволяє врахувати внутрішні та зовнішні фактори, які можуть впливати на кількість викидів СО та забезпечити більш точні результати.

Кожен з цих методів має свої переваги та недоліки, тому для досягнення найбільш точних та достовірних результатів може бути використана комбінація декількох методів.

За результати дослідження ми можемо очікувати наступні результати:

1. **Статистично значущий зв'язок.** Очікується підтвердження статистично значущого зв'язку між об'ємом двигуна та кількістю викидів СО. Вплив об'єму двигуна на рівень викидів СО дасть змогу краще розуміти його механізми.

2. **Оцінка розміру впливу.** Виникає можливість оцінити розмір впливу об'єму двигуна на рівень викидів СО. Це допоможе визначити, наскільки значним є цей фактор в контексті екологічної безпеки та якості повітря.

3. **Тенденції та варіації.** Очікуємо виявлення певних тенденцій та варіацій у зв'язку між об'ємом двигуна та викидами СО. Це може включати в себе виявлення певних паттернів залежності, а також виявлення різниці у викидах СО для різних типів автомобілів.

4. **Практичні висновки.** Наші результати дозволять зробити практичні висновки щодо розроблення стратегій зменшення викидів СО від автомобільного транспорту. Це може включати рекомендації щодо використання більш екологічно чистих технологій, зменшення розміру двигуна або розвитку альтернативних джерел енергії.

5. **Перспективи майбутніх досліджень.** На основі отриманих результатів ми зможемо визначити напрямки майбутніх досліджень у цій сфері, що включатиме дослідження впливу інших факторів на викиди СО, таких, як вид палива або стан двигуна.

Загалом, наші результати будуть мати важливе значення для розуміння впливу автомобільного транспорту на якість повітря та розроблення стратегій для зменшення викидів СО та збереження довкілля для майбутніх поколінь.

Результати дослідження можуть служити основою для розроблення політики зменшення викидів СО від автомобільного транспорту. Наприклад, вони можуть вказувати на необхідність стимулювання виробництва менш потужних автомобілів або використання більш екологічно чистих технологій.

Дослідження також може виявити потенційні обмеження або чинники, які призводять до похибок у вимірюванні викидів СО або у встановленні зв'язку між об'ємом двигуна та викидами.

В цілому, результати дослідження допоможуть краще зрозуміти вплив об'єму двигуна на викиди СО та сприятимуть розробленню ефективних стратегій зменшення викидів та забруднення повітря.

Напрями подальших наукових розвідок. Майбутні дослідження можуть розширити цей аналіз, враховуючи інші фактори, які можуть впливати на рівень викидів СО, такі, як тип двигуна, технології очищення вихлопних газів та стан доріг. Також може бути корисним проведення досліджень впливу на довкілля інших видів забруднення, таких, як NOx і частки РМ, та їх зв'язок з параметрами автомобілів.

УДК 658.8:657.633

БОДНАР Ольга,

доктор економічних наук,

професор кафедри маркетингу та управління бізнесом,

Національний університет «Києво-Могиллянська академія»

м. Київ, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4188-2965>

РОЛЬ МАРКЕТИНГОВОГО АУДИТУ В СИСТЕМІ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ

Здійснення контролю на підприємстві дозволяє оптимізувати господарські процеси, раціонально використовувати ресурси та вчасно уникати кризових ситуацій. Контроль є складовою процесу управління, може бути застосованим на таких етапах: розробка бізнес плану та кошторису, моніторинг виробничих процесів та здійснення маркетингової діяльності для встановлення відхилень від стандартів або визначених пріоритетів та відповідне корегування підходів щодо досягнення поставлених завдань.

Зростаючу роль у системі внутрішнього контролю на підприємстві набуває маркетинговий аудит. Він є невід'ємною частиною контролю, та все більше відбувається включення фахівців з маркетингового аудиту у роботу відділів внутрішнього контролю. Хоча залучення зовнішніх маркетингових аудиторів – найбільш поширена практика. Як свідчить оцінка ринку консалтингових послуг, дослідження кон'юнктури ринку і рекламна діяльність менш затребувані [1, 2]. Причиною є те, що порушення здійснення процесу маркетингової діяльності не несе за собою податкової чи фінансової відповідальності та рішення про його проведення приймаються керівництвом підприємства, виходячи із власних пріоритетів.

На сьогодні процедури проведення маркетингового аудиту не мають чіткого законодавчо-нормативного врегулювання, на відміну від фінансового або бухгалтерського аудиту, де діють міжнародні стандарти аудиту, міжнародні стандарти фінансової звітності, національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку [3]. Незважаючи на це, етапність, порядок та регламентація проведення маркетингового аудиту мають відповідати засадам внутрішнього аудиту, оскільки від цього буде залежати об'єктивність висновків аудиторів. Зокрема, порядок збору аудиторських доказів та проведення аудиторських процедур, формування аудиторської вибірки та пакету робочих документів аудитора. Принципи проведення внутрішнього аудиту мають бути дотримані при здійсненні маркетингового аудиту, зокрема забезпечення відповідності політиці суб'єкта господарювання, економного та ефективного використання ресурсів, дотримання достовірної інформації для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Разом із тим не слід прагнути до використання єдиної уніфікованої структури внутрішнього контролю для різних суб'єктів господарювання. Потрібно враховувати особливості маркетингу підприємства та масштабу й виду діяльності, складності організаційної структури, доцільності охоплення контролем різних аспектів та зацікавленість менеджменту вищої ланки [4].

На нашу думку, системність внутрішнього контролю на підприємстві та визначення чіткої ролі маркетингового аудиту в його структурі дозволить оперативно виявляти слабкі місця в процесі управління маркетинговою службою підприємства.

Список використаних джерел:

1. Євтушенко Н. О. Маркетинговий аудит в структурі послуг консалтингових компаній України. Економіка та управління підприємствами. 2023. 71. С. 121-127
2. Євтушенко Н. О. Ринок консалтингу в Україні та перспективи його розвитку в розрізі цифрової економіки. Інфраструктура ринку. 2021. № 58. С. 38–45.
3. Мулик Я. І. Методичні та організаційні підходи до системи внутрішнього контролю на підприємстві. Агросвіт. 2020. № 17-18. С. 28–38. DOI: 10.32702/2306-6792.2020.17-18.28
4. Чміль Г., Верзілова Г. Теоретичні аспекти організації аудиту маркетингу на торговельному підприємстві. Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації. 2020. Випуск 1. С. 89–97

УДК 330.341:339.17:620.9

БОБРОВ Євгеній,

доктор економічних наук, доцент,

професор кафедри економіки та фінансів,

ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»

e-mail: Evgeniyba@krok.edu.ua

м. Київ, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7397-3132>

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЧИСТИХ ЕНЕРГЕТИЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Прогрес у розвитку чистих енергетичних технологій охоплює п'ять основних технологій, які будуть критично важливими для енергетичного переходу (energy transition) – сонячні фотоелектричні модулі, вітряні турбіни, акумулятори, електролізери та теплові насоси.

Виробництво сонячних панелей надалі зростає з вражаючою швидкістю. Анонси нових проєктів сонячних станцій вже знову подвоюються, що призводить до значного збільшення загального обсягу виробництва. Особливу увагу привертає збільшення кількості проєктів у Китаї, а також США та Індії, де теж спостерігається швидкий темп встановлення сонячних електростанцій. Обсяги виробництва сонячних панелей надто великі, тому має місце зайвий запас, що може призвести до консолідації ринку в майбутньому.

Виробництво вітрових електростанцій зазнає затримок і скасування проєктів, незважаючи на рекордні обсяги встановлення. Хоча прогнозується повернення до зростання встановленої потужності, активність у виробництві компонентів для вітроенергетики залишається низькою. Особливу складність у цьому процесі становить отримання фінансування та дозволів, що спричиняє затримки та відміни проєктів. Ці проблеми можуть мати прямий вплив на виробництво та фінансову стабільність виробників вітрових установок.

Виробництво акумуляторів (мобільні та стаціонарні) продовжує зростати, сприяючи розвитку електромобільної індустрії та інших секторів. Протягом перших трьох кварталів 2023 року було анонсовано значну кількість нових проєктів, що відбувається на фоні підтримки електромобільних технологій за допомогою політичних стимулів у деяких провідних регіонах. Навіть якщо всі анонсовані проєкти будуть реалізовані, загальний обсяг виробництва акумуляторів до 2030 року значно перевищить поточні потреби, що відображає можливий зростаючий попит на акумуляторні технології в найближчі роки.

Анонсована потужність виробництва електролізерів (лужні, протонообмінні мембрани (PEM), аніонно-мембранні обмінні (AEM) та твердооксидні технології) значно збільшилася, що дозволяє наблизитися до рівня потреб, визначених у сценарії «нульових викидів» (NZE Scenario). Політичний підхід до використання низькоемісійного водню сприяє

збільшенню амбіцій виробників, що в свою чергу стимулює зростання потужностей виробництва електролізерів. Незважаючи на цей прогрес, існують проблеми з низьким використанням поточних потужностей, нестабільністю попиту на низькоемісійний водень і нестачею фінансування, які можуть гальмувати розвиток виробництва. Тим не менш, важливо відзначити, що навіть при таких обставинах ангажовані потужності в Китаї вже достатні для задоволення внутрішніх потреб до 2030 року, а Європейський Союз знаходиться на шляху до досягнення схожого статусу.

Анонси проєктів із виробництва теплових насосів сповільнилися через невизначеність у попиті. Виробники виявляють невпевненість у перспективах наближеного попиту через зменшення стимулів для установки теплових насосів у ключових ринках, що призвело до зменшення анонсів проєктів виробництва. Незважаючи на це, потреби у виробництві теплових насосів відповідно до сценарію «нульових викидів» у 2030 році покриваються лише на 35%, але можливості щодо їх розширення зазвичай визначаються ближніми тенденціями попиту та можуть швидко зростати.

У майбутньому виробництво зазначених п'яти технологій буде сконцентроване в декількох країнах світу та Європейському Союзі. На даний момент Китай зберігає своє лідерство у виробництві вітроенергетичних установок, акумуляторів і, особливо, сонячних панелей. Однак із введенням нових проєктів виробництва теплових насосів та електролізерів, база виробництва стає трохи більш різноманітною, й жодна країна або регіон не матиме більше половини загальної потужності.

Таким чином, розвиток виробництва чистих технологій, зокрема сонячних панелей, акумуляторів та електролізерів, продовжує зростати, хоча й помірним темпом. Спостерігається значне збільшення кількості аносованих проєктів, але темпи цього зростання сповільнюються. У той самий час, наявні потужності використовуються не на повну, що вказує на можливість їх швидкого збільшення. Виробництво вітрових технологій зазнає мінімальних змін, а анонси нових об'єктів для виробництва теплових насосів сповільнюються через невизначеність у політичній підтримці та попиті споживачів.

Вбачається, що для досягнення цілей щодо нульових викидів необхідно розширити базу виробництва чистих технологій. Концентрація виробництва чистих технологій стає предметом загального занепокоєння для бізнесу та політиків через ризик вразливості ланцюга постачання. І навпаки, ланцюги постачання, які характеризуються більшою різноманітністю, виявляються більш стійкими до можливих розладів або непередбачених змін. Розширення бази виробництва чистих технологій стає ключовою метою політик для прискорення виробництва та зміцнення енергетичної безпеки.

УДК 339.543.642.6

БОЦЯН Тетяна,

кандидат економічних наук,

доцент кафедри економіки, менеджменту,

маркетингу та готельно-ресторанної справи,

Житомирський державний університет імені Івана Франка

м. Житомир, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8423-7424>

botsiantetiana@gmail.com

ФОСТОЛОВИЧ Руслан,

магістр 1-го року навчання

Житомирський державний університет імені Івана Франка

м. Житомир, Україна

ORCID ID: 0009-0002-6967-1470

vfostolovich@gmail.com

ТРАЄКТОРІЯ РОЗВИТКУ СИСТЕМ УПРАВЛІННЯ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННИМ БІЗНЕСОМ В УМОВАХ ЦИФРОВИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Система управління готельно-ресторанним бізнесом набула нового вираження через інтенсивний розвиток цифрових технологій. Соціальні медіа змінили підхід до системи маркетингу та систему комунікацій із гостем. Дослідження соціальних мереж надає можливість створити портрет споживача та визначити його потреби і вподобання, через що переорієнтувати систему управління бізнесом на клієнтоорієнтований підхід. .

Електронна комерція змінює технологію комунікацій підприємства із постачальниками і контролюючими органами, адаптуючи технологію in-time у кожен із процесів господарської діяльності. Це має достатньо вагомий вплив при щоденному замовленні сировини і товарів для ресторану чи при підготовці номерів для готелю. Мінімізувавши понаднормативні витрати і втрати, бізнес стає максимально ефективним.

Завдяки роботизації виробничих процесів відбувається значна економія витрат людської праці, що забезпечує її перерозподіл на різних етапах виробничого циклу.

Штучний інтелект спонукав до застосування алгоритмів та чітких дій при плануванні діяльності та у виробничому процесі, що створює максимально комфортні умови для гостя. Економлячи його час та забезпечуючи отримання високоякісної послуги, готельно-ресторанний бізнес здобуває нові сегменти ринку через залучення більшої кількості гостей.

Використання адитивних технологій у сфері індустрії гостинності стало інноваційним підходом до приготування як унікальних солодких страв, так і до

страв високої кухні. Харчовий 3D-принтер, наприклад WIIBOOX Sweetin чи Foodini, забезпечує можливість реалізації найбільш креативних ідей для унікальних фахівців своєї справи. Аналогічне бачення висвітлюють у свої дослідженнях Разкевич В. Ю., Пушка О. С., Мирошник Ю. А. [1].

Блокчейн у системі готельно-ресторанного бізнесу є основою ефективності операцій та їх безпеки. Зберігання інформаційної бази даних про бронювання, ідентифікацію гостей та систему платежів забезпечує технологія блокчейн.

Результат конкурентної боротьби визначається рівнем наявних бізнес-переваг, що передбачають своєчасну цифрову трансформацію бізнесових операцій, виробничих процесів та якісного виконання функцій кожного із працівників керівного й обслуговуючого персоналу, що відповідає потребам розробленої інноваційної бізнес-моделі.

Інтегрування цифрових технологій у бізнес-процеси закладів сфери гостинності формує новий підхід до системи управління закладом, робить його більш ефективним, контрольованим та прогнозованим. Мінімізація ризиків у бізнесі було споконвічним завданням підприємництва, яке реалізувати можливо лише при цифровізації бізнесу.

Використання хмарних технологій та сучасних програмних продуктів типу SERVIO, POSTER та інші дає можливість управляти усіма процесами компанії 24/7 в режимі онлайн. Використання CRM-систем забезпечує якісною комунікацією всередині компанії, а також із гостем.

Насичення бізнес-процесів цифровими інструментами удосконалює управління бізнесом на кожному з його етапів [3]. Так, використання QR-коду надає можливість донести до споживачів цифрову інформацію про заклад, його послуги завдяки дистанційному спілкуванню через електронні інструменти, гаджети, веб-сайти, мобільні додатки, соцмережі, чат-боти, електронні платіжні системи та багато іншого.

Інструменти цифрових технологій у системі управлінні готельно-ресторанним бізнесом нами згруповано та представлено на рисунку 1.

У системі готельно-ресторанного бізнесу важливе значення має впровадження технології RFID (з англ. Radio Frequency Identification, або «радіочастотна ідентифікація»). Ця технологія (DS9808-R) забезпечує безконтактну роботу, наприклад: зчитування зі штрих-коду та розпізнання радіочастотних міток, забезпечуючи ефект «вільні руки»; RFID принтер, як інструмент для роботи із етикетками та забезпечення системи обліку і контролю [2].

У системі управління підприємствами готельно-ресторанного бізнесу важливим інструментом є робота із системою Big Data, завдяки чому приймаються рішення на основі досліджень великої кількості реальних даних (отриманих із соціальних мереж, додатків, ЗМІ чи інших джерел), їх групуванню, узагальненню та адаптуванню до умов підприємства, виду та особливостей послуги, що надається, чи продукту, що пропонується. Результати досліджень використовуються в процесі прогнозування, визначення

тенденцій та траєкторії розвитку бізнесу.

Рис. 1. Інструменти цифрових технологій в системі управління готельно-ресторанним бізнесом

Джерело: Сформовано автором

Управління бізнес-процесами при використанні програмних продуктів типу Poster дає можливість реалізувати його функції у віддаленому режимі на базі наявних реальних згрупованих даних. Програмний продукт дає можливість якісного ведення складського обліку, формування фінансових звітів та можливість ведення каси та її контроль на смартфоні чи планшеті.

Система автоматизації Poster проводить автоматично розрахунок виручки і прибутку із представленням повної системи аналітичних даних у заданий за запитом період. Визначаючи щоденно результативність роботи, керівник бізнес-структури миттєво реагує на зміни у результативності діяльності закладу.

Програма Poster містить у собі інтегровану CRM-систему, яка автоматизує усі комунікаційні процеси із гостем та внутрішньофірмові зв'язки.

Додатки до програмних продуктів дають можливість удосконалити процес обслуговування гостя та реалізувати ефективну систему управління бізнес-процесами у закладі сфери гостинності.

Отже, траєкторія розвитку систем управління закладом готельно-ресторанного бізнесу має цифрову спрямованість та орієнтована на інноваційний напрямок розвитку.

Список використаних джерел:

1. Буряк В. Г., Тюхтенко Н. А. Сучасні інтерактивні технології управління у просуванні послуг готельно-ресторанного бізнесу. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*. Том 22. Вип. 1 (53). С. 37-53. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/1865728>
2. Разкевич В. Ю., Пушка О. С., Мирошник Ю. А. Перспективи впровадження адитивних технологій кулінарної продукції в готельно-ресторанному бізнесі. *Modern engineering and innovative technologies*. Issue 18 .Part 1. P. 85-91. URL: <https://dspace.nuft.edu.ua/server/api/core/bitstreams/614e917d-e67d-4e83-9106-85aa41bc3390/content>
3. Фостолович В. А., Боцян Т. В. Місце цифрових трендів в сфері готельно-ресторанного бізнесу. *Економіка. Управління. Інновації*. 2022. Випуск №2 (31). С. JEL Classification: O 320. DOI 10.35433/ISSN2410-3748-2022-2(31) URL: <http://eui.zu.edu.ua/article/view/268897/264331>

УДК 336.71

ВОВЧАК Ольга,

*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансових технологій та консалтингу
Львівського національного університету імені Івана Франка
м. Львів, Україна*

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8858-5386>

АНДРЕЙКІВ Тетяна,

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, економічної безпеки,
банківської справи та страхового бізнесу
Львівського торговельно-економічного університету
м. Львів, Україна*

ORCID ID: 0000-0001-5353-248X

ПОСИЛЕННЯ РОЛІ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ В СИСТЕМІ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОВОЄННОГО ЕКОНОМІЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

Сьогодні питання функціонування банків та банківської системи України в умовах війни та їх ролі у післявоєнному економічному відновленні залишаються надзвичайно актуальними і вимагають поглибленого вивчення з боку вчених та фахівців.

Воєнні дії з боку росії, умови повномасштабної війни спричинили величезні складнощі як для всієї економіки України, так і для фінансового сектору. Окупація східної та південної частини держави призвела до блокади не лише фінансово забезпечених регіонів, але й перекриття морського експорту, що суттєво зменшило податкові та валютні надходження до бюджету. У таких умовах зростає кількість потреб і, відповідно, видатків, тоді як розміри державного доходу залишаються на місці або навіть зменшуються [1]. Зрозуміло, що післявоєнне відновлення супроводжуватиметься численними викликами, насамперед, це стосується залучення і розподілу обмежених ресурсів та реалізації масштабних проектів з відновлення й розвитку виробничих потужностей, житла, розмінування територій, вирішення соціальних проблем, створення нових робочих місць тощо, що вимагатиме ефективної взаємодії між економічними агентами на усіх рівнях. У зв'язку з цим виникає потреба в системному підході до фінансування повоєнної відбудови [2].

Виходячи із ситуації, яка склалася сьогодні в економіці, можемо стверджувати, що ключову роль у сталому економічному відновленні України у післявоєнний період буде і надалі відігравати міжнародна співпраця у формі фінансової підтримки та зовнішні інвестиції для реалізації проектів відновлення. Водночас, вартість відновлення України становитиме лише малу

частку тих бюджетів, які США та європейські союзники планують витратити на оборону та безпеку впродовж кількох наступних років.

Серед інструментів ефективної державної політики, спрямованої на економічне зростання в післявоєнний період в Україні, визначальна роль відводиться банківського сектору як найголовнішій передумові стабільного розвитку національної економіки та її інтеграції в Європейський економічний простір. Як вважають окремі вчені, банківський сектор виступає ключовим елементом у фінансовій підтримці відновлення економіки, накопиченні та перерозподілу капіталу, а також у зміцненні всієї національної економіки [3]. У період повномасштабної війни банки і банківська система загалом як невід'ємна складова національної економіки вже довели свою ключову роль в підтримці фінансової стабільності, акумулюючи значні обсяги фінансових ресурсів та спрямовуючи їх для фінансування інвестицій у різні сфери економіки та підтримку бізнесу, на потреби оборони і армії, суб'єктів господарювання та фізичних осіб.

Водночас, банківська система відчула на собі всі виклики, пов'язані з економічними наслідками військової агресії, серед яких – втрата багатьох відділень та їх активів, ускладненість транспортування готівки в деякі регіони, відтік фінансових ресурсів населення, масовий виїзд працівників за кордон та їх участь в обороні. У 2022 році банки виявились у ситуації, коли їм прийшлося ліквідувати кожне п'яте відділення. Найбільше зменшення кількості відділень та звільнення персоналу відзначилося в Харківській і Донецькій областях, а також у Києві та Херсонській області – тобто в регіонах, де тривали бойові дії [4]. Утім, завдяки своєчасним діям Національного банку України, банківський сектор у перші місяці повномасштабного вторгнення поніс відносно невеликі втрати. Зокрема, важливим кроком для забезпечення стабільності банківської системи стало прийняття Постанови Національного банку України №18 «Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану», якою визначено основні правила роботи банків в умовах війни та здійснення регулятором заходів для стабілізації банківської системи, (зокрема, зниження деяких нормативів для банків та сприяння їхній адаптації та зміні бізнес-моделей). Це дозволило стимулювати кредитування важливих галузей економіки та забезпечити фінансову підтримку бізнесу через банківські кредити [5].

Утім, руйнування енергетичної та іншої цивільної інфраструктури, а також повільний економічний відновлювальний процес підвищив кредитний ризик банківської системи. У 2022 році кредитування бізнесу переважно здійснювалося через програму «Доступні кредити 5–7–9%», яка складала 26% чистого корпоративного портфеля банків. Ринкове ж кредитування банками планується відновити лише після поживлення економіки, оскільки станом на 01 червня 2023 року частка непрацюючих кредитів (NPL) зросла до 39,1% [6].

Сьогодні загальні втрати банків від кредитного ризику надалі зростають через неспроможність позичальників погашати кредити унаслідок

втрати майна та погіршення їхньої фінансової стійкості, що впливає на зростання ризику кредитних збитків та можливі втрати капіталу банків. Водночас, попит бізнесу на кредитні кошти незначний, оскільки скоротилися масштаби діяльності, а звідси й потреби в оборотних коштах зменшилися. Разом з тим, за даними фінансового звіту НБУ, банки мають ресурси для розширення своєї активної діяльності. У разі зростання попиту на кредити банківський сектор буде здатний задовольнити його.

З огляду на це, у період воєнного стану та післявоєнного відновлення економіки перед банками постають завдання щодо вдосконалення стратегії управління банківським бізнесом через застосування різних інноваційних технологій, впровадження новітніх банківських продуктів та створення ефективної бізнес-моделі банківського бізнесу, що може супроводжуватися переходом від традиційних банків до онлайн-банків.

Погоджуємося з вченими, що фінансова стабільність банківської системи буде тісно пов'язана з динамікою ВВП впродовж повномасштабного вторгнення в Україну та після його завершення. Враховуючи ці чинники, стратегічне управління банківською сферою повинно бути гнучким та готовим адаптуватися до змін у внутрішній та зовнішній ситуації [2]. Для зростання ВВП необхідна активізація бізнесу та виробництва, тому банківська система має допомагати суб'єктам господарювання відновлюватися та розвиватися.

Через те, що макроекономічний ризик триватиме до завершення бойових дій в країні та деякий час після цього, значну роль у підтримці економіки та її відновленні й надалі буде відігравати Національний банк України, який, коли розпочалась війна, діяв швидко та впевнено, зберігши банківський сектор. Зокрема, велику роль має відігравати грошово-монетарна політика НБУ, ефективне використання інструментів якої має забезпечити стабільність цін та валютного курсу, підтримувати інвестиційну активність та економічне зростання.

Низка вчених для активізації банківського ринку і підвищення ролі банків після війни пропонує такі заходи: відновлення банківського сектору, що передбачає рекапіталізацію та реструктуризацію непрацюючих кредитів як ключових елементів для забезпечення ефективної роботи банків; підтримка формування внутрішнього кластеру інвесторів з метою розвитку ліквідних внутрішніх ринків капіталу, щоб забезпечити стійкість та збалансованість фінансового сектору (замість залежності від зовнішнього боргового фінансування); скорочення частки державного кредитування на користь ринкових механізмів, відновлення комерційного та ринкового розподілу ресурсів, включаючи створення внутрішніх інструментів для мобілізації місцевих заощаджень [7].

Отже, роль банківської системи у відновленні економіки надзвичайно велика, тому банківський сектор має враховувати потенційні загрози, які постають перед ним (погіршення якості кредитного портфеля банків та

зростання кредитних ризиків, непрогнозоване вилучення залучених коштів, зменшення капіталізації через збиткову діяльність, ризики ліквідності тощо), посилювати міжнародну співпрацю з банками, вдосконалити діяльність окремих банків для недопущення розвитку негативних сценаріїв. Загалом банківська система має стабільно та ефективно функціонувати, бо вона є посередником і братиме участь на кожному етапі, що буде долати Україна на шляху до її післявоєнного економічного відновлення.

Список використаних джерел:

1. Правдиковська І. І., Дорошенко Н. О. Вплив війни на банківську систему України. Молодий вчений. 2022. № 9 (109). С. 150–153.
2. Алексін Г. О. Роль інституту інвестиційного банкінгу в повоєнному відновленні економіки Економіка та суспільство. 2023. №53. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-53-39>.
3. Золковер А. О., Обертинський Б. В. Інвестиційний потенціал банків як запорука фінансової стабільності банківської системи України в умовах післявоєнного відновлення. Журнал стратегічних економічних досліджень. 2023. №3(14). С. 27-37. DOI: 10.30857/2786-5398.2023.3.3.
4. Коваленко В. В. Фінансова безпека банків в умовах воєнного стану. Фінансовий простір. 2022. № 4 (48). URL: <http://fpnpu.cibs.ubs.edu.ua/article/download/272736/268679>.
5. Петриченко О. О., Барабанова В. В. Інноваційна стратегія банківської установи як основа запровадження нових банківських послуг та продуктів в Україні: матеріали VI Міжнар. наук.-практ. інтер.-конф. 2023. С. 171-174.
6. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/>.
7. Корчинський І. О. Проблеми функціонування фінансового ринку в умовах війни Безпекові аспекти управління організаціями в умовах війни та повоєнної відбудови держави: матеріали круглого столу (м. Львів, 12 травня 2023 року) Львів: ЛьвДУВС, 2023. С. 212-215.

УДК 657:004.771

ЗАДОРЖНЯ Віта,

викладач вищої категорії,

Таращанський технічний та

економіко-правовий фаховий коледж

м. Тараща, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ХМАРНИХ СЕРВІСІВ ДЛЯ ВЕДЕННЯ ОБЛІКУ

Кожна світова криза вчить бізнес головному: ключ до успіху — це гнучкість в роботі. Злітають та залишаються у польоті ті компанії, що вдосконалюють себе та вміло адаптуються до змін. COVID - 2019 не став винятком, у 2021 році 90% компаній у світі перенесли свій бізнес у хмару.

Одним із інструментів для бізнесу, який допоміг українським компаніям успішно подолати початок повномасштабної війни й особливо період жовтня 2022 – березня 2023, є використання хмарних сервісів. Безперечно, хмарні технології є одним з лідерів сучасних бізнес-рішень. Обсяг ринку публічних хмарних сервісів зростає щороку у геометричній прогресії.

Хмарні сервіси – це сервіси, пов'язані з наданням користувачам постійного доступу до віддалених інтернет-ресурсів (серверів, додатків, сховищ тощо). Хмарні технології (англ. cloud computing – хмарні обчислення) – інформаційно-комунікаційні технології, що передбачають віддалене опрацювання та зберігання даних.

Бухгалтерія у хмарі – це більше, ніж сьогоднішній тренд, це – майбутнє бухгалтерського обліку як для малого бізнесу, так і для великих підприємств. Бухгалтерія у хмарі – це перенесення спеціалізованого бухгалтерського програмного забезпечення, окремих додатків, програм фінансового обліку, звітності, додатків «клієнт-банк» у хмару на віддалені сервери. Також можна винести у хмару інші необхідні для роботи програми (CRM-, ERP-системи, корпоративну пошту), документи, архіви, додаткові файли тощо.

Хмарна бухгалтерія має весь звичний функціонал, що дозволяє супроводжувати діяльність компанії із будь-якою системою оподаткування: облік і контроль виробничої діяльності, оплата праці, контроль торгових та фінансових операцій, формування та подача звітності.

Переваги, які надає розміщення бухгалтерії у хмарі:

- Мобільність і стабільна робота. Підключатися до робочого простору та працювати з бухгалтерією онлайн можна з будь-якого пристрою і будь-де. Особливо це важливо, коли бухгалтеру потрібно попрацювати вдома або у відрядженні та швидко обмінятися інформацією з колегами. Усе, що потрібно для підключення, – пристрій, навіть із найпростішими характеристиками, та інтернет-доступ.

- Надійність та безпечно зберігання даних. Хмара допоможе убезпечити важливі дані від втрати, доступу сторонніх осіб або зловмисників. Інформація розміщується за межами офісу або навіть країни в надійних дата-центрах, які мають рівень захищеності Tier 3 і вище. А високі показники відмовостійкості системи забезпечують збереження даних навіть під час збоїв у подачі електроенергії.

- Заощадження коштів та скорочення витрат. Хмари не потребують початкових вкладень в ІТ-обладнання. Можна замовити і використовувати лише ту кількість ресурсів, яка дійсно наразі необхідна. Серед іншого, із хмарами не потрібно перейматися через обслуговування серверів та утримання у штаті відповідного фахівця. А це, знову ж таки, заощаджує кошти.

- Просте масштабування ресурсів. Ця перевага пов'язана не лише з економією, але й зі зручністю. Ресурси легко масштабувати, якщо потреби змінилися. Треба лише звернутися до служби техпідтримки, так можна уникнути зайвих витрат та простоїв у роботі під час заміни ресурсів.

- Зручність. Співробітники та керівник мають цілодобовий доступ до робочих програм, програмного забезпечення і документів. Хмари дозволяють ефективно працювати, навіть якщо співробітники знаходяться далеко один від одного.

Таращанський технічний та економіко-правовий фаховий коледж готує молодших фахівців з бухгалтерського обліку, з вересня 2020 року застосовує програмний продукт BAS Бухгалтерія для автоматизації обліку в межах викладання дисципліни «Інформаційні системи і технології в обліку». Керівництво Коледжу в 2019 році підписало Меморандум про співпрацю із Спілкою Автоматизаторів Бізнесу. У поточному навчальному році ТОВ «Інтернет – Бухгалтерія», яке теж є партнером Спілки Автоматизаторів Бізнесу, надійшла пропозиція про використання хмарних сервісів в освітньому процесі під час викладання дисципліни «Інформаційні системи і технології в обліку», тобто ми перейшли на хмарну BAS Бухгалтерію.

Хмарна BAS Бухгалтерія - це програма для бухгалтерського обліку, яка розміщена не на стаціонарному комп'ютері чи іншому апаратному пристрої локально, а на віддалених серверах дата-центрів, доступ до яких здійснюється через мережу Інтернет.

Виконання практичних робіт студентами з дисципліни «Інформаційні системи і технології в обліку» було перенесено в хмару, для цього кожному студенту відповідальним від навчального закладу (викладачем дисципліни) було створено індивідуальну інформаційну базу з логіном та паролем для входу.

Уже за перший семестр використання хмарної бухгалтерії під час вивчення дисципліни «Інформаційні системи і технології в обліку» ми відчули її переваги, особливо в період війни. Наш навчальний заклад знаходиться в Київській області, відносно далеко від ліній військових дій, тому навчання вже другий рік проходить у форматі офлайн, але час від часу навчальний процес

переривають повітряні тривоги, коли всі його учасники змушені спускатися в укриття.

У таких випадках здобувачі мають змогу самостійно закінчити розпочату в аудиторії практичну роботу вдома у зручний час, використовуючи дані інструкційної картки до практичної роботи, яка попередньо розміщена в Гугл Класі з певної дисципліни. Такий формат роботи також дуже зручний для студентів, які хворіють, та під час періодів дистанційної роботи навчального закладу.

Виконання практичних робіт студентами в хмарній бухгалтерії також є зручним для викладача, який має змогу перевірити роботи в зручний для себе час як на робочому місці, так і в домашніх умовах. Також зникає потреба у періодичному створенні резервних копій робочих баз студентів. Недолік, напевно, один – це залежність від інтернету.

Використання хмарних технологій у бухгалтерії в навчальному процесі полегшувало роботу під час довгих ковідних карантинів 2020-2022 року при викладанні дисципліни «Інформаційні системи і технології в обліку».

Основними рекомендаціями є впровадження хмарних сервісів в освітньому процесі. Головні переваги в їх застосуванні це, по-перше, зручність для всіх учасників навчального процесу, по-друге, актуальність відповідність вимогам сьогодення.

Список використаних джерел:

1. Любимов М. О. Можливості, загрози та перспективи використання "хмарних" технологій у бухгалтерському обліку / М. О. Любимов, В. А. Кулик // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. — 2019. — № 2 (93). — С. 40—46.
2. Офіційний сайт ТОВ «Інтернет – Бухгалтерія» - Режим доступу <https://ibuh.online/>.

УДК 332.135:336.143

ЗАЯЦЬ Тетяна,

доктор економічних наук, професор,

завідувачка відділу проблем формування соціального капіталу,

Інститут демографії та проблем якості життя

Національної академії наук України

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9767-5527>

м. Київ, Україна

ВПЛИВ ВОЄННОГО СТАНУ НА ГРОМАДСЬКУ УЧАСТЬ У МІСЦЕВОМУ УПРАВЛІННІ

В умовах воєнного часу обсяги фінансових ресурсів місцевих бюджетів України є недостатніми для покриття соціально-економічних запитів громад і для перспектив повоєнного відновлення країни. Попри обмежені можливості фінансування, територіальні громади (ТГ) посилили відповідальність за місцеву ситуацію, рівень працевлаштування населення, якості освіти та дозвілля.

Власними фінансовими ресурсами органи місцевого самоврядування (ОМС) мають змогу оперативно забезпечувати діяльність тероборони, будувати укріплення, підтримувати релокований бізнес, розмістити ВПО, доставляти гуманітарні вантажі, здійснювати матеріально-технічну допомогу збройним силам, залучати іноземних донорів для екстреної організації укриттів і пунктів незламності. Де-юре, в розподілі коштів місцевого бюджету може брати активну участь і громадський сектор через консультації з громадськістю; громадські слухання; офіційні звернення громадян; е-петиції; місцеві ініціативи; бюджет участі (громадський бюджет).

Де-факто, громадянська активність спостерігається лише в поданні проектів до громадського бюджету. Проте необхідно зазначити, що бюджет участі складає лише до 1 % від доходів місцевого бюджету та передбачений не в кожній громаді. Громадський (партисипативний) бюджет – це місцевий бюджет, розроблений і затверджений за участю громадськості як фінансовий план спільного управління, що здійснюється громадянами та місцевими органами влади.

Лідерами впровадження бюджету участі в довоєнному 2021 році за кількістю ТГ були Київська, Дніпропетровська та Харківська області. По загальній кількості проектів бюджету участі на першому місці була Донецька область. У топ-3 ТГ із впровадження бюджету участі в 2019-2020 роках були Івано-Франківська, Тернопільська та Дніпропетровська області [1].

У 2021 році в 1,8 рази збільшилася кількість ТГ, що впровадили бюджет участі, попри майже однакові дані за 2019-2020 роки (112 та 109 громад). Але по відносному критерію 2021 рік із показником 13,4 % відстає від 2019, коли 13,8 % ТГ від їхньої загальної кількості застосовували згаданий інструмент управління (табл. 1). Обсяг освоєних грошових ресурсів через бюджет участі

зріс у 2021 році в 7 разів порівняно з вартістю проєктів у 2019 році. Завдяки збільшенню фінансування кількість реалізованих проєктів в 2021 році збільшилася в 4 рази – з 617 проєктів до 2478.

Таблиця 1

Бюджет участі територіальних громад України, 2019-2021 рр. [1]

Рік	Кількість громад, що впровадили бюджет участі		Бюджет проєктів, млн грн	Кількість проєктів			
	од.	% від загальної кількості ТГ		створення соціальної інфраструктури	створення місць дитячого дозвілля	інші	всього
2019	112	13,8	84,6	202	187	228	617
2020	109	7,4	64,3	148	290	275	713
2021	197	13,4	592,5	400	545	1533	2478

З лютого 2022 року в громадах був обмежений доступ до публічної інформації. Відповідно до Постанови КМУ від 12.03.2022 року № 263 «Деякі питання забезпечення функціонування інформаційно-комунікаційних систем, електронних комунікаційних систем, публічних електронних реєстрів в умовах воєнного стану», ОМС рекомендувалося зупиняти роботу реєстрів, інформаційно-комунікаційних та електронних систем, чим була закрита інформація від громадськості. Спілкування змістилося на канали соціальних мереж і месенджерів. Суттєвих обмежень зазнали інструменти залучення жителів до процесів ухвалення рішень. Особливо це стосується фізичної присутності громадян на зборах – громадських слуханнях, круглих столах тощо. Лише в жовтні 2022 року законодавчо був прописаний дозвіл на режим відео-конференцій [2].

Отже, в ТГ фактично припинилася реалізація такого успішного інструменту залучення мешканців до місцевого управління, як громадський бюджет. Ще однією причиною є пріоритетність фінансування оборонних функцій держави. Вказує на це і законодавче поле, адже 11 березня 2022 року була прийнята Постанова КМУ № 252 «Деякі питання формування та виконання місцевих бюджетів у період воєнного стану», яка дозволяє перенаправляти кошти місцевих бюджетів на протидію російській агресії. Також припинення конкурсів громадського бюджету або відстрочка реалізації проєктів бюджетів участі в ТГ пов'язане з блокуванням Казначейством подібних статей видатків місцевих бюджетів, керуючись Постановою КМУ від 09.06.2021 р. № 590 «Про затвердження Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану».

Опитування наприкінці 2022 року показало, що серед 12 форм громадської участі у вирішенні питань місцевого значення бюджет участі займав лише 7 місце за важливістю (табл. 2). Вибірка складалася з 156 респондентів-представників ОМС зі 131 громади 21 області України,

відповідальних за інформування та комунікацію в ТГ. 28 % з них відповіли позитивно про надання можливості кожному жителю брати участь у розподілі коштів місцевого бюджету через створення проєктів для покращення життєдіяльності спільноти, голосування за них [2].

Таблиця 2

Опитування* громад щодо форм громадської участі, 2022 р. [2]

Форма громадської участі	Відповіли позитивно про застосування, %
Громадські слухання	72
Конференції, круглі столи, робочі групи	50
Консультації з громадськістю	48
Загальні збори	46
Електронні петиції	37
Місцеві ініціативи	30
<i>Бюджет участі</i>	28
Різні форми опитування (електронні, скриньки відгуків та пропозицій тощо)	27
Громадські ради	24
Органи самоорганізації населення	19
Конкурси проєктів для місцевих громадських організацій	17
Громадська експертиза	1
Не використовується жодна із вище перерахованих	2

* Період опитування 01.11-01.12.2022 р.

Невикористання якісного циклу громадського (партисипативного) бюджету може мати негативний вплив на соціальний капітал ТГ, обмежуючи можливості для співпраці, взаємодії та спільного прогресу територій, а саме:

– зменшення довіри та взаєморозуміння: низький рівень участі громадян у розподілі місцевих коштів може призвести до відчуття фінансової неграмотності, невпевненості, апатії серед населення та віддаленості між місцевими органами влади та мешканцями;

– слабкість громадських ініціатив: зниження мотивації громадян до активної участі в розвитку своєї громади та втрата потенційних ресурсів і можливостей для її соціального розвитку.

Під час бюджетного процесу рівень інформованості мешканців громади про перелік запланованих проєктів залишається низьким. Зміни пріоритетів у фінансуванні на користь оборонних функцій і відсторонення ініціатив, пов'язаних із громадською участю, також відобразилися в практиці місцевого управління. Загалом, нинішні обставини суспільно-економічного життя ТГ

вимагають пошуку альтернативних шляхів залучення громадян до вирішення регіональних питань і прийняття публічних рішень.

Список використаних джерел:

1. Бюджет участі: звіт за 2019 рік. Децентралізація. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/12673>; Бюджет участі у 2020 році. Міністерство соціальної політики України. URL: <https://www.msp.gov.ua/news/19808.html>; В Україні впроваджують бюджет участі. Децентралізація. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/14598>

2. Результати дослідження «Стан інформування і залучення жителів громад в умовах воєнного стану». Проект PROSTO. URL: <https://prosto.in.ua/ua/novyny/novyny/rezultati-doslidzhennya-stan-informuvannya-i-zaluchennya-zhiveliv-gromad-v-umovakh-voennogo-stanu>

УДК 005.342-055.2"364"

КЛИМАШ Наталія,

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри економіки та фінансів підприємства,

Державний торговельно-економічний університет

м. Київ, Україна

ЖІНОЧЕ ІННОВАЦІЙНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО: ПЕРСПЕКТИВИ ТА РИЗИКИ ПРОВАДЖЕННЯ У ВОЄННИЙ ПЕРІОД

У сучасних умовах глобалізації, екологічних викликів, поширення штучного інтелекту та переосмислення ролі працівника на підприємстві, ті країни, які запроваджують інноваційні технології у виробничу сферу, мають значно вищі макроекономічні показники, ніж ті країни, економіка яких спрямована виключно на розвиток сільського господарства. Промислова революція 4.0 вкотре доводить переважаючу роль технологій і новацій щодо розвитку національних економік і суспільства загалом.

Економічна інклюзія та залучення різних верств населення до створення доданої вартості є надзвичайно важливим питанням для українців у період воєнного стану. Надзвичайно важлива роль у цьому контексті відводиться жіночому інноваційному підприємництву.

За дослідженнями McKinsey, просування рівності жінок може дати світовій економіці додатково \$12 трлн до 2025 року. І це мінімум, адже у кращому випадку наведена цифра може бути значно більшою. Цього можна досягти, якщо покращити ситуацію з гендерною рівністю і розширити можливості для підприємниць. Варто вже сьогодні напрацьовувати транскордонні проекти для того, щоб українці та українки, які перебувають за кордоном на тимчасовому проживанні чи прихистку, могли заявити про себе, проявити себе в інших країнах [1].

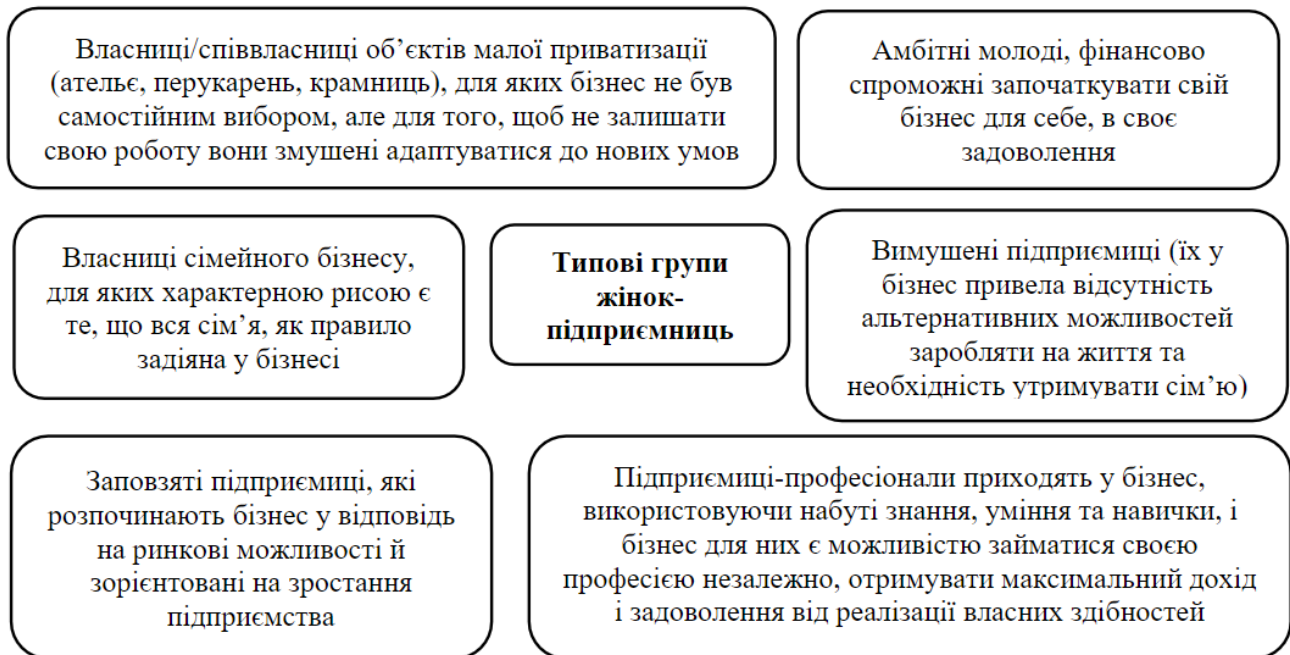
Жінки-підприємці стали активно заявляти про себе на початку минулого століття, проте у той період ще існував стереотип, що жіночим покликанням у суспільстві є догляд за родиною та виховання дітей.

У 1900-х роках, через прогресивніший спосіб мислення та зростання фемінізму, жінки-підприємці стали прийнятими громадськістю і досягали успіхів. Жінки отримали право голосу в 1920 році, а через два роки Клара та Лілліан Вестропп започаткували інститут жіночих заощаджень і позики для поширення фінансової грамотності. З розвитком суспільства жінки-підприємці ставали більш впливовими [2].

Початково жіноче підприємництво активно розвивалось у сферах: пошиття одягу, продажу продовольчих та непродовольчих товарів, надання перукарських послуг, освітньої діяльності. Згодом, маючи можливість навчатись та отримувати освіту, жінки стали активно започатковувати бізнес у

різних галузях. Прикладом може слугувати сфери бізнес-діяльності жінок в Україні (рис. 1.).

У теперішній час, коли значна частина українських чоловіків стала на захист незалежності України, жінки активно відкривають підприємства і започатковують власну справу. Перелік таких підприємств не обмежується виключно «жіночою» сферою зайнятості. Жінки активно працюють в ІТ компаніях, креативних індустріях, логістичній сфері, що потребує певних навичок і компетенцій у технічній сфері.

Рис. 1. Групи жінок-підприємниць, що відкривають власний бізнес в Україні [2].

Жіноче підприємництво в Україні відзначається значним потенціалом та можливостями розвитку. Згідно з дослідженням від ГО «Український центр сприяння інвестиціям та торгівлі» [3], 87% жінок-підприємниць відзначають, що в Україні є можливості для розвитку свого бізнесу.

Українська влада та міжнародні організації активно підтримують жіноче підприємництво. В Україні запроваджено програми підтримки жіночого підприємництва: «Відважна», «Власне», «Початок» та «Міцність». Існують форуми та спільноти, які збирають підприємниць з усієї України, допомагаючи обмінюватися досвідом та знаходити нові можливості щодо фінансування і розвитку бізнесу.

Отже, жіноче підприємництво є важливим рушієм для розвитку економіки та суспільства, а його роль під час воєнного стану надзвичайно важлива.

Список використаних джерел:

1. Грант М. Жіноче підприємництво під час війни: який бізнес відкрити за кризи. Speka.media, 4 жовтня 2022. URL: <https://speka.media/zinoce-pidprijemnictvo-pid-cas-viini-yakii-biznes-vidkriti-v-krizu-p0gz29>. (Дата звернення 22.05.2024 р.)

2. Краус Н. М., Краус К. М., Поченчук Г. М. Жіноче підприємництво: ризики, інструменти підтримки, механізми реалізації. *Innovation and Sustainability*. 2023. No2. С.46-59.

3. Дослідження «Портрет українських жінок-підприємниць». ГО «Український центр сприяння інвестиціям та торгівлі». URL: <http://tradecenter.org.ua/eng/viewer?pdf=/upload/other/Ukrainian%20Female%20Entrepreneur%20Profile%202022.pdf>. (Дата звернення 20.05.2024 р.)

УДК 657:004

КОРНІЄНКО Антоніна,

викладач вищої категорії, викладач-методист,

*Таращанський технічний та економіко-правовий фаховий коледж
м. Тараща, Україна*

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ЕПОХИ

Сучасні тенденції глобалізації світової економіки суттєво змінюють роль бухгалтерського обліку і вимагають принципового оновленого регламентування методологічних аспектів його організації. Підкреслюючи значення обліку в управлінні господарською діяльністю, німецький вчений-економіст І. Ф. Шерр ще наприкінці ХІХ ст. писав, що бухгалтерський облік – непогрішний суддя минулого, необхідний керівник минулого та сучасного і надійний консультант майбутнього кожного підприємства.

Вищу освіту в Україні намагається здобути чи не кожен випускник фахового закладу передвищої освіти чи школи. Так склалося роками, що найпопулярнішими були і залишаються сьогодні економічна та юридична освіта. Економічна значною мірою асоціюється з професією бухгалтера, фінансиста, економіста, менеджера.

Популярність вищої економічної освіти, зокрема за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування», на наш погляд, зумовлена двома чинниками. По-перше, в свідомості українського суспільства ще з радянських часів міцно укоренилася думка, що бухгалтер – це друга по важливості та можливостях управління людина після керівника на будь-якому підприємстві, організації чи установі.

Звідси престижність цієї професії і прагнення її здобути. По-друге, зміна економічних умов функціонування бізнесу, розмивання чітких меж між набором компетентностей різних професій формують нове бачення ролі і значення в суспільстві. Зокрема, відносно нова інституціональна теорія бухгалтерського обліку заявляє, що метою діяльності бухгалтера є забезпечення довіри, порозуміння й керованості соціально-економічного простору. Отже, бухгалтер із суто технічного виконавця стає фінансовим радником, податковим консультантом, антикризовим менеджером для керівництва компанії.

Щоб реалізувати себе у вищенаведених ролях, бухгалтер повинен мати відповідних рівень вищої освіти, яка має кореспондувати з вимогами часу та запитами практики. Однак в силу різних обставин зв'язок наповнення навчальних програм і вимог практики не завжди існує. Як наслідок, при прийомі на роботу випускнику коледжу чи ВНЗ доводиться чути знайому нам фразу: «Забудь все те, чого тебе вчили, і починай вчитися заново». Така ситуація повинна спонукати до критичного осмислення навчального процесу і пошуку актуальних напрямів оновлення освітньо-професійних програм, що

використовуються для підготовки фахівців економічних спеціальностей. У першу чергу, варто звернути увагу на рівень цифрової грамотності бухгалтера.

Сьогодні цифрова грамотність – це значно ширше і всеохоплююче поняття, а її рівень у бухгалтера прямо впливає на безпеку обробки і використання бухгалтерських та інших даних підприємства.

В останні роки в процеси короткострокового та стратегічного прогнозування втрутилися війна та пандемія коронавірусу. Внаслідок цього багато трендів, які, очікувалося, будуть набирати силу, стали неактуальними. Але з'явилися деякі інші. Ключовими словами року в різних сферах, в обліку та аудиті в тому числі, стали «віддалена робота» та «цифрова трансформація бізнесу». І це потребує теоретико-методологічного та практичного опрацювання від питань нової термінологічної бази до конкретних сучасних інструментів провадження бухгалтерських та аудиторських робіт.

Актуалізувалися фахові запити до обліковців на вміння вирішувати супутні технічні проблеми, що виникають із програмним забезпеченням, зокрема на відділеному доступі; вміння визначати проблеми та знаходити ефективні рішення, аби пристосувати цифрові технології до власних потреб [1]. Виникла потреба у креативному користуванні цифровими технологіями, вмінні створювати власні програмні продукти з метою вирішення повсякденних облікових проблем, самостійно визначати потребу в отриманні додаткових нових цифрових навичок та задовольняти її постійним вдосконаленням своїх знань та навичок.

Створення та ефективне використання цифрового контенту, використання розподілених ланцюжків даних і блоків, об'єднання віртуальних і реальних об'єктів на основі 3D-технологій – це умови праці бухгалтера в найближчій перспективі [2].

Програмні продукти для віддаленої роботи бухгалтера існують уже давно. Але очікується підвищення професійного інтересу бухгалтерів до пристроїв «розширеної реальності», бо існує запит не просто на програмну адаптацію типових конфігурацій бухгалтерських програм та подальший супровід і оновлення, а на побудову цифрових динамічних моделей фізичних об'єктів із використанням сенсорних датчиків для імітаційного моделювання, використання фізичних та віртуальних роботів для офісної, зокрема облікової роботи.

Тож для компаній важливими стають такі якості, як креативність та інноваційність контрольно-облікового персоналу. А цифрова інфраструктура бухгалтерського обліку має включати Інтернет, телекомунікації, електронну ідентифікацію і аутентифікацію, інформаційну безпеку, хмарні технології.

У довгостроковій перспективі наслідки цифровізації бухгалтерського обліку можливі за умови поєднання нових концепцій обробки та передачі інформації:

- системності та комплексності бухгалтерського обліку господарських операцій режимі реального часу (RTA);

- прозорого та оперативного обміну електронними даними – від первинних документів до звітності (EDI);
- розширена мова статистичної, фінансової, контрольної-аналітичної, управлінської, податкової звітності (XBRL);
- роботизація та «хмарні технології» ідентифікації, розрахунку, оцінки, обчислення – облікові операції, що базуються на хмарах;
- штучний інтелект (AI) – впровадження математичного моделювання сучасними інноваціями (оцінка активів, зобов'язань);
- BigData – використання великих масивів інформації для якісних розрахунків, для підвищення їх ефективності, точності та швидкості;
- блокчейн – накопичення інформації та ефективний еконтроль;
- гнучкі цифрові інфраструктури (електронна комерція, онлайн взаємодії суб'єктів господарювання, органів влади) [3].

Упровадження сучасних мобільних, хмарних технологій, технологій аналізу даних, Інтернету речей, інших ІТ-інновацій здатні вирішити існуючі проблеми, привести до якісних змін в бухгалтерському обліку, підвищити його ефективність, релевантність для процесів управління.

Уже сьогодні цифрові рішення очікують електронний облік та електронну комерцію, електронну логістику та цифрові фінанси.

Зараз триває технологічний уклад, основою якого виступає електронна промисловість, програмне забезпечення, інформаційні послуги та роботобудування [1, с. 106]. Цифровізація передбачає виникнення значного кола технічних проблем, які бухгалтер також повинен вміти вирішувати у процесі своєї професійної діяльності, тому креативний підхід до адаптації цифрових технологій під власні потреби з метою вирішення облікових проблем є досить важливою здатністю [6, с. 153-154].

Але ІТ-модернізація не лише підвищує ефективність процесів, але й провокує зростання загроз. У бухгалтерському обліку такими загрозами можуть бути:

- зростання кіберзлочинності в умовах розростання інформаційних систем;
- відсутність дієвого захисту при обміні ідентифікаційними даними фізичних та юридичних осіб, що складають таємницю;
- неузгодженість процесів та технічні проблеми при верифікації ідентифікаційних даних;
- збільшення кількості, масштабу недоліків (зокрема неузгодженості) інформаційної, програмної інфраструктури;
- використання у технічних системах ідентифікації та контролю доступу до інформаційних систем технологічно несумісних механізмів [4, 5].

Сьогодні суспільство переживає початок четвертої промислової революції, яка характеризується злиттям технологій. Останні розмивають межі між фізичною, цифровою та біологічною сферами. Діджиталізація стає не лише елементом повсякденного життя майже кожної людини (75 % населення

планети має доступ до мобільного інтернету), а й рушійною силою змін в її професійній діяльності.

Бухгалтерський облік в умовах автоматизації бізнес-процесів трансформується на краще, а бухгалтери стають ґрунтовними аналітиками, які створюють обліково-аналітичне забезпечення для прийняття управлінських рішень [4, с. 592].

А тому виникає потреба:

- теоретично обґрунтувати необхідність перегляду сутності професії бухгалтера, її місця в управлінні інформаційними потоками;
- виявити фактори змін та передумов для означення функцій, етичних характеристик, компетенцій бухгалтера майбутнього;
- з'ясувати, якою буде функціональна трансформація цієї професії під впливом інноваційних процесів.

Таким чином, розвиток бухгалтерського обліку на практиці має досягатися шляхом раціональної модернізації облікових процесів сучасними ІТ інноваціями, технічного захисту інформації в просторі і часі, організації дієвої ідентифікації та аутентифікації (встановлення права доступу облікових співробітників; розподіл повноважень і відповідальності, щоб одна людина не могла порушити критично важливий для організації процес або подолати захист навмисно чи ненавмисно; постійне протоколювання й оперативний е-контроль), узгодження майбутніх трансформацій з теоретико-методологічною та нормативною базою бухгалтерського обліку.

Список використаних джерел:

1. Україна 2030Е — країна з розвинутою цифровою економікою. - Режим доступу: <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html>
2. Плаксієнко В. Я., Назаренко І. М. Безпаперова бухгалтерія: призначення, характеристика складових та ключові аспекти. Агросвіт. № 9. 2018. - Режим доступу: http://www.agrosvit.info/pdf/9_2018/5.pdf.
3. Шишкова Н. Л. Перспективи ІТ-модернізації бухгалтерського обліку: актуалізація теорії і практик. Економічний вісник. 2019. №3 (67). С. 146-159.
4. Кльоба Л. Г. Цифровізація – інноваційний напрям розвитку банків // - Режим доступу: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/12_2018/86.pdf.
5. Жук В. М. Інституціональне забезпечення розвитку бухгалтерського обліку в Україні / В. М. Жук // Фінанси України. - 2010. - № 11. - С.101-110.
6. Шишкова Н. Л. Перспективи іт-модернізації бухгалтерського обліку: актуалізація теорії і практики. Економічний вісник. 2019. №3. С. 146- 159. - Режим доступу: https://ev.nmu.org.ua/docs/2019/3/EV20193_146-159.pdf.

УДК 005.591.6:004

КОСТЕНКО Вадим,

викладач Таращанського технічного

та економіко-правового фахового коледжу

м. Тараща, Україна

ЦИФРОВІ ТРАНСФОРМАЦІЇ БІЗНЕСУ

Цифрові технології неодмінно перетворюють не лише технічні аспекти нашого життя, а й спосіб, яким ми ведемо бізнес. Цифрова трансформація стала необхідною складовою стратегії для підприємств у всіх секторах економіки, оскільки вона надає можливості для оптимізації операцій, розвитку нових продуктів та послуг, а також поліпшення взаємодії з клієнтами.

Цифрова трансформація світової економіки загалом і української економіки, зокрема, вже сьогодні є основним джерелом сталого і довгострокового економічного зростання [1; 2]. У широкому розумінні термін «цифрова трансформація» слід трактувати як незворотній процес упровадження цифрових технологій в умовах розвитку ери цифрової економіки для вдосконалення життєдіяльності людини, бізнесу, суспільства і держави загалом [8, с. 92]. На думку низки вчених, цифрова трансформація є майбутньою константою, яка забезпечить ефективне функціонування економіки України [3, с. 133; 4, с. 184; 7, с. 94].

Цифрова трансформація в Україні несе свої унікальні виклики та можливості, особливо в умовах гібридної війни з Росією. У зв'язку з гібридною війною Україна стає мішенню кібератак та кібершпигунства. Тому однією з ключових тенденцій цифрової трансформації в Україні є зростання уваги до кібербезпеки та захисту даних. Компанії та державні установи активно впроваджують заходи щодо підвищення кібербезпеки, використовуючи сучасні технології шифрування, аутентифікації та моніторингу мережі. Україна активно розробляє та впроваджує національну цифрову стратегію, спрямовану на підвищення конкурентоспроможності країни у цифровому світі та забезпечення сталого розвитку. Ця стратегія містить заходи щодо підтримки інноваційних технологій, розвитку цифрової інфраструктури та створення сприятливого клімату для розвитку цифрового бізнесу. Україна активно розвиває свою ІТ-індустрію та інформаційні технології як один з ключових напрямів економічного розвитку. У зв'язку з гібридною війною, українські компанії та стартапи зосереджуються на розробці та впровадженні інноваційних технологій, таких як штучний інтелект, блокчейн та кібербезпека. Уряд України активно розвиває електронні сервіси та цифрові платформи для полегшення доступу до державних послуг та покращення ефективності урядування. Це дозволяє зменшити бюрократію, забезпечити більшу прозорість та знизити корупцію. Українські компанії починають активно використовувати концепції інтернету речей та індустрії 4.0 для оптимізації виробничих процесів та

підвищення ефективності бізнесу. Відповідно до проведених розрахунків впровадження елементів «Індустрії 4.0» дає можливість підвищити ефективність існуючих активів промислових підприємств в середньому на 20% за рахунок прискорення технологічного оновлення виробничих активів, зниження витрат сировини та матеріалів, поліпшення якості виготовленої продукції [5, с. 85].

Слід зазначити, що цифрова трансформація – це радикальне переосмислення того, як суб'єкти господарювання працюють з технологіями і процесами, щоб докорінно змінити ефективність свого бізнесу та задовольнити потреби клієнтів [8, с. 93]. Цифрова трансформація відкриває нові горизонти для підприємств, дозволяючи їм здійснювати діяльність на ринках, які раніше були недоступними. Завдяки Інтернету та цифровим платформам, бізнес може легко входити на міжнародні ринки, залучати нових клієнтів та розширювати свої можливості. Впровадження цифрових технологій допомагає оптимізувати бізнес-процеси, автоматизувати рутинні завдання та збільшувати продуктивність працівників. Застосування штучного інтелекту, аналітики даних та автоматизації дає змогу підприємствам працювати ефективніше та економічніше. Цифрова трансформація дозволяє підприємствам надавати більш персоналізоване обслуговування своїм клієнтам. За допомогою аналітики даних та штучного інтелекту можна адаптувати продукти та послуги до індивідуальних потреб кожного клієнта, що збільшує рівень їхнього задоволення. Цифрова трансформація стимулює розвиток інновацій та новаторських підходів у бізнесі. Швидкий доступ до інформації, спільна робота над проектами та використання новітніх технологій допомагають підприємствам бути на передових позиціях у своїй галузі. Цифрова трансформація дозволяє підприємствам бути більш гнучкими та реагувати швидше на зміни на ринку. Завдяки цифровим технологіям бізнес може пристосовуватися до нових умов, реагувати на конкурентний тиск та швидше впроваджувати стратегічні зміни для підвищення своєї конкурентоспроможності. Цифрова трансформація допомагає підприємствам створювати нові джерела прибутку та збільшувати їхню вартість. Інноваційні продукти та послуги, підвищення ефективності операцій та залучення нових клієнтів сприяють підвищенню фінансових показників підприємства та його ринкової цінності. Цифрова трансформація надає підприємствам можливість бути більш гнучкими та адаптивними до змін у бізнес-середовищі. Швидке впровадження нових технологій, а також гнучкість у зміні стратегії та бізнес-моделі дозволяють підприємствам ефективно реагувати на зміни у вимогах ринку та потребах клієнтів. Правильно спланована та реалізована цифрова трансформація може стати ключовим чинником успіху для будь-якого бізнесу у сучасному цифровому світі.

Цифрова трансформація стала необхідністю для сучасного бізнесу у змінному цифровому світі. Розглянемо стратегії цифрової трансформації, які допомагають компаніям успішно адаптуватися до нових викликів та

можливостей цифрової епохи. Першим кроком у цифровій трансформації є розробка відповідної стратегії. Це означає ретельний аналіз бізнес-процесів та ідентифікацію областей, де цифрові технології можуть найбільш ефективно застосовуватися. Компанії повинні також визначити свої цілі та пріоритети в цифровій трансформації і розробити план дій для їх досягнення. Інтеграція цифрових технологій є ключовим етапом цифрової трансформації. Це може мати у своєму складі впровадження хмарних технологій, використання аналітики даних, розробку мобільних додатків та інші цифрові інструменти, які допоможуть оптимізувати бізнес-процеси та підвищити продуктивність. Успішна цифрова трансформація потребує не лише нових технологій, але й готовності персоналу до змін. Компанії повинні інвестувати у навчання свого персоналу щодо використання нових цифрових інструментів та підтримувати працівників у процесі адаптації до нових робочих процесів. Цифрова трансформація також передбачає зміни в підході до взаємодії з користувачами. Компанії повинні ставити клієнта в центр своїх дій і розробляти цифрові стратегії, спрямовані на полегшення взаємодії з ним, підвищення рівня задоволеності та відповідності його потребам. Цифрова трансформація є неперервним процесом, і компанії мусять постійно вдосконалювати свої цифрові стратегії та інфраструктуру. Це оновлення технологій, аналіз ефективності цифрових ініціатив та впровадження нових ідей для подальшого розвитку.

Успішні компанії розробляють відповідні стратегії, інтегрують цифрові технології, інвестують у навчання персоналу та ставлять користувача в центр своїх дій. Постійне вдосконалення та адаптація дають змогу компаніям залишатися конкурентоспроможними в умовах швидко змінюваного цифрового середовища.

Отже, цифрова трансформація в сучасному бізнес-середовищі стала не просто вимогою, але й стратегічною необхідністю для підприємств у всіх галузях економіки. Розвиток технологій та зміни в споживацьких підходах змушують бізнеси активно адаптуватися та впроваджувати цифрові ініціативи. Цифровізація сприяє інтеграції як великих, так і малих суб'єктів бізнесу у світову економіку, загострює конкуренцію на ринку, а також активізує інноваційні процеси, що призводять до появи та реалізації високотехнологічних рішень [6, с. 10; 9; 10]. Зрештою, цифрова трансформація не є просто технологічним вдосконаленням, вона є стратегічним інструментом для досягнення конкурентної переваги та створення цінності для клієнтів. Відповідно, підприємства повинні активно працювати над розробкою та реалізацією цифрових стратегій, щоб забезпечити своє місце у майбутньому цифровому світі.

Список використаних джерел:

1. Bezrukova N., Huk L., Chmil H., Verbivska L., Komchatnykh O., Kozlovskiy Y. Digitalization as a Trend of Modern Development of the World Economy. WSEAS Transactions on Environment and Development. 2022. Vol. 18. P. 120–129.
2. Chmil H. Digitalization as a behaviour transformation tool of consumer market economic entities. Majesty Of Marketing: XVI International scientific and practical conference for students and young scientists, Dnipro, 10 December 2020. Dnipro : National Technical University Dnipro Polytechnic, 2020. P. 40–41.
3. Kovalevska N., Nesterenko I., Lutsenko O., Nesterenko O., Hlushach Y. Problems of accounting digitalization in conditions of business processes digitalization. Amazonia Investiga. 2022. Vol. 11. No 54. P. 132–141. DOI: <https://doi.org/10.34069/AI/2022.56.08.14>.
4. Pyroh O., Kalachenkova K., Kuybida V., Chmil H., Kiptenko V., Razumova O. The influence of factors on the level of digitalization of world economies. International Journal of Computer Science and Network Security. 2021. Vol. 21. No. 5. P. 183–191.
5. Roblek V., Thorpe O., Bach M.P., Jerman A., Meško M. The Fourth Industrial Revolution and the Sustainability Practices: A Comparative Automated Content Analysis Approach of Theory and Practice. Sustainability. 2020. Vol. 12 (20). P. 84–97.
6. Yang L., Zhang Y. Digital Financial Inclusion and Sustainable Growth of Small and Micro Enterprises-Evidence Based on China's New Third Board Market Listed Companies. Sustainability. 2020. Vol. 12. Is. 9. P. 7–30. DOI: <https://doi.org/10.3390/su12093733>.
7. Жердецька Л. В., Городинський Д. І. Розвиток фінансових технологій: загрози та можливості для банків. Економіка і суспільство. 2017. No 10. С. 93–97.
8. Струтинська І. В. Дефініції поняття «цифрова трансформація». Причорноморські економічні студії. 2019. Вип. 2. С. 91–96.
14. Чміль Г. Л. Адаптивна поведінка суб'єктів споживчого ринку в умовах цифрової трансформації економіки: теорія, методологія та практика : монографія. Харків: Видавець Іванченко І. С. 2021. 377 с.
15. Чміль Г. Л. Трансформація простору функціонування бізнес-структур під впливом цифровізації: вимір маркетплейсів. Вісник ХНАУ ім. В. В. Докучаєва. Серія «Економічні науки». 2021. No 1. С. 391–405

УДК 33.658.5

МЕЛЬНИК Вікторія,

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри економіки та фінансів підприємства

Державний торговельно-економічний університет,

м. Київ, Україна

КОНКУРЕНТНІ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВА: НОВІ ВИКЛИКИ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Війна в Україні суттєво змінила конкурентне середовище для українських підприємств. В умовах невизначеності та небезпеки підприємства змушені адаптувати свої стратегії для виживання та розвитку. Ці умови вимагають інноваційного підходу до конкурентних стратегій, що охоплюють як внутрішні, так і зовнішні аспекти діяльності підприємств.

Адаптація конкурентних стратегій включає аналіз ринку та діяльності конкурентів для своєчасного реагування на зміни, постійне вдосконалення та розробку нових продуктів, ефективне управління витратами для підтримки конкурентних цін, забезпечення високого рівня обслуговування клієнтів для формування їхньої лояльності, розподіл ризиків через вихід на нові ринки та розширення асортименту, створення сильного бренду та ефективну маркетингову комунікацію, а також співпрацю з іншими компаніями через стратегічні альянси та партнерства. Вибір та адаптація цих стратегій залежать від галузевих особливостей, ресурсів компанії та ринкових умов, з акцентом на гнучкість і здатність швидко реагувати на зміни [1].

1. **Стратегія лідерства за витратами.** В умовах війни багато підприємств зосередилися на зниженні витрат, щоб залишатися конкурентоспроможними, що передбачає оптимізацію ресурсів, тобто підприємства намагаються максимально ефективно використовувати наявні ресурси, щоб мінімізувати витрати. Це включає зниження енерговитрат, економію матеріалів та оптимізацію виробничих процесів. У зв'язку з порушенням логістичних ланцюгів підприємства змушені шукати нових постачальників, які можуть забезпечити більш вигідні умови та стабільне постачання сировини. Також передача певних функцій на аутсорсинг дозволяє знизити витрати та зосередитися на ключових аспектах бізнесу.

2. **Стратегія диференціації.** Для підприємств, які прагнуть виділитися на ринку, стратегія диференціації набула нових аспектів, а саме: інновації у продукції – підприємства активно впроваджують нові технології та рішення для створення унікальних продуктів, які відповідають новим потребам споживачів, зокрема продукції, що сприяє безпеці та виживанню в умовах війни; підвищення якості – забезпечення стабільної високої якості продукції стає критично важливим для утримання клієнтів, це включає інвестиції в контроль якості та модернізацію виробництва; зміцнення бренду – підприємства зосереджуються на створенні позитивного іміджу через соціально

відповідальні ініціативи, підтримку локальних громад та участь у волонтерських проектах.

3. **Стратегія фокусування.** Підприємства, які обрали стратегію фокусування, адаптували свої підходи для задоволення специфічних потреб у нових умовах, а саме:

- сегментація ринку: підприємства ретельно аналізують ринок, щоб виявити нові сегменти, які потребують особливої уваги, зростає попит на товари першої необхідності, медичні засоби та товари для безпеки;
- регіональна орієнтація: багато підприємств зосереджуються на задоволенні потреб локальних ринків, що допомагає швидше реагувати на зміни та уникати ризиків, пов'язаних з довгими логістичними ланцюгами;
- нішевий маркетинг: підприємства активно використовують нішеві маркетингові стратегії для залучення конкретних груп споживачів.

Також слід зазначити додаткові стратегічні підходи та нові орієнтири в розвитку конкурентних переваг сучасних підприємств.

Це розвиток онлайн-продажів, – підприємства активно переходять на онлайн-торгівлю, що дозволяє продовжувати діяльність навіть за умов обмеженої фізичної присутності; віддалена робота, – запровадження віддаленої роботи дозволяє зберегти робочі місця та забезпечити безперервність бізнес-процесів; кібербезпека – інвестиції в кібербезпеку стають критично важливими для захисту інформаційних систем та збереження даних [2].

Підприємства розуміють важливість соціальної відповідальності та активно підтримують громадські ініціативи, а саме, беруть участь у наданні гуманітарної допомоги постраждалим регіонам, що сприяє зміцненню їхнього іміджу та лояльності споживачів. Забезпечення безпеки, стабільної зарплати та психологічної підтримки для працівників допомагає зберегти кадри та підвищити їхню мотивацію. Підприємства активно шукають нові форми співпраці для зміцнення своїх позицій. Створення альянсів з іншими компаніями та організаціями дозволяє об'єднати ресурси та зусилля для досягнення спільних цілей, а також спільна робота з урядом для відновлення економіки та підтримки бізнесу є важливим елементом стратегії.

Війна в Україні суттєво змінила конкурентні стратегії підприємств, змусивши їх адаптуватися до нових умов та викликів. Оптимізація витрат, диференціація продукції, фокусування на специфічних ринках, цифровізація, соціальна відповідальність та співпраця стали ключовими елементами успішної стратегії. Підприємства, які змогли швидко адаптуватися та впровадити інноваційні підходи, мають більше шансів на виживання та подальший розвиток в умовах війни.

Список використаних джерел:

1. Ansoff, H. Igor. “Strategic Issue Management.” *Strategic Management Journal*. 1980. Vol. 1, no. 2, pp. 131–148. URL: <http://www.jstor.org/stable/2486096>. Accessed 21 Nov. 2023.
2. Гармаш Р. Б. Стратегії розвитку промислових підприємств у світлі глобалізаційних процесів. *Академічні візії*. 2023. Вип. 17.

УДК 336.71

МЕТЕЛЕНКО Наталя,

доктор економічних наук, професор,

*директор Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю. М. Потебні
Запорізького національного університету,*

м. Запоріжжя, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6757-3124>

ОГЛОБЛІНА Вікторія,

кандидат економічних наук, доцент, доцент

кафедри інформаційної

економіки, підприємництва та фінансів,

Інженерний навчально-науковий інститут ім. Ю. М. Потебні

Запорізького національного університету

м. Запоріжжя, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6627-0255>

ФІНАНСУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ РИЗИКІВ

Під час повномасштабного вторгнення рф Україна стикнулася з певними фінансовими труднощами: державний борг, зменшення інвестицій, обмежені бюджетні ресурси, падіння ВВП через різке зниження виробництва та торгівлі. Прискорення повоєнного відновлення України є можливим за умов міжнародної підтримки країн-партнерів шляхом відкриття Європейських перспектив для нашої держави та ефективного залучення фінансової допомоги.

На сьогоднішній день дуже важко оцінити збитки від війни, оскільки вона триває щодня. Прямі збитки, яких зазнала Україна від цієї війни, перевищують 63 млрд дол, докільню заподіяно шкоди щонайменше на 57 млрд дол, загальна сума прямих збитків, завдана інфраструктурі України, зросла до 144 млрд дол, загальні втрати економіки – понад 600 млрд дол. [1]. І якщо до репарацій від росії ще далеко, то істотними можуть бути тільки резерви Центрального банку рф. На думку Андерса Ослунда, учасника реформ економік країн Східної Європи, основним джерелом фінансування мають стати заморожені активи Центрального банку росії, які становлять понад 300 млрд доларів [2].

Україна після початку військової агресії з боку рф постійно отримує фінансову допомогу від міжнародних фінансових організацій. Загальна сума траншів становить 4,325 млрд. дол. Частково це грантова допомога, яку Україна не повертатиме, але більша частина – кредити з мінімальними відсотками, які Україна погашатиме після завершення війни. Один із головних партнерів України, який погодився на постійну фінансову підтримку країни під час війни, МВФ, перерахував Україні транш у розмірі 1,4 млрд дол. Звісно, гроші від МВФ – це не грант, а кредит. Тобто повернення наданого МВФ траншу є умовою його надання, наразі немає жодних спеціальних умов погашення

кредитів для України, що зазнала агресії [3]. Потреби України в зовнішньому фінансуванні у 2024 році становлять понад \$37 млрд. Одним із ключових факторів успішного їх покриття є виконання Україною взятих на себе зобов'язань перед міжнародними партнерами. Наприклад, реалізація індикаторів і структурних маяків програм Ukraine Facility та МВФ є важливим кроком для досягнення макростійкості, переходу до економічного зростання, покращення добробуту українців та підвищення довіри до України з боку всіх міжнародних партнерів та іноземного бізнесу. Відповідно до Програми Ukraine Facility від ЄС, механізм підтримки України з боку ЄС передбачає надання 50 млрд євро протягом чотирьох років за умови успішного виконання 150 індикаторів. У 2024 році державний бюджет може поповнитися сумою у 16 млрд євро фінансової підтримки за програмою Ukraine Facility. У разі невиконання або протермінування індикаторів ЄС зменшуватиме фінансування від першочергово закладеної суми.

Так, у березні 2024 року у форматі перехідного фінансування Україна отримала перший транш у розмірі 4,5 млрд євро, у квітні 2024 року – ще 1,5 млрд євро завдяки виконанню п'яти індикаторів:

індикатор № 1 (I квартал 2024 року) – початок роботи вибіркової комісії з проведення конкурсу до Служби дисциплінарних інспекторів Вищої ради правосуддя;

індикатор № 2 (I квартал 2024 року) – прийняття Плану заходів щодо подолання ризиків, визначених у третьому раунді Національної оцінки ризиків;

індикатор № 3 (I квартал 2024 року) – схвалення Національної стратегії доходів на 2024 – 2030 роки;

індикатор № 4 (I квартал 2024 року) – набрання чинності законодавством про впровадження підтримки індустриальних парків;

індикатор № 5 (I квартал 2024 року) – протоколи інформаційної взаємодії між Державним земельним кадастром та Державним реєстром речових прав на нерухоме майно.

Тобто, ефективне залучення фінансової допомоги для економічного відновлення України стане значним поштовхом розвитку держави. Країна має зосередитися на створенні сприятливого середовища для процвітання бізнесу, пропонуючи стимули та підтримку як для внутрішніх, так і для іноземних інвестицій.

Список використаних джерел:

1. Метеленко Н. Г., Попова А. О., Оглобліна В. О., Сіліна І. В. Соціальне підприємництво в контексті економіко-екологічного інноваційного розвитку в напрямку повоєнного відновлення України // Соціальне підприємництво та традиційні форми бізнесу: монографія / За заг. ред. А. В. Переверзевої / Європейський проєкт EUROSECRET («Європейські практики соціального підприємництва: сталість, інклюзія та креативність»). ЗНУ. 2023. Запоріжжя: 2023 С. 49-65.

2. Rebuilding Ukraine: Principles and policies. Edited by Yuriy Gorodnichenko, Iona Sologoub, and Beatrice Weder di Mauro (дата звернення: 05.05.2024)

3. Відсоткова допомога. Хто та скільки виділяє валютних кредитів Україні під час війни. URL: <https://focus.ua/uk/economics/509718-procentnaya-romoshch-kto-i-shkolkovidelyaet-valyutnih-kreditiv-ukrajin-vo-vremya-voyni> (дата звернення 07.05.2024).

УДК 336

ОБІХОД Тетяна,

кандидат фізико-математичних наук,

старший науковий співробітник

доцент ВНЗ «Київський університет ринкових відносин»

м. Київ, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1103-4006>

ЕВОЛЮЦІЯ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ГРОШОВИХ СИСТЕМ

Міжнародна валютна система є певним набором міжнародних платіжних коштів, форм міжнародних розрахунків, які здійснюють міжнародні розрахунки. Міжнародна система пройшла у своєму розвитку такі етапи:

1. **Паризька валютна система** - система золотого стандарту, або золотого монометалізму була започаткована на Міжнародній конференції в Парижі в 1867 р.
2. У 1922 році на Генуезькій міжнародній економічній конференції було юридично оформлено систему золотовалютного стандарту (валюта економічно найсильніших держав як еквівалент золота).
3. Основні принципи **Бреттон-Вудської валютної системи** (1944): золото виконувало роль платіжного засобу та розрахункової одиниці у міжнародному обігу; єдиною конвертованою у золото валютою став долар США; валютні курси офіційно закріплювали золотий вміст валют за посередництвом долара США. Золотий вміст долара становив 0,888671 грама чистого золота; купівля-продаж золота були дозволені лише центральним банкам держав.
4. Потреба у впорядкуванні світової валютної системи і відмова від золотого стандарту призвела до формування в 1976 р. **Ямайської валютної системи**: кожна країна — член МВФ отримала право обирати режим валютного курсу; золото перестало бути еталоном вартості і була відмінена його офіційна ціна; кожна валюта отримала право бути резервною валютою.

Відповідно до грошової системи еволюціонувала і теорія грошей:

- а) **Металістична теорія грошей**: ототожнення грошового обігу з товарним обміном, золото і срібло вже за своєю природою є грошима. У найбільш закінченому вигляді ця теорія була сформульована **меркантилістами** (Ф. Галіані, Т. Мен, А. Монкретьєн, У. Стаффорд, Д. Норе), які ототожнювали багатство із золотом та сріблом і зводили функції грошей до засобу нагромадження, обігу та платежу.
- б) **Номіналістична теорія грошей** (Дж. Стюарт і Дж. Берклі): заперечується товарна природа грошей, вони розглядаються лише як засіб обігу, як умовні знаки, позбавлені внутрішньої вартості.
- в) Сутність **кількісної теорії грошей** (Ірвінг Фішер) полягає у тому, що ціни товарів визначаються об'ємом платіжних засобів, що перебувають у обігу.

- г) На окрему увагу заслуговує **Кембриджський варіант кількісної теорії грошей** (А. Маршалл, А. Піга, Д. Робертсон). Їх підхід стосувався попиту на гроші, коли кількість грошових одиниць, що становлять касовий залишок, пропорційна коефіцієнту заощадження.
- д) У відповідь на проблеми економічної депресії 30-х рр. ХХ століття, виникла течія, що дістала назву «**кейнсіанства**» (Дж. М. Кейнс). Дж. М. Кейнс довів неможливість існування механізму ринкової конкуренції без втручання держави. Зміна грошової пропозиції зумовлює зміну рівня процентної ставки, що, веде до зміни в інвестиційному попиті і до зміни обсягів ВВП.
- є) Найбільш відомі представники сучасного **монетаризму** (М. Фрідман) вважають, що за умови активного функціонування саморегульованого ринкового механізму економічні цикли згасають, фізична маса товарів, що реалізуються, стає керованою і передбачуваною.
- е) Сучасний **кейнсіансько-неокласичний синтез у теорії грошей** (70-80 рр. ХХ ст.) містить елементи обох течій, коли операції на відкритому ринку реалізуються у рамках монетаристської концепції регулювання грошової маси, а відсоткова політика базується на кейнсіанських підходах щодо регулювання інвестиційної діяльності.

Вплив викликів, пов'язаних із кризовими фінансово-економічними процесами в умовах пандемії Covid-19, призвів до активізації безготівкових розрахунків. Електронні гроші є важливим концептом і мають переваги: зменшення контакту людей з готівкою; зменшення витрат держави на виготовлення, обслуговування та знищення готівки; пришвидшення операцій з купівлі-продажу товарів за можливості моментального списання необхідної суми коштів; унеможливлення шахрайських операцій завдяки автоматичній фіксації операцій у відповідних програмно-технічних комплексах; безособовість, оскільки ідентифікується електронний гаманець, а не його власник. Цифрова валюта (CBDC) – нова форма електронної валюти, випущеної центральним банком. Слід зазначити, що існує різне відношення в країнах світу до цифровізації національних валют: в Китаї хочуть поєднати два проекти – цифровий юань та соціальний рейтинг. Цифровий юань матиме для кожного користувача свої параметри. Якщо ти за соціальними рейтингами відмінник, значить, зможеш купувати дорогі товари – розкішні лімузини, золото, діаманти. У США кандидати в президенти Рон Десантіс і Роберт Кеннеді підтримуватимуть приватну криптовалюту у вигляді біткоїну і вважають, що цифровий долар – це знищення залишків свобод американського народу, хоча і внесено законопроект про створення цифрового долара [1]. Для України застосування цифрової валюти є доцільним, оскільки нівелює корупційну складову, забезпечує фінансовий моніторинг, контролює оподаткування, пов'язане із інвестиційною привабливістю [2].

Список використаних джерел:

1. США внесли законопроект про створення цифрового долара. APRIL 6, 2023
URL: <https://aboutcrypto.info/ua/novunu-ua/u-ssha-vnesli-zakonoproekt-pro-stvorennya-cifrovogo-dolara/>.
2. Проект Закону "Про віртуальні активи" URL:
<https://www.rada.gov.ua/news/Novyny/200258.html>.

УДК 334.788:347.512:347.922](430)

ОБОДОВСЬКИЙ Дмитро,

здобувач освітнього ступеня «Бакалавр»

ВНЗ «Київський університет ринкових відносин»

м. Київ, Україна

науковий керівник:

БЕЗПАЛЕНКО Ольга,

кандидат економічних наук, доцент,

завідувач кафедри фінансів

ВНЗ «Київський університет ринкових відносин»

м. Київ, Україна

ORCID ID: 0000-0002-8944-4673

ПОЗОВИ ПРО ПЕРСОНАЛЬНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У КОРПОРАТИВНИХ РАДАХ НІМЕЧЧИНИ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Зростання кількості позовів про персональну відповідальність членів рад директорів в Німеччині, особливо в іноземних компаніях, підкреслює взаємозв'язок юридичної відповідальності та економічної безпеки. Це свідчить про те, що посилення юридичних норм, спрямованих на притягнення до відповідальності окремих осіб може мати значний вплив на економічну стійкість компаній, стимулюючи більш відповідальне ведення бізнесу та знижуючи ризики для інвесторів.

Позови про персональну відповідальність членів корпоративних рад директорів стають все більш поширеними в Німеччині, особливо в іноземних компаніях. Ця тенденція зумовлена кількома факторами, зокрема змінами до німецького законодавства, зростаючою обізнаністю про корпоративну відповідальність та економічною глобалізацією.

Німецьке законодавство про корпоративну відповідальність базується на принципах цивільного та кримінального права. Цивільний кодекс передбачає, що члени ради директорів компанії можуть бути притягнуті до особистої відповідальності за шкоду, заподіяну компанії, якщо вони діють недбало або навмисно. Кримінальний кодекс передбачає, що члени ради директорів можуть бути притягнуті до кримінальної відповідальності за такі злочини, як шахрайство, хабарництво та порушення антимонопольного законодавства.

В Німеччині було прийнято Закон про корпоративний контроль та прозорість, який посилив відповідальність рад директорів компаній за запобігання шахрайству та вжиття заходів у разі його вчинення. Закон запровадив низку нових вимог до рад директорів компаній, зокрема:

- зобов'язання створити систему комплаєнсу;
- зобов'язання призначити відповідального за комплаєнс;
- зобов'язання проводити регулярну оцінку ризиків;

- обов'язок вживати заходів для запобігання та виявлення порушень.

Закон також спростив процедуру подання індивідуальних позовів про відшкодування збитків членам ради директорів. Акціонери та інші зацікавлені особи тепер можуть подавати позови безпосередньо до членів ради директорів, без необхідності спочатку подавати позов до самої компанії.

Повертаючись до законодавства про акціонерні товариства, доречно зосередитися на його практичній інтерпретації: своїм рішенням у справі, яка стосується цієї тематики, Федеральний суд Німеччини заклав підвалини для запровадження справедливих правил оцінки бізнесу в Німеччині (business judgment rule) [1].

Крім того, встановивши обов'язок наглядової ради консультувати правління, суди сприяли переходу функції німецької наглядової ради з моніторингу ("контролю") на консультування правління. У нещодавньому рішенні щодо порушення довіри (Untreue) у кримінальному праві Федеральний конституційний суд Німеччини застосував підхід, що поєднує право і економіку [2].

А втім, існують певні жорсткі погляди на обов'язки членів наглядової ради, а значна кількість судових рішень притягнула до відповідальності членів наглядових рад різних юридичних форм за порушення обов'язків. Відповідно до Кодексу корпоративного управління Німеччини, завданням наглядової ради є консультування та нагляд за правлінням [3].

Іноземним компаніям, що працюють у Німеччині, слід звернути особливу увагу на те, щоб уникнути позовів про персональну відповідальність. Це пов'язано з тим, що іноземні компанії можуть бути не знайомі з німецьким законодавством та судовою практикою щодо корпоративної відповідальності. Іноземні компанії можуть вжити таких заходів для зниження ризику притягнення до персональної відповідальності:

- створити та впровадити ефективну систему комплаєнсу;
- призначити досвідчених комплаєнс-офіцерів;
- проводити регулярні тренінги з комплаєнсу для директорів та інших працівників;
- сприяти формуванню культури, яка заохочує повідомляти про порушення;
- забезпечення того, щоб директори мали достатньо часу та ресурсів для виконання своїх обов'язків;
- звернутися за консультацією до юридичної фірми, що спеціалізується на німецькому корпоративному праві.

Позови про персональну відповідальність можуть мати серйозні наслідки для директорів. Якщо суд визнає директора винним, він може бути зобов'язаний відшкодувати збитки компанії. Крім того, може бути завдано шкоди репутації керівника компанії, а також можуть виникнути труднощі з подальшим працевлаштуванням. Такі позови також можуть мати негативний вплив на саму компанію. Судові процеси можуть призвести до негативного розголосу, що

може відштовхнути інвесторів та клієнтів. Крім того, судові процеси можуть відволікати керівництво компанії від ведення бізнесу.

Позови про особисту відповідальність проти членів корпоративних організацій є досить поширеним явищем у Німеччині. Іноземні компанії, що працюють у Німеччині, повинні бути особливо обережними, щоб уникнути таких позовів. Іноземні компанії можуть вжити різних заходів для зниження ризику притягнення до персональної відповідальності, наприклад, створити ефективну систему комплаєнсу, проводити регулярні тренінги та отримувати консультації від юридичних фірм, що спеціалізуються на німецькому корпоративному праві.

Позови про персональну відповідальність можуть мати негативний вплив на директорів і саму компанію, вони також можуть відігравати важливу роль у забезпеченні того, щоб директори діяли відповідально і в найкращих інтересах компанії.

Підбиваючи підсумки, варто зазначити, що позови про персональну відповідальність членів рад директорів компаній у Німеччині, особливо в іноземних, мають значний вплив на економічну безпеку як окремих осіб, так і самих компаній.

З одного боку, такі позови стимулюють більш відповідальне ведення бізнесу, адже члени рад директорів усвідомлюють ризики персональної відповідальності за свої дії. Це може призвести до більш уважного ставлення до корпоративного управління, прийняття рішень та дотримання норм законодавства; з іншого – позови про персональну відповідальність можуть мати негативні наслідки, такі як фінансові збитки, ризики для репутації директорів та компанії, негативний вплив на діяльність компанії через судові процеси та інші. Для іноземних компаній, що працюють у Німеччині, важливо вживати заходів для зниження ризику притягнення до персональної відповідальності.

Список використанх джерел:

1. Bundesgerichtshof, 21 April 1997, II ZR 175/95, BGHZ 135, 244.
2. Bundesgerichtshof, 25 March 1991, II ZR 188/89, BGHZ 114, 127.
3. Corporate Boards in Law and Practice. Paul Davies, Klaus J. Hopt, Richard Nowak and Gerard Van Solinge. -© Oxford University Press 2013, p.342

УДК 658.8:339.1

RUMYK Ihor,

Doctor of Science (Economics),

Professor, Head of Economy and Finance Department

KROK University,

Kyiv, Ukraine

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3943-639X>

THE EFFECT OF DIGITALIZATION OF THE ECONOMY ON THE USE OF FINANCIAL ASSETS OF THE NON-CURRENT TYPE

In the era of modern globalization, there is a rapid digitalization of society and many branches of production, the service sector, and the agricultural sector [1]. These processes can have a multi-vector effect during their implementation at an individual enterprise. In particular, the demands for innovativeness, quality and speed of production of products and provision of services are growing.

The purpose of the work is to study the management of non-current financial assets of an enterprise in the conditions of digitalization of the economy.

Non-current assets are a set of property values that repeatedly participate in the process of economic activity of the enterprise.

It is worth noting that the development of information technologies, computerization, and automation in themselves have a significant impact on business: the time of technological processes is reduced, accounting at the enterprise is simplified, and the time of operations is accelerated. Of course, this affects both the operation of the enterprise in general and the management of non-current assets.

Non-current assets include such objects as: land plots, houses, buildings, transmission devices, working power machines and equipment, vehicles, tools, appliances, dining, kitchen and household equipment, computer equipment, working and productive livestock, perennial plantations, library funds, natural resources, inventory containers, copyright and related rights, rights to use natural resources, property, objects of industrial property, and other tangible and intangible assets of long-term use [2].

The development of information technologies is accompanied by the emergence of a specific form of digital asset assets, which are recorded in the distribution register. They get their name from the cryptographic security mechanism used in public, permissioned distributed ledgers. Crypto assets are now used by many businesses as a means of payment and exchange for general purposes.

In conditions of high competition, it is necessary to orient the production structure to innovative and intellectual activity. Crypto-assets are conventionally considered to be "intellectual" capital, in addition to traditional capital, in the modern conditions of digitalization of business. This type of non-current assets does not directly generate profit, but actively contributes to the operation of the enterprise,

which in turn generates profit. The higher the efficiency of the use of intellectual capital, the better the business results will be [3].

Digitization has had quite a positive impact on stock management. First, there are many electronic services that make buying/selling, market monitoring and "stock portfolio" much easier. Previously, for this, it was necessary to hire a professional broker and pay him a percentage of transactions, but now everything is done with the help of an ordinary computer [4]. Secondly, shares in paper form are gradually becoming a thing of the past, giving preference to electronic form, which, again, greatly simplifies their management.

Thus, non-current assets were and remain the main component of the activity of any enterprise. In the conditions of digitalization of business, it is important to pay special attention to intellectual capital, which is an integral component of fixed assets. The success of a modern competitive enterprise depends on the efficiency of its management. Also, it is important to monitor the trends regarding the further spread of a relatively new type of assets – crypto-assets, as well as to pay considerable attention to such an important tool for managing company assets in modern conditions as shares.

Therefore, the wide application of various forms of non-current assets in the conditions of digitalization of business allows to optimize the processes that take place in the operational activities of a modern enterprise.

References:

1. Pylypenko, O., Matviienko, H., Putintsev, A., Vlasenko, I., & Onyshchuk, N. (2022). Government tax policy in the digital economy. *Cuestiones Políticas*. 2022-03-07. URL: <https://doi.org/10.46398/cuestpol.4072.15>
2. Definition and classification of non-current assets of the enterprise. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/accountant/17039/>
3. Rumyk, I., Kuzminsky, V., Pylypenko O., & Yaroshenko, O. (2024). Precious metals market forecasting in the current environment. *Economics, Finance and Management Review*, 1(17), 45-56. URL: <https://doi.org/10.36690/2674-5208-2024-1-45>
4. Rumyk, I. (2020). Financial sector development: status, financial inclusion, vision and strategy. Socioeconomic and legal aspects of society development. KROK University, Kyiv, Ukraine. URL: https://library.krok.edu.ua/media/library/category/monografiji/laptev_0005.pdf

УДК 336.1:352:316.4

СОВА Олена,

*кандидат економічних наук, доцент,
старший науковий співробітник
відділу проблем формування соціального капіталу,
Інститут демографії та проблем якості життя
Національної академії наук України
м. Київ, Україна
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9767-5527>*

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ ГРОМАДСЬКИХ БЮДЖЕТІВ

Органи місцевого самоврядування України під час бюджетного процесу розписують необхідні обсяги фінансових ресурсів і визначають пріоритетні напрями їх використання. Актуальним для повоєнного відновлення та прогресивного соціально-економічного розвитку вітчизняних територіальних спільнот є питання участі представників громадськості не лише в формуванні місцевого бюджету, а й у прийнятті рішень щодо фінансування статей видатків. Одним із таких кроків може стати поглиблення фінансової децентралізації до рівня платників податків з метою надання мешканцям громад права визначати цілі, на які в громаді спрямовуватимуться акумульовані податки.

Європейська практика в цій площині включає широкий спектр механізмів громадської участі в бюджетному процесі, спрямованих на забезпечення його більшої прозорості й відкритості. Це сприяє зміцненню соціального капіталу, забезпечуючи більшу залученість громадян до прийняття управлінських рішень та довіру між місцевою владою та мешканцями. Так, міська рада польського міста Познань прийняла спеціальне положення, що визначає процедуру проведення публічних консультацій щодо просторового планування. Міська влада у Гдині створила спеціальний простір для громадських консультацій і територіального планування міста – Gdynia Infobox. Також у Польщі існує розгалужена система громадських бюджетів, наприклад, місто Гданськ спрямувало понад 20 % свого бюджету на проекти, визначені мешканцями саме через електронне голосування [1].

Громадський бюджет здійснюється в 170 столицях світу. Париж має один із найбільших відсотків громадського бюджету – 5 % (500 млн євро). Для порівняння, столиця України в 2022 році віддала для розподілу киянами вдсятеро менше – близько 0,34 % бюджету (приблизно 6 млн євро).

У Швеції використовується модель громадських форумів, де представники місцевих органів влади, громадські організації та мешканці збираються для обговорення бюджетних пріоритетів. Ці форуми сприяють діалогу та досягненню консенсусу щодо розподілу бюджетних ресурсів. У

Німеччині існує система бюджетної участі, де мешканці можуть пропонувати ідеї та проекти для фінансування з місцевого бюджету.

В Іспанії деякі муніципалітети використовують громадські бюджети, а також механізми громадських слухань і консультацій для залучення мешканців до бюджетного процесу. Наприклад, Мадрид проводить громадські консультації щодо розподілу частини свого бюджету. Усвідомлення необхідності соціальних інновацій проникає в різні сфери нашого буття, як, наприклад, у місті Боллате (Італія) реалізували громадський бюджет для засуджених. Проект складався з двох частин: краудфандингу коштів і процесу партисипативного бюджету. Ініціатива була підтримана громадськими організаціями та мешканцями міста [2].

У світовій практиці як доповнення до громадських обговорень і слухань існують і інші способи взаємодії з громадою. Наприклад, у Канаді діють громадські панелі, які збираються регулярно для вивчення громадської думки з певних питань. Вони відрізняються від українських робочих груп, оскільки учасники громадських панелей обираються випадковим чином, а не залучаються через громадські організації чи експертів.

З введенням воєнного стану в Україні та зростанням геополітичних ризиків, громадам довелося адаптуватися до нових умов життєзабезпечення. Це включало реорганізацію економічних процесів, зміни в інфраструктурних і соціальних програмах, а також підвищення рівня безпеки та захисту населення. Громади отримують чималу підтримку від міжнародних організацій, урядів інших країн і неприбуткових організацій у вирішенні соціальних проблем і впровадженні реформ. Співпраця між громадами, бізнесом, місцевими та міжнародними організаціями сприяє реалізації спільних ініціатив, що спрямовані на підвищення якості життя та соціальний розвиток. Активізація участі громадян у прийнятті рішень і реалізації проектів регіонального значення посприяла зміцненню соціального капіталу, згуртувала громадянське суспільство та закріпила засади взаємодії в спільноті.

Завдяки спільним діям місцева влада має й надалі визначати сфери відповідальності за результати соціально-економічного розвитку громад. Системне та поступове втілення принципів демократичного управління забезпечить ефективний рух до налагодження діалогу та визначення спільного бачення перспектив розвитку територіальних громад на основі нагромадження соціального капіталу. Результативність співробітництва між суб'єктами місцевого розвитку залежить від вмотивованості учасників, єдності поглядів представників різних гілок влади та громадського сектору в питаннях планування інфраструктури, розвитку освіти, підтримки малого та середнього підприємництва.

Список використаних джерел:

1. Любарець А. Громадський бюджет, петиції, слухання – чи працює все це в Україні? 17.03.2021. URL: <https://www.chesno.org/post/4587>
2. Nelson Dias, Sahsil Henriuez, Simone Jlio. Participatory budgeting world Atlas. 2019. URL: https://www.cascais.pt/sites/default/files/anexos/gerais/new/participatory_budgeting_world_atlas_2019_1.pdf

УДК: 339:172

СОЛОДКИЙ Микола,

кандидат економічних наук, професор,

*Національний університет біоресурсів і природокористування України,
м. Київ, Україна*

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4781-1041>

ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ БІРЖОВОГО РИНКУ

Розвиток біржового ринку, а саме організованого товарного ринку активізувався в Україні після проголошення незалежності.

Перші товарні біржі на біржовому ринку, аграрні, почали з'являтися з 1995 року минулого століття. Тому за декілька років кількість бірж зроста майже до десяти, а пізніше – до кількох сотень.

Надмірне зростання кількості бірж, на жаль, не вказувало на їх якість роботи. Товарні біржі у більшості випадків функціонували лише на папері та навіть не мали часто приміщень і торгових залів.

За увесь цей період функціонування біржового ринку основною проблемою був недостатній рівень розвитку механізму регулювання.

Регулювання біржового ринку не зазнало суттєвих змін. Основним законодавчим актом, який регулює донині роботу товарних бірж, лишається Закон України «Про товарну біржу».

Основним напрямом розвитку біржового ринку в Україні має стати посилення регулювання, особливо товарного ринку.

Побудова системи регулювання біржового ринку в Україні може проходити за однією з міжнародних моделей регулювання, що використовуються у світовій практиці в багатьох країнах з ринковою економікою.

Найбільш поширеною є американська система регулювання біржового ринку – демократична, що передбачає регулювання окремо товарного та фондового ринків. Крім того, існують різні рівні регулювання: державне та саморегулювання.

Державне регулювання біржового ринку можливе за наявності державних органів, а саморегулювання передбачає участь кількох саморегульованих організацій.

Європейська система регулювання біржового ринку включає англійську та французьку моделі. Кожна з них передбачає поєднане регулювання товарних і фондових бірж з боку держави і саморегулювання.

В Україні за останні роки відбулося реформування системи регулювання біржового ринку. Так, у 2021 р. вступив в дію Закон України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки». Цей закон започаткував нову сторінку

у регулюванні біржового ринку. НКЦПФР стала державним органом з регулювання усіх форм біржової торгівлі в Україні, зокрема й товарними активами [1].

Така ситуація пояснюється тим, що Україна прагне інтегруватись у ЄС, тому і потребує реформування механізму регулювання біржової торгівлі у відповідності з вимогами європейських нормативів.

Отже, удосконалення регулювання біржового ринку в Україні в наступні роки, особливо у післявоєнний період, має продовжуватись відповідно до Закону України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки», а також включити поточні вимоги глобальних біржових ринків.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text>. (дата звернення 30.04.2024р.).

УДК 339.543.642.6

ФОСТОЛОВИЧ Валентина,

доктор економічних наук,

доцент кафедри економіки, менеджменту,

маркетингу та готельно-ресторанної справи,

Житомирський державний університет імені Івана Франка

м. Житомир, Україна

ORCID ID: 0000-0001-5359-7996

vfostolovich@gmail.com

ГУРТОВИЙ Юрій,

магістр 1-го року навчання

Житомирський державний університет імені Івана Франка

м. Житомир, Україна

ORCID ID: 0009-0003-5822-4605

vfostolovich@gmail.com

ТРАЄКТОРІЯ РОЗВИТКУ КОМУНІКАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОМУ БІЗНЕСІ В УМОВАХ ЦИФРОВИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Цифровізація, яка стала основою організації сучасного бізнесу, спонукала до змін у траєкторії розвитку комунікаційних процесів у всіх сферах, зокрема й у сфері готельно-ресторанного бізнесу.

Поява нових ресурсів, цифрових платформ, системи зв'язків та різного програмного забезпечення змінила підхід до конкурентної боротьби між підприємствами за споживача та розширення сегменту ринку.

Маркетингові технології сприяли удосконаленню способів просування торгової марки чи просто бізнесу підприємця на ринку. Розробка управлінських рішень при формуванні оперативної бази даних із можливістю отримувати згруповану інформацію за запитом в режимі онлайн та із використанням можливостей інтегрування готових алгоритмів прийняття управлінських рішень виходячи із фактичних даних стала ефектоорієнтованою.

Функціональні можливості та операційна діяльність підприємств сфери гостинності набула нових можливостей із інтегруванням робототехніки у бізнес-процеси та дала змогу використовувати не лише функціональний підхід, але і відтворювальний, системний тощо.

Комунікаційні лінії спілкування із споживачем у сфері готельно-ресторанного бізнесу трансформувались у напрямку емоційно-цілісного сприйняття із орієнтуванням на використання клієнтоорієнтованої концепції економіки вражень, впливаючи на емоційну складову потенційного і реального гостя, реалізуючи його психологічні потреби у враженнях, задоволеннях та у емоціях.

Насичення готельно-ресторанного бізнесу інноваційними інформаційними

технологіями сприяє інтегруванню системної інтеграції комунікаційних технологій через інструменти глобального інформаційного простору. Завдяки цьому готельно-ресторанний бізнес набуває сучасних загальносистемних властивостей та отримує можливість ефективно організації виробництва персоналізованих готельно-ресторанних послуг.

Траєкторію розвитку та інструменти комунікаційних процесів у готельно-ресторанному бізнесі нами узагальнено та схематично представлено на рисунку 1.

Побудова комунікацій через впровадження event-менеджменту у діяльність підприємств сфери гостинності дає можливість змінити підхід до системи комунікацій та зробити їх більш комплексними та якісними завдяки синхронізації зусиль різноспрямованих фахівців (менеджерів-організаторів, органів міської влади, спонсорів, кейтерингових служб, координаторів заходу, гостей, хостес, ведучих, музикантів, артистів, техніків, охорони, піротехніків, водіїв,) через віртуальний майданчик - креативну платформу для організації корпоративних заходів, тематичних тренінгів, ділових брифінгів, вечорів та ін.

Побудова траєкторії комунікаційних технологій у підприємств сфери гостинності передбачає інтенсивне використання інтернету, зокрема:

- 1) як рекламного майданчика представлення бренду на різних платформах та інтернет-сторінках;
- 2) створення власного веб-сайту та публічних сторінок компаній;
- 3) створення груп у соціальних мережах;
- 4) застосування мобільних додатків на платформах Android та iOS для можливості бронювання столиків та готельних номерів онлайн;
- 5) візуалізація меню із фото або відео-демонстрацією, представлена на платформах;
- 6) доставлення замовлень, зроблених через інтернет, за вказаною фізичною адресою;
- 7) SMS-маркетинг тощо.

Цінність сучасних технологій комунікації пов'язана із можливістю зворотного зв'язку в режимі онлайн із клієнтом. Завдяки такому спілкуванню з'являється можливість швидкого реагування на потреби і побажання клієнта, на основі чого управлінський персонал визначає напрями модернізації діючих та розробку нових підходів до сервісу, якості обслуговування та управління бізнесом.

Комунікації та управління клієнтським досвідом є зручним через такі цифрові інструменти, як CRM-системи, які дають можливість налагодити зв'язки із гостем через зручну і доступну для нього мережу.

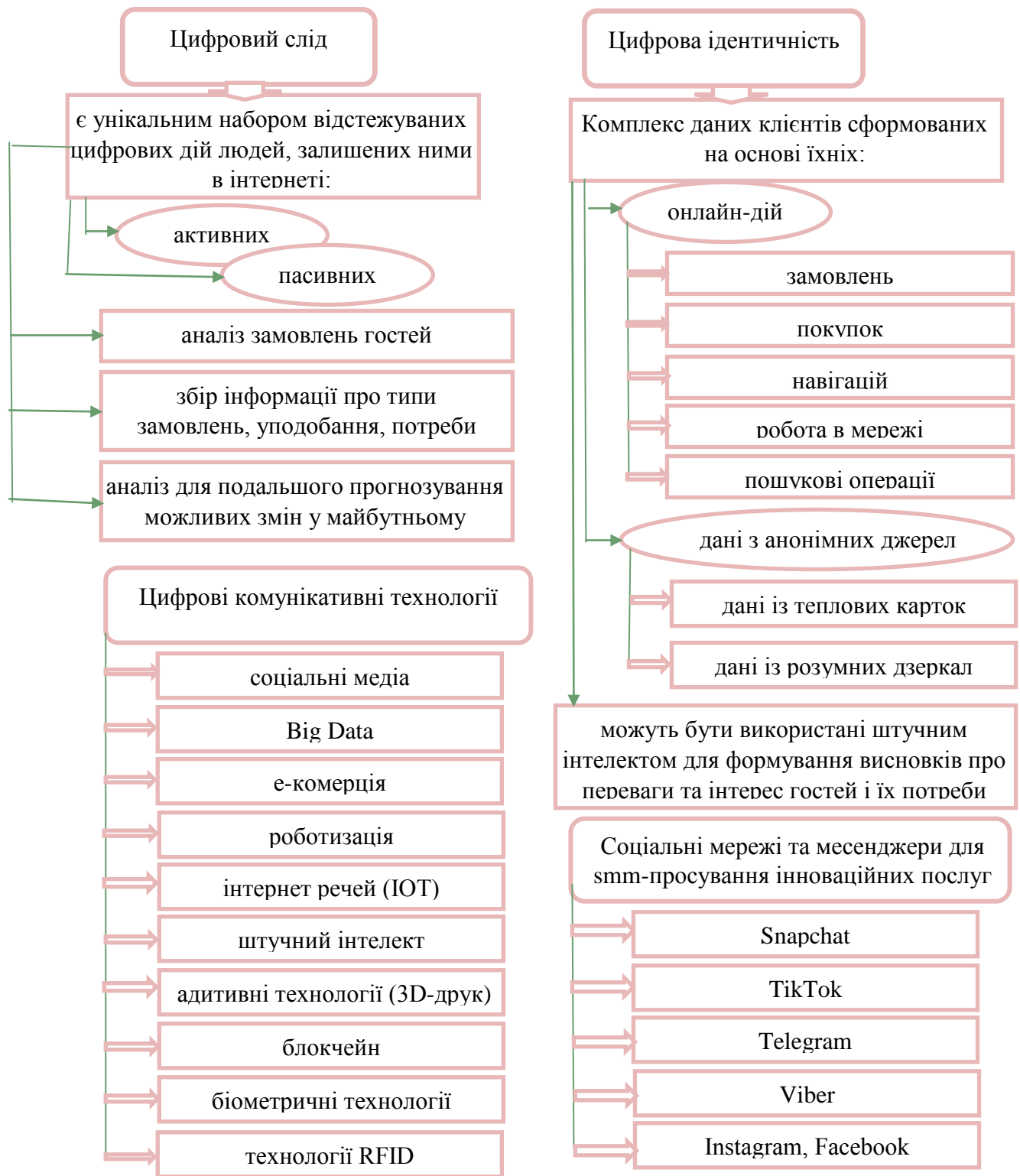

Рис. 1. Траєкторія розвитку та інструменти комунікаційних процесів в готельно-ресторанному бізнесі.

Джерело: Сформовано автором на основі [1, 2]

Траєкторія розвитку комунікаційних процесів у готельно-ресторанному бізнесі також пов'язана із можливістю визначення «Цифрового сліду» та «Цифровою ідентичністю».

Для визначення цифрового сліду модна використовувати активні та пасивні дослідження.

При зборі пасивних даних, тобто тих, які зібраних без відома гостя (реального чи потенційного), можна проаналізувати замовлення гостей, визначити їх типи, уподобання та потреби, що є підставою для подальшого якісного планування та прогнозування імовірних змін у майбутньому.

При зборі активних даних, тобто тих, які надають чи залишають у дописах самі гості, заклад веде безпосередню комунікацію із ними, та ця інформація використовується як пропозиція для покращення діяльності чи удосконалення роботи сервісів.

Список використаних джерел:

1. Буряк В. Г., Тюхтенко Н. А. Сучасні інтерактивні технології управління у просуванні послуг готельно-ресторанного бізнесу. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*. Том 22. Вип. 1 (53). С. 37-53. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/1865728>
2. Фостолович, В., Гуртовий, Ю., & Фостолович, Р. (2024). Комунікаційні процеси в підприємств сфери гостинності за умов цифрових трансформацій. *Економіка та суспільство*, (61). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-58>

УДК 330.322.3:36

ЧЕРНЕГА Інна,

*доктор економічних наук, професор кафедри підприємництва,
торгівлі та біржової діяльності,*

Уманський національний університет

м. Умань, Україна

КОСТЮК Віра,

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри економіки,

Уманський національний університет садівництва

м. Умань, Україна

ІНВЕСТИЦІ В СОЦІАЛЬНУ СФЕРУ - ФУНДАМЕНТ ДЛЯ ПРИСКОРЕНОГО І БЕЗПЕРЕРВНОГО РОЗВИТКУ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ

Повнофункціональна держава існує доти, поки вона спроможна виконувати всі функції, які покладені на неї Конституцією, громадянами, та виконувати всі свої соціальні зобов'язання перед кожною людиною – головним суб'єктом економічного життя суспільства, носієм людського капіталу. Соціальна безпека людини, зростання реальних доходів населення, створення умов для росту трудової і економічної активності людей обумовлені перетвореннями в соціальній сфері, яка є комплексною і охоплює низку аспектів, таких як охорона здоров'я, освіта та соціальний захист, спрямованих на добробут людей та економічну цінність теперішньої та майбутньої робочої сили.

На жаль, повномасштабна російська агресія призвела до того, що Україна втрачає свій людський капітал, поки розвинуті країни його примножують. Ці втрати проявляються в тому, що відбувається скорочення населення, більше третини населення було змушено залишити свої домівки як внутрішні та зовнішні мігранти, чимало військових і цивільних отримали поранення і травми, що зробило їх непрацездатними, погіршилися умови доступу до послуг, які є критично важливими для людського капіталу України через те, що значна кількість закладів охорони здоров'я та освіти зазнали пошкоджень або були зруйновані. Проте військові дії не є приводом зупиняти розвиток соціальної сфери та проведення нагальних реформ для розвитку людського капіталу, що, зі свого боку, потребує надзвичайно високих обсягів інвестиційних ресурсів.

Це підтверджується як розрахунками зі звіту Світового банку RDNA3, так і оцінками інших міжнародних організацій [1].

Головними пріоритетами для забезпечення людей засобами для проживання та покращення соціального захисту стають відновлення закладів освіти та охорони здоров'я, а також відновлення та реконструкція помешкань.

Найбільший потенціал для інвестицій є в наступних сферах: 1) соціальне житло; 2) освітні заклади; 3) охорона здоров'я.

Найбільш потужний економічний мультиплікативний ефект для економіки в цілому, як показує світовий досвід, має житло, адже створюється додатковий попит на супутні товари та послуги, в першу чергу будівельні матеріали, зростає попит домогосподарств на товари довготривалого користування (меблі, телевізори, холодильники, пральні машини тощо), що в цілому сприяє зростанню продуктивності та національного багатства і має позитивний вплив на загальну економічну ситуацію. Тим більше, що війна значно загострила проблему нестачі житла через значне його руйнування чи залишення на окупованих територіях. Все це збільшило потребу у фінансуванні через залучення приватних і державних інвестицій у будівництво житла, яку оцінюють у 71,1 млрд. євро на довгостроковий період (2024-2033 роки).

Розвиток людського капіталу є надзвичайно важливим для відбудови та розвитку країни. Однак для України йдеться не лише про відновлення людського капіталу до довоєнного рівня, але й про те, щоб підійти до цього виклику з метою закласти фундамент для прискореного і безперервного розвитку людського капіталу України, який зможе підтримувати економічне зростання України в майбутньому. Тому саме освіта виступає головним пріоритетом державної політики, зважаючи на її ключову роль у соціально-економічному розвитку. Незважаючи на визнання важливості освіти, постійні виклики, пов'язані з війною, вимагають прагматичного підходу до фінансування. Щоб забезпечити безперервне функціонування та розвиток освітнього сектору у 2024 році планується приріст інвестицій в освіту – майже на 22% більше, ніж було виділено у 2023 році – 171,2 млрд гривень. Це дасть можливість збільшити фінансування в освітньому секторі, насамперед на створення укриттів, щоб учні могли вийти на офлайн навчання, друк підручників, продовження реформи «Нова українська школа». Додаткових інвестицій потребує відновлення зруйнованої мережі освітніх закладів, забезпечення шкільними автобусами з метою розширення доступу до освіти для учнів особливо з сільської місцевості, цифровізація навчання та можливість використовувати сучасні освітні технології, щоб не відставати від світових досягнень і забезпечити динамічний та ефективний досвід навчання.

У сфері охорони здоров'я інвестиційна стратегія повинна бути зосереджена на усуненні значних збитків галузі, завданих ворожою агресією, а також на її розширенні та модернізації. За роки повномасштабної війни Російська Федерація пошкодила 1 669 об'єктів у 658 медичних закладах України, з них 822 об'єкти зруйновані і не підлягають відновленню. Всього по зруйнованим та пошкодженим об'єктам медичної інфраструктури, що потребують відновлення та щодо яких існує інформація для підрахунку, орієнтовна вартість відновлення становить 856,4 млн євро. За результатами другої швидкої оцінки завданої шкоди та потреб на відновлення (RDNA), проведеної Урядом України, Групою Світового Банку і Європейською

Комісією у співпраці з партнерами з розвитку, потреби на відновлення системи охорони здоров'я України оцінюються в 16,4 мільярда доларів США на наступні 10 років для покриття пошкодженої інфраструктури і збитків у секторі охорони здоров'я, а також збільшення обсягу критичних медичних послуг для населення. Проте фактичний рівень збитків, імовірно, значно вищий, оскільки звіти про пошкоджені об'єкти, розташовані на тимчасово окупованих територіях, є неповними.

Все це вказує на те, що інвестиції в українську соціальну сферу – це не лише невід'ємна частина захисту від російської агресії, а й можливість відновити та розвивати людський капітал. Тому, коли триває війна, наша соціальна сфера не просто потребує, а цілком залежна від допомоги Європейського Союзу та країн-партнерів і в першу чергу чекає нових інвестицій.

Список використаних джерел:

1. Світовий банк. *Україна - Третя швидка оцінка шкоди та потреб (RDNA3) : лютий 2022 р. - грудень 2023 р. (англійською)*. Вашингтон, округ Колумбія: Група Світового банку. <http://documents.worldbank.org/curated/en/099021324115085807/P1801741b ea12c012189ca16d95d8c2556a>

УДК 336.02:338.124.4

ЧЕРНОВ Олександр,

здобувач освітнього ступеня «Бакалавр»,

Державний торговельно-економічний університет,

м. Київ, Україна

ORCID ID: 0009-0006-6729-675X

СЕРАЖИМ Юліан,

кандидат економічних наук,

доцент кафедри банківської справи,

Державний торговельно-економічний університет

м. Київ, Україна

ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА ЯК ПРОВІДНИЙ ІНСТРУМЕНТ ЕФЕКТИВНОГО ЕКОНОМІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В КРИЗОВІ ПЕРІОДИ

Під час кризових явищ державне регулювання грає ключову роль у здійсненні різноцільової економічної політики задля стабілізації економічних процесів та має безпосередній вплив на поживлення ділової активності.

Одним із таких економічних важелів, створених з метою досягнення вищевказаних цілей, визначають фінансову політику. Сутність категорії фінансової політики полягає в послідовній діяльності держави для мобілізації наявних фінансових ресурсів, їх розподілу, а також подальшого використання заради виконання державою своїх функцій шляхом застосування фінансової системи країни [1].

У своїй фундаментальній праці “Дослідження про природу й причини багатства народів” шотландський економіст Адам Сміт - засновник класичного напрямку сучасної економічної теорії - описує ефективну економіку, як таку, що характеризується відсутністю втручання з боку держави в дію механізмів функціонування ринку. Згідно зі Смітом, на ринку, який визначається перевагою попиту над пропозицією, виробництво необхідних товарів збільшується, доки ринок не повернеться в рівноважний стан [4]. Проте важливість держави навіть за такої економічної моделі важко переоцінити, особливо в періоди криз, адже держава відповідальна за проведення податково-бюджетної політики, яка є невід’ємною частиною фінансової політики. Тобто держава здійснює регулювання податкової системи й балансує бюджет держави, що має ключовий вплив на подолання сповільнення економіки.

З іншого боку, Джон Майнард Кейнс та послідовники його вчення - кейнсіанства стверджують, що головна причина виникнення рецесій - низький сукупний попит на ринку. Водночас, інфляційні процеси відбуваються через надлишок сукупного попиту, зазначається у “Загальній теорії зайнятості, проценту та грошей” Кейнса [3]. Крім цього, значну увагу кейнсіанці приділяють державному регулюванню, яке, на їх думку, здатне нівелювати негативні наслідки ринкових коливань, а отже, відводять більше значення для

фінансової політики. У періоди криз, згідно з положеннями кейнсіанства, втручання держави є необхідним та здійснюється шляхом жорсткої монетарної та фіскальної політики, які формують фінансову політику держави. Ефективність теорії була доведена її практичним застосуванням під час Великої депресії в США у 20-му столітті.

Вітчизняна фінансова політика зазвичай регулюється стратегічними документами, які визначають її цілі та способи їх досягнення. Так, наприклад, 12 січня 2015 року була прийнята Стратегія сталого розвитку “Україна-2020”, де вказані вектори розвитку країни, як відповідь на економічні коливання у 2015 році [2]. У цій стратегії фінансова політика визначена як центральний інструмент, що забезпечить сталий розвиток національної економіки за рахунок реформ у сфері оподаткування та у сфері державного фінансового контролю й бюджетних відносин.

Отже, фінансова політика держави полягає в розподілі та перерозподілі грошових коштів задля виконання державою своїх функцій. Незважаючи на відмінності в підходах до функціонування економіки, як у класичній, так і в кейнсіанській моделях економіки, фінансова політика має провідні позиції у пом'якшенні ринкових коливань та вирішенні проблем, притаманних економікам, які увійшли у фазу рецесії, за допомогою фіскальної та бюджетної політики. В Україні фінансову політику визначають регуляторні документи, до прикладу, “Україна-2020”, де встановлені напрями розвитку фінансової політики, а саме зміни в оподаткуванні, а також державному фінансовому контролю та бюджетних відносинах.

Список використаних джерел:

1. Адаменко І. П. Фінансова політика як інструмент соціально-економічного розвитку країни / І. П. Адаменко // Бізнесінформ. – 2014. – № 3. – С. 341–345.
2. Про Стратегію сталого розвитку “Україна-2020”: Указ Президента України від 12.01.2015 р. №5/2015.
3. Keynes, John Maynard, 1883-1946. The General Theory of Employment, Interest and Money. London: Macmillan, 1936.
4. Smith, Adam. An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations. Edited by Sálvio M. Soares. MetaLibri, 2007.

УДК: 339:172

ЯВОРСЬКА Валентина,

кандидат економічних наук, доцент,

Національний університет біоресурсів

і природокористування України

м. Київ, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2513-8431>

ПЕРСПЕКТИВИ БІРЖОВОЇ ТОРГІВЛІ ДЕРИВАТИВАМИ НА КРИПТОВАЛЮТИ

Біржова торгівля криптовалютами нині досить перспективний напрям розвитку ринків фінансових деривативів і відіграє ключову роль у формуванні прозорого ціноутворення та забезпеченні коротко- та довгострокового прогнозування майбутніх цін на ринках криптовалют.

Сучасна біржова торгівлі деривативами на криптовалюти – це високо організована форма електронної торгівлі, що передбачає застосування цін на криптовалюти у якості об'єкту торгівлі.

Нині учасники досить широко використовують біржові контракти не з метою забезпечення купівлі-продажу самої криптовалюти, а переважно з метою спекуляції.

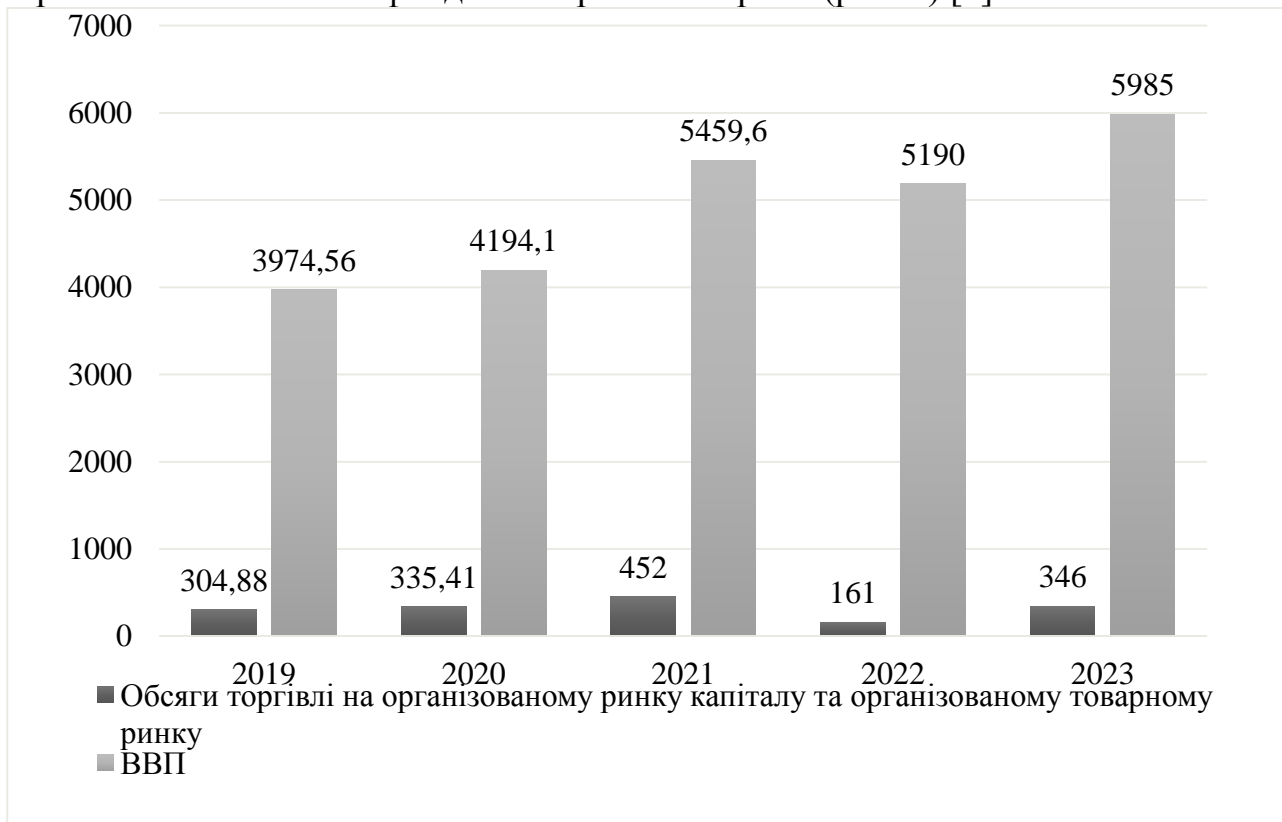
Досить перспективною та вже традиційною стала відома нині міжнародна практика інвестування у біржові інструменти на криптоактиви. Поруч з класичними для інвестицій фінансовими активами, широкого використання набули біржові ф'ючерси або опціони на криптовалюти.

Біржова торгівля має сьогодні безперервний механізм Інтернет-трейдингу на різних біржових майданчиках. Адже біржові трейдери можуть, практично цілодобово, проводити відкриття чи закриття біржових позицій паралельно на американському, азійському чи європейському ринках.

Досить поширеною є практика укладання вільного капіталу у нові, інвестиційно привабливі біржові інструменти замість вже відомих традиційних. Основними інвестиційними перевагами у біржові інструменти на криптовалюти є:

- доступність;
- прозорість ціноутворення;
- захист інвесторів;
- гарантування біржових операцій;
- широка номенклатура біржових активів;
- легкість закриття біржових позицій;
- відсутність права володіння активом;
- висока ліквідність електронної торгівлі;
- наявність правил торгівлі.

На відміну від міжнародної біржової торгівлі криптовалютами, в Україні ця форма торгівлі активно розвивалась останні двадцять років. Проте навіть після суттєвого спаду за роки війни, у 2023 році відзначено певне відновлення біржової активності на фондових біржах в Україні (рис. 1) [1].

Рис. 1. Порівняння вітчизняних показників біржової торгівлі з ВВП, млрд грн

Джерело: [1]

Таким чином, сьогодні до перспективних напрямів розвитку біржової торгівлі відноситься торгівля новими видами фінансових активів, серед яких на першому місці стоїть криптовалюта. До найбільш популярних сьогодні інструментів можна віднести ф'ючерси та опціони на Bitcoin, Ethereum.

Список використаних джерел:

1. Звіти НКЦПФР. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/news/insights>. (дата звернення 30.04.2024 р.).

СЕКЦІЯ 3

Менеджмент. Маркетинг. Публічне управління та адміністрування

УДК 330.341:658.87

ВИСОЧИН Ірина,

доктор економічних наук, професор кафедри

економіки та фінансів підприємства,

Державний торговельно-економічний університет

м. Київ, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1738-8553>

ІНКЛЮЗИВНІСТЬ ЯК АКТУАЛЬНИЙ ТРЕНД В РИТЕЙЛІ

Одним із базових запитів цивілізованого суспільства на сьогодні є інклюзивність, яка набуває для України все більш вагомого значення. Згідно офіційних статистичних даних, кількість осіб з інвалідністю за 2 роки повномасштабного вторгнення росії до України збільшилася приблизно на 300 тис. – до 3 млн. (на кінець 2021 року їх було 2,7 млн) [1]. Вітчизняні гравці ринку роздрібної торгівлі, усвідомлюючи, що кількість людей з інвалідністю в Україні зростає, також почали приділяти посилену увагу проблематиці інклюзивності.

Слід зазначити, що у Державних будівельних нормах (ДБН) «Інклюзивність будівель і споруд» [2], які чинні з квітня 2019 року, містяться обов'язкові вимоги щодо влаштування безбар'єрного середовища для людей з інвалідністю у торговельних залах супермаркетів, гіпермаркетів та інших магазинів. Інклюзивний маркетинг вже не один рік поспіль є одним із головних трендів розвитку світового та вітчизняного ритейлу. Так, під час бізнес-виставки RAU-EXPO, організованої Асоціацією ритейлерів України у вересні 2023 року, була проведена панельна дискусія представників великих торговельно-розважальних центрів та девелоперів, де обговорювалися також питання безбар'єрності та інклюзивності у торговельних центрах [3].

За результатами дослідження, проведеного фахівцями *міжнародного дослідницького холдингу 4Service*, найголовнішими критеріями інклюзивності було названо безбар'єрність (65%), швидкість отримання послуг (59%), онлайн-доступ (56%) та адаптованість сайту/додатку (49%) [4].

Вітчизняні торговельні мережі активно приймають на роботу осіб з інвалідністю та створюють умови для їх роботи, а також піклуються про безбар'єрність простору для всіх відвідувачів. Розглянемо приклади підвищення інклюзивності вітчизняними торговельними операторами в офлайн- та цифровому середовищах.

Торговельна мережа «АТБ» є учасником спільноти «Бізнес без бар'єрів» [5]. У кожному з 1314 магазинів мережі передбачені вакансії для людей з обмеженими можливостями та найбільш уразливих категорій громадян. Для

людей з інвалідністю створені спеціальні робочі місця, їм пропонують зручні графіки роботи та види діяльності за медичними показаннями. У групі компаній Fozzy Group серед співробітників – 746 людей з інвалідністю та 276 учасників бойових дій. У мережі «Сільпо» нараховується понад 240 доступних супермаркетів (80%+ від всієї мережі). У 2021 році спільно з громадською ініціативою «Доступно.UA» було реалізовано проєкт «Рівні можливості». Низка супермаркетів «Сільпо» по всій країні отримали індивідуальні рекомендації щодо поліпшення доступності та почали їх втілювати у життя [6]. Торговельна мережа «Аврора» також співпрацює з громадською організацією «Доступно.UA». Проводяться комунікаційні кампанії для підвищення обізнаності щодо інклюзії серед працівників. У мережі магазинів «Аврора» працює 466 осіб з інвалідністю [6]. У компанії «Епіцентр» наголошують, що впродовж багатьох років під час будівництва торговельних центрів враховуються потреби людей з особливостями. Нині відбудова й будівництво нових торговельних центрів здійснюється згідно з оновленими ДБН, які передбачають створення безбар'єрного простору для всіх людей [6]. Маркетплейс «Алло» з січня 2022 року почав публікувати відеоролики з жестовим перекладом на своєму офіційному YouTube-каналі. Цей крок значно розширив доступність контенту для глядачів із слуховими обмеженнями, що є важливим кроком на шляху до інклюзивності [7].

Отже, інклюзивність можна назвати актуальним трендом розвитку вітчизняного ритейлу. Її підвищення має бути забезпечене не лише в офлайн-середовищі, а з урахуванням швидкої цифровізації необхідно зосередити увагу і на доступності діджитал-продуктів.

Список використаних джерел:

1. В Україні за два роки війни кількість людей з інвалідністю збільшилася на 300 тисяч. 29.03.2024. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3846340-v-ukraini-za-dva-roki-vijni-kilkist-ludej-z-invalidnistu-zbilsilasa-na-300-tisac.html>
2. ДБН В.2.2-40:2018 Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення. Затверджено Наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 30.11.2028 №327. Чинні від 01.04.2019.
3. RAU EXPO 2023: як пройшла головна зустріч ритейлу країни під час війни. 06.09.2023. URL: <https://www.ucsc.org.ua/rau-expo-2023-yak-projshla-golovna-zustrich-rytejlu-krayiny-pid-chas-vijny-foto/>
4. На шляху до безбар'єрності: що кожен бізнес має знати про інклюзивність та чому це важливо. 05.02.2024. URL: <https://rau.ua/novyni/biznes-maie-znati-pro-inkluzivnist/>
5. З початку війни вся велика команда АТБ працює у посиленому режимі. 29.03.2022. URL: <https://business.dii.gov.ua/cases/business-without-barriers/z-pocatku-vijni-vsa-velika-komanda-atb-pracue-u-posilenomu-rezimi>
6. Тисячна Т. Адаптація, інтеграція, інвестиції. Як ритейл залучає до роботи осіб з інвалідністю. 27.12.2023. URL: <https://biz.liga.net/ua/amp/all/all/article/adaptatsiia-intehratsiia-investytsii-yak-ryteil-zaluchaie-do-roboty-osib-z-invalidnisti>
7. Мучанка В. Інклюзивний маркетинг — тренд українського бізнесу: 8 кейсів, які надихають. 26.02.2024. URL: <https://web-promo.ua/ua/blog/inkluzivnij-marketing-trend-ukrayinskogo-biznesu-8-kejsiv-yaki-nadihayut/>

УДК 658.8:005.931.1

ГРІНЧЕНКО Віталій,

магістрант,

ВНЗ «Київський університет ринкових відносин»

м. Київ, Україна

УПРАВЛІННЯ ЗБУТОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Сучасні підприємства стикаються з рядом унікальних викликів, зумовлених швидкими змінами у ринкових умовах та технологіях. Збутова діяльність у цьому контексті перестає бути простим механізмом реалізації товарів та послуг і стає стратегічним інструментом забезпечення довгострокової конкурентоспроможності та сталого розвитку компанії.

На даний момент основними проблемами є підвищена конкуренція, зміна споживчих уподобань, високі логістичні витрати та неефективність маркетингових служб. Також актуальними є недосконалість збутових каналів, технологічні виклики та питання кібербезпеки. Підприємства стикаються з необхідністю інтеграції нових технологій, підвищенням витрат на логістику та адаптацією до нових ринкових умов, що ускладнює ефективне управління збутом і вимагає комплексного підходу до вирішення цих проблем.

Ключ до успіху сучасних збутових стратегій полягає в інтеграції цифрових технологій, які трансформують традиційні підходи до збуту. Цифровізація відкриває нові канали для взаємодії з клієнтами, забезпечує розширений доступ до аналітики даних і оптимізує взаємодії через персоналізацію пропозицій.

Систематичний аналіз великих обсягів даних дозволяє підприємствам не тільки адаптувати продукти та послуги до потреб ринку в реальному часі, але й передбачати майбутні тенденції та поведінку споживачів. Це підвищує ефективність збутових кампаній і сприяє оптимізації ресурсів.

Одним з важливих кроків є реорганізація структури управління збутовою діяльністю. Наприклад, створення відділу маркетингу, який координував би свою роботу з іншими підрозділами підприємства. Це дозволить більш ефективно реагувати на зміну попиту, ринкової кон'юнктури та вподобань споживачів. Цей відділ може впроваджувати заходи зі стимулювання збуту, такі як знижки, акції, навчальні заходи, які можуть суттєво покращити збутову діяльність. [3, С. 94-95]

Оптимізація логістичних процесів, таких як оптимізація транспортних витрат на перевезення готової продукції, скорочення витрат на одиницю продукції при постачанні її споживачам, сприяє підвищенню ефективності збуту.

Підприємства повинні розробити інтегровану систему збуту, яка включатиме всі етапи від виробництва до реалізації продукції. Це допоможе забезпечити безперервний процес збуту та мінімізувати втрати. Регулярний моніторинг і аналіз збутової діяльності дозволяє виявити слабкі місця та розробити заходи для їх усунення. Це включає аналіз каналів збуту, оцінку ефективності рекламних кампаній, дослідження задоволеності споживачів.

Використання новітніх технологій та методів збуту, таких, як онлайн-продажі, соціальні мережі, автоматизовані системи управління збутом, CRM-системи, дає змогу покращити комунікацію з клієнтом і підвищити впізнаваність продукту. Надійний зворотній зв'язок зі споживачами може бути досягнуто через регулярні опитування, фокус-групи та інші методи збору інформації.

Важливим є зміцнення репутації підприємства через високу якість продукції, прозорість у веденні бізнесу, участь у соціально значущих проектах та інші заходи, що підвищують довіру споживачів до підприємства. Ринки постійно змінюються, тому важливо здійснювати систематичне виявлення збутових ризиків і маркетингових можливостей підприємства у сфері збуту. Це включає моніторинг конкурентного середовища, аналіз ринкових трендів та адаптацію стратегії збуту відповідно до змін.

Збутова діяльність є однією з ключових функцій будь-якого підприємства. Її ефективність визначає успіх підприємства на ринку, його здатність досягати стратегічних цілей та задовольняти потреби споживачів. Управління збутовою діяльністю включає ряд заходів, які охоплюють оптимізацію організаційної структури, впровадження системи стимулювання збуту, підвищення кваліфікації персоналу, використання сучасних інформаційних технологій, покращення логістики та оптимізацію витрат.

Інтеграція теоретичних засад управління збутом з практичними стратегіями є вирішальною для успіху на ринку. Підприємства мають активно впроваджувати адаптивні стратегії, які включають інновації та цифрові рішення, розвивати навички аналізу даних серед своїх працівників і бути готовими до швидкої адаптації до змінних умов ринку. Це дозволить не тільки вижити в умовах жорсткої конкуренції, але й досягнути сталого розвитку і забезпечити високий рівень задоволеності та лояльності клієнтів.

Список використаних джерел:

1. Балабанова Л. В., Мітрохіна І. Ю. П. Управління збутовою політикою: навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2011. 240 с.
2. Гамалій В. Ф., Романчук С. А., Фабрика І. В. Сучасні проблеми збутової політики українських підприємств // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету 2012. № 22(2). С. 10-13. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npkntu_e_2012_22\(2\)_4](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npkntu_e_2012_22(2)_4).
3. Кальницький А. Є., Копусяк Я. Ф. Стимулювання збуту: заходи та засоби, які допомагають при формуванні маркетингової діяльності підприємства // Науковий вісник Ужгородського університету. 2014. № 1 (42). С. 94-97. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/14757>.
4. Хрупович С. Є. Економічне оцінювання та моделювання системи управління збутовою діяльністю підприємств. Тернопіль : Видавництво ТНТУ, 2011. 160 с.

УДК 005.591.6:004

ЖИВОЛОВИЧ Андрій,

здобувач освітньо-наукового ступеня *PhD*

ВНЗ «Київський університет ринкових відносин»

м. Київ, Україна

Науковий керівник:

кандидат економічних наук, доцент

ВНЗ «Київський університет ринкових відносин»

м. Київ, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2601-3833>

СТИМУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ІТ СЕКТОРУ

Наявність потенціалу розвитку ІТ-сфери України підтверджується такими тенденціями: нарощуванням експортного потенціалу, збільшенням кількості суб'єктів підприємницької діяльності, зростанням кількості зайнятих у ІТ-сфері, формуванням середнього класу та платоспроможного попиту на внутрішньому ринку, розвитком фінансового сектору.

Середньомісячна заробітна плата вітчизняного працівника ІТ-галузі складає близько 1600 дол. США, що перевищує в п'ять разів середню зарплату по економіці в цілому. При цьому, високий рівень оплати зберігається не лише в м. Києві, але й у регіонах, де працює 56% вітчизняних фахівців у галузі інформаційних технологій, що є чинником забезпечення збалансованого регіонального розвитку.

Проте подальший розвиток і реалізація істотного потенціалу і ролі ІТ-сфери в системі національного господарства України стримується об'єктивними і суб'єктивними чинниками, серед яких одним з найскладніших залишається проблема належного фінансово-інвестиційного забезпечення розвитку сфери та її суб'єктів.

Це потребує обґрунтування ефективних фінансово-економічних інструментів стимулювання розвитку ІТ-сфери України.

Незважаючи на наявність потенціалу розвитку ІТ-сфери України, реалізація його стримується такими перешкодами:

1. Розвиток офшорного аутсорсингу та фрілансу.
2. Недостатній рівень захисту об'єктів інтелектуальної власності.
3. Низький рівень використання та комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності та активна «патентна міграція» у ІТ-сфері.
4. Відсутні виробництва замкнутого циклу ІТ-технологій.
5. Посилення інтелектуальної міграції.
6. Обмежена купівельна спроможність та низький попит на ІТ-продукцію на внутрішньому ринку.
7. Посилення інституційного «розриву» в системі суб'єктів від генерування до комерціалізації ІТ-технологій.

На нашу думку, розвиток і реалізація потенціалу ІТ-сфери України потребують належних фінансово-економічних інструментів їх підтримки за напрямками:

1. Бюджетно-податкове стимулювання, що передбачає внесення змін до вітчизняної системи оподаткування, спрямованих на детінізацію фонду оплати праці.

2. Фінансово-інвестиційне забезпечення розвитку ІТ-сфери та реалізації ІТ-проектів.

3. Розвиток ринкового середовища функціонування ІТ-сфери та її суб'єктів, зорієнтованого на посилення захищеності ІТ-продуктів та розвиток відносин сфери ІТ і реального сектору економіки.

4. Покращення інтелектуально-кадрового забезпечення як ключового ресурсу для подальшого розвитку ІТ-сфери [1].

Можемо зробити висновок, що подальший розвиток і реалізація потенціалу ІТ-сфери України потребує належних фінансово-економічних інструментів їх підтримки, на нашу думку, за напрямками: бюджетно-податкового стимулювання, що передбачає внесення змін до вітчизняної системи оподаткування, спрямованих на детінізацію фонду оплати праці; фінансово-інвестиційного забезпечення розвитку ІТ-сфери та реалізації ІТ-проектів; розвитку ринкового середовища функціонування ІТ-сфери та її суб'єктів, зорієнтованого на посилення захищеності ІТ-продуктів та розвиток відносин сфери ІТ та реального сектору економіки; покращення інтелектуально-кадрового забезпечення як ключового ресурсу подальшого розвитку ІТ-сфери; реалізація інфраструктурно-економічного інструменту підтримки ІТ-сфери.

УДК 005.4:336.7

IVANOV Nikita,

postgraduate student,

Management Technologies Department,

KROK University,

Kyiv, Ukraine

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1018-9076>

FINANCIAL STABILITY AS THE BASIS OF EFFICIENT BUSINESS MANAGEMENT

The financial stability of the enterprise is an integral concept of the market economy. Every business entity strives to maintain a stable financial position, absolute liquidity and solvency. Today, the main problem of the effective functioning of enterprises in the conditions of war is the lack of such a comprehensive assessment of financial stability, which would really allow the management of the enterprise to identify weak points and make the right management decisions.

The purpose of the work is to research the methods of determining financial stability for the effective management of enterprises.

One of the directions of managing the financial state of the enterprise is the determination of its financial stability, that is, the level of provision of the needs of economic activity with financial resources in terms of their availability, placement and use [1]. The stability of the economy of the enterprise depends on the results of its operational, financial and investment activities, provided that a stable excess of income over expenses, free maneuvering of funds and economic growth is achieved.

Financial stability is a complex concept that is influenced by various financial and economic processes. Therefore, it should be defined as such a state of the company's financial resources, the effectiveness of their placement and use, which ensures the development of production or other areas of activity based on the growth of profits and assets while maintaining solvency and creditworthiness [2].

The financial stability of the enterprise is assessed using absolute and relative indicators.

The absolute indicators of financial stability are considered to be: the availability of own working capital, the availability of own and long-term loan sources for the formation of reserves and expenses, the total value of the main sources of the formation of reserves and expenses.

There are three methodological approaches to determining financial stability by relative indicators: coefficient, aggregate and integral.

The essence of the ratio approach to assessing the financial stability of an enterprise is the calculation and analysis of a number of financial ratios. Methodical

approach to determining financial stability using financial ratios is the most common [3].

Different systems of indicators for assessing the financial condition have become the reason for the existence of more than one approach to the definition and assessment of financial stability.

In addition, a number of factors affect the financial stability of the enterprise. In order to manage some of them, strengthen or weaken their impact on the financial stability of the enterprise, they can be combined into groups depending on the level of occurrence and degree of significance.

The financial stability of the enterprise involves the maintenance of proportions between material and financial flows from all phases of the cycle of capital circulation. Diagnostics of the financial stability of the functioning of enterprises allows to identify an emerging financial problem, that is, a violation of proportions in the movement of material and financial flows.

The reasons for not meeting the appropriate level of financial sustainability may be different, but they all fall into two broad groups: current and strategic.

The current reasons should include all those that affect the level of financial stability of the enterprise. Strategic reasons include those that affect the achievement of the appropriate level of financial stability: errors in the management strategy, financing policy, etc. The current discrepancy is eliminated by operational methods of financial management. Strategic inconsistency can be eliminated with the help of such actions as adjusting or replacing goals, implementing diversification, creating new organizational forms of management.

To do this, it is necessary to clearly imagine the company's capabilities, the ability to make the right choice and determine the directions for strengthening financial stability, justify prospective goals and ways to achieve them.

References:

1. Izyumska, V., & Nikulshyna, A. (2021). Managing the financial stability of the enterprise. *Economy and Society*, 34. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-34-26>
2. Rumyk, I., & Pylypenko, O. (2021). Management of financial and economic activities of integrated enterprises on an innovative basis. *Science Notes of KROK University*, 2(62), 166-175. URL: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2021-62-166-175>
3. Rumyk, I., & Pylypenko, O. (2022). Financial support of enterprises: possibilities of using cognitive modeling. *Science Notes of KROK University*, 2(66), 44-52. URL: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2022-66-44-52>

УДК 339.1

КАЛІНА Ірина,

доктор економічних наук, професор,

професор кафедри маркетингу

Навчально-науковий Інститут управління, економіки та бізнесу,

ПрАТ «ВНЗ Міжрегіональна Академія управління персоналом»

м. Київ, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5662-6967>

ВПЛИВ СУГЕСТИВНИХ ФАКТОРІВ НА ПОВЕДІНКУ СПОЖИВАЧА В НЕБЕЗПЕКОВИХ УМОВАХ

У конкурентних умовах підприємці з кожним роком використовують інноваційні методи та засоби привабливання споживачів до своєї продукції чи послуг. Майже кожен інноваційний засіб включає психологічні принципи та прийоми, які змушують споживача звернути увагу на виріб (послугу) і придбати його. Бізнес зазвичай використовує психологічний вплив на споживача для збільшення продажів, що призводить до зростання фінансових результатів компанії [1].

Сугестивні фактори – це елементи, що впливають на сприйняття, рішення та поведінку споживача, часто на підсвідомому рівні. Вони використовуються в маркетингу та рекламі для підвищення ефективності комунікації з цільовою аудиторією. Вплив цих факторів може бути різноманітним, від викликання емоцій до формування певних асоціацій з продуктом або брендом.

Розглянемо основні види сугестивних факторів та їх вплив на споживача:

1. Візуальні фактори.

Колір: Кольори викликають різні емоції. Наприклад, червоний може стимулювати відчуття терміновості або бажання, тоді як синій може заспокоювати та викликати довіру.

Форми та дизайн: Органічні, плавні форми можуть сприйматися як більш дружні та привабливі, тоді як гострі та різкі форми можуть асоціюватися з небезпекою або силою.

2. Аудіальні фактори.

Музика: Вибір музики може сильно впливати на настрій та емоційний стан споживача. Наприклад, швидка та енергійна музика може стимулювати покупців до швидших рішень, тоді як повільна та м'яка музика може заохочувати до тривалішого перебування в магазині.

Звукові ефекти: Звуки можуть викликати певні асоціації або підсилювати відчуття, наприклад, звук розпакування може викликати відчуття новизни та захоплення.

3. Лінгвістичні фактори.

Слогани та назви: Короткі, запам'ятовувальні слогани або назви можуть легко закарбовуватися в пам'яті споживачів і викликати позитивні асоціації з брендом.

Лексика та стиль мови: Використання певної лексики, що відображає цінності та інтереси цільової аудиторії, допомагає створити більш сильний емоційний зв'язок.

4. Емоційні фактори.

Історії та наративи: Розповіді, які викликають емоційний відгук, можуть допомогти споживачам відчувати зв'язок з продуктом або брендом.

Гумор: Використання гумору може зробити рекламу більш запам'ятовувальною та викликати позитивні емоції, що асоціюватимуться з продуктом.

5. Соціальні фактори.

Вплив знаменитостей: Використання відомих осіб у рекламі може підвищити довіру до продукту та стимулювати бажання споживачів наслідувати їх приклад.

Відгуки та рекомендації: Позитивні відгуки від інших споживачів можуть значно впливати на рішення про покупку.

6. Культурні фактори.

Традиції та звичаї: Рекламні кампанії, що враховують культурні особливості цільової аудиторії, можуть бути більш ефективними, адже вони резонують з цінностями та традиціями споживачів.

Сугестивні фактори впливають на споживача, створюючи підсвідомі асоціації, формуючи емоційний зв'язок з брендом та стимулюючи поведінкові реакції. Вони допомагають привернути увагу, викликати інтерес, бажання та, зрештою, спонукати до дії – придбання продукту або послуги. Ефективне використання сугестивних факторів дозволяє маркетологам створювати сильні, запам'ятовувальні кампанії, що здійснюють довготривалий вплив на споживачів [2].

Для підприємців, що працюють в умовах військового стану, важливо розуміти, як психологічні типи споживачів впливають на їх сприйняття товарів та послуг. Розуміння психологічних особливостей екстравертів та інтровертів може допомогти підприємцям пристосуватися до умов війни та надати споживачам необхідну підтримку та зручності. Врахування індивідуальних потреб і навіть проблем та уподобань споживачів з різними психологічними типами може допомогти стати більш успішними на ринку в умовах війни.

Список використаних джерел:

1. Каліна І. І. Вплив сугестивних підходів на поведінку споживачів у конкурентному середовищі. *Вчені записки Університету КРОК*. 2011. Том І. №28 С. 135-142

2. Каліна І. І., Мазур Ю. В. Організаційно-економічний механізм реалізації засад маркетингу на підприємстві в адаптаційний період. *Економічний простір*. 2022. Вип. 182. С. 73-78. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/182-10>

УДК 005.1

КАПРАНЧИК Марія,

*1 курс, спеціальність 051 “Міжнародна економіка”,
ВНЗ “Державний торговельно економічний університет”
м. Київ, Україна*

Науковий керівник:

БЕЗУС Алла,

*кандидат технічних наук,
доцент кафедри менеджменту
ВНЗ “Державний торговельно економічний університет”
м. Київ, Україна*

ВИКОРИСТАННЯ ТЕОРІЇ ТАЛЕБА ПРО АНТИКРИХКІСТЬ В МЕНЕДЖМЕНТІ

*"Вітер гасить світло і розпалює багаття" -
Насім Талеб*

Насім Ніколас Талеб - автор бестселера “Чорний лебідь. Про (не)ймовірне в реальному житті”, у якому він вводить нове поняття: Чорні лебеді - це непередбачувані рідкісні події великого масштабу, які спричиняють серйозні наслідки. У своїй наступній книзі «Антикрихкість. Про (не)вразливе в реальному житті» він описує, як саме ми можемо використати цю невизначеність майбутнього собі на користь.

Підприємства знаходяться в постійній мінливості та хаосі, в умовах якого фірмам треба не тільки протистояти тиску ринку, а й зрости та збільшити прибуток - основна ціль підприємництва. Менеджмент - запорука злагодженості та організованості роботи підприємства, основа його управління. Саме тому таким важливим є розуміння, як ми можемо отримати користь з різних ситуацій за рахунок раціонального менеджменту та кваліфікованих управлінських рішень.

За теорією Талеба, крихкість - ознака не тільки фізичного предмета, що означає вразливість до навколишнього впливу. Так ми можемо назвати фірми та системи їх управління, що не готові до мінливостей, таких, як Чорні лебеді, що призводить до проблем та банкрутства. Є відповідне поняття міцного - характеристика, що означає байдужість до подразників, але не є абсолютним антонімом крихкості. Автор також вводить новий термін - антикрихкість - ця характеристика означає не просто міцність як стійкість до ситуацій-подразників, а й отримання з цього користі, що означає повний антонім крихкості. Таким чином, фірма з антикрихким менеджментом не просто не боїться Чорних лебедів, а навпаки - жадає їх задля власної вигоди та покращення системи. Саме антикрихкість є основою вдосконалення та рушієм прогресу. Автор порівнює предмети та явища, наділені антикрихкістю, з гідрою, у якої виростає дві голови на місці однієї обрубленої. Система

управління, наділена такою характеристикою, є гнучкою до змін та відкрита до покращень.

Якщо Чорних лебедів, як наголошує автор, неможливо і не варто передбачати, постає питання, як ми можемо одержати вигоду з них за умов повної безконтрольності?

Проблеми - шлях до вдосконалення, коли ми їх вирішуємо. Антикрихкість - реакція на стреси і травми у вигляді гіперреакції і гіперкомпенсації. Вони тренують наші вміння приймати рішення та контролювати всі процеси, пов'язані з підприємством, а їх відсутність шкодить умінню вирішувати питання організації. Але часто буває, що значні проблеми призводять до серйозних помилок та навіть банкрутства. Помилки - не менш важливі, адже на них може вчитися як підприємство, що їх вчиняє, так і інші. На жаль, часто чужа помилка допомагає нам, а не тим, хто її зробив: "антикрихкість одних завжди виникає з крихкості інших".

Також ще один пункт, на якому наголошує автор: "Багаторівнева надлишковість - головний прийом управління ризиками у природних системах". Інколи краще перестраховуватися, мати щось про запас, адже часто це допомагає запобігти серйозним помилкам. Це річ неоднозначна, адже коли нічого надзвичайного не трапляється - це марнотрата ресурсів, але, як ми вже зрозуміли, надзвичайне трапляється непередбачувано.

Як зазначає автор, крихкість одного аспекту системи підприємства не означає крихкість системи цілком, але й навпаки, антикрихкість однієї ланки може призвести до крихкості всієї системи, за умови незалежності цієї ланки. Наприклад, працівник може отримувати користь з шкідливих для підприємства дій, але при цьому розділити наслідки з усім підприємством.

Таким чином, менеджмент з використанням принципів теорії Талеба може стати інструментом для покращення системи підприємства та досягнення додаткової вигоди з непередбачуваних подій різного характеру.

Список використаних джерел:

1. Талеб Н. Антикрихкість. Про (не)вразливе в нашому житті. Київ : Наш формат, 2018. 400 с.

УДК 339.138

КУТЛІНА Ірина,

кандидат технічних наук,

доцент кафедри управління та адміністрування,

ЗВО «Відкритий міжнародний університет

розвитку людини «Україна»

м. Київ, Україна

ЛОБОДА Юрій,

здобувач освітнього ступеня «доктор філософії»

ЗВО «Відкритий міжнародний університет

розвитку людини «Україна»

м. Київ, Україна

ОКРЕМІ АСПЕКТИ НЕЙРОМАРКЕТИНГУ

Споживча культура є основою сучасної економіки, тому виробники та роздрібні торговці докладають чимало зусиль для стимулювання бажання споживачів купувати. З метою привернення уваги покупця до певного товару, маркетологи використовують багато прийомів і психологічних так званих «пасток»: розміщення товарів на полицях, колір упаковки, музичний супровід покупців у магазинах тощо.

Проте, як виявилось, недостатньо одного лише набутого досвіду в конкурентному середовищі, тому на стику нейропсихології та маркетингових досліджень ринку виникла окрема дисципліна, яка отримала назву «нейромаркетинг».

Нейромаркетинг вважається новою сферою маркетингових досліджень, яка вивчає сенсорні, когнітивні та емоційні реакції споживачів на маркетингові стимули, а також є галуззю маркетингу, яка використовує знання нейронауки для розвитку бізнесу та спілкування зі споживачами. Нейромаркетинг вивчає, як мозок реагує на рекламу, бренди, продукти та послуги. Він виник в результаті розвитку таких наук, як нейробіологія, психологія та маркетинг.

Нейромаркетинг являє собою, насамперед, комплексну галузь знань, яка вивчає реакцію людей на рекламу. Його основна функція полягає у виявленні моделей, за якими споживачі реагують на різні типи рекламних стимулів. Це дозволяє зробити висновок, що нейромаркетинг є практичним застосуванням нейропсихології в маркетингу.

Нейромаркетинг є інструментом для покупців, який поєднує ефективні маркетингові тактики з дослідженням мозку, тобто по суті, це комплексний підхід, спрямований на вивчення поведінки споживачів за допомогою конкретних методів. Основними завданнями такого інструменту є такі [1]:

- вивчення реакції людини на певні подразники;
- селекційний прогноз;

- спонукання споживача до покупки ще до того, як він зрозуміє, що товар йому потрібен.

Практика показує, що цей засіб є дуже ефективним, оскільки дозволяє істотно збільшити продажі і прибуток підприємств та зміцнити лояльність споживачів до бренду або товару.

Нейромаркетинг можна вважати важливим підходом, який використовує дослідження в галузі нейробіології та нейропсихології в маркетингу та вивчає реакцію людини на рекламу чи інші види просування товару (банер, відео, аудіо, текст тощо). Результати таких досліджень дозволяють точніше прогнозувати поведінку споживачів і логіку прийняття рішень [2].

Мета нейромаркетингу полягає в пошуку відповіді на питання, чому споживачі віддають перевагу тому чи іншому продукту, а також в розробленні прийомів переконання споживачів купувати не тільки свідомо, але й підсвідомо.

Використання інструментів нейромаркетингу дозволяє отримати нові знання, підвищити точність прогнозів і ефективність рекламних кампаній, заохочувати створення емоційних зв'язків між брендом і споживачами, оптимізувати UX-дизайн веб-сайтів і сторінок соціальних мереж, а також підвищену увагу та швидшу адаптацію до зміни поведінки споживачів.

Нейромаркетинг аналізує фізіологічні показники, що дає можливість спостерігати за реакцією покупця на підсвідомому рівні ще до прийняття цього рішення. Відомо, що вже давно існують форми реклами, які можуть впливати на рішення споживача про покупку, однак нейромаркетинг дозволяє проводити набагато глибший аналіз – вибирати тригери, які, швидш за все, спрацюють для певної категорії споживачів. З цієї причини його іноді порівнюють з маніпуляцією людською свідомістю.

Проведення нейромаркетингових досліджень актуальне на кожному етапі розвитку бізнесу – від вибору логотипу та дизайну продукту до створення реклами і запуску ефективних маркетингових комунікативних кампаній.

Нейромаркетинг поділяють на два види: теоретичний та інструментальний. Теоретичний нейромаркетинг дозволяє отримати корисні відомості щодо законів сприйняття, про те, як працює увага і за якими принципами; як формується мотивація; від яких чинників залежить успіх комунікації тощо.

Інструментальний нейромаркетинг є дослідженнями, що проводяться за допомогою спеціальних технологій: ЕЕГ, айтрекер, розпізнавання емоцій, імпліцитний тест і спеціальне анкетування.

Фахівці вважають, що інвестиції в нейромаркетинг мають обов'язково окупитися, а в перспективі вони допомагатимуть заощадити значні кошти, витрачені на рекламу, тому що на ринок надходитиме лише те, що дійсно змушує споживача купувати. Експерти оцінюють ROI нейромаркетингових досліджень у 15-50% залежно від того, як компанія використовує отримані знання [3].

Тому знання поведінкових особливостей потенційного клієнта та його прийняття рішень є потужним інструментом, який за правильного використання може сприяти зростанню як великого, так і малого бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Іванина Р., Міщенко С. Нейромаркетинг: що це, методи і завдання. URL: <https://elit-web.ua/ua/blog/nejromarketing>
2. Корж Н. Що таке нейромаркетинг і як він допомагає брендам. URL: <https://blog.admixer.academy/ua/shho-take-nejromarketing-i-yak-vin-dopomagaye-brendam/>
3. Ильченко К. Що таке нейромаркетинг і для чого він потрібен бізнесу. URL: <https://neuro-knowledge.com/uk/what-is-neuromarketing/>

УДК 005.932

КУЛІК Анна,

кандидат економічних наук, доцент

ВНЗ «Київський університет ринкових відносин»

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2601-3833>

м. Київ, Україна

ОРГАНІЗАЦІЯ ТРАНСПОРТНО-СКЛАДСЬКОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЛОГІСТИЧНОГО ПРОВАЙДЕРА

Сучасна транспортно-складська система з використанням передових технологій може вирішити численні проблеми, пов'язані з управлінням запасами. Ефективно організована система дозволяє раціонально використовувати ресурси у логістичному процесі. Важливо зауважити, що ТСС не обмежується лише функцією зберігання, а також виконує роль обслуговування клієнтів у сфері транспортно-складських послуг, включаючи наближення матеріальних потоків до замовників, формування ринкового асортименту, підготовку змішаних вантажних відправлень і багато іншого. Внаслідок цього ТСС, виступаючи складовою логістичної системи, може сприяти виявленню стратегічних переваг, які включають економічні та сервісні компоненти.

Використання автоматизованих систем для обробки замовлень, відстеження вантажів та обміну інформацією з клієнтами може значно полегшити роботу та зменшити ризики помилок. Однією з таких технологій є Blockchain.

Blockchain – протокол обміну інформацією (валютою) по інтернету без участі посередників, який зберігає інформацію про всі транзакції учасників системи у вигляді «ланцюжка блоків», інформацію після запису неможливо стерти. Доступ до реєстру є у всіх користувачів Blockchain, які виступають колективним нотаріусом, котрий підтверджує інформацію в базі даних. Програма може застосовуватися для фінансових операцій, ідентифікації користувачів, створення технологій кібербезпеки тощо.

Дані в Blockchain складаються з фіксованих структур, або «блоків», які, своєю чергою, складаються з таких важливих частин:

1. Заголовок блоку – включає в себе дані контрольної суми, часу створення і посилання на попередній блок.
2. Вміст блоку – список цифрових активів і команд транзакцій, їх обсягів і адреса учасників угод.

Схема роботи технології Блокчейн наведена на рис. 1.

Ключовими особливостями Blockchain є:

- децентралізація - в ланцюжку немає сервера;
- прозорість - інформація про транзакції, контракти тощо зберігається у відкритому доступі. При цьому ці дані неможливо змінити;

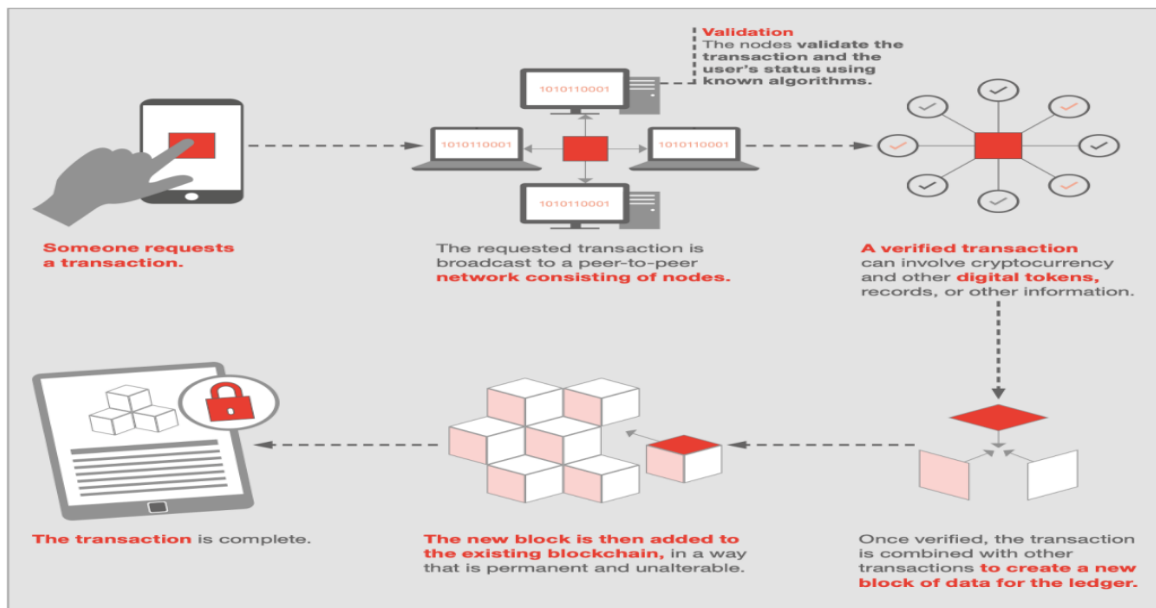

Рис. 1. Схема роботи технології Блокчейн [1]

-теоретична необмеженість - теоретично блокчейн можна доповнювати записами до нескінченності. Тому його часто порівнюють з суперкомп'ютером;

-надійність - для запису нових даних необхідний консенсус вузлів блокчейна. Це дозволяє фільтрувати операції і записувати тільки легітимні транзакції.

Доступ до Blockchain відбувається з використанням спеціальних ключів, які гарантують надійність всієї мережі. Він абсолютно унікальний, що гарантує неможливість підміни даних і хакерських атак. Щоб це здійснити, хакерам потрібно отримати доступ до всіх комп'ютерів мережі.

Механізми, що забезпечують дієздатність і надійність блокчейна - це алгоритми Proof of Work або PoW, виконаної роботи, і Proof of Stake або PoS, підтвердження частки. Завдяки ним в блокчейні досягається консенсус.

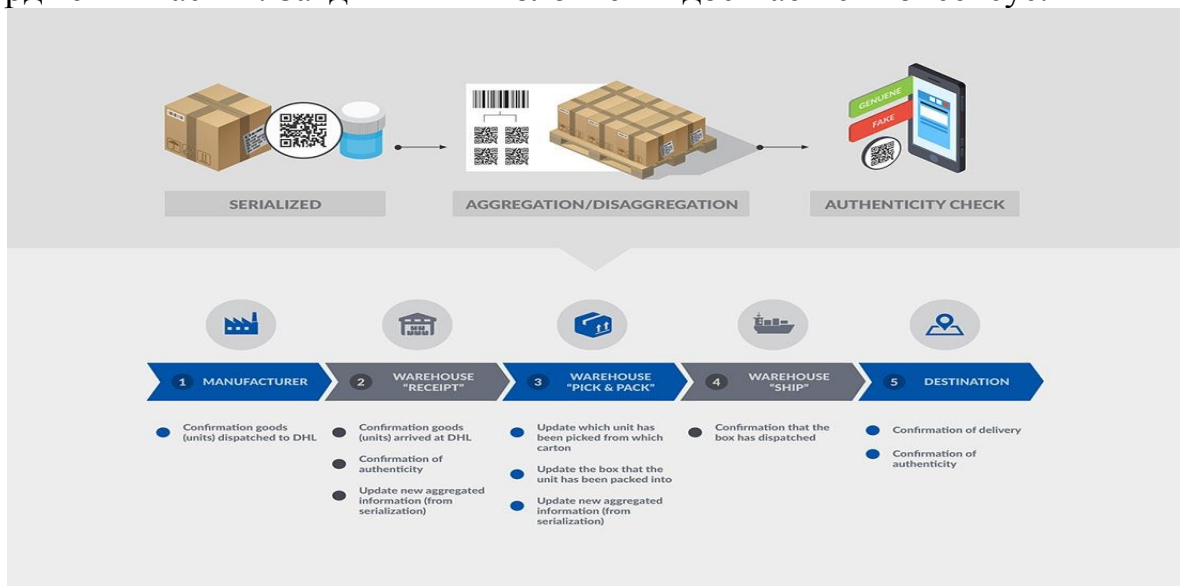

Рис.2. Схема серіалізації [1]

Ефективним для управління транспортно-складським забезпеченням діяльності логістичного провайдера може стати проект серіалізації (рис.2) на основі блокчейна, що надає всім зацікавленим особам можливість відстеження і перевірки автентичності продукції.

Серіалізація - це процес присвоєння унікального ідентифікатора для кожного герметизованого контейнера, який потім пов'язують з важливою інформацією про походження товару: виробник, номер партії, дата закінчення терміну дії, дані про перевезення. Це дозволить відстежити місце розташування товару на будь-якому етапі його життєвого циклу і підтвердити його справжність.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт ТОВ «Нова Пошта» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://novaposhta.ua/>

УДК 339.146.2.021:005.52]666.94

КРАМАРЕНКО Олексій,

здобувач освітньо-наукового ступеня

PhD ЗВО «Київський національний університет

будівництва і архітектури»

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0009-8248-9703>

м. Київ, Україна

АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ПОСТАЧАЛЬНИКІВ ЦЕМЕНТУ В ТОРГОВЕЛЬНУ МЕРЕЖУ

Цементом називають порошкоподібну в'язучу суміш, що має гігроскопічні властивості. Виробляється на основі клінкеру, до якого у якості присадок додаються мінеральні добавки, що містять сульфат кальцію. Основним застосуванням цементу є приготування будівельних розчинів і різних бетонів, що мають широку сферу використання. Принципова відмінність цементного розчину від інших мінеральних в'язучих речовин – можливість набрання міцності навіть у вологому середовищі, у той час, як іншим розчинам (наприклад, гіпсовому) потрібне сухе повітря.

В Україні цементна промисловість є однією з найрозвиненіших галузей. У країні працює ряд великих цементних заводів, які виробляють широкий спектр цементу різних марок.

«Укрцемент» – найбільший виробник та постачальник цементу в Україні, має 5 заводів та власну мережу дистриб'юторів і є лідером на ринку цементу, оскільки займає найбільшу частку. Заводи розташовані по усій країні, що дозволяє компанії забезпечувати своїми продуктами всі регіони України.

«Дніпропетровський цементний завод» - один з найстаріших та найавторитетніших виробників та постачальників цементу в Україні. Завод має багатий досвід виробництва цементу високої якості, що робить його продукцію популярною серед споживачів.

«Миколаївський цементний завод» є одним з найсучасніших цементних заводів України. Завод оснащений сучасним обладнанням, що дозволяє йому виробляти цемент високої якості за європейськими стандартами.

«Криворізький цементний завод» є одним з найбільших виробників цементу в Україні. Компанія має 2 заводи, які розташовані у Кривому Розі, що дозволяє йому забезпечувати своєю продукцією не лише Дніпропетровську область, але й інші регіони країни.

«Івано-Франківський цементний завод» є одним з найстаріших цементних заводів в Україні. Забезпечує західні регіони України.

Дослідження ринку цементних заводів в Україні стає особливо актуальним у контексті поточних подій та викликів, з якими стикається країна. Військові дії РФ мають серйозний вплив на економіку України, включаючи і галузь будівельних матеріалів. Повномасштабне вторгнення скоротило

представленість цементних заводів на українському ринку на третину. Частина заводів перебуває під окупацією, а частина вже деокупована, але ще не відновила свої потужності і, відповідно, не запустила їх. Ще одна частина заводів знаходиться на прифронтових територіях і поки що не може функціонувати повною мірою.

Виробництво цементу в Україні у 2022 році скоротилося на 51% порівняно з 2021 роком – до 5,4 млн тонн, при цьому його споживання становило 35% від показника попереднього року, свідчать дані асоціації "Укрцемент".

Вісім підприємств Асоціації у 2022 році випускали стратегічно важливий для країни цемент, який насамперед використовувався на важливих будівельних об'єктах оборонного значення. Зниження обсягів споживання цементу призвело відповідно до зниження виробництва. При цьому січень 2022 року був рекордним із виробництва цементу за спостереженнями останніх шість років [1].

Експорт продукції до країн Європейського союзу дозволив уповільнити падіння виробництва. Так, обсяг експорту цементу за підсумками року скоротився лише на 3,7% і становив 935 тис. тонн, тоді як обсяг імпорту зменшився у 14,8 разів – до 39 тис. тонн.

У структурі імпорту 2021 року 46,5% зайняли цементи прості, 41,6% – білі цементи, 10,9% – інші гідравлічні, 1% – глиноземисті.

Динаміка експорту цементу 2022 року свідчить, що українські виробники у повному обсязі забезпечили внутрішній ринок і продовжили підтримувати своє виробництво постачанням до інших країн, переважно до ЄС.

Аналізуючи поточний стан галузі, ми з'ясували, що на ринку присутні чотири провідні учасники: «Івано-Франківськцемент», «Кривий Ріг Цемент» – з двома заводами: у Кривому Розі та Кам'янському, «Дікергофф Цемент Україна» із заводами Південцемент та Волинь-цемент, а також «CEMARK» із заводами Подільськ-цемент, Одеським цементним заводом та Миколаїв-цементом.

Продукція цих заводів представлена у 5 великих національних будівельних гіпермаркетах/супермаркетах, включаючи Епіцентр, Нову Лінію, Леруа Мерлен, Олді та БудМакс.

У свою чергу, українські підприємства у 2024 році випускали 18 типів цементів, серед яких найбільш популярними були цементи зі шлаком. При цьому виробники продовжують шукати шляхи збільшення ефективності композиційних портландцементів у разі зниження частки клінкеру, що є одним із головних факторів зниження викидів CO₂.

В асоціації «Укрцемент» також розглядають можливість використання подрібнених будівельних відходів із зруйнованих будівель (лінолеумів, килимових покриттів, поліетилену, гуми, дерева, пластику, руберойду тощо) для спалювання в цементних печах як альтернативного палива, що може скоротити необхідність енергоносіїв.

Список використаних джерел:

1. [Виробництво цементу в Україні в 2022 р. скоротилося ...](https://interfax.com.ua/news/economic/900706.html) URL: <https://interfax.com.ua/news/economic/900706.html> (дата звернення: 16.05.2024).

УДК 005.332.2:004

ОЛЕФІРЕНКО Сергій,

магістр,

ВНЗ «Київський університет ринкових відносин»

м. Київ, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0001-1808-9512>

Науковий керівник:

ЧЕРНЕНКО Юрій,

кандидат технічних наук,

ВНЗ «Київський університет ринкових відносин»

м. Київ, Україна

ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ ТА ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ЇХ РОЗВИТКУ

В епоху стрімкого розвитку цифрових технологій та безпрецедентної кількості інформації, доступної для менеджерів різних рівнів, критично важливим є розкриття потенціалу цих даних для отримання конкурентної переваги. Для більш ефективного використання інформації були розроблені інформаційні системи менеджменту (MIS). MIS - це інформаційні системи, призначені для збирання, зберігання та обробки інформації для підтримки прийняття рішень в організаціях [1].

Розглянемо найбільш важливі характеристики MIS, тобто ті, що надають особам, які приймають рішення, впевненість у тому, що їхні дії матимуть бажані наслідки:

1. Актуальність інформації. Ефективна MIS бере дані за будь-який момент часу з областей діяльності, що цікавлять менеджера, і подає їх у тому форматі, який має значення для прийняття рішення.
2. Точність та надійність інформації. Зазвичай точність даних, які використовує MIS, і методи їх обробки визначають ефективність отриманої на виході інформації.
3. Корисність інформації. Інформація, отримана з MIS, має допомагати менеджеру при прийнятті конкретних рішень.
4. Своєчасність інформації. Менеджер має приймати рішення на основі найактуальніших даних. Чим свіжіші дані, тим більше прийняті рішення відобразатимуть сучасну реальність і більш коректно будуть оцінені наслідки для компанії.
5. Повнота інформації. MIS представляє найбільш актуальну та корисну інформацію, для конкретного рішення. Якщо деяка інформація відсутня, MIS виокремлює прогалини та відображає можливі сценарії або презентує можливі наслідки відсутності необхідних даних [2].

Окремо хочеться виділити таку характеристику, як безпека та конфіденційність. У час загострення глобальних конфліктів, забезпечення конфіденційності інформації є критично важливим. Механізми, що використовуються для захисту даних: засоби контролю доступу та шифрування.

Кеннет і Джейн Ландон у своїй книзі «Essentials of Management Information Systems» виділяють такі типи MIS [3]:

- Системи обробки транзакцій (TPS). Ця система надає операційним менеджерам інформацію про щоденні рутинні транзакції, необхідні для здійснення бізнесу, такі як продажі, готівкові внески, заробітна плата, кредитні рішення, потік матеріалів та інше. TPS необхідні менеджерам для відстеження внутрішніх операцій та взаємовідносин організації з зовнішнім середовищем.
- Термін «Інформаційні системи менеджменту (MIS)» також визначає конкретну категорію інформаційних систем, що обслуговують менеджерів середньої ланки. MIS надають звіти про поточний стан справ організації. Ця інформація використовується для моніторингу, контролю та передбачення майбутньої продуктивності діяльності організації. MIS зазвичай надають відповіді на рутинні запитання, які заздалегідь визначені та мають попередньо задану процедуру їх опрацювання. Такі системи зазвичай не є гнучкими та мають обмежені аналітичні можливості.
- Системи підтримки рішень (DSS) зосереджені на проблемах, що є унікальними та швидко змінюються, для яких процедура отримання рішення не може бути визначена заздалегідь. DSS використовують не тільки внутрішню інформацію з TPS та MIS, а також інформацію з зовнішніх джерел, таких як ціни конкурентів. Ці системи призначені для менеджерів вищої ланки та бізнес-аналітиків, яким потрібна складна аналітика та моделі для аналізу інформації.
- Системи підтримки керівництва (ESS) призначені для потреб у прийнятті рішень найвищого менеджменту. Такі системи зосереджуються на стратегічних питаннях та довгострокових тенденціях, як в середині організації, так і в зовнішньому середовищі. ESS допомагають з прийняттям нерутинних рішень, що потребують використання суджень, оцінок та розуміння проблематики, оскільки не існує заздалегідь погодженої процедури отримання рішення.

Сьогодні ми знаходимось на межі трансформаційних змін у сфері інформаційних систем менеджменту, які переосмислять способи їх використання. Прослідковуються такі тенденції:

- аналітика даних на базі штучного інтелекту та машинного навчання;
- обробка даних в реальному часі;
- увага до безпеки даних та етичного їх оброблення;
- збільшення використання хмарних систем зберігання даних;
- зростання частки Self-Service BI систем, які збільшують доступ до

аналізу даних менеджерам без технічної освіти [4].

Управління інформацією та її ефективне використання є критично важливим аспектом успішної діяльності організації. Шляхом постійного вдосконалення і розвитку Інформаційних систем менеджменту, компанії можуть досягти більшої конкурентоспроможності, інноваційності та стійкості на ринку. Але важливо пам'ятати, що MIS - це не тільки технології та інформація, а ще й люди та процеси. І без кваліфікованого персоналу і правильно поставлених процесів жодна інформаційна система не принесе бажаних результатів.

Список використаних джерел:

1. Michal Aibin «An Introduction to Management Information System (MIS)». URL: <https://www.baeldung.com/cs/management-information-system-mis> (дата звернення: 12.05.2023).
2. Bert Markgraf «Characteristics of a Good Management Information System». URL: <https://smallbusiness.chron.com/characteristics-good-management-information-system-59060.html> (дата звернення: 11.05.2023).
3. Kenneth C. Laudon, Jane P. Laudon «Essentials of Management Information Systems. Tenth Edition». 2013. С. 46-51.
4. Інтернет ресурс www.linkedin.com «Top Trends in MIS and Data Analytics for 2023». URL: <https://www.linkedin.com/pulse/top-trends-mis-data-analytics-2023-attitude-tally-academy-brtmf/> (дата звернення: 12.05.2023).

УДК 658.8

МЕТЕЛЕНКО Наталя,

*доктор економічних наук, професор,
директор*

*Інженерний навчально-науковий інститут ім. Ю. М. Потебні
Запорізького національного університету
м. Запоріжжя, Україна*

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6757-3124>

ОГЛОБЛІНА Вікторія,

*кандидат економічних наук, доцент, доцент
кафедри інформаційної*

економіки, підприємництва та фінансів,

*Інженерний навчально-науковий інститут ім. Ю. М. Потебні
Запорізького національного університету*

м. Запоріжжя, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6627-0255>

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ МАРКЕТИНГОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ РИЗИКІВ

Функціонування вітчизняних підприємств в умовах глобальних ризиків з нестабільним, невизначеним зовнішнім та внутрішнім середовищами на тлі загострення конкурентної боротьби, і подальший їхній розвиток можливий за рахунок застосування сучасних методів управління маркетинговою діяльністю, які відповідають ринковим вимогам. Використання все більш витончених способів залучення та утримання клієнтів вимагає від підприємства чітких і злагоджених зусиль з управління маркетинговою діяльністю підприємства. У сучасній теорії існує близько 2000 визначень поняття «маркетинг», кожне з них охоплює ту чи іншу сторону чи дає комплексну характеристику.

Найзагальнішим є концептуальний підхід, що розглядає маркетинг, як:

– спрямування ділового мислення, інтегровану, орієнтовану на споживача і кінцевий результат діяльності підприємства (довгостроковий максимальний прибуток) філософію ділової активності (бізнесу) за умов ринкових відносин і конкуренції;

– заснований на точному знанні, передбаченні та врахуванні вимог ринку і побажань споживачів комплекс науково обґрунтованих уявлень про управління виробничо-збутовою діяльністю підприємства за умов ринкових відносин;

– систематизоване і планомірне спрямування всіх функцій підприємства на задоволення потреб споживачів і на можливості використання потенційних ринків, а також своєчасне реагування на управлінські імпульси з боку ринку, тобто орієнтацію на ринкове бачення – унікальну функцію бізнесу;

– комплексно-системний підхід до розв'язання проблем ринку, який охоплює всі стадії руху товарів, починаючи з вивчення потреб і попиту, організації виробництва, надання різноманітних послуг, пов'язаних із продажем, і закінчуючи організацією після продажного обслуговування;

– процес, завдяки якому суспільство, по-перше, забезпечує свої споживчі потреби, по-друге, створює і розвиває систему розподілу продукції, по-третє, виходячи із технічних, етичних і соціальних умов, сприяє пошукам тих товарів, які найліпше реалізуються завдяки ринковому розподілу праці.

Сутність маркетингового підходу до управління підприємствами характеризує його як комплексну систему, що дозволяє досягати необхідних цілей за допомогою існуючих засобів для їх досягнення. Орієнтація підприємств на використання маркетингового підходу зазвичай вимагає зміни структури їх управління. При цьому на перше місце в управлінні господарюючими суб'єктами виходить підрозділ маркетингу і його керівники, що визначатиме в майбутньому напрями діяльності всіх інших служб, включаючи безпосередньо і виробництво [1].

Велике значення для досягнення поставлених маркетингових цілей має створення організаційних підрозділів у службі маркетингу, рекомендується організувати такі структурні підрозділи: відділ з дослідження ринку; відділ з управління асортиментом продукції; відділ збуту; відділ з формування попиту і стимулювання збуту; відділ сервісного обслуговування.

Невеликі організації не мають можливості містити таку велику кількість груп, тому вони організовують службу маркетингу з урахуванням специфіки своєї діяльності.

Багато підприємств роблять кроки до того, щоб реорганізувати або створити знов систему маркетингу підприємства. Враховуючи те, що більшість підприємств знаходяться в складному фінансовому положенні, звичайно, рекомендується почати з дій, які не вимагають значних витрат [2].

Отже, концептуальний підхід дає загальне уявлення про маркетинг, відокремлює його як систему поглядів та бізнес-філософію за умов ринкових відносин та конкуренції в контексті глобальних ризиків. Виробництво і збут необхідно організувати за принципами так званого світового маркетингу, що ґрунтується на концепції прогностичних техніко-економічних розробок новітніх поколінь товарів та послуг, робіт.

Список використаних джерел:

1. Андрушків Б. М. Стратегія управління збутовою діяльністю промислового (машинобудівного) підприємства на основі маркетингу. *Вісник Хмельницького національного університету: науковий журнал. Економічні науки*, № 6, Т. 2 (253), 2019. С. 285-289.

2. Метеленко Н. Г., Оглобліна В. О., Селезньов. Маркетингове управління каналами розподілу торгівельного підприємства. Менеджмент та маркетинг як фактори розвитку бізнесу: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції 17-19 квітня 2024 р [Електронне видання] у 2 т. / відп. ред. та упоряд. В. В. Храпкіна, К. В. Пічик – Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2024. Т.1. – 632 с. (С.116-119).

УДК 005.932:004.051

ОКІШЕВ Владислав,

здобувач освітньо-наукового ступеня PhD,

ВНЗ «Київський університет ринкових відносин»

м. Київ, Україна

ЕФЕКТИВНІСТЬ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ ЛОГІСТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Важлива роль інформаційно-аналітичних технологій в успішному веденні основного бізнесу підприємств - це сьогодні майже очевидний факт. Водночас витрати на підтримку і розвиток інформаційних систем незмінно зростають і частка їх у загальній структурі витрат підприємств незмінно збільшується. Внаслідок цього перед керівниками багатьох підприємств постає дуже непроста проблема: необхідно підвищити якість обслуговування при одночасному скороченні витрат.

Розглянемо основні переваги і недоліки «Парус: Бухгалтерії 8» для підприємств. До переваг цієї програми можна віднести такі:

- ведуться всі існуючі види бухгалтерського та податкового обліку;
- добре пристосована під українське законодавство і дозволяє легко підлаштуватися під регулярно змінювані в нашій країні закони і вимоги чиновників;
- з допомогою програми легко створюються бухгалтерські звіти, проводиться аналітика діяльності;
- підключається до інтернету, клієнт-банку, виконується завантаження даних в інший комп'ютер по інтернету, що зручно між містами, доступна по вартості порівняно с іншими продуктами на ринку.

На жаль, «Парус: Бухгалтерія» володіє і рядом недоліків, до яких можна віднести:

- необхідність доопрацювань, індивідуальних рішень по автоматизації бізнес-процесів;
- доопрацювання програми повинно перевірятися фахівцями, важливим є складання технічного завдання;
- програма досить складна в освоєнні і вимагає спеціального навчання нових користувачів, уміння слідувати алгоритмам;
- виникають серйозні труднощі при перенесенні інформації з бази даних в іншу (значну частину інформації нерідко доводиться переносити вручну);
- утруднений пошук помилок, зроблених під час обробки документів за будь-якій період будь-ким із співробітників (людський чинник має велике значення);
- складський облік ведеться на конкретний момент часу, що робить неможливим гнучке й оперативне управління місцями зберігання на складах, а також пошук товару;

- неможливість вести облік по серійним номерам продукції;
- наявність помилок в релізах програми (системні помилки, які проявляються лише за експлуатації програми);
- немає інтелекту.

При виборі методу оцінки ефективності ПЗ на підприємстві необхідно враховувати такі фактори [1]:

- оцінка як ефекту, так і витратної компоненти ефективності; можливість визначення ефекту стосовно загальносистемного та офісного ПЗ; (можливість оцінки фінансових і тимчасових показників, таких як продуктивність праці, зниження собівартості продукції тощо);
- можливість визначення показників без проведення глибокого обстеження бізнес-процесів організації (дане обстеження є дуже витратним і трудомістким. І, як правило, необхідним лише для спеціалізованого програмного забезпечення);
- універсальність методики - визначається універсальністю параметрів і силою їх впливу (при зміні) на алгоритм розрахунку.

При розгляді питання оцінки ефективності інформаційної системи Парус «Бухгалтерія 8.0» на підприємстві найкраще використати дві методики - розрахунки повернення інвестицій ROI і TCO (Total Cost of Ownership), що призначені допомогти керівникам підприємств визначити прямі і непрямі витрати і вигоди, пов'язані з будь-яким компонентом комп'ютерних систем.

Окупність інвестицій ROI вимірює економічний ефект повернення проекту або інвестицій. ROI вимірює ефективність інвестиції, обчислюючи кількість чистих вигод (вигоди мінус витрати), які повертають первісну інвестицію.

Список використаних джерел:

1. Системологія на транспорті: підручник: у 5 кн. / За аг. Ред.. М. Ф. Дмитриченко. - К.: Знання України, 2015 - Кн. 1: Основи теорії систем і управління / Е. В. Гаврилов, М. Ф. Дмитриченко, В. К. Доля та ін. - 344 с.

УДК 331.101.3. 066.7

РАКУЛ Ірина,

здобувач СВО «Бакалавр»

спеціальності 073 «Менеджмент»,

Одеський державний аграрний університет

м. Одеса, Україна

СТИМУЛЮВАННЯ НАЙМАНОГО ПЕРСОНАЛУ ТОРГОВЕЛЬНОГО ФОП В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Умови воєнного стану, в яких опинився український бізнес та продовжує перебувати понад два роки, суттєво загострили проблему управління персоналом та обумовили кадрову кризу. Ознаками такої кризи стали суттєве скорочення персоналу підприємств більшості видів економічної і підприємницької діяльності, високий рівень плинності, скорочення чисельності висококваліфікованого персоналу, суттєвий статеві-віковий дисбаланс і найбільш негативне явище - катастрофічне перетікання кваліфікованого персоналу за кордон (за межі національного ринку праці).

Учені активно досліджують проблему кадрової кризи з метою запобігання глобальним викликам та ведуть пошук напрямів і заходів, що допоможуть спинити негативні тенденції та виправити ситуацію у підприємницькому секторі в найближчі часи. При цьому небезпідставно наголошується на тому, що саме стимулювання праці персоналу може розглядатись як пріоритетний інструмент у складному механізмі управління персоналом та системі кадрового менеджменту [1, с. 365; 2, с. 104].

У підприємницькому секторі України значну питому вагу займають суб'єкти торгівлі, організаційною формою яких є фізичні особи - підприємці, що ведуть підприємницьку діяльність особисто, так і підприємці, що наймають персонал. Від їх діяльності залежить ступінь задоволення потреб споживачів у товарах першої необхідності та широкого вжитку, тому важливо, щоб функціонування цих суб'єктів у період воєнного стану було ритмічним, безупинним та забезпечувало якісне надання послуг покупцям цільової аудиторії. При цьому беззаперечним є той факт, що виконання важливої соціальної місії торговельних підприємств в першу чергу залежить від ефективності функціонування їх кадрової підсистеми.

Досвід функціонування торговельних підприємств у формі фізичних осіб підприємців (ФОП) з найманим персоналом за період воєнного стану свідчить, що в умовах значної плинності кадрів та скорочення їх чисельності суттєво зростає значення стимулювання праці найманого торгового персоналу, що за умови підвищення його вмотивованості здатне суттєво знизити ризики, пов'язані з недостатньою кількістю персоналу.

При цьому цілком очевидним стає такий причинно-наслідковий зв'язок (рис. 1), який вказує на необхідність посилення уваги до стимулювання праці найманого торговельного персоналу, як заходу, що за рахунок підвищення рівня продуктивності праці вмотивованого персоналу дозволить стабілізувати результати діяльності.

Рис. 1. Стимулювання найманого персоналу як фактор стабілізації результатів діяльності торговельного ФОП

Джерело: побудовано автором

Традиційна система стимулювання праці персоналу включає матеріальні, моральні та соціально-психологічні стимули. Структура та співвідношення окремих видів стимулів за різних умов комбінації факторів зовнішнього середовища може суттєво варіюватись

. Як показав досвід мережі магазинів спортивного одягу «Marathon», що функціонують у формі ФОП з найманим персоналом, в умовах воєнного стану поряд з матеріальними стимулами суттєво зростає роль моральних та особливо соціально-психологічних стимулів.

З метою удосконалення стимулювання праці найманого персоналу ФОП доцільно розробити систему ключових показників ефективності. У ролі заходів з економічного стимулювання передбачається разове преміювання за досягнення. Особливий акцент в моделі стимулювання працівників у період воєнного стану має робитися на удосконаленні нематеріального, переважно соціально-психологічного стимулювання, серед заходів якого добре себе зарекомендували психологічні тренінги, оптимальний графік роботи з урахуванням побажань персоналу, раціональна організація праці й відпочинку, організація корпоративних заходів, надання додаткових вихідних за інтенсивну та результативну роботу у робочі дні. Важливе значення має турбота про безпеку праці і життя персоналу під час роботи та у позаробочий час.

Інвестиції у реалізацію заходів безпеки найманого персоналу ФОП і соціально-психологічне стимулювання характеризуються як матеріальною віддачею (стабілізацією та зростанням результатів діяльності – торговельного обороту), так і отриманням соціального і нематеріального ефекту: створенням сприятливого соціально-психологічного клімату в колективі, зацікавленістю персоналу в своїй роботі, відданістю підприємству та готовністю долати з колективом підприємства тимчасові кризові ситуації.

Список використаних джерел:

1. Акименко Н. В., Мамонтенко Н. С. Системна мотивація управлінського персоналу підприємства. Бізнесінформ № 1. 2019. с. 364 – 370
2. Бахчиванжи Л. А., Петрова М. Ю. Розвиток механізму морального і матеріального стимулювання управлінського персоналу в аграрних підприємствах. Ефективне управління як двигун фінансово-економічного розвитку : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції/ Східноєвропейський центр наукових досліджень (Суми, 17 грудня 2023 р). Research Europe, 2023. С. 104 – 108. URL: <https://researcheurope.org/product/book-37>

УДК339

САМОЙЛЕНКО Антоніна,

кандидат технічних наук,

професор кафедри товарознавства та

комерційної діяльності в будівництві,

Київський національний університет будівництва і архітектури

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9003-9918>

м. Київ, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ У ЛОГІСТИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Діджиталізація вже не перший рік є важливою частиною стратегії ТОВ «Нова пошта». Компанія постійно інвестує в розвиток мобільного додатку та додатку кур'єра, сайту, бізнес-кабінету та кіберзахист, щоб зробити надсилання і отримання посилок зручнішим та безпечнішим для клієнтів. Також компанія постійно здійснює пошук більш ефективних інструментів для внутрішніх процесів – роботи диспетчерів, кол-центру, облікових систем тощо. Саме фокус на технологіях допомагає ТОВ «Нова пошта» надавати клієнтам сервіс найвищого рівня. Завдяки інвестиціям у власні ІТ-технології компанія здатна обробляти таку велику кількість посилок, щоб швидко їх доставляти.

Цифрова інфраструктура ТОВ «Нова пошта» для клієнтів складається з чотирьох основних сервісів:

1. API Нова пошта – це набір інструментів для бізнесу, створений для автоматизації роботи з «Новою поштою». Функціональність API дозволяє швидко інтегрувати логістичні процеси у будь-який бізнес і є єдиною точкою входу для усіх клієнтів та сервісів. API-інтеграції з власною CRM компанії пришвидшують обробку замовлень.

2. Трекінг дає змогу клієнту самостійно спостерігати за рухом відправлення і керувати доставкою: дізнатися місцезнаходження посилки, переадресувати, продовжити термін зберігання у відділенні та сплатити послуги з доставки.

3. Бізнес-кабінет – персональна сторінка на корпоративному сайті компанії, де є можливість керувати своїми відправленнями, створювати накладні, викликати кур'єра 24/7.

4. Мобільний додаток у телефоні дозволяє керувати відправленнями 24/7. Швидкий доступ до інформації робить послугу експрес-доставки товарів по Україні ще простішою і комфортнішою.

У кінці 2021 року ТОВ «Нова пошта» створила власну ІТ-компанію під назвою «НП Діджитал», що стала стратегічним ІТ-центром для «Нової пошти», з якого йде весь процес цифровізації компаній групи. Команда «НП Діджитал» поділена на дві частини: одна частина відповідає за проекти всередині України, а інша займається міжнародними. З 2022 року «НП Діджитал» надає послуги

Nova Post Polska, яка приєдналася до групи під час війни. Для міжнародного ринку «НП Діджитал» всього за півроку розробила абсолютно нове ПЗ – Shipment – операційний модуль, який керує всіма посилками, всіма її статусами від часу створення до моменту видачі клієнту. Це ПЗ НП «Діджитал» планує використовувати у всіх країнах, на ринок яких «Нова пошта» вийде для виконання внутрішньої доставки. ПЗ є мультимовним і працює як конструктор, який дозволяє виходити на новий ринок з будь-яким набором логістичних послуг [1].

Інформаційна система ТОВ «Нова пошта» – це структурований набір елементів, що акумулює, обробляє, передає, зберігає та структурує дані.

Інформаційна система ТОВ «Нова пошта» має шість складових. Це люди, обладнання, процеси, процедури, об'єм даних та операції. Інформаційна система компанії складається із таких частин: структура системи; функції кожного окремого елементу системи; вхід і вихід кожного елементу та цілої системи; мета і обмеження системи та її окремих елементів. Відповідно вона забезпечує збір, передачу, збереження, оброблення та узагальнення інформації «знизу вгору» та деталізацію інформації навпаки «зверху донизу».

Головним завданням інформаційної системи ТОВ «Нова пошта» є знаходження та збір інформації, її аналіз та видача даних; опис економічного об'єкта, його станів, взаємодії, що виражається через економічні показники. ІС показує керівникам підприємства необхідну і достатню інформацію для розуміння, на якому етапі життєвого циклу знаходиться організація, а також для прийняття рішень, якість яких забезпечує високоефективну діяльність об'єкта управління та його підрозділів.

При виборі інформаційної системи необхідно враховувати її властивості.

Структура інформаційної системи та її функції повністю відповідають поставленим цілям ТОВ «Нова пошта». Інформація, яку компанія отримує на виході, є достовірною, систематизованою, поданою на основі бази даних підприємства. Інформаційна система має місце для зберігання великих об'ємів даних та здатна забезпечувати рівень надійності зберігання та ефективності доступу відповідно до сфери застосування. ІС підпорядковується кваліфікованим працівникам, що користуються її даними згідно зі стандартами підприємства та посадовими інструкціями.

Для швидкого оформлення великої кількості відправлень існує спосіб електронного обміну даними між інформаційною системою компанії «Нова Пошта» та програмним комплексом Клієнта. Обмін даними здійснюється шляхом передачі інформації у вигляді файлів формату XML через програмне середовище API (application programming interface – інтерфейс програмування додатків).

Упровадження новітніх інформаційних технологій може значно підвищити конкурентоспроможність ТОВ «Нова пошта» на ринку логістичних послуг.

Список використаних джерел

1. Увійти в ІТ. Навіщо Нова пошта, Київстар та інші створюють власні ІТ-компанії. URL: <https://biz.liga.net/ua/all/it/article/voyti-v-it-zachem-novaya-pochta-kiyevstar-i-drugie-sozdayut-sobstvennye-it-kompanii> (дата звернення 16.05.2024 р.)

УДК 339.138:005.931.1

СУХИХ Ігор,

здобувач освітньо-наукового ступеня PhD

ВНЗ «Київський університет ринкових відносин»

м. Київ, Україна

ЕФЕКТИВНІСТЬ МАРКЕТИНГОВИХ СТРАТЕГІЙ В УМОВАХ ВІЙНИ

Українське підприємництво сьогодні в дуже складних умовах глобалізації бізнесу, постійного зростання конкуренції має нові вимоги до підприємства в системі управління та використання інструментів стратегічного менеджменту та маркетингу досягнення конкурентних переваг і довгострокового успіху.

В умовах воєнного стану в Україні розпочався процес системних перетворень у всіх сферах економічної діяльності, який закладає певні передумови для збалансованого та комплексного розвитку як окремих підприємств, так і України в цілому.

Провідне місце в цьому процесі посідає питання формування маркетингової стратегії підприємства та її реалізації. Маркетингові стратегії є невід'ємною і провідною складовою будь-якої ефективності системи управління бізнесом.

Внаслідок використання маркетингових інструментів без системного погляду та стратегічного бачення бізнесу його розвиток призводить до необґрунтованих витрат. Особливо актуальним це питання є для вітчизняних підприємств, що пов'язано не тільки з низьким рівнем економічного розвитку багатьох із них, а й з незнанням стратегічної спрямованості багатьох управлінських процесів у сфері маркетингу.

У рамках маркетингових стратегій існує багато напрямків, які вимагають відповідні ресурси, оскільки вони дозволяють систематичну реалізацію маркетингових інструментів, особливо в умовах значних бюджетних обмежень. Тому лише наявність правильно сформованої та вибраної маркетингової стратегії сприятиме стабілізації та розвитку фінансово-господарської діяльності підприємств.

Сьогодні на теренах України триває конкурентна боротьба, що сприяє реалізації реальної стратегії інноваційного маркетингу, спрямованої на підвищення результативності та ефективності діяльності підприємств на різних економічних вітчизняних ринках. Аналіз зовнішньої ринкової ситуації забезпечує ефективне зростання і підвищення результативності та здатності керівництва підприємства визначати показники конкурентоспроможності продукції (споживчі та економічні параметри), що значно підвищує рентабельність виробничої, збутової, маркетингової та посередницької діяльності підприємства й оптимальні бізнес-рішення.

На основі правильно організованого менеджменту створюється підґрунтя для оптимального й ефективного стратегічного маркетингового підходу:

виокремлюються та визначаються компоненти маркетингового середовища, напрями та можливості підвищення їх конкурентних переваг у системі маркетингового управління підприємством.

Маркетингова стратегія є складовою загальної корпоративної стратегії підприємства в частині функціональної стратегії. Маркетингову стратегію варто розглядати як набір заходів для аналізу, планування та моніторингу їх реалізації, які спрямовані на зміцнення та збереження прибутків, обміни з клієнтами. Важливим є розуміння ієрархії стратегій підприємства, яка визначає ринковий напрям діяльності підприємства, має логічне підґрунтя, «дерево цілей», алгоритм реалізації. Л. В. Корінев вважає, що маркетингова стратегія має враховувати не лише бажання, а й можливості розвитку, які впливають з характеристик зовнішнього та внутрішнього середовищ підприємства [1, с. 94]. Н. Куденко стверджує «прийняття рішення щодо маркетингової стратегії освоєння певних ринкових сегментів, обсягів поставок товарної продукції та її асортименту, цінової політики, дистрибуції та маркетингової комунікації приймається на основі отриманої інформація щодо особливостей певного ринку з урахуванням існуючого законодавства» [2, с. 19].

Маркетингова стратегія є важливою бізнес-концепцією для компанії та системою її управління. Правильна маркетингова стратегія важлива для компанії. Це допомагає їй розвиватися та завойовувати домінування в галузі за допомогою конкурентної стратегії. Ефективна маркетингова стратегія використовується для конкуренції з основними конкурентами та збільшення клієнтської бази. Це допомагає донести клієнтам бачення, культуру, цінності та мету компанії, а також мати сильну стратегічну позицію.

Первинним завданням, яке стоїть перед керівництвом підприємства, є розробка маркетингової стратегії, яка визначає її потенційні можливості, враховуючи їхній ринковий досвід і конкурентні позиції. Характерні особливості, які притаманні маркетинговій стратегії та обумовлюють реалізацію маркетингових цілей підприємства, пов'язані з методами стратегічного аналізу, ієрархічною підпорядкованістю та ринковим напрямом підприємства.

Маркетингова стратегія повинна забезпечувати достатньо високий рівень виробництва та ефективного використання економічного потенціалу, що сприяє успіху на зовнішніх ринках та налагодженню міжнародних ринкових відносин.

Список використаних джерел

1. Koriniev, V. L. & Martynenko, D. O. (2014). Stratehichne planuvannia marketynhu yak skladova adaptivnoho upravlinnia pidpriemstvom [Strategic marketing planning as a component of adaptive enterprise management]. Derzhava ta rehiony – State and regions. Series: Economics and Entrepreneurship, no. 3, pp. 71-74 [in Ukrainian].
2. Kudenko, N. V. (2001). Rol i znachennia marketynhovoї stratehii v systemi stratehichnoho planuvannia firmy [The role and significance of the marketing strategy in the strategic planning system of the firm]. Visnyk Natsionalnogo Universytety – Bulletin of the National University, 424, 197-204 [in Ukrainian].

УДК 005.334

ТЕСЛЕНКО Микола,

студент 1 курсу магістратури,

спеціальність «Менеджмент»

ВНЗ «Київський університет ринкових відносин»

м. Київ, Україна

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ

Ризик є одним з невід'ємних атрибутів підприємництва. Його вплив на розвиток та результати господарської діяльності суб'єктів підприємництва є особливо відчутним за умов високої ринкової кон'юнктури, воєнних дій, політичної нестабільності [1].

За останні роки, з розвитком існуючих і появою нових явищ в нашому житті, тема управління ризиками на підприємстві значно розширилася і перейшла від суто фінансового до всебічного огляду. Підприємства стикаються з такими відносно новими явищами, як кібератаки, захист конфіденційної інформації, обробка великих масивів даних, ускладнення господарських процесів, інтернет торгівля.

Сучасні виклики вимагають від підприємств використання нових технологій для ідентифікації, аналізу та мінімізації ризиків.

Для підвищення якості та ефективності управління вітчизняним підприємствам необхідно слідкувати за розвитком інформаційних технологій і впроваджувати їх у своїй господарській діяльності.

Сучасні технології, методології та підходи, які необхідно впроваджувати на підприємствах для того, щоб завчасно виявити та мінімізувати існуючі та потенціальні ризики в діяльності підприємства:

1) Інформаційні системи та технології в управлінні ризиками.

Ролі інформаційних систем: ERP (Enterprise Resource Planning), CRM (Customer Relationship Management), та інші системи для інтеграції даних та оптимізації процесів управління ризиками.

Аналітика та великі дані: Використання Big Data для глибокого аналізу і прогнозування ризиків на основі численних і різноманітних джерел даних.

Моніторинг ризиків: Автоматизовані системи для постійного відстеження ризиків та забезпечення оперативного реагування на можливі загрози.

2) Методи проактивного управління ризиками.

Проактивний аналіз: Оцінка тенденцій та проведення періодичних аудитів для виявлення нових ризиків до їх матеріалізації.

Прогнозувальні моделі: Використання історичних даних та алгоритмів машинного навчання для передбачення можливих ризиків.

Сценарне планування: Моделювання альтернативних сценаріїв розвитку подій і розробка відповідних планів дій.

3) Технології штучного інтелекту (ШІ) в управлінні ризиками.

Алгоритми машинного навчання: Інтелектуальні системи для виявлення аномалій та прогнозування ризиків на основі великих обсягів даних.

Автоматизація процесів: Застосування ШІ для автоматизації рутинних завдань з управління ризиками, що зменшує вплив людського фактору та мінімізує помилки.

4) Хмарні рішення та їх вплив на управління ризиками.

Переваги хмарних технологій: Гнучкість доступу до даних, зниження витрат на ІТ-інфраструктуру, масштабованість ресурсів.

Безпека хмарних рішень: Методи захисту даних від несанкціонованого доступу, зловживань та втрат (наприклад, шифрування, багатофакторна автентифікація).

5) Кібербезпека як ключовий аспект управління ризиками в сучасному світі.

Зростання кіберзагроз: Ризики, пов'язані з кіберзлочинністю, витоками даних, DDoS-атаками.

Інструменти кібербезпеки: Використання захисних брандмауерів, систем виявлення вторгнень (IDS/IPS), шифрування даних та регулярне оновлення програмного забезпечення.

Планування реагування: Розробка та впровадження планів реагування на інциденти кібербезпеки.

6) Прогноз і майбутні тенденції у сфері управління ризиками.

Нові технології: Роль блокчейну в забезпеченні прозорості транзакцій, інтернету речей (IoT) в моніторингу фізичної безпеки активів, квантових обчислень у підвищенні швидкості та безпеки обробки даних [2].

Управління ризиками є важливою частиною господарської діяльності підприємства. Ефективне управління ризиками допомагає підприємству знизити можливі витрати, оптимізувати використання ресурсів та підвищити ефективність своєї діяльності. Для цього необхідно постійно вдосконалювати систему управління ризиками, враховуючи специфіку ринку діяльності підприємства, розвиток технологій та змінювані умови зовнішнього середовища [3].

Список використаних джерел:

1. Гуменюк В. Я., Міщук Г. Ю., Олійник О. О. Навчальний посібник «Управління ризиками» с. 3.
2. Білоус С. П. Цифрова економіка та економічна безпека. Управління ризиками на підприємстві. Економіка та суспільство. 2023. № 8, С. 17-20.
3. Балдинюк В. М. Управління ризиками господарської діяльності підприємства та шляхи їх зниження. Економіка та суспільство. 2023 № 57.

УДК 005:004.771

ЦВІГУН Сергій,

магістр,

ВНЗ «Київський університет ринкових відносин»

м. Київ, Україна

ХМАРНІ ТЕХНОЛОГІЇ У БІЗНЕСІ

У нинішньому бізнес-середовищі цифрові технології є основним двигуном економічного зростання. Інтенсивний темп змін, посилення інформаційних процесів та формування нових моделей споживання змушують підприємства орієнтуватися на цифрову трансформацію. Одним із таких інструментів є хмарні технології.

В умовах глобальних ризиків важливою стає тема розвитку бізнесу, управління та права. Хмарні технології відіграють значну роль у цьому процесі, надаючи підприємствам можливість бути гнучкими, ефективними та забезпечувати безпеку даних. З точки зору бізнесу, хмарні технології — це програмне середовище на віртуальних серверах, де компанія може зберігати та обробляти дані, надавати термінальні віртуальні робочі місця працівникам, використовувати потужності хмари тощо. Оренда місця на віддаленому сервері дозволяє завантажувати всю необхідну цифрову інформацію, а постачальники хмарних послуг забезпечують обслуговування, безпеку, зберігання даних та доступ до них.

Безпека даних є критично важливою складовою хмарних рішень. Постачальники хмарних послуг використовують сучасні технології шифрування, багаторівневі системи захисту та регулярні аудити, щоб гарантувати захист конфіденційних даних клієнтів і внутрішніх бізнес-процесів від кібератак та несанкціонованого доступу. Для бізнесу це зручно, оскільки дозволяє зосередитися на основній діяльності, делегуючи питання безпеки і обробки даних професіоналам. Це включає забезпечення безперебійного доступу до даних, регулярне оновлення систем та дотримання стандартів відповідності, що є особливо важливим для регульованих галузей.

Існує понад десять моделей надання хмарних послуг, серед яких найбільш поширені три:

IaaS (Infrastructure as a Service) — провайдер контролює апаратне забезпечення і пропонує доступ до віртуалізованого обладнання. Клієнт налаштовує системи під свої потреби та керує ними.

PaaS (Platform as a Service) — постачальник контролює сервери, обчислювальні ресурси, сховище, а клієнт отримує повноцінну віртуальну платформу з різними сервісами.

SaaS (Software as a Service) — провайдер розміщує та керує всіма програмами та сервісами у хмарі, а клієнт користується ними, отримуючи можливість змінювати окремі параметри роботи.

Модель розгортання хмарних рішень буває трьох типів:

- Public cloud. Публічна хмара належить постачальнику послуг, який нею керує. Її ресурси можуть орендувати багато компаній.
- Private cloud. Приватна хмара будується провайдером спеціально для використання лише однією організацією.
- Hybrid cloud. Поєднання публічної та приватної хмар, яке дозволяє компанії використовувати найкращі можливості обох рішень, залежно від задач.

Однією з ключових переваг хмарних технологій є швидкість обробки даних. Вони дозволяють підприємствам працювати з великими обсягами інформації у режимі реального часу, використовуючи потужні віртуальні кластери для забезпечення високої продуктивності. Це особливо важливо для бізнесів, що мають справу з великими даними або потребують швидкого аналізу для прийняття рішень. Хмарне сховище не обмежене місткістю фізичних пристроїв, що дозволяє зберігати більше інформації без необхідності оновлювати ресурси системи. Це забезпечує гнучку масштабованість: хмара дозволяє динамічно збільшувати або зменшувати кількість оперативної пам'яті, віртуальних машин та інших ресурсів відповідно до потреб бізнесу.

Хмарні технології також сприяють організації дистанційної роботи. Співробітники можуть підключатися до сервісів з будь-якої точки світу і з будь-якого пристрою, що покращує взаємодію між віддаленими командами.

Економія є ще однією суттєвою перевагою. Оренда хмарних ресурсів знижує капітальні витрати на купівлю обладнання, що дозволяє спрямувати зекономлені кошти на розвиток бізнесу та завоювання нових ринків. Хмарні рішення також забезпечують ефективне резервування та аварійне відновлення даних, що робить процес резервного копіювання та відновлення економічно вигідним і безпроблемним.

Офіційно про важливість хмарних технологій в Україні було заявлено ще у 2013 році, коли була прийнята «Стратегія розвитку інформаційного суспільства в Україні». У 2016 році з'явилися перші згадки про них у законодавстві. Відсутними поштовхами стали два наступні кроки:

Законопроект №2655 «Про хмарні послуги», який був ухвалений у лютому та набрав чинності в вересні 2022 року. Він визначає особливості використання хмарних послуг держорганами з низкою вимог та правил для замовників і провайдерів. Законопроект активізував міграцію держструктур у хмари. Зокрема, протягом 2022 року кількість державних замовників зросла на 55% порівняно з 2021 роком.

Постанова КМУ від 12 березня 2022 року, яка дозволила державним установам на період дії воєнного стану використовувати хмари та дата-центри за межами України. Це дало можливість держорганізаціям мігрувати в закордонні хмари, щоб захистити критично важливі дані, а також забезпечити

безперебійну роботу сервісів, попри блекаути та ракетні обстріли. 29 грудня 2022 року Кабінет міністрів постановив, що протягом шести місяців після скасування воєнного стану усі державні установи мають припинити використання закордонних сервісів та повернути дані в Україну.

Зрозумівши на практиці, наскільки широкі можливості дають хмари, держструктури і бізнесі вже не матимуть мотивації повертатися на власні сервери. А через зростаючі ризики поступово обиратимуть міграцію у віртуальні ЦОДи. Світовий досвід показує, що реалізація такої стратегії – це неминучий шлях для кожної країни, зацікавленої в цифровому та економічному розвитку.

Список використаних джерел:

1. Інтернет ресурс gigacloud.ua «ПРОСТІЙ СКАСОВУЄТЬСЯ: ЯК ХМАРА ДОПОМАГАЄ УНИКНУТИ ПЕРЕНАВАНТАЖЕНЬ НА ІТ-ІНФРАСТРУКТУРУ». [<https://gigacloud.ua/blog/navchannja/prostij-skasovuetsja-jak-hmara-dopomagaє-uniknuti-perenantazhen-na-it-infrastrukturu>]
2. Інтернет ресурс gigacloud.ua «ХМАРНІ ТЕХНОЛОГІЇ: ЩО ЦЕ ТА ЯКІ ПЕРЕВАГИ НАДАЮТЬ ЛЮДЯМ ТА БІЗНЕСУ». [<https://gigacloud.ua/blog/navchannja/scho-take-hmarni-tehnologii>]
3. Інтернет ресурс gigacloud.ua «G-CLOUD — ЯК ДЕРЖАВИ ВИКОРИСТОВУЮТЬ ХМАРУ». [<https://gigacloud.ua/blog/navchannja/g-cloud-jak-derzhavi-vikoristovujut-hmaru>]
4. Інтернет ресурс Блог VPS.ua «ЩО ТАКЕ ХМАРНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ЇХНЯ КОРИСТЬ ДЛЯ БІЗНЕСУ». [<https://vps.ua/blog/ukr/cloud-technologies-for-business>]
5. Пешко, М., & Завербний, А. (2023). ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ. Економіка та суспільство, [<https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-56>]
6. Schwab K. The Fourth Industrial Revolution: what it means, how to respond [<https://www.weforum.org/agenda/2016/01/the-fourth-industrial-revolution-what-it-means-and-how-to-respond/>] (дата звернення 19.03.2020).
7. Стратегія розвитку «Індустрія 4.0». Асоціація підприємств промислової автоматизації України». Грудень 2019. 78 с. [<https://appau.org.ua/en/category/pubs>] (дата звернення 19.03.2020).
8. Гуренко А. В., Гашутіна О. Е. «Напрями розвитку систем управління в умовах діджиталізації бізнесу в Україні. Економіка і суспільство». 2018. №19. [<https://doi.org/10.32782/2524-0072/2018-19-113>] (дата звернення 10.03.2020).

УДК 339

ЩЕРБЕЙ Ігор,

здобувач освітньо-наукового ступеня PhD,

ВНЗ «Київський університет ринкових відносин»

м. Київ, Україна

СТИМУЛИ РОЗВИТКУ ВОЄННО-ПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

Воєнно-промисловий комплекс (оборонно-промисловий комплекс (ВПК) – це «сукупність науково-дослідних, випробувальних організацій і виробничих підприємств, які виконують розробку, виробництво і постановку на озброєння військової та спеціальної техніки, спорядження, боєприпасів як для збройних сил України, так і на експорт». Саме таке визначення дає Вікіпедія. Отже, ОПК – це все необхідне для оборони країни та забезпечення армії, що виробляється на власних потужностях країни.

Підприємства військово-промислового комплексу (ВПК) в Україні на сьогодні є одними з пріоритетних цілей для агресора: для обстрілів ракетами або артилерією і для розграбування на тимчасово окупованих територіях.

Війна, яка розпочалася у 2014 році, показала деградацію і розкрадання потужностей ВПК і не примусила владу кардинально відроджувати оборонну промисловість. До того ж, внаслідок окупації Криму та частини Донецької й Луганської областей, а також внаслідок бойових дій було втрачено кілька десятків оборонних підприємств.

Протягом 2014-2019 років потреби ЗСУ вдавалося закривати за рахунок державних замовлень на виробництво зброї і боєприпасів, хоча це не призвело до кардинальних змін у діяльності військово-промислового комплексу України. Однак деякі зміни все ж відбулися. Саме у цей період були розроблені нові зразки ракетного озброєння, протитанкові комплекси, самохідні гаубиці, легка бронетехніка, зенітно-ракетні комплекси, бронезилети, безпілотники, форменний одяг тощо, а у владі з'явилися плани на серійне впровадження принаймні ракет «Нептун», самохідних артилерійських установок «Богдана», РСЗВ «Верба» та ще декількох видів нової зброї. Протягом цього періоду в оборонно-промисловому комплексі було залучено близько 300 підприємств, установ і організацій, у яких було зайнято понад 250 тис. осіб.

Однак вже станом на 2021 рік частина заводів, які виробляли боєприпаси та військово-спорядження, змушені були скорочувати своє виробництво.

Після 24 лютого 2022 року Україна, крім тих підприємств, що були закриті у попередні роки, втратила ще десятки критично важливих виробництв. За даними нардепа Геннадія Касая, «зі 100 підприємств галузі, які мали найкращі фінансові показники за кілька років до вторгнення, щонайменше третина була обстріляна, знищена або перебувала у зоні бойових дій» [1]. Він

оцінює збитки вітчизняного ОПК у щонайменше кілька десятків мільярдів гривень.

Однак війна завжди є унікальною можливістю для розвитку промисловості, насамперед – оборонної. Для України це можливість зробити технологічний ривок від спадщини СРСР до освоєння надсучасних технологій, якими з нами діляться оборонні галузі США й інших провідних країн світу. Мова йде про створення в Україні фактично нового оборонно-промислового комплексу, який буде спиратися на нові виробничі технології. Про намір розгорнути виробництво в Україні заявляли США, Велика Британія, Німеччина та ще кілька європейських країн. Німеччина, наприклад, планує випускати в Україні бронетранспортери Fuchs та бойові машини піхоти Lynx. Звісно, йдеться не про повну заміну вітчизняних потужностей, а, скоріше, про перенесення в Україну власних виробничих циклів. Однак все це в будь-якому разі дає шанс вітчизняному ВПК на технологічний прорив.

Наразі підприємства українського ВПК зосереджуються на закритті найнагальніших потреб української армії, пріоритетними серед яких є боєприпаси (насамперед – артилерійські), безпілотники, системи ППО та засоби радіоелектронної боротьби, ракети та бронетехніка.

У держбюджеті 2024 року на статтю «озброєння, військова техніка та боєприпаси» для ЗСУ виділяється 255 млрд гривень. З них на ракетне озброєння та боєприпаси передбачено 175 млрд. На закупівлю озброєння і військової техніки — 83,2 млрд, з урахуванням 30 млрд, які виділяються Мінцифри на закупівлю БПЛА. Загалом на закупівлю безпілотників передбачено понад 43 млрд грн. На ремонт озброєнь та військової техніки – 24 млрд [2].

Україна має критичну потребу в артилерійських боєприпасах. У кінці 2022 року було розпочато виробництво снарядів калібру 152 міліметри, які необхідні до радянських артсистем і яких практично немає у країнах НАТО. Крім того, 82- та 122-міліметрові мінометні міни, артилерійські 122-міліметрові та танкові 125-міліметрові снаряди виробляються і за кордоном.

Зрозуміло, що в такий короткий термін Україна не може самостійно налагодити виробництво всіх необхідних озброєнь та засобів для забезпечення власних потреб. Тому більшість наших потреб і надалі забезпечують союзники. Деякі види озброєнь, наприклад, авіацію, Україна виробляти самостійно неспроможна, а про створення такого виробництва, якщо й буде таке бажання, можна говорити лише у дуже віддаленій перспективі.

Ця війна змусила українську владу відроджувати вітчизняний воєнно-промисловий комплекс, зосереджуючись не лише на тих підприємствах, які були зорієнтовані на експорт і приносили Україні валюту, а й на тих потужностях, які забезпечують внутрішні потреби країни.

Отже, оборонна промисловість України має всі шанси перебудуватися відповідно до сучасних вимог і стати однією з наймодерніших у світі, а озброєння, які вона випускає та випускатиме, що перевірені реальними

бойовими діями, в рази підвищить їхню конкурентоспроможність і попит на них.

Список використаних джерел

1. Як не втратити потенціал українського ВПК URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/02/16/697129/> (дата звернення: 20.05.2024).
2. Є завдання в рази збільшити виробництво мінометних мін, розпочати випуск снарядів – генерал-лейтенант Іван Гаврилюк URL: <https://armyinform.com.ua/tag/harkivshhyna/> (дата звернення: 16.05.2024).

УДК 334:658

ЮДІЧЕВА Ольга,

кандидат технічних наук, професор кафедри товарознавства та комерційної діяльності в будівництві, Київський національний університет будівництва і архітектури м. Київ, Україна

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0003-4421-3318>

АЛАВЕРДЯН Людмила,

кандидат економічних наук, доцент кафедри товарознавства та комерційної діяльності в будівництві, Київський національний університет будівництва і архітектури м. Київ, Україна

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0001-9730-1704>

РОМАНЕНКО Олеся ,

кандидат економічних наук, доцент кафедри товарознавства та комерційної діяльності в будівництві, Київський національний університет будівництва і архітектури м. Київ, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5684-6791>

СТАЛИЙ ВЕКТОР РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ ТА ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ РИЗИКІВ

Сучасні глобальні виклики, такі, як зміна клімату, соціально-економічна нерівність, пандемії та геополітичні конфлікти, вимагають від бізнесу та підприємництва адаптивності та інноваційного підходу. Сталий вектор розвитку бізнес-структур стає ключовим фактором для забезпечення довгострокової стабільності та конкурентоспроможності на глобальному ринку. Впровадження принципів сталого розвитку в стратегії компаній реалізується через ефективне управління ресурсами, зменшення відходів і викидів та соціальну відповідальність. Хоча цілі, принципи та стратегії сталого розвитку бізнесу й підприємництва схожі, все-таки поняття «сталий бізнес» і «стале підприємство» мають різні акценти і відтінки значення (табл.1).

Суб'єкти бізнесу та підприємства мають знаходити способи забезпечення сталих інновацій та вирішення проблем деградації довкілля, використовуючи стійку бізнес-практику та технології і з глибоким розумінням впливу своєї галузі на суспільні проблеми в цілому. Для успішних компаній майбутнього їх діяльність буде пов'язана з соціальною відповідальністю та вирішенням екологічних проблем. Уже зараз деякі сталі підприємства є захисниками довкілля: компанія Walt Disney заборонила пластикові соломинки в усіх своїх тематичних парках в США; компанія Marriott – припинила використання одноразових пластикових виробів у всіх своїх готелях. Подібні дії відомих компаній є прикладом для інших суб'єктів господарювання.

Українські підприємці також активно переорієнтовуються на використання екоматеріалів у своїй діяльності, що є частиною ширшої тенденції до сталого розвитку та екологічної відповідальності.

Таблиця 1

Характеристика понять «сталий бізнес» і «стале підприємництво»

Ознака	«сталий бізнес»	«стале підприємництво»
Походження та фокус	може розвинутися з існуючих компаній, які запровадять екологічні практики	передбачає створення нових підприємств, основою яких є стійкість; вирішення конкретних екологічних проблем через бізнес
Інновації та ризик	інтеграція сталого розвитку в існуючу діяльність	розробка нових продуктів, послуг або бізнес-моделі
Масштаб і вплив	зосередження на мінімізації негативних впливів в межах існуючого масштабу	починають із розуміння впливу на суспільство чи довкілля, якого вони прагнуть досягти
Гнучкість і адаптація	може адаптуватися, але, переважно, робить це в рамках обмежень своїх усталених ринків, продуктів або послуг	мають високу адаптивність і готовність змінювати свої бізнес-моделі відповідно до змін навколишнього середовища або нових викликів сталого розвитку

У 2024 році уряд України та міжнародні партнери продовжують підтримувати цей рух через різні програми та гранти. Одним із важливих кроків є збільшення фінансування програми мікрогрантів для підприємців, що дозволяє отримувати кошти для розвитку екологічно чистих бізнесів. Зокрема, у рамках програми «Власна справа» планується виділити 3,5 млрд грн, що дозволить надати 14 тис. грантів на розвиток бізнесу, включаючи проекти, спрямовані на використання екоматеріалів [1]. Крім того, програма «Цифрова Європа» забезпечує українським компаніям доступ до фінансування та можливостей для впровадження цифрових технологій, що включають розвиток екологічних рішень. Ця програма, з бюджетом 6 млрд євро для України, сприяє технологічному розвитку та інтеграції України до Єдиного цифрового ринку ЄС, що включає використання екологічно чистих матеріалів та технологій [2]. Державні ініціативи також спрямовані на підтримку українських підприємців у сфері екології. Уряд заклав понад 40 млрд грн на підтримку бізнесу, що включає стимулювання використання екоматеріалів та розвиток екологічно відповідального підприємництва.

Таким чином, сталий вектор розвитку бізнесу та підприємництва є необхідною умовою для протистояння глобальним ризикам та забезпечення стабільного економічного зростання. Інтеграція принципів сталого розвитку, адаптивність, інновації та міжнародна співпраця є ключовими факторами успіху в сучасному глобальному середовищі.

Список використаних джерел

1. Мікрогранти для українських підприємців: плани на 2024 рік / URL: <https://openbiz.org.ua/news/mikrogranti-dlya-ukrainskikh-pidpriemciv-plani-na-2024-rik> (дата звернення: 21.05.2024)

2. Мінцифра, Мінекономіки й Офіс з розвитку підприємництва та експорту домовилися з міжнародними партнерами про програми підтримки бізнесу у 2024 році / URL: <https://thedigital.gov.ua/news/mintsifra-minekonomiki-y-ofis-z-rozvitku-pidpriemnitstva-ta-eksportu-domovilisy-z-mizhnarodnimi-partnerami-pro-programi-pidtrimki-biznesu-u-2024-rotsi> (дата звернення: 21.05.2024).

УДК 339.198

ЮДІЧЕВА Ольга,

кандидат технічних наук,

професор кафедри товарознавства та

комерційної діяльності в будівництві,

Київський національний університет будівництва і архітектури

м. Київ, Україна

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0003-4421-3318>

ЛЯЛІНА Наталя,

доктор технічних наук,

професор кафедри товарознавства та

комерційної діяльності в будівництві,

Київський національний університет будівництва і архітектури

м. Київ, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9364-0925>

САМОЙЛЕНКО Антоніна,

кандидат технічних наук, професор кафедри товарознавства

та комерційної діяльності в будівництві,

Київський національний університет будівництва і архітектури

м. Київ, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9003-9918>

ВІЗУАЛЬНИЙ МЕРЧАНДАЙЗИНГ БУДІВЕЛЬНИХ ТОВАРІВ

Візуальний мерчандайзинг – це практика проєктування та розміщення товарів у торговому просторі і це мистецтво, яке поєднує естетику, психологію та маркетингові стратегії для створення середовища, яке не лише відображає ідентичність бренду, але й стимулює та залучає клієнта. До елементів візуального мерчандайзингу, які рекомендують використовувати в управлінні роздрібною торгівлею будівельними товарами, відносять:

а) планування магазину. Планування магазинів будівельних товарів має бути інтуїтивно зрозумілим; воно повинно гармонійно збалансувати в собі естетику та функціональність, забезпечуючи доступність всіх товарів і легкість навігації в просторі. Покупці можуть легше знаходити певні товари, якщо магазин організовано за відділами або категоріями, які логічно розміщені на торговельній площі. Якщо весь товар знаходиться в полі зору покупця і його легко знайти, якщо клієнт може легше орієнтуватися за допомогою зрозумілих покажчиків та помітних назв всіх відділів – у такий магазин клієнт захоче прийти ще не один раз;

б) вітрина. Приваблива та добре оформлена вітрина створює позитивне перше враження про магазин. Вона повинна привертати увагу і відображати сутність брендів будівельних товарів. Ефективні вітрини розповідають історію або передають тему, викликаючи цікавість і залучаючи клієнтів. Вони часто

демонструють нові надходження. Рекомендують змінювати вітрини відповідно до свят, пори року чи акцій. Завдяки технологічному прогресу інтерактивні дисплеї можуть залучати клієнтів завдяки використанню сенсорних екранів, доповненої реальності або QR-кодів;

в) колір. Кольорові схеми мають значний вплив на сприйняття та настрої і є одним із життєво важливих елементів ефективного візуального мерчандайзингу, який може покращити привабливість будівельних товарів (зокрема, шпалер, санітарно-технічних виробів, керамічної плитки) та створити бажану атмосферу в роздрібній торгівлі. Неодмінною складовою ідентичності бренду є його колірна палітра. Постійне використання певних кольорів, пов'язаних із брендом, допомагає клієнтам впізнати та запам'ятати магазин. Кольори, які використовують в оформленні торговельної зали, викликають почуття та створюють певну атмосферу.

г) освітлення. Освітлення є важливим елементом візуального мерчандайзингу. Його використовують для того, щоб створити атмосферу гостинності і привернути увагу до товару, підкреслити його кольори, відтінки, блиск чи матовість. Також за допомогою освітлення можна акцентувати увагу на акційних товарах чи рекламі.

д) тема і стиль. Зусилля з візуального мерчандайзингу будуть краще визначені та посилені, якщо у роздрібного підприємства, де реалізуються будівельні товари, є власна послідовна тема та стиль. У рекламних відеороликах чи з використанням дисплеїв можна розповісти історію про товари конкретного бренду і цю розповідь можна скомпонувати з використанням чітко визначених тем і стилів. Можна змінювати теми та стилі відповідно до сезонних або маркетингових кампаній;

е) текстура. Текстури надають інтер'єрам і вітринам магазинів глибини та візуальної привабливості. Використання різноманітних текстур, зокрема глянцевої, матової, гладкої або шорсткої поверхонь, може привернути увагу покупців і покращити естетичну привабливість магазину. Товари, до яких можна доторкнутися і які мають незвичну текстуру, можуть спонукати клієнтів більше торкатися й відчувати їх, зміцнюючи зв'язок із брендом;

є) декор. Використання компонентів дизайну відповідно до іміджу бренду може полегшити споживачам впізнавання та ставлення до бренду. Деталі декору, які привертають увагу, – скульптури, картини чи оригінальні світильники, можуть залучити покупців і спонукати їх проводити більше часу в магазині.

ж) вивіски та графіка. Є інструментами візуальної комунікації. Вони надають інформацію, привертають увагу та додають магазину візуальної привабливості. Вивіски та графіка є потужними інструментами для посилення брендингу та ідентичності магазину. Використання узгоджених шрифтів, кольорів і логотипів на вивісках допомагає клієнтам розпізнати та запам'ятати бренд чи конкретний товар;

з) *групування та розміщення товарів.* Ретельне групування та розміщення будівельних товарів створює організований і приємний простір. Створення візуально привабливих груп товарів або дисплеїв може привернути увагу клієнтів і підштовхнути їх до вивчення та здійснення незапланованих покупок.

е) *благоустрій території.* Зовнішній вигляд роздрібного магазину – це те, що в першу чергу бачать потенційні клієнти. Ландшафтний дизайн може вплинути на атмосферу та настрій торгового простору, виступаючи одним із ключових елементів роздрібного мерчандайзингу.

Отже, візуальний мерчандайзинг будівельних товарів є складовою успіху роздрібного підприємства і дозволяє досягти вагомого економічного ефекту.

УДК: 330.332

ШПАЧУК Вадим,

здобувач освітнього ступеня «Магістр»,

ВНЗ «Київський університет ринкових відносин»

м. Київ, Україна

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВ

Необхідність розробки інноваційної політики обумовлена необхідністю стратегічного управління інноваційною діяльністю. В умовах швидкого НТП своєчасне та оперативне впровадження інновацій забезпечує гнучкість і маневреність підприємства, його здатність адаптуватися до середовища, що змінюється (технічного, організаційного, економічного, політичного, культурного тощо).

Інноваційна політика – це форма стратегічного управління, що визначає цілі та умови інноваційної діяльності підприємства, спрямовані на забезпечення його конкурентоспроможності та оптимальне використання наявного виробничого потенціалу [1, С. 181].

Інноваційна політика є частиною загальної політики підприємства, що регулює взаємодію науково-технічної, маркетингової, виробничої та економічної діяльності у процесі впровадження інновацій. Управління цією взаємодією має здійснюватися на основі певних норм та правил, що включають:

- організаційні, правові та інші процедури, що визначають порядок формування інноваційної політики;
- фактори, які слід враховувати в процесі його формування;
- розвиток функціональних напрямків підприємства;
- механізм реалізації програми інноваційної діяльності;
- методологічні засади оцінки ефективності інноваційної діяльності;
- механізм коригування напрямів інноваційної діяльності.

Інноваційна політика підприємства має враховувати особливості галузі, до якої воно належить. Приналежність до певної галузі істотно впливає на можливості стратегічного вибору, який визначається як рівнем конкурентоспроможності продукції на світовому ринку, так і конкурентним становищем фірми на внутрішньому ринку. Це, своєю чергою, передбачає формування відповідної інноваційної політики, що забезпечує реалізацію обраної стратегії.

Формування інноваційної політики має здійснюватися на основі певних принципів, які відображають загальний, системний підхід до управління інноваційними процесами на підприємстві, визначають межі інноваційної діяльності.

Принципи формування інноваційної політики – це норми і правила поведінки організації, які встановлюють взаємозв'язок між розвитком підприємства та напрямками його інноваційної діяльності [3, С. 76].

Інноваційна політика має забезпечувати реалізацію стратегічних цілей підприємства з урахуванням наявних і потенційних ресурсних можливостей та з урахуванням ринкової ситуації.

Вимоги до інноваційної політики [2]:

- мати стратегічний характер;
- бути нерозривно пов'язаною з кон'юнктурою ринку;
- враховувати ресурсні можливості підприємства;
- базуватися на системному та цілеспрямованому підході до її формування;
- забезпечити безперервність і комплексність інноваційної діяльності підприємства, що охоплює всі внутрішні елементи;
- забезпечувати спадкоємність інноваційної політики та досягнень науково-технічного прогресу.

Реалізація інноваційних рішень можлива за збалансованої інноваційної політики, яка формує умови для залучення до інноваційної діяльності окремих функціональних служб підприємства. Таким чином, своєчасне визнання нових вимог забезпечується кваліфікованими маркетинговими дослідженнями, за результатами яких визначаються напрями інноваційних змін та намічаються завдання у галузі науково-технічних та проектно-технологічних робіт. Їхня правильна реалізація можлива при наявності висококваліфікованих кадрів відповідної спеціалізації та продуманої системи мотивації. Виконувані роботи повинні фінансуватися в обсягах, достатніх для їх реалізації на сучасному рівні, що вимагає значних інвестицій як на етапі інноваційного розвитку, так і на етапі його реалізації.

Компонентами інноваційної політики підприємства є [3, С. 77]:

1. Маркетингова політика;
2. Політика у сфері НДДКР;
3. Політика структурних змін;
4. Технічна політика;
5. Інвестиційна політика.

Інноваційна політика підприємства має визначати напрями її змін відповідно до вимог зовнішнього середовища, окреслювати коло можливих інноваційних рішень, формувати інноваційні завдання залежно від типу обраної стратегії, створювати умови для оперативної реалізації інновацій.

Список використаних джерел:

1. Максимова Т. С., Філімонова О. В., Лиштван К. В. Формування інноваційної політики підприємства. Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля. *Економічний вісник Донбасу*. № 2 (20), 2010. С. 181-183.
2. Дивнич О. Д. Інноваційна політика підприємства: формування та реалізація. Полтавський аграрний державний університет. URL: <https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/7.1/97.pdf> (дата звернення: 17.05.2024).
3. Кадол Л. В., Кравчук Л. М. Принципи формування інноваційної політики підприємства. *Науковий вісник Херсонського державного університету: Серія економічні науки*. Випуск 17. Частина 1, 2016. С. 76-79.

СЕКЦІЯ 4

Право. Міжнародне право

УДК 342.92

АРМАШ Надія,

*доктор юридичних наук, доцент,
заступник директора ДП “Центр судової
експертизи та експертних досліджень”
м. Київ, Україна*

ПОНЯТТЯ ТА ПРАВОВА ПРИРОДА АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРОЦЕДУР

Після проголошення незалежності в 1991 році й до сьогодні, Україна проходить нелегкий шлях до становлення як цивілізованої, культурної, європейської держави, у якій переважають принципи свободи думки й слова, віросповідання й захисту прав і свобод громадян. У демократичних державах ключовою характеристикою прогресу законодавства, включаючи й адміністративне, є їх орієнтованість на гарантування прав, свобод та законних інтересів громадян у взаємодії з владними органами й владою. Особливою гарантією цього є точне, прозоре регулювання процедурної сторони стосунків індивіда та держави. За таких обставин державний службовець чи службовець органу місцевого самоврядування працює не самовільно, а враховуючи визначену, затверджену систему, тим самим забезпечуючи принцип рівності всіх громадян, тому по відношенню до всіх подібних ситуацій буде вжито ідентичну процедуру.

У Конституції України зазначено основоположні ідеї адміністративної процедури, зокрема, ст. 19, окреслюючи принципові засади взаємовідносин суб'єктів публічного адміністрування із приватними особами, наголошує, що правовий порядок в Україні ґрунтується на засадах, відповідно до яких ніхто не може бути примушений робити те, що не передбачено законодавством. Основною з точки зору права адміністративної процедури є додатково ст. 40 Конституції України, усі мають право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, що зобов'язані розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом термін [1].

Задля лаконічності та точності розгляду вказаного питання, варто визначити основні теоретичні аспекти такого терміну, як «процедура», що використовується людством від стародавніх часів та в перекладі з латинської означає «просуваюсь, проходжу». За своєю природою, юридична процедура відображає встановлений механізм діяльності, що спрямований на реалізацію, використовуючи правові норми, юридичного результату. Основною думкою у

наведеному терміні є «порядок», який інтерпретується, як комплекс систематично здійснених заходів та рішень, що раціонально взаємодіють і мають на меті досягнення зазначеного результату.

Один із провідних вчених хто конкретно? визначає процедури як специфічний нормативно-детермінований алгоритм провадження юридичної діяльності, який має своїм завданням забезпечити належну реалізацію матеріальних нормативно-правових положень та матеріальних суспільних відносин. Від порушення такого процесуального порядку повинні убезпечувати, на думку науковця, юридичні санкції [2, С. 24]. Науковець окреслює процедуру, подібно до засобу втілення, впровадження правових вимог, які набувають своє утвердження в межах вказівок матеріального характеру. Отже, необхідно зазначити, що саме поняття «адміністративна процедура» водночас містить два терміни, як вже встановлено, процедура й термін «адміністративний», що в науці трактується аналогічно до того, який взаємозалежний з управлінням і призначений виконувати обов'язки.

Досить тривалий час у законодавстві України поняття «адміністративна процедура» не було чітко та прозоро визначено, однак використовувалось, як на практиці так, і в юридичній теорії. Проте 17 лютого 2022 року Верховна Рада України ухвалила Закон «Про адміністративну процедуру», котрий має гарантувати відповідну узгодженість між інтересами громадян, суспільства та обов'язками держави. 15 грудня 2023 року цей закон набрав чинності, здійснюючи єдині чіткі положення щодо взаємозв'язку, співпраці держави та осіб, бізнесу на заміну чималій кількості дисонансних законів, наявних у наш час. Закон орієнтований на втілення засад Конституції України та став універсальним нормативно-правовим актом, який ініціює сучасний та якісний рівень законодавчого регулювання суб'єктів публічного адміністрування, процедур публічно-владної управлінської діяльності. Так, у п. 5 ч. 1 статті 2 Закону України «Про адміністративну процедуру» вказано, що адміністративна процедура - визначений законом порядок розгляду та вирішення справи [2].

Крім того, в адміністративно-правовій теорії є значна кількість науковців, що висловили своє бачення поняття «адміністративна процедура». Деякі з них акцентують увагу на аспекті правового регулювання дій органів влади під час вирішення питань адміністративного характеру. Інші зосереджуються на процесуальних аспектах, таких, як забезпечення прав громадян у ході адміністративного розгляду справ.

Школик А. М. визначав, що під адміністративною процедурою розуміє закріплений нормами адміністративного права порядок учинення дій органами публічної адміністрації [4]. Тимощук В. П. встановив, що адміністративні процедури - установлений законом (офіційний) порядок розгляду та вирішення адміністративними органами індивідуальних справ, спрямований на прийняття адміністративного акта або укладення адміністративного договору [1]. Бойко І., Зима О., Соловойова О. вважають, що адміністративна процедура – це структурований, нормативно закріплений порядок прийняття адміністративних

актів або укладення адміністративно правових договорів, спрямований на вирішення конкретних справ у сфері публічного управління [3]. Зазначені різноманітні погляди надають додатковий контекст для розуміння сутності та значення адміністративної процедури в сучасному правовому просторі.

З урахуванням розглянутого, можливо визначити, що **адміністративна процедура** - встановлені нормативно-правовими актами правила розгляду та розв'язання визначеного завдання суб'єктами публічного адміністрування.

Список використаних джерел:

1. Тимошук В. П. Адміністративні акти: процедура прийняття та припинення : монографія. Київ : Конус-Ю, 2010. С. 58
2. Закон України від 17.02.2022 р. «Про адміністративну процедуру» URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20#top>.
3. Бойко І. В., Зима О., Соловойова О. М. Адміністративна процедура : конспект лекцій / за заг. ред. І. В. Бойко. Харків : Право, 2017. С. 7.
4. Школик А. М. Порівняльне адміністративне право : навчальний посібник для юрид. фак-тів та фак-тів міжнар. відносин. Львів : ЗУКЦ, 2007. С. 123.

УДК 343.1

БАРАНЯК Володимир,

кандидат хімічних наук, доцент,

доцент кафедри кримінального права і процесу

Навчально-наукового інституту права,

психології та інноваційної освіти

Національного університету «Львівська політехніка»

м. Львів, Україна

МАКОВЕЦЬКА Неля,

кандидат юридичних наук, доцент,

головний спеціаліст відділу статистично-аналітичної роботи

секретаріату Вищої ради правосуддя

м. Київ, Україна

ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ МЕТОДИКИ: ПОНЯТТЯ, СИСТЕМА ТА ЗАВДАННЯ

Сучасні реалії реформування судової та правоохоронної системи потребують активного запровадження системи заходів щодо підвищення ефективності діяльності органів правопорядку, спрямованих на створення якісної протидії кримінальним виявам, пропонування дієвих і результативних заходів і механізмів боротьби зі злочинністю, а також криміналістичного забезпечення правозастосовної діяльності.

Як слушно зазначає В. Ю. Шепітько, криміналістична методика – це система наукових положень і розроблених на їх основі рекомендацій щодо організації та здійснення розслідування й запобігання окремим видам злочинів. У системі криміналістичних знань вона є синтезуючим рівнем, який об'єднує положення криміналістичної техніки і криміналістичної тактики в їх переломленні до умов розслідування певного виду злочину [1, С. 3].

Вбачається, що криміналістичну методика необхідно розглядати у трьох аспектах: у науковому, практичному та навчально-дидактичному. У зв'язку із цим, на наш погляд, правильно акцентує увагу В. А. Журавель, що криміналістична методика - це інформаційно-пізнавальна модель, у якій відображено комплекси методів, засобів, прийомів та рекомендацій типізованого характеру, викладених в описовій або формалізованій формі щодо раціональної організації процесу збирання, оцінки і використання доказової інформації стосовно специфіки вчинення і розслідування різних злочинних виявів та судового розгляду кримінальних проваджень [2, С. 198].

Криміналістична методика тісно пов'язана з загальною теорією криміналістики, криміналістичною технікою та криміналістичною тактикою. Знання криміналістичної техніки, практичне оволодіння навичками правильного застосування під час проведення слідчих (розшукових) дій технічних прийомів та засобів має велике практичне значення. Однак

криміналістична техніка досліджує прийоми застосування технічних засобів у загальному вигляді, не зосереджуючись на конкретному кримінальному правопорушенні. Виявлення слідів, типових для певних видів кримінальних правопорушень, виділення їх особливостей, надання рекомендацій щодо практичного застосування – ці задачі вирішує методика розслідування, яка встановлює, які саме сліди та інші речові докази, елементи матеріальної обстановки характерні для тих чи інших кримінальних правопорушень, обирає відповідні прийоми і розробляє практичні рекомендації щодо їх застосування під час розслідування певного виду кримінального правопорушення [3, С. 198].

Загальне завдання криміналістичної методики, як і всієї криміналістики, - сприяти органам правопорядку у боротьбі зі злочинністю. Спеціальні завдання криміналістичної методики – вивчення типових механізмів вчинення кримінальних правопорушень певних видів, типової вихідної інформації, слідчих ситуацій, узагальнення передового досвіду і недоліків практики розслідування та судового розгляду кримінальних правопорушень цих видів і на цій основі розроблення рекомендацій для слідчих, прокурорів, оперативних працівників, захисників, експертів і суддів [4, С. 167].

У контексті дослідження криміналістичної методики слід зауважити, що будь-який злочин є індивідуальним та неповторним, проте у кожному із них зустрічаються схожі ознаки, які є основою для визначення і розробки типових прийомів і методів розслідування. Тому в межах криміналістичної методики досліджується слідча практика по різних видах кримінальних правопорушень, вивчається і узагальнюється досвід ефективного використання тактичних прийомів, науково-технічних засобів, що дозволяє розробляти систему рекомендацій із проведення розслідування, враховуючи особливості окремих видів чи груп таких кримінальних виявів.

Система криміналістичної методики складається з двох основних частин: 1) загальні положення методики; 2) сукупність окремих (видових, родових) методик. Загальні положення методики включають відомості про предмет, завдання, джерела, структуру, значення методики; історії її виникнення та розвитку; наукові положення про організаційні та методичні засади, які визначають типову структуру окремої методики. До загальних положень методики належать і основи взаємодії слідчого з оперативними працівниками, використання допомоги громадськості та засобів масової інформації, діяльності з виявлення в ході розслідування і усунення причин та умов, що сприяли вчиненню злочинів певного виду [5, С. 182].

Таким чином, однією із визначальних тенденцій розвитку криміналістики в умовах сьогодення є проблеми розроблення, формування та удосконалення окремих криміналістичних методик як важливого напрямку розвитку сучасної криміналістичної доктрини. Сучасні тенденції розвитку криміналістики та криміналістичної методики вимагають розширення меж дослідження. За своїм змістом криміналістична методика повинна охоплювати діяльність усіх

учасників кримінального провадження з метою ефективною реалізації ними своїх кримінально-процесуальних функцій.

Можна зробити висновок, що ні кримінально-правова, ні кримінологічна, ні інші характеристики злочинів не здатні охопити низку ознак, що мають важливе значення для формування й реалізації криміналістичних методик. До таких ознак належать, зокрема, пов'язані з діями, спрямованими на підготовку до вчинення злочину та приховування його слідів, з механізмом слідоутворення тощо. Вони не входять до числа кримінально-правових чи кримінологічних, оскільки не мають правового значення й необхідних змістовних ознак. Відомості, наведені в цих характеристиках, не є однопорядковими й конкуруючими, хоча досить близькі за суттю. Вони призначаються для вирішення різних завдань, є складовими елементами різних систем, тому можуть вивчатися паралельно та в комплексі.

Список використаних джерел:

1. В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова Криміналістика : підручник: у 2 т. Т. 1. Харків : Право, 2019. 465 с.
2. Журавель В. А. Окремі методики в системі криміналістичних знань. Науковий вісник Львівської комерційної академії. Серія: Юридична. Львів. 2015. Вип. 1. С. 187-200.
3. Загальні положення криміналістичної методики: Мультимедійний навчальний підручник Національна академія внутрішніх справ: Кафедра криміналістики та судової медицини Мультимедійний навчальний підручник URL: <https://arm.naiu.kiev.ua/books/criminalistics/info/lec22.html>
4. Шевчук В. М. Проблеми криміналістичної методики: поняття, система та завдання URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/18027/1/Shevchuk_164-169.pdf
5. Шевчук В. М. Актуальні проблеми криміналістичної методики: традиції, новації, перспективи досліджень URL: <https://library.megu.edu.ua:9443/jspui/b87.pdf>

УДК 342.951

БЕЗЗУБОВ Дмитро,

*доктор юридичних наук, професор,
в.о. завідувача кафедрою конституційного
та адміністративного права ЮФ ДУІТ,
м. Київ, Україна*

ПРИНЦИПИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ

Україна є правовою демократичною державою, у якій ніхто не може бути притягнутий до юридичної відповідальності крім як у відповідності до норм матеріального та процесуального права. Не є винятком із цієї аксіоми і адміністративна відповідальність. Згідно з Конституцією України, вона встановлюється винятково законами. Однак на відміну від кримінальної відповідальності, покарання на винних осіб, що скоїли адміністративне правопорушення, може накладатися як в судовий, так і в адміністративний (квазісудовий) спосіб. В останньому випадку постанови про притягнення до адміністративної відповідальності призначаються уповноваженими на це суб'єктами владних повноважень. Логічним і таким, що відповідає теорії природного права, є законодавча можливість оскарження таких рішень у судовий спосіб. Адже право судового оскарження постанов у справах про адміністративні правопорушення є одним із способів захисту прав та інтересів особи, яка притягується до адміністративної відповідальності.

Разом з тим, чинне законодавство, яке встановлює матеріальні та процесуальні норми судового оскарження постанов у справах про адміністративні правопорушення, наразі містить прогалини, має розбіжності в своїх положеннях та потребує подальшого вдосконалення задля забезпечення конституційних прав і свобод людини та громадянина. Саме тому на сьогоднішній день є актуальним всебічний аналіз поняття, ознак та принципів адміністративної відповідальності у справах про адміністративні правопорушення в Україні.

Поняття адміністративної відповідальності, її зміст і обсяг до сьогоднішнього часу залишається одним з найбільш суперечливих питань української адміністративно-правової науки.

Активність дискусій щодо зазначеної правової категорії значною мірою обумовлена, по-перше, широтою застосування терміну «адміністративна відповідальність» у юридично-науковій, правозастосовній, загальноосвітній сферах і на побутовому рівні, по-друге, двоїстою позицією законодавця, який використовує цей термін у численних нормативних актах, але не дає його визначення.

Навіть чинний Кодекс України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП), який містить розділ 2 під назвою «Адміністративне

правопорушення і адміністративна відповідальність», у статті 9 визначення адміністративного правопорушення сформулював, а відносно адміністративної відповідальності обмежився вказівкою на те, що її мірою є адміністративне стягнення (стаття 23 «Мета адміністративного стягнення»).

Тобто, простими словами, адміністративна відповідальність – це один із різновидів юридичної відповідальності у формі негативного реагування уповноважених органів конкретної держави на вчинені фізичною особою адміністративні правопорушення. Крім того, можна ще зустріти низку визначень:

а) адміністративна відповідальність – це застосування до правопорушника заходів примусу;

б) адміністративна відповідальність – це визначення обмежень майнових, а також особистих благ та інтересів за здійснення адміністративних правопорушень;

в) адміністративна відповідальність – це сукупність адміністративних правовідносин, які виникають у зв'язку із застосуванням до суб'єкта проступку адміністративних стягнень.

Аналіз наведеного показує, що переліченим дефініціям бракує вказівок про виконання суб'єктами протиправних дій вживаних за їх вчинення заходів адміністративного примусу. Це є істотним компонентом будь-якої відповідальності, зокрема і адміністративної. Не можна сумніватися у тому, що відповідальність настане лише тоді, коли правопорушником виконані встановлені компетентною особою заходи впливу, або реалізовані іншим чином.

Виходячи з викладеного, адміністративна відповідальність - це передбачене законодавством, примусове, з додержанням встановленої процедури, застосування правомочним суб'єктом до осіб, які вчинили адміністративні проступки, заходів впливу, реалізація яких юридично визнана.

Принципи адміністративної відповідальності – це основоположні, керівні ідеї, які покладені в основу процесу притягнення до адміністративної відповідальності. Ці принципи можуть бути розподілені на три види:

1. Конституційні – закріплені в Конституції і мають вплив на всю правову систему держави: рівності всіх перед законом; гласності; законності; індивідуалізації покарання; гуманізму;

2. Міжгалузеві – діють в декількох галузях права: відповідальності за винне діяння; невідворотності покарання; відповідності провини та адміністративних стягнень;

3. Галузеві – діють в одній галузі права: принцип презумпції винуватості власників транспортних засобів.

Принцип верховенства права – є пріоритетним у правовій державі, полягає у наступних елементах: доступ до закону (положення закону повинні бути зрозумілими, ясними та передбачуваними); рівність всіх перед законом; права людини повинні бути захищені; наявність справедливого суду.

Принцип законності полягає у тому, що до адміністративної

відповідальності особа притягається тільки за передбачені законом діяння; адміністративні стягнення накладають тільки уповноважені особи, в межах своєї компетенції.

Принцип доцільності полягає в тому, що застосування заходів адміністративної відповідальності має бути доцільним у конкретному випадку. Так, наприклад, через малозначність діяння до особи може застосуватись попередження, а не передбачена законом санкція.

Принцип обґрунтованості полягає в тому, що довільне притягнення особи до адміністративної відповідальності не допускається. Правозастосовні органи повинні встановити сам факт вчинення адміністративного правопорушення, а також встановити інші обставини справи, які мають значення для кваліфікації адміністративного правопорушення та індивідуалізації адміністративної відповідальності. Також вибір конкретної міри адміністративного стягнення повинен ґрунтуватися на ретельному вивченні матеріалів справи із врахуванням пом'якшуючих та обтяжуючих обставин.

Принцип невідворотності передбачає неминучість настання адміністративної відповідальності для особи, яка вчинила адміністративне правопорушення. Адміністративне правопорушення, на яке не відреагувала держава, заподіює правопорядку серйозної шкоди. Безкарність правопорушника заохочує на вчинення нових правопорушень і подає негативний приклад іншим нестійким особам.

Принцип своєчасності адміністративної відповідальності означає можливість притягнення правопорушника до відповідальності протягом строку давності, тобто періоду часу, не занадто віддаленого від факту правопорушення.

Принцип справедливості полягає в тому, що санкція має відповідати ступеню суспільної небезпечності вчиненого діяння.

Принцип гуманізму полягає у повазі до гідності і прав особи. Виходячи з принципу гуманізму, працівникам патрульної служби забороняється, прикриваючись формальними процесуальними приписами, принижувати гідність особи, утискати її найменші потреби та інтереси. Достеменно визначена істина у справі має оцінюватись згідно з моральними принципами.

Принцип індивідуалізації відповідальності вимагає у кожному конкретному випадку враховувати при накладенні адміністративного стягнення характер вчиненого правопорушення, особу порушника, ступінь його вини, майновий стан, обставини, що пом'якшують чи обтяжують відповідальність.

Принцип відповідності провини та адміністративних стягнень вимагає, щоб при виборі конкретного заходу адміністративного стягнення враховувались всі обставини вчиненого правопорушення і особа порушника. Більшість статей, якими передбачена адміністративна відповідальність, містить декілька можливих санкцій, тому при накладенні стягнення вибір санкції має відповідати особі порушника і характеру вчиненого діяння.

Слід також зазначити, що кримінальна відповідальність має пріоритет перед відповідальністю адміністративною. У ч. 2 ст. 9 КУпАП зазначається, що адміністративна відповідальність за правопорушення, передбачені цим кодексом, настає, якщо ці порушення за своїм характером не тягнуть за собою кримінальної відповідальності відповідно до закону.

УДК 341.231.14(477)

БІЛЕЦЬКА Анастасія,

*здобувачка факультету міжнародної торгівлі та права
Державний торговельно-економічний університет
м. Київ, Україна*

ДО ПИТАННЯ ВІДСТУПУ УКРАЇНИ ВІД КОНВЕНЦІЇ З ПРАВ ЛЮДИНИ

В умовах повномасштабного вторгнення Російської Федерації питання забезпечення прав та свобод людини в Україні потребує дедалі більшої уваги. Як зазначено у статті 3 Конституції України: «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю» [1]. Практика зарубіжних держав свідчить про недотримання під час війни деяких прав та свобод громадян. Вказане обумовлює важливість у суспільстві проблеми, якою не слід нехтувати.

У цьому контексті резонансним вбачається відступ України від зобов'язань за Конвенцією про захист прав і свобод людини та Міжнародним пактом про громадянські й політичні права, про який повідомлено Раду Європи 4 квітня 2024 року, що викликало побоювання в українському суспільстві щодо обмеження більшої кількості конституційних прав та свобод. У цьому випадку необхідно визначити правомірність застосування таких обмежень.

Конституція України закріплює низку прав та свобод людини і громадянина, зокрема: право на життя (ст. 27), право на свободу та особисту недоторканність (ст. 29), право на повагу до людської гідності (ст. 28), право на недоторканність житла (ст. 30), право людини на свободу світогляду і віросповідання (ст. 35), право людини на вільне пересування (ст. 33), право на свободу думки та слова (ст. 34), право на володіння, користування і розпоряджання своєю власністю (ст. 41), право на достатній рівень життя (ст. 48), право на освіту (ст. 53) тощо.

Водночас, маємо змогу констатувати, що правовою підставою для обмеження конституційних прав згідно з ст. 1 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» є запровадження режиму воєнного стану відповідно до Указу Президента України від 24 лютого 2022 року №64 «Про введення воєнного стану в Україні» та Конституції України. Такі заходи запроваджувались в окремих регіонах України у період проведення Антитерористичної операції в 2015 році.

З огляду на вищезазначене, досить важливим є визначення самого поняття «обмеження конституційних прав» та розуміння того, які права можуть бути обмежені під час війни, а які – ні.

Конституційні засади обмеження прав людини – це визначені конституцією принципи, підстави, умови, засоби, способи, форми обмежень

прав людини, мета яких забезпечити потрібний баланс особистих (індивідуальних) та суспільних (публічних) інтересів [3, С.194].

Варто відзначити, що згідно зі ст. 64 Конституції України конституційні права та свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України. Тобто, в умовах війни не можуть бути обмежені наступні права: право на рівні конституційні права і свободи (ст. 24), право на громадянство (ст. 25), право на життя (ст. 27), право на повагу гідності (ст. 28), право на свободу та особисту недоторканість (ст. 29), право на звернення (ст. 40), право на житло (ст. 47), право на судовий захист (ст. 55) тощо [1]. Слід зауважити, що інші права, які не зазначені вище цитованою нормою, можуть бути обмежені на період дії воєнного стану.

Віднині відступ України від Конвенції із прав людини полягає в обмеженні наступних прав: недоторканності житла, таємниці листування, телефонних переговорів та іншої кореспонденції, невтручання в особисте й сімейне життя, свободи пересування, проведення зборів, мітингів, володіння, користування і розпорядження своїм майном, освіти. Що стосується Закону «Про правовий режим воєнного стану», то ним передбачені такі наслідки тимчасового обмеження прав та свобод: примусове відчуження для потреб держави майна, що перебуває у приватній власності (за умови подальшої компенсації), втручання в приватне життя (перевірка документів, речей, контроль засобів зв'язку), запровадження комендантської години, обмеження свободи пересування та вибору місця проживання.

Таким чином, рішення влади України про відступ від Конвенції із прав людини не порушує права громадян, а лише обмежує задля їх безпеки і порятунку та є обґрунтованим, необхідним та достатнім заходом.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: станом на 1 верес. 2016 р. / Верховна Рада України. Харків: Право, 2016. 82 с.
2. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 трав. 2015р. №389VIII. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/21472_515823.
3. Конституційне право / М. І. Козюбра та ін.; за ред. М. І. Козюбри. Київ, 2021. 528 с.

УДК 347.1

БЛОКОНЬ Ігор,

студент групи ПД-01/22

ВНЗ "Київський університет ринкових відносин"

м. Київ, Україна

СЕРГЄЄВ Ігор,

кандидат юридичних наук, доцент,

викладач кафедри права

ВНЗ "Київський університет ринкових відносин"

м. Київ, Україна

АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПРАВОПОРУШЕННЯ У БУДІВНИЦТВІ І ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОМУ ГОСПОДАРСТВІ

На законодавчому рівні будівництво – це процес зведення будівель і споруд, що полягає у створенні нових підприємств, здійснює розширення, реконструкцію і технічне переозброєння діючих підприємств та інших об'єктів виробничої сфери, а також невиробничої сфери, іншими словами, це – економічна діяльність, яка включає прогнозування, планування, проєктування, спорудження об'єктів містобудування, впорядкування територій, розширення, технічне переобладнання підприємств та забезпечує зведення, реконструкцію житлових, громадських і виробничих будівель і споруд. Проте поряд з поняттям будівництва існує взаємопов'язана з ним сфера житлово-комунального господарства, що забезпечує житлово-побутові потреби населення та вирішує питання підтримання у належному стані приміщень та будинків.

У процесі цих видів діяльності виникають адміністративні правовідносини, які регулюються як адміністративними, так і галузевими, зокрема будівельними нормами, за порушення яких передбачається адміністративна відповідальність у вигляді обмежень майнових, а також особистих благ та інтересів для правопорушників.

Адміністративна відповідальність у галузі будівництва настає за:

- недодержання будівельних норм, державних стандартів (ст. 96 КУпАП); порушення законодавства під час планування і забудови територій (ст. 96-1 КУпАП); самовільне будівництво будинків або споруд (ст. 97 КУпАП).

У галузі житлово-комунального господарства відповідно за:

- порушення порядку взяття на облік та термінів заселення жилих будинків і жилих приміщень (ст. 149 КУпАП);

- порушення правил користування житловими будинками і житловими приміщеннями (ст. 150 КУпАП);

- самоправне зайняття житлового приміщення (ст. 151 КУпАП);

- порушення правил благоустрою територій міст та інших населених пунктів (ст. 152 КУпАП);

- знищення або пошкодження зелених насаджень або інших об'єктів озеленення населених пунктів (ст. 153 КУпАП);

- порушення правил тримання собак і котів (ст.154 КУпАП).

Адміністративна відповідальність за порушення вимог законодавства щодо дотримання будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва та експлуатації житлово-комунального господарства забезпечує належну охорону суспільних відносин у сфері архітектурного та будівельного контролю, сприяє реалізації прав та обов'язків суб'єктів, дає змогу притягати до відповідальності як фізичних, так і юридичних осіб. У зв'язку з цим слід погодитися із думкою Ю. О. Левенець, що адміністративна відповідальність є засобом охорони та захисту суспільних відносин, який використовується державою як адміністративний примус і полягає в застосуванні до суб'єкта адміністративного проступку заходів впливу, установлених Кодексом України про адміністративні правопорушення.

Разом з тим, на наш погляд, указані норми мають бути доповнені положеннями про те, що правопорушник має не тільки сплачувати штрафні санкції, але й в законодавчо закріпленому порядку має бути примушений відновити стан порушеного ним матеріального об'єкту будівництва або житлово-комунального господарства. Прикладом можуть бути неодноразові випадки самовільної реконструкції власниками житлових приміщень з порушенням цілісності основних (силових) конструкцій будівель. У таких випадках сплата штрафу стає свого роду компенсацією державі за порушення норми, але відновлення стану споруди не відбувається.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – С. 141.

2. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Введений в дію Постановою Верховної Ради Української РСР від 07 грудня 1984 р. // Відомості Верховної Ради Української РСР – 1984. – додаток до № 51. – С. 1122

3. Конвенція про безпеку та гігієну праці у будівництві N 167 (укр/рос) Міжнародна організація праці; Конвенція, Міжнародний документ від 20.06.1988 №167 URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/term/>

4. Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 18 Будівельні контракти: наказ М-ва фінансів України від 28.04.2001 № 205. Офіційний вісник України. 2001. № 21. Ст. 965 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/term/2199> (дата звернення: 1.08.2019).

3. Бондарева Н. Термінологічне дослідження поняття «будівництво» в економіці України. Вісник Львів ун-ту. Серія екон. 2008. Вип. 40. С. 47–50.

4. Житлово-комунальне господарство (ЖКГ) / А. І. Шушківський // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.]; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2009. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-19238>

УДК 342:316.346.2

БІСЮК Олена,

*кандидат юридичних наук, доцент,
директор ННІ міжнародних відносин та права,
ПЗВО «Київський міжнародний університет»
м. Київ, Україна*

ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ РЕГУЛЮВАННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ: МІЖНАРОДНИЙ АСПЕКТ

Нові вимоги, які ставить суспільство до держави, включають необхідність переоцінити деякі підходи до правового забезпечення статусу людини і громадянина в Україні та механізмів його гарантування та захисту. Тому правове забезпечення та реальне гарантування гендерної рівності набуває нового значення. Одними зі складових частин категорії гідності є ставлення людини до самої себе і ставлення до неї з боку суспільства та держави як до особистості, яка є суспільною цінністю.

Проблемам правового забезпечення гендерної рівності присвячують увагу такі вітчизняні науковці, як О. Андрійко, В. Буроменський, Н. Болотіна, О. Балакірева, М. Білинська, С. Береза, С. Бобровник, В. Бурдяк, М. Буроменський, О. Вілкова, В. Гошовська, Н. Грицяк, Н. Дармограй, О. Дашковська, М. Кармазіна, Н. Карпачова, А. Колодій, І. Кресіна, О. Кулачек, Т. Мельник, О. Матвієнко, К. Левченко, І. Лаврінчук, Л. Леонтєва, А. Олійник, І. Оніщенко, Н. Оніщенко, З. Ромовська, Ф. Рудич, М. Саприкіна, Т. Слабчук, Л. Смоляр, В. Соколова, М. Томашевська, Д. Шелест, Ю. Шведа та інші. Але досліджень напрямів правового забезпечення гендерної рівності в Україні на сучасному етапі в умовах євроінтеграції та правового реформування не проведено.

Слід зазначити, що правове регулювання державної гендерної політики в Україні, здійснюється нормативно-правовими актами двох рівнів: наднаціонального та національного.

До нормативно-правових актів наднаціонального рівня доцільно віднести, передусім, Загальну декларацію прав людини, прийняту Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948 р., Конвенцію ООН «Про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок», яка була ратифікована Україною 12 березня 1980 р.

Загальна декларація прав людини є основоположним документом, що проголосив рівність прав жінок та чоловіків. У ст. 1 зазначено: «Всі люди народжуються вільними і рівними у своїй гідності та правах. Вони наділені розумом і совістю і повинні діяти стосовно один одного в дусі братерства». На основі Загальної декларації прав людини були прийняті численні міжнародно-правові акти, які забороняють порушення принципу рівності.

Конвенцію ООН «Про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок» являється основоположним документом у якому узагальненні та зафіксовані принципові положення відносно міжнародно-правового статусу жінок. Згідно ст. 1 Конвенції «поняття «дискримінація щодо жінок» означає будь-яке розрізнення, виняток або обмеження за ознакою статі, яке спрямоване на ослаблення або зводить нанівець визнання, користування або здійснення жінками, незалежно від їхнього сімейного стану та на основі рівноправності чоловіків і жінок, прав людини й основних свобод у політичній, економічній, соціальній, культурній, громадській або будь-якій іншій галузі».

Ще одним важливим нормативно-правовим актом наднаціонального рівня слід вважати Пекінську декларацію та Платформу дій, схвалених Четвертою Всесвітньою конференцією із становища жінок, де визначено 12 проблемних стратегій (малозабезпеченість, освіта та навчання, здоров'я, насильство над жінками, збройні конфлікти, економіка, влада та прийняття рішень, механізми гендерної рівності, права людини, засоби масової інформації, навколишнє середовище та проблеми дівчат), які визнані пріоритетними в підсумкових документах Спеціальної сесії Генеральної Асамблеї ООН «Жінки в 2000 році: рівність між чоловіками і жінками, розвиток і мир у XXI столітті» (червень 2000 року) та є підґрунтям формування правових норм гендерної рівності в Україні.

Також до міжнародних документів, що закріплюють рівні права чоловіків та жінок, відносяться Європейська конвенція з прав та основних свобод людини (1950 р.), Конвенція про дискримінацію у сфері праці і зайнятості (1958 р.), Міжнародний пакт про громадянські та політичні права (1966 р.), Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права (1966 р.).

У Міжнародному пакті про громадянські і політичні права у ч. 1 ст. 2 передбачено зобов'язання держав-учасниць поважати і забезпечувати всім фізичним особам на своїй території і під їх юрисдикцією права, які визнані в цьому пакті, без будь-якого розрізнення, в тому числі й за ознакою статі.

Відповідним чином сформульовані норми і в Міжнародному пакті про економічні, соціальні і культурні права, в якому в п. 2 ст. 2 передбачена заборона дискримінації при реалізації вказаних прав щодо статі або інших ознак. У ст. 3 передбачено зобов'язання держав-учасниць пакту забезпечити рівне для чоловіків і жінок право користуватися всіма економічними, соціальними і культурними правами.

У ст. 2 Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації жінок держави-учасниці зобов'язуються включити принцип рівності прав чоловіків і жінок у національні конституції чи інше відповідне законодавство і забезпечити за допомогою закону та інших придатних засобів практичне здійснення цього принципу.

Згідно з цими вимогами Україна включила принцип рівноправності жінок і чоловіків до своєї Конституції, відповідні норми якої є основою подальшого розвитку гендерного законодавства. Отже, після закріплення принципу

гендерної рівності у Конституції подальшим завданням є прийняття таких галузевих законів, які забезпечать практичне втілення цього принципу.

Забезпечення гендерної рівності в національній правовій системі має відповідати європейським правовим стандартам, що можливо за умови належного правового врегулювання статусу чоловіків і жінок у спеціальному законі. Удосконалення національного законодавства України має бути спрямоване і на реалізацію міжнародних правових документів щодо застосування гуманного гендерного підходу, поширення гендерних знань, подолання гендерних стереотипів.

УДК 347.967

БОВТЕНКО Маргарита,

здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня

Навчально-наукового інституту міжнародних відносин та права

ПЗВО «Київський міжнародний університет»

м. Київ, Україна

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ АДВОКАТА ПІД ЧАС УЧАСТІ У КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Згідно з п. 7 ч. 1 ст. 23 Закону, адвокату гарантується право на забезпечення безпеки під час участі у кримінальному судочинстві в порядку, встановленому законом. Це питання регулюється Законом України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» [1].

Питання практичного застосування заходів забезпечення учасників кримінального провадження знайшли своє вирішення в Постанові Пленуму Верховного Суду України «Про застосування законодавства, що передбачає державний захист суддів, працівників суду і правоохоронних органів та осіб, які беруть участь у судочинстві» від 18 червня 1999 р. № 10 [2, С. 23].

У пунктах «б», «в», «г» ст. 2 вказаного Закону йдеться про те, що право на забезпечення безпеки має: захисник підозрюваного, обвинуваченого; представник потерпілого, цивільного позивача, цивільного відповідача. Отже, якщо адвокат бере участь у кримінальному провадженні як захисник чи представник цих учасників кримінального провадження та існує наявна реальна загроза його життю, здоров'ю, житлу чи майну, він має право на забезпечення безпеки.

Право на забезпечення безпеки належить і членам сім'ї та близьким родичам адвоката, якщо шляхом погроз або інших протиправних дій щодо них робляться спроби вплинути на нього як учасника кримінального процесу. Згідно з п. 1 ст. 3 КПК [3] України, близькі родичі, що підлягають захисту, – це чоловік, дружина, батько, мати, вітчим, мачуха, син, дочка, пасинок, падчерка, рідний брат, рідна сестра, дід, баба, прадід, прабаба, внук, внучка, правнук, правнучка, усиновлювач чи усиновлений, опікун чи піклувальник, особа, яка перебуває під опікою або піклуванням, а також особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом і мають взаємні права та обов'язки, зокрема й особи, які спільно проживають, але не перебувають у шлюбі.

Відповідно до змісту ч. 2 ст. 3 Закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві», можна дійти висновку, що рішення про застосування заходів безпеки щодо адвоката-захисника, адвоката-представника мають приймати слідчий, прокурор, суд, у провадженні яких перебуває кримінальне провадження щодо кримінального правопорушення, у розслідуванні чи судовому розгляді якого він брав або бере участь. Здійснення заходів безпеки покладається за підслідністю на органи

служби безпеки або внутрішніх справ, у складі структур яких з цією метою створюються спеціальні підрозділи. Безпека адвоката, який береться під захист, якщо кримінальне провадження перебуває у провадженні податкової міліції, прокуратури або суду, також забезпечується за їх рішенням, відповідно, органами служби безпеки або внутрішніх справ.

Слідчий, прокурор та суд можуть не тільки приймати рішення про застосування заходів безпеки, а й самі здійснювати такі заходи, зокрема для забезпечення конфіденційності даних про особу.

Адвокат-захисник, адвокат-представник, які мають право на забезпечення безпеки, наділені певними правами й обов'язками, що спрямовані на гарантування належної реалізації права на державний захист. Їх процесуальний статус як учасників кримінального провадження, щодо яких здійснюються заходи безпеки, має певну особливість. Вона полягає в тому, що крім прав та обов'язків захисника, представника, закріплених у певних нормах КПК України, з моменту прийняття рішення про застосування щодо них заходів безпеки вони, незалежно від свого основного процесуального статусу, отримують права та обов'язки, які за своєю суттю є додатковими до їх статусу.

Так, захисник, представник, взяті під захист, мають право:

- 1) подавати клопотання про вжиття заходів безпеки або про їх скасування;
- 2) знати про застосування щодо них конкретних заходів безпеки;
- 3) вимагати від слідчого, прокурора, суду застосування додаткових заходів безпеки або скасування здійснюваних заходів;
- 4) оскаржити незаконні рішення чи дії органів, які забезпечують безпеку, до відповідного органу вищого рівня, прокурора або суду.

Водночас захисник, представник, взяті під захист, зобов'язані:

- 1) виконувати умови здійснення заходів безпеки і законні вимоги органів, які здійснюють заходи безпеки;
- 2) негайно інформувати зазначені органи про кожний випадок погрози або протиправних дій щодо них;
- 3) поводитися з майном та документами, виданими їм у тимчасове користування органом, який забезпечує безпеку, згідно з установленими законодавством правилами.

Умовами, які захисник, представник зобов'язані виконувати, можуть бути будь-які обмеження у спілкуванні з тими чи іншими особами, обмеження у вільному пересуванні тощо. При цьому обмеження можуть стосуватися як самої особи, взятої під захист, так і членів її сім'ї або близьких родичів. Водночас для здійснення заходів безпеки необхідно отримати обов'язкову згоду особи про застосування щодо неї заходів безпеки. У кожному конкретному випадку вжиття заходів безпеки захисник, представник, взяті під захист, мають бути письмово попереджені про обов'язок належно виконувати умови здійснення цих заходів і законні вимоги органів, що здійснюють заходи безпеки, а також про наслідки порушення цього обов'язку.

Перелік заходів безпеки, які можуть застосовуватися щодо адвоката-захисника, адвоката-представника, міститься у ст. 7 Закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві». Зокрема, ними є особиста охорона, охорона житла і майна, видача спеціальних засобів індивідуального захисту і повідомлення про небезпеку, використання технічних засобів контролю і прослуховування телефонних та інших переговорів, візуальне спостереження, забезпечення конфіденційності відомостей про особу тощо.

За наявності відповідних підстав і приводів заходи безпеки можуть бути скасовані. Порядок їх скасування регулюється ст. 21 вказаного Закону. Водночас за неприйняття, несвоєчасне прийняття або прийняття недостатньо обґрунтованих рішень, а також невжиття, несвоєчасне вжиття достатніх заходів щодо забезпечення безпеки захисника, представника, якщо це спричинило тяжкі наслідки, передбачено кримінальну відповідальність за ст. 380 КК України [4]. Розголошення відомостей про заходи безпеки щодо захисника, представника, взятих під захист, якщо це призвело до спричинення шкоди їх здоров'ю, утворює склад злочину, передбачений ч.1 ст. 381 КК України. У разі заподіяння їм смерті чи інших тяжких наслідків дії винних будуть кваліфікуватися за ч. 2 ст. 381 КК України.

Якщо слідчий, прокурор відмовив у задоволенні клопотання адвоката, який бере участь у кримінальному провадженні як захисник, представник, про забезпечення безпеки, він має право оскаржити це рішення до слідчого судді. До такого висновку можна дійти, аналізуючи зміст п. 6 ч. 1 ст. 303 КПК України, у якому зазначено, що на досудовому розслідуванні рішення, дії чи бездіяльність слідчого або прокурора при застосуванні заходів безпеки підлягають оскарженню особами, до яких можуть бути застосовані такі заходи.

Відповідно до ст. 304, 306, 307 КПК України, скарга може бути подана адвокатом протягом десяти днів з моменту прийняття слідчим, прокурором рішення про відмову в застосуванні заходів безпеки. Така скарга має розглядатися слідчим суддею місцевого суду не пізніше 72 год з моменту її надходження згідно з правилами судового розгляду, передбаченими ст. 318–380 КПК України, з урахуванням положень глави 26 цього Кодексу. За результатами розгляду скарги слідчим суддею може бути винесена ухвала або про скасування рішення слідчого, прокурора, або про відмову в задоволенні скарги.

Розглядаючи питання про право адвоката-захисника на забезпечення безпеки, потрібно звернути увагу на регламентацію цього питання у КПК України. У цьому Кодексі відсутня норма, яка б прямо визначала, що адвокат-захисник має право на забезпечення безпеки. Пояснюється це тим, що у КПК України немає статті, у якій би визначався його процесуальний статус.

Наголосимо на тому, що у КПК України також немає норми, що адвокат – представник потерпілого, цивільного позивача, цивільного відповідача має

право на забезпечення безпеки. У цьому Кодексі немає статті, у якій би визначався його процесуальний статус.

На нашу думку, слід по-іншому регламентувати питання, що досліджується. Пропонуємо доповнити КПК України статтями, які б визначали процесуальні обов'язки і права адвоката – представника потерпілого, цивільного позивача, цивільного відповідача, зокрема й право на забезпечення безпеки.

Варто зазначити, що у ст. 2 Закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» не йдеться про те, що адвокат свідка має право на забезпечення безпеки. На наш погляд, цю прогалину в законі потрібно усунути. Пропонуємо доповнити ст. 2 цього Закону положенням, що право на забезпечення безпеки за наявності відповідних підстав має адвокат свідка.

Список використаних джерел:

1. Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві: Закон України від 23 груд. 1993 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3782-12#Text> (дата звернення: 27.04.2024р.)

2. Про застосування законодавства, що передбачає захист суддів, працівників суду і правоохоронних органів та осіб, які беруть участь у судочинстві: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 18 черв. 1999 р. № 10. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0010700-99#Text> (дата звернення: 27.04.2024р.)

3. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 27.04.2024р.)

4. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 27.04.2024р.)

УДК 341.33:355(477)

БОЙКО Юлія,

*здобувачка факультету міжнародної торгівлі та права,
Державний торговельно-економічний університет,
м. Київ, Україна*

СИСТЕМА ЖЕНЕВСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ

Женевське право, як невід'ємна частина міжнародного гуманітарного права, відіграє ключову роль у модернізації та гуманізації ведення збройних конфліктів. Його основна мета полягає в захисті тих, хто найбільш вразливий під час війни—це особи, які не беруть або вже припинили брати участь у бойових діях. Женевське право встановлює чіткі правила, які мають забезпечити ефективність ведення війни, гуманітарні принципи.

Женевські конвенції 1949 року та їх додаткові протоколи, ратифіковані в 1977 році, були розроблені у відповідь на потребу в універсальних правилах, що могли б керувати поведінкою в збройних конфліктах, особливо після жахів, спостережених під час Другої світової війни. Ці документи не лише визначають основні принципи захисту поранених, хворих та військовополонених, але також поширюють на захист цивільного населення, яке дедалі частіше стає жертвою збройних конфліктів.

Конвенції зосереджуються на чотирьох основних аспектах:

1. Захист поранених і хворих солдатів на полі бою.
2. Захист медичного та релігійного персоналу.
3. Захист військовополонених.
4. Захист цивільних осіб у час війни.

Особлива увага в Женевських конвенціях приділяється забороні на катування, нелюдське або принизливе поведіння, примусову працю, а також експерименти над людьми без їхньої згоди. Крім того, конвенції містять положення, які забезпечують право на справедливий та законний судовий процес, достатнє медичне обслуговування, а також захист від насильницьких і випадкових атак.

Адаптація Женевського права до сучасних реалій збройних конфліктів є критичною через різке технологічне прогресування і зміну характеру ведення війн, які впливають на міжнародне гуманітарне право. Найбільш відчутні: використання автономної військової техніки та кібервійни. Автономні військові системи, зокрема дрони, змінюють ці виклики у сферах збройних конфліктів, оскільки вони можуть виконувати складні завдання без прямої участі людини. Автономні військові системи ставлять під сумнів застосування традиційних правил ведення війни, які базуються на принципах розрізнення (відмінності між бойовими та цивільними об'єктами) і пропорційності (обмеження використання сили, яка може призвести до непропорційної шкоди для цивільного населення).

Задача полягає в тому, щоб забезпечити відмежування військових цілей від цивільних з метою виконання місії відповідно до міжнародних гуманітарних стандартів. Існує велика необхідність в створенні та прийнятті нових юридичних вимог, які б регулювали розробку, використання і експорт таких технологій, забезпечуючи їхню відповідність основним принципам гуманності та законності.

Кіберпростір став новим полем бою, де держави та неурядові гравці здатні проводити атаки, що потенційно можуть мати глобальні наслідки. Виклики, які виникають у зв'язку з кібервійнами, включають здійснення атак на критичну інфраструктуру, таку, як енергетичні мережі, водопостачання та інформаційні системи, що може призвести до масових цивільних жертв. Такі атаки вимагають чіткого розуміння того, як застосовувати стандарти міжнародного права для оцінки кібероперацій. У цьому контексті важливим постає питання, коли кібератака може бути класифікована як збройний напад і які відповідні міри можуть бути законно вжиті у відповідь.

Система Женевського права, яка виникла з першої Женевської конвенції 1864 року, юридично еволюціонувала, щоб врахувати нові форми конфліктів і види зброї. Основні принципи, закріплені в Женевських конвенціях та їхніх додаткових протоколах, включають розрізнення між комбатантами та некомбатантами, пропорційність та гуманність. Такі принципи регулюють поведінку воюючих сторін і забезпечують захист цивільного населення та осіб, які більше не беруть участі в бойових діях. З юридичної точки зору, ці принципи залишаються основоположними для міжнародного гуманітарного права (МГП) і застосовуються до всіх збройних конфліктів, незалежно від їхнього характеру.

Женевські конвенції, хоч не були спеціально оновлені для врахування сучасних технологій, таких як дрони, кіберзброя та автономні системи озброєння, їхні основні принципи можуть бути інтерпретовані та застосовані для регулювання нових форм конфліктів. Юридично, це означає, що держави і воюючі сторони повинні дотримуватися принципів розрізнення, пропорційності та гуманності при використанні сучасних технологій на полі бою. Продовження юридичного аналізу і можливе оновлення норм МГП є необхідним для забезпечення ефективного захисту прав осіб, постраждалих у сучасних збройних конфліктах, і для адекватного реагування на технологічні зміни.

Список використаних джерел:

1. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими ООН; Конвенція, Угода, Положення від 12.08.1949. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153# (дата звернення: 10.05.2024).

2. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв збройних конфліктів неміжнародного характеру (Протокол II), від 8 [...] ООН; Протокол Міжнародний документ від 08.06.1977. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_200 (дата звернення: 10.05.2024).

УДК 346

БОЯРЧУКОВ Сергій,

аспірант кафедри міжнародного права

та галузевих правових дисциплін

Київського університету права

Національної академії Наук України

м. Київ, Україна

ORCID ID: 0009-0005-7826-1934

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВОВОГО КОНТРОЛЮ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ АРБІТРАЖНИХ КЕРУЮЧИХ

Питання юридичної відповідальності арбітражних керуючих завжди є актуальним, адже сучасні ринкові умови, вдосконалення чинного законодавства у сфері провадження процедури банкрутства, та й самі зміни щодо законодавчого регулювання діяльності арбітражних керуючих знаходяться під постійною пильною увагою контролюючих органів. Слід наголосити на тому, що арбітражний керуючий, як важливий суб'єкт провадження у справі про банкрутство, відповідно до вимог законодавства та існуючої практики, повинен володіти відповідною кваліфікацією, бути висококваліфікованим фахівцем своєї галузі, сумлінно виконувати професійні обов'язки та дотримуватися норм міжнародного та національного права. Відповідно, контролюючі органи пильно стежать за діяльністю арбітражних керуючих та дотриманням ними вимог чинного законодавства, оскільки часом це має вагоме значення як для самого провадження у справі про банкрутство, так й для задоволення вимог кредиторів тощо.

Перш за все зазначимо, що відповідно до Кодексу України з процедур банкрутства [1] та Порядку здійснення контролю за діяльністю арбітражних керуючих, затвердженого Наказом Міністерства юстиції України 06 грудня 2019 року № 3928/5 [2], контроль за діяльністю арбітражних керуючих здійснюють Міністерство Юстиції як державний орган з питань банкрутства та його міжрегіональні управління шляхом проведення планових і позапланових перевірок та в межах дотримання ними вимог Конституції України, Господарського процесуального кодексу України, Кодексу України з процедур банкрутства, іншого законодавства з питань банкрутства та законодавства про оплату праці.

Здійснення контролю за діяльністю арбітражних керуючих складається з декількох етапів: проведення перевірки; складання довідки про результати перевірки діяльності арбітражного керуючого; надання арбітражним керуючим комісії з перевірки пояснень, зауважень, заперечень до довідки та/або усунення зазначених у ній порушень; складання акту перевірки діяльності арбітражного керуючого з урахуванням довідки, пояснень, зауважень, заперечень та усунутих арбітражним керуючим порушень (п. п. 1-3 Розділ II Порядку).

Важливим є термін проведення перевірки, який не може перевищувати для планової перевірки - десяти робочих днів; позапланової перевірки – 5 робочих днів.

Планова перевірка діяльності арбітражного керуючого проводиться відповідно до плану проведення перевірок діяльності арбітражних керуючих, затвердженого наказом Міністерства Юстиції України, не більше одного разу на два роки за період з дати призначення господарським судом арбітражного керуючого розпорядником майна, керуючим санацією, ліквідатором, керуючим реструктуризацією, керуючим реалізацією у справі про банкрутство (неплатоспроможність), а у разі проведення попередньої планової перевірки - з дати початку її проведення. Якщо є необхідність проведення позапланової перевірки, то підставами її призначення можуть бути, зокрема: подання арбітражним керуючим письмової заяви до органу контролю про проведення перевірки за його бажанням; або звернення фізичних та юридичних осіб, права, свободи, інтереси яких порушено діями (бездіяльністю) арбітражного керуючого, з викладенням обставин невиконання або неналежного виконання ним покладених на нього повноважень; неподання або подання не в повному обсязі арбітражним керуючим у встановлений термін документів обов'язкової звітності або виявлення недостовірних даних у документах обов'язкової звітності, поданих арбітражним керуючим; неподання документів, які підтверджують виконання розпорядження про усунення порушень, виявлених за результатами проведення перевірки, в установленій органом контролю термін, або подання документів, які не підтверджують виконання такого розпорядження в повному обсязі; невиконання арбітражним керуючим вимог рішень (ухвал, постанов) господарського суду у справах про банкрутство (неплатоспроможність) тощо.

Однією з вагомих гарантій діяльності арбітражного керуючого є той факт, що орган контролю має право проводити перевірку винятково за умови письмового повідомлення арбітражного керуючого про проведення такої перевірки (планової або позапланової) і не пізніше ніж за десять календарних днів до дня її початку. Місце проведення перевірки визначає орган контролю з урахуванням питань, що підлягають перевірці, і обсягу документів, які передбачається дослідити під час перевірки. За результатами перевірки орган контролю зобов'язаний опрацювати надані арбітражним керуючим пояснення, зауваження, заперечення та скласти Акт перевірки. У разі виявлення під час перевірки порушень у діяльності арбітражного керуючого орган контролю на підставі Акту перевірки виносить припис про недопущення повторних порушень.

Список використаних джерел:

1. Кодекс України з процедур банкрутства № 2597-VIII від 18 жовтня 2018 року. // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2019, № 19, С.74.
2. Про затвердження Порядку здійснення контролю за діяльністю арбітражних керуючих: Наказ Міністерства Юстиції України № 3928/5 від 06.12.2019, Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 12 грудня 2019 р. за № 1228/34199. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1228-19#Text>

УДК 342.9

ВИШНЕВЕЦЬКА Вікторія,

студентка групи ПД-01/22,

ВНЗ «Київський університет ринкових відносин»

м. Київ, Україна

СЕРГЄЄВ Ігор,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри права,

ВНЗ «Київський університет ринкових відносин»

м. Київ, Україна

ВІЙСЬКОВО-ЦИВІЛЬНІ АДМІНІСТРАЦІЇ

Сьогодні Україна переживає найскладніші за останні більш ніж 80 років часи. Країна-агресор щоденно збройно атакує нашу державу, завдаючи руйнувань українським містам і селам, забирає життя мирних громадян, змушує сотні тисяч людей покидати свої домівки. Тому цілком актуальним є питання про напрями діяльності військово-цивільних адміністрацій. Створення військово-цивільних адміністрацій стало відповіддю на глибоку народну ініціативу щодо утворення їх як тимчасового вимушеного заходу з елементами військової організації управління для забезпечення безпеки та нормалізації життєдіяльності населення в районах відсічі збройній агресії Російської Федерації. Так, ще у 2014 році з цим питанням звернувся до тодішнього Президента України Петра Порошенка очільник організації “Український дім” Сергій Ковальський. Він, на підтримку ініціативи жителів Івано-Франківської області, висловив пропозицію невідкладно розпочати процес створення військово-цивільної адміністрації Автономної Республіки Крим та м. Севастополь, яка повинна відпрацювати всі питання життєдіяльності Криму в перші часи його звільнення та, як мінімум, розробити середньострокові програми економічного, інфраструктурного, культурологічного, гуманітарного, безпекового розвитку та забезпечити першочергові необхідні ресурси для їх виконання.

9 років дії Закону України «Про військово-цивільні адміністрації» засвідчують, що створення цих адміністративно-військових органів було об’єктивною необхідністю і зараз вони відіграють важливу роль у забезпеченні стійкості та обороноздатності України в умовах посилення агресії. На сьогоднішній день військово-цивільні адміністрації стали тимчасовою, але невід’ємною частиною життя людей в окупованих та звільнених від окупації регіонах України і призначені для забезпечення дії Конституції та законів України, забезпечення безпеки і нормалізації життєдіяльності населення, правопорядку, участі у протидії актам збройної агресії, диверсійним проявам і терористичним актам, недопущення гуманітарної катастрофи в районі відсічі збройної агресії Російської Федерації. Вони є складовим елементом державного

апарату і забезпечують здійснення публічної влади на відповідній території. Д. Кузьменко поділяє їх на завдання загального типу, які притаманні місцевим органам влади — суб'єктам державного управління загальної компетенції, та спеціальні завдання, які притаманні силовим структурам. Їх основними завданнями, зокрема, є захист забезпечення конституційного ладу та територіальної цілісності держави; забезпечення дії Конституції та законів України, безпеки і нормалізації життєдіяльності населення, правопорядку; недопущення гуманітарної катастрофи. У зоні бойових дій завданням є досягнення й закріплення успіху воєнних операцій, а також відновлення функціонування публічної влади, забезпечення харчування, медичного обслуговування, відновлення знищеної або пошкодженої інфраструктури [4].

Їх діяльність, хоч і має певні недоліки, відіграє важливу роль у забезпеченні базових потреб населення, підтримці життєдіяльності міст та сіл. Зважаючи на те, що значна частина населення із зон воєнних дій змушена покинути місця постійного проживання і практично не отримує достовірної інформації відносно перспектив повернення до рідних місць, на наш погляд, було б доцільним законодавчо закріпити положення про обов'язкове першочергове вирішення питань щодо розробки планів відновлення житлового фонду для розміщення осіб, які повертаються. У цьому зв'язку було б доцільним додати в пункт 2 частини 3 статті 4 Закону України «Про військово-цивільні адміністрації» положення про обов'язкову першочерговість підготовки та затвердження планів відновлення житлового фонду для розміщення осіб, які були мешканцями зруйнованих міст і сіл і повертаються до місць проживання.

Список використаних джерел:

1. Про військово-цивільні адміністрації. Закон України від 3 лютого 2015 року № 141-VIII (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.
2. Про правовий режим воєнного стану. Закон України від 12 травня 2015 року № 389-VIII (редакція 31.03.2023 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.
3. Кузнiченко, С. О. & Шевченко, В. Й. (2017). Вiйськово-цивiльнi адмiнiстрацiї в Українi: досвiд комплексного дослiдження. (Монографiя). Одеса : Букаєв Вадим Вікторович. 182 с.
4. Кузьменко, Д. О. (2020). Адміністративно-правове регулювання діяльності органів публічної адміністрації в зоні проведення Операції об'єднаних сил. Дисертація на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук: 12.00.07. Дніпро. 185 с.
5. Кузьменко, Д. О. (2018). Повноваження військово-цивільних адміністрацій, як одного із органів публічного адміністрування в зоні проведення АТО в Україні. Сучасні правові системи світу в умовах глобалізації: реалії та перспективи: Міжнародна науково-практична конференція, м. Київ, 9-10 березня 2018 р. С. 78-80. Київ: Центр правових наукових досліджень.

УДК 349.6:341.1

ГАЛУШКО Анастасія,

*Державний торговельно-економічний університет,
м. Київ, Україна*

ПАВЛОВСЬКА Анастасія,

*Державний торговельно-економічний університет,
м. Київ, Україна*

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ЗЕЛЕНИЙ КУРС І ЙОГО ЗВ'ЯЗОК З УКРАЇНОЮ

Європейський Зелений Курс (далі – ЄЗК) – амбітний план Європейського Союзу, спрямований на досягнення кліматичної нейтральності до 2050 року. Цей план передбачає комплекс заходів, спрямованих на трансформацію економіки та суспільства ЄС, роблячи їх більш стійкими та екологічно чистими [1; С. 4].

Зростання екологічних проблем, таких як зміна клімату, забруднення довкілля та виснаження природних ресурсів, набуло глобального масштабу. Ці виклики потребують системного підходу та рішучих дій. Міжнародні угоди, такі як Паризька угода та Кіотський протокол, стали важливими кроками у цьому напрямку [5; С. 20].

ЄЗК ґрунтується на п'яти ключових принципах, серед яких: наукове обґрунтування, амбітність, інклюзивність, справедливість та солідарність [4, С. 3]. Таким чином, рішення базуються на найновітніших наукових даних та дослідженнях у сфері зміни клімату та екології; цілі ЄЗК є амбітними, але досяжними (ґрунтуються на можливостях та потенціалі Європи), перехід до зеленої економіки відбувається справедливо та інклюзивно (з урахуванням потреб та інтересів усіх верств суспільства), усі члени ЄС несуть відповідальність за перехід до зеленої економіки, але роблять це відповідно до розвитку та можливостей країни, а ЄС співпрацює з партнерами на міжнародному рівні, щоб стимулювати глобальні дії щодо зміни клімату та сталого розвитку [7; С. 2].

До цілей ЄЗК, зокрема, відносяться: зменшення викидів парникових газів на 55% до 2030 року та досягнення кліматичної нейтральності до 2050 року, збільшення частки відновлюваних джерел енергії до 45% до 2030 року, покращення енергоефективності на 30% до 2030 року, захист біорізноманіття, а також створення екологічно чистої економіки та нових робочих місць [4; С. 15, 16] [6; С. 6].

Упровадження принципів та положень ЄЗК матиме значний вплив і на Україну через курс євроінтеграції. Так, відповідно, Україна повинна узгодити національне законодавство з європейськими стандартами у сфері екології та енергетики, що є ключовою умовою євроінтеграції. Крім того, перехід до

зеленої економіки відкриє нові можливості як для українського бізнесу, так і для держави в цілому [3; С. 283].

Унаслідок упровадження такої ініціативи очікується зменшення забруднення довкілля та покращення його стану загалом, що матиме позитивний вплив на здоров'я та якість життя українців, до того ж відбудеться зменшення залежності від викопного палива, а розвиток відновлюваних джерел енергії сприятиме зміцненню енергетичної безпеки країни, що зараз як ніколи актуально та необхідно.

Упровадження ЄЗК в Україні відкриває безліч можливостей, проте на цьому шляху є й певні виклики, які потребують комплексного підходу та спільних зусиль з боку держави, бізнесу та громадянського суспільства.

Насамперед перехід до зеленої економіки потребуватиме значних інвестицій у нові технології, інфраструктуру, модернізацію виробництва та енергоефективність, відтак важливо створити сприятливий інвестиційний клімат, стимулювати інновації та надавати податкові пільги для проєктів у сфері зеленої економіки [3; С. 283]. Також перехід до зеленого способу життя потребує змін у поведінці людей, у підвищенні їх екологічної свідомості та розумінні важливості сталого розвитку цієї сфери. Потрібно проводити широкі інформаційні кампанії щодо переваг зеленого способу життя, ризиків зміни клімату та можливостей для кожного з нас зробити свій внесок у збереження довкілля. Також варто запровадити та поглибити наявні програми з екологічної освіти у школах та університетах, посиливши профільну підготовку фахівців у сфері зелених технологій та сталого розвитку, і підтримувати екологічні ініціативи громадянського суспільства, стимулюючи волонтерство й активну участь громадян у природоохоронних заходах [5; С. 65-67].

Не менш важливим питанням буде трансформація економіки (в зелену), що потребуватиме адаптації багатьох секторів, перекваліфікації кадрів та створення нових робочих місць. На цьому етапі важливо розробити та впровадити програми соціальної підтримки тих, хто може постраждати від такої економічної трансформації, надати допомоги малому та середньому бізнесу у переході до зелених технологій, стимулювати використання інновацій та створення нових екологічно чистих виробництв.

Створення сприятливих умов для розвитку зелених галузей економіки, як-от відновлювана енергетика, енергоефективність, екотранспорт, «зелене» будівництво є дуже важливою місією і, об'єднавши зусилля, Україна та ЄС зможуть побудувати екологічно чисте, безпечне та економічно процвітаюче середовище. Відтак Європейський Зелений Курс є ключовою та значимою стратегією для забезпечення сталого розвитку та боротьби з кліматичними змінами у Європейському Союзі та Україні, хоч його успішна реалізація й вимагатиме спільних зусиль усіх зацікавлених сторін, а також системних змін в економіці та суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Європейський зелений курс. Зовнішньополітичний та безпековий вимір участі України. Рада зовнішньої політики “Українська призма”, 2021 URL: <https://prismua.org/wp-content/uploads/2022/01/Green-Deal.pdf>
2. Офіційний сайт Європейської агенції з навколишнього середовища. URL: <https://www.eea.europa.eu/en>
3. Пилипенко І. С., Пашкова Н. В., Зленко О. О. ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ЗЕЛЕНИЙ КУРС: ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ОКРЕМИХ СКЛАДОВИХ В УКРАЇНІ. Юридичний науковий електронний журнал; № 10; 2023 рік. URL: http://sej.org.ua/10_2023/66.pdf
4. Іванюта, С. П.; Якушенко, Л. М. ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ЗЕЛЕНИЙ КУРС І КЛІМАТИЧНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ. Національний інститут стратегічних досліджень, 2022. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2022-07/dopov-greendeal-1-red-pogod-do-verstki_12_07_2022_gotove.pdf
5. Андрусевич, А., Андрусевич, Н., Козак, З., Кравчук, В., Мовчан, В., Синиця, А. і Шор К. ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ЗЕЛЕНИЙ КУРС. МОЖЛИВОСТІ ТА ЗАГРОЗИ ДЛЯ УКРАЇНИ. 2020 рік. URL: <https://dixigroup.org/storage/files/2020-05-26/european-green-dealwebfinal.pdf>
6. Fetting, C. (2020). “The European Green Deal”, ESDN Report, December 2020, ESDN Office, Vienna. URL: https://www.esdn.eu/fileadmin/ESDN_Reports/ESDN_Report_2_2020.pdf
7. Plan, REPowerEU. «Communication from the commission to the European parliament, the European council, the council, the European economic and social committee and the committee of the regions.» European Commission: Brussels, Belgium (2018). URL: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:b828d165-1c22-11ea-8c1f-01aa75ed71a1.0002.02/DOC_1&format=PDF

УДК 338.5:336.2

ГОРГОЛЮК Артур,

*аспірант Інституту держави і права
імені В. М. Корецького НАН України
м. Київ, Україна*

ІСАЄВА Наталія,

*кандидат юридичних наук, доцент,
старший науковий співробітник
відділу проблем державного управління
та адміністративного права*

*Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України
м. Київ, Україна*

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТРАНСФЕРТНОГО ЦІНОУТВОРЕННЯ В УКРАЇНІ В СУЧАСНИЙ ПЕРІОД

Актуальність теми. Трансфертне ціноутворення є важливим аспектом міжнародного оподаткування, що забезпечує справедливий розподіл доходів між пов'язаними підприємствами в різних юрисдикціях. У сучасних умовах глобалізації економіки питання регулювання трансфертного ціноутворення набуває особливої актуальності для України.

Проблеми розвитку трансфертного ціноутворення досліджують у своїх наукових роботах Васіна К. С., Савченко Т. Г., Павленко Л. Д., Мельник А. О., Бегунц Г. О., Мельниченко Р. В., Мельниченко В. І., Варналій З. С., Котенко А. М. та інші.

Зокрема, Варналій З. С. розглядає Трансфертне ціноутворення як механізм оптимізації податкового навантаження для транснаціональних корпорацій. Автор досліджує основні принципи трансфертного ціноутворення, з яких особливо важливим є принцип витягнутої руки, та аналізує різні методи визначення трансфертних цін. Особливу увагу приділено аналізу законодавчої бази в Україні та впливу міжнародних стандартів на національне законодавство. Обґрунтовується висновок щодо необхідності удосконалення законодавства та підвищення кваліфікації посадових осіб податкових органів для ефективного контролю за трансфертним ціноутворенням, з чим безумовно слід погодитись [1, С. 45-52].

Також заслуговує на увагу глибокий аналіз правового регулювання трансфертного ціноутворення у наукових дослідженнях Котенко А. М., у яких детально розглядаються положення Податкового кодексу України, що регулюють трансфертне ціноутворення, та здійснюється порівняльний аналіз з міжнародними нормативно-правовими актами. Зокрема слід погодитись з пропозиціями, зазначеними автором щодо необхідності врахування та

імплементатії в податкове законодавство України рекомендацій Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР).

Особливого значення набуває необхідність практичного застосування цих норм в контексті сучасної економічної ситуації в Україні. Серед конкретних заходів, які пропонує Котенко А. М. щодо вдосконалення законодавства та практики трансфертного ціноутворення в Україні, важливими є гармонізація українського законодавства з міжнародними стандартами, зокрема з Рекомендаціями ОЕСР, а також впровадження нових методик і підходів до визначення трансфертних цін [2, С. 78-85.]. З цією пропозицією слід погодитись, враховуючи численну судову практику зі спорів з трансфертного ціноутворення.

Основним нормативно-правовим актом, що регулює трансфертне ціноутворення є Податковий кодекс України [3], зокрема стаття 39, яка визначає принципи та методи визначення трансфертних цін. Крім того, Україна впровадила міжнародні стандарти, зокрема Рекомендації ОЕСР щодо трансфертного ціноутворення для транснаціональних корпорацій та податкових органів. На наш погляд, особливо важливою є розробка детального механізму реалізації рекомендацій ОЕСР.

Водночас слід зазначити, що в законодавстві України залишається велика кількість проблем, пов'язаних з недостатньо чітким врегулюванням порядку трансфертного ціноутворення. Це створює можливості для ухилення від оподаткування. Також потребує деталізації в чинному законодавстві визначення ринкових цін у випадках, коли аналогічні угоди між незалежними сторонами відсутні. Недостатній рівень підготовки та досвіду працівників податкових органів також є значним викликом.

Перспективи вдосконалення правового регулювання включають гармонізацію українського законодавства з міжнародними стандартами, підвищення рівня прозорості та передбачуваності, упровадження нових методик та підходів до визначення трансфертних цін.

Висновки. Таким чином, головними напрямками вдосконалення правового регулювання трансфертного ціноутворення є необхідність конкретизації відповідних положень Податкового кодексу України, імплементатія у вітчизняне законодавство принципів та положень Рекомендацій ОЕСР і створення дієвого механізму їх реалізації.

Список використаних джерел:

1. Варналій З. С. Трансфертне ціноутворення як інструмент оптимізації податкового навантаження в умовах глобалізації. // Економічний вісник. – 2019. – № 4. – С. 45-52.
2. Котенко А. М. Правове регулювання трансфертного ціноутворення в Україні: виклики та перспективи // Юридичний журнал. – 2020. – № 3. – С. 78-85.
3. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]. – 2010. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.

УДК 342.924

ГРАБАЗЕЙ Анастасія,

*студентка 4 курсу факультету міжнародної торгівлі та права,
Державний торговельно економічний університет
м. Київ, Україна*

НАЗАРЕНКО Анна,

*студентка 4 курсу факультету міжнародної торгівлі та права,
Державний торговельно економічний університет
м. Київ, Україна*

Науковий керівник:

КОРТУКОВА Тамара,

*доктор філософії з міжнародного права,
доцент кафедри міжнародного,
цивільного та комерційного права,
Державний торговельно економічний університет
м. Київ, Україна*

ЗАСТОСУВАННЯ ПРАВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В УКРАЇНСЬКИХ СУДАХ

Європейський Союз (далі - ЄС) - це своєрідне унікальне економічно-політичне об'єднання 27 держав-членів. Оскільки союз держав передбачає їх ефективну інтеграцію в усіх важливих сферах життя, необхідним інструментом реалізації зазначеного у практичній діяльності є інтеграція Спільноти й у правовій площині. Право ЄС вважається специфічним, оскільки воно є наднаціональним, автономним та сформованим на перетині міжнародного та національного права [1]. Особливий «автономний» правопорядок ЄС має власну систему правових актів для регулювання суспільних відносин на виконання цілей і завдань установчих договорів європейських інтеграційних організацій [2]. Зокрема, систему права ЄС становлять унікальні джерела і принципи, що були створені у ході співробітництва держав-членів ЄС та, відповідно, самого ЄС [3].

З огляду на тему наукової роботи, важливим є розуміння того, що по своїй суті являє собою право ЄС. Доктринальні підходи визначають значну кількість класифікацій його джерел. Згідно з одним із таких підходів джерела права ЄС можна поділити на писані та неписані. До першої групи належать первинні джерела (установчі договори, договори, які вносять поправки в установчі договори, договори про приєднання, додатки до них, протоколи до цих договорів) та вторинні джерела, що включають регламенти, директиви, рішення, рекомендації, висновки. Зі свого боку, до неписаних джерел права ЄС відносяться рішення Суду ЄС, загальні принципи права ЄС, загальні принципи міжнародного права. Окрім того, система права ЄС містить: 1) цінності ЄС, що

зазначені у ст. 2 Договору про ЄС; 2) міжнародні договори ЄС, укладені з іншими країнами або міжнародними організаціями [4, С. 17].

Відповідно до ст. 217 Договору про функціонування ЄС, Союз може укладати угоди з однією або більше третіми країнами або міжнародними організаціями, що запроваджують асоціацію, включаючи взаємні права та обов'язки, спільні дії та спеціальні процедури [4, С. 144]. Оскільки відомо, що Україна не є державою-членом ЄС, неможливо стверджувати про абсолютне застосування його права українськими судами. Проте абз. 1 ст. 9 Конституції України передбачає, що чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України [5]. До того ж, процесуальне законодавство України передбачає, що у разі невідповідності правового акта міжнародному договору, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, суд застосовує міжнародний договір України, про що свідчить зокрема й Постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ № 13 від 19 грудня 2014 р.: «Про застосування судами міжнародних договорів України при здійсненні правосуддя» [6].

У свою чергу, законодавчо встановлений в Основному Законі України євроінтеграційний курс передбачає діяльність вищих органів влади України, спрямовану на набуття повноправного членства України в ЄС. Тож, важливим етапом для подальшого досягнення встановленої цілі було підписання Україною та ЄС, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами Угоди про асоціацію від 27.06.2014 р., яка з огляду на вищезазначене, є частиною національного законодавства. Наразі судова практика України вже містить чималу кількість «прецедентів» застосування положень вказаної Угоди у своїх рішеннях [7]. Так, Верховний суд у складі колегії суддів Касаційного господарського суду у своїй Постанові у справі №910/14972/17 від 17 липня 2018 р. (справа за позовом Zentiva) зазначив, що норма, встановлена ст. 198 Угоди про асоціацію, має перевагу перед національним законодавством України та пряму дію [8].

Отже, не всі джерела, що становлять систему права ЄС, належать до джерел права України, оскільки наша держава ще не є повноправним членом ЄС. Саме тому, аналізуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що у своїй практичній діяльності національні суди України наразі уповноважені посилатися винятково на положення ратифікованих міжнародних договорів, у яких сторонами виступають Україна та ЄС, як на норми прямої дії.

Список використаних джерел:

1. Шпакович О. Співвідношення наднаціональності міжнародних організацій та суверенітету їхніх держав-членів. Віче. 2014. С. 28–32.
2. Смирнова К. В. Джерела права Європейського Союзу: новітні тенденції розвитку. Право України. 2017. № 2. С. 90-97.
3. Кортуківа Т. О. Правове регулювання спільної імміграційної політики Європейського Союзу: дис. ... д-ра філософії у галузі міжн. права. Київ, 2021. 228 с.
4. Консолідовані версії Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу з протоколами та деклараціями №994_b06 від 25.03.1957 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06#Text (дата звернення: 11.04.2024 року).
5. Конституція України. Закон від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 11.04.2024 року).
6. Про застосування судами міжнародних договорів України при здійсненні правосуддя : Постанова Вищ. спеціаліз. суду України з розгляду цивільн. і кримін. справ від 19.12.2014 р. № 13. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0013740-14#Text> (дата звернення: 13.04.2024).
7. Mazaraki H., Poharchenko T. Dispute resolution mechanisms in EU free trade agreements. Foreign trade: economics, finance, law. 2020. №110(3). С. 5–14.
8. Постанова Верховного суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду у справі № 910/14972/17 від 17 липня 2018 р. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/75399206> (дата звернення: 13.04.2024 року).

УДК 35.001.891.3(477)

ГРИЦЮШКО Віталій,

студент 2 курсу, спеціальності 081 «Право», групи ПД-01/22,

ВНЗ «Київський університет ринкових відносин»

м. Київ, Україна

Науковий керівник:

ЗАГРІШЕВА Надія,

кандидат юридичних наук, доцент,

завідувач кафедри права

ВНЗ «Київський університет ринкових відносин»

м. Київ, Україна

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Сучасні тенденції розвитку публічного управління відображають трансформаційні процеси, що відбуваються у світі під впливом глобалізації, цифровізації та зміни суспільних очікувань. Ефективне публічне управління стає критично важливим для забезпечення стійкого розвитку, підвищення рівня добробуту населення та підтримки демократичних цінностей. Зміни в управлінських підходах, викликані розвитком інформаційних технологій, зростанням значення відкритих даних та посиленням громадської участі, формують нові моделі взаємодії між державою, громадянами та бізнесом.

В умовах постійно зростаючих викликів, таких як кліматичні зміни, пандемії та соціально-економічна нерівність, уряди багатьох країн стикаються з необхідністю впровадження інноваційних підходів до управління. Ці підходи включають децентралізацію, підвищення прозорості та підзвітності, а також активне залучення громадян до процесів прийняття рішень.

Слід зазначити, що більшість сучасних науковців розуміють у широкому розумінні державне управління як всю систему управлінських організацій з децентралізацією влади, через яку відповідальність за виконання державних рішень спускається зверху вниз. Іншими словами, вони розглядають публічне управління (адміністрування) як скоординовану групову діяльність із суспільних питань, важливих для формування державної політики, пов'язану з трьома гілками влади (законодавчою, виконавчою та (судовою), які є невід'ємною частиною політичного процесу, сильно відрізняються від управління приватним сектором і включають багато приватних груп та окремих осіб, які працюють у бізнесі та різних громадах [1].

Електронне урядування (e-government) стало однією з ключових тенденцій сучасного публічного управління. Воно включає використання інформаційно-комунікаційних технологій для покращення доступу до державних послуг, підвищення прозорості та ефективності державного управління. Електронні сервіси дають змогу громадянам отримувати доступ до

різноманітних державних послуг через Інтернет, що значно скорочує час і витрати на їх отримання.

Аналітика даних стає все більш важливою у процесі прийняття рішень в публічному управлінні. Збір, обробка та аналіз великих масивів даних (Big Data) дозволяють урядам краще розуміти потреби населення, прогнозувати розвиток подій та оцінювати ефективність політик і програм. Використання аналітичних інструментів сприяє прийняттю обґрунтованих рішень на основі реальних даних, що підвищує їхню ефективність та результативність.

Громадянське суспільство відіграє важливу роль у формуванні та реалізації державної політики. Сучасні тенденції публічного управління передбачають активне залучення громадян до процесів прийняття рішень через громадські обговорення, консультації та інші механізми участі. Це дозволяє підвищити легітимність та обґрунтованість рішень, а також забезпечити більшу підзвітність державних органів.

Вважаємо, що на сучасному етапі розвитку держави активно відбувається зміна системи публічного управління від бюрократичного патерналізму до представництва територіальних громад й активного залучення недержавних організацій. Важливого значення набуває широке залучення у функціонування публічного управління представників неурядових організацій, бізнес-структур, груп тиску та громадянського суспільства загалом, що характеризує застосування у державотворчих процесах новітніх концепцій публічного управління, а саме концепцій “активної держави”, “демократичного врядування”, “нового публічного управління”. [2]

Тенденції до зміни цілей публічного управління можна помітити у зміщенні акцентів публічного управління з процесу на ефективність та кінцевий результат управлінської діяльності. Ефективність кінцевого результату публічного управління повинна забезпечити висококваліфікована управлінська еліта, що має орієнтуватись на підвищення свого статусу за рахунок гідної заробітної плати і неформального авторитету та на перетворення державних службовців на професійних працівників специфічної системи обслуговування, що зорієнтовані на надання високоякісних управлінських послуг, пошук ефективних інструментів і технологій боротьби з корупцією, зловживаннями службовим становищем, порушенням прав і свобод громадянина в системі публічного управління [2].

Публічна інтегрованість як система етичних цінностей, принципів та норм для захисту та пріоритету суспільних інтересів над приватними інтересами в публічному секторі ставиться як завдання реформи публічної служби. Реформи спрямовані на підвищення координуючої ролі старших публічних службовців, коли зберігається баланс між реагуванням на політичну волю уряду та збереженням ідеалу професійної державної служби; здійснюється орієнтація не так на галузеву специфіку, як на загальне лідерство та управління [3].

Перспективи розвитку публічного управління пов'язані з подальшою цифровізацією, впровадженням інноваційних підходів та підвищенням рівня участі громадян в управлінських процесах. Це дозволить створити більш ефективну, прозору та підзвітну систему державного управління, що відповідає сучасним вимогам та очікуванням суспільства.

Таким чином, сучасні тенденції розвитку публічного управління відображають необхідність адаптації до нових викликів та можливостей, що виникають у глобалізованому світі. Впровадження електронного урядування, використання аналітики даних, залучення громадян та нові моделі управління сприяють підвищенню ефективності та результативності державного управління, забезпечуючи стійкий розвиток суспільства.

Список використаних джерел:

1. О. М. Жовна, Є. В. Міщук. Публічне управління та адміністрування: сучасні тенденції [Електронне джерело] URL: <http://ds.knu.edu.ua/jspui/bitstream/97.pdf>
2. О. А. Решота. Особливості розвитку публічного управління в Україні: сучасні тенденції та проблем [Електронне джерело] URL: http://www.dy.nauka.com.ua/pdf/3_2020/39.pdf
3. Сидоренко Н. Сучасні тенденції розвитку публічного управління [Електронне джерело] URL: <https://aspects.org.ua/index.php/journal/article/view/946/921>

УДК 338.45:622.33

ДЕРЕВ'ЯНКО Богдан,

доктор юридичних наук, професор,

провідний науковий співробітник

відділу господарсько-правових досліджень проблем економічної безпеки,

Державна установа «Інститут економіко-правових

досліджень імені В. К. Мамутова Національної академії наук України»,

м. Київ, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7408-8285>

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ ВУГІЛЬНИХ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Світова економіка інтенсивно розвивається та вдосконалюється. Її розвиток досягається застосуванням технологій, які дозволяють знижувати витрати енергії, палива, різноманітних матеріалів, робочої сили. При цьому відбувається заощадження на витратах на захист і відновлення навколишнього природного середовища. Серед витрат людства найбільшими є витрати палива та викопних корисних копалин і деревини. У часи становлення капіталістичної економіки первинними джерелами тепла були деревина, вугілля і торф. Пізніше до них додалися природній газ, нафта і атомна енергія. У ХХ столітті у багатьох країнах було побудовано гідроелектростанції, у яких не спалювалася деревина чи вуглеводні. На межі ХХ – ХХІ століть людство почало використовувати енергію з відновлюваних джерел – енергію сонця, вітру, припливів і відливів, енергію від спалювання вуглеводнів та кисню, отриманих у процесі розщеплення молекул води. Кожен із способів отримання енергії має свої позитивні та негативні сторони. Але уже зараз декілька способів отримання енергії є більш затратними, екологічно небезпечними порівняно з іншими. Так, уже сьогодні в усьому світі визнано і лабораторними дослідженнями підтверджено надмірні викиди в атмосферне повітря вуглецю, чадного газу, сірки, золи та інших шкідливих речовин під час спалювання торфу і вугілля у порівнянні зі спалюванням інших видів палива. Через це економічно розвинені європейські країни заборонили спалювання торфу та почали реалізацію програм зі зниження використання вугілля для отримання електричної і теплової енергії із поступовою повною відмовою від цього виду палива.

В Україні вугілля видобувається на сході та на заході держави. Найбільше вуглевидобувних підприємств історично розміщено в Донбасі. Питання про поступове зниження його видобутку і закриття нерентабельних шахт ставилося ще до відновлення Україною незалежності і поглибилося у 1990-ті – 2000-ні роки. Більшість шахт є нерентабельними; часто собівартість видобутку тони вугілля удвічі перевищує розмір виручки від її реалізації. Але реструктуризація

шахт, багато з яких мали статус містотвірних підприємств або великих підприємств із тисячами і десятками тисяч працівників, проводилася обережно і поступово. Гібридна війна, що розпочалася у 2014 році, та відкрита війна, що розпочалася у 2022 році, ще більше посилили економічні проблеми вугільних регіонів на сході країни. Значна частина Луганської і Донецької областей знаходиться у тимчасовій окупації. Російська влада не має наміру вкладати гроші у збереження або повільне закриття шахт. Тому процеси закриття значно прискорилися. А наслідки «реструктуризації» окупаційними адміністраціями шахт вже сьогодні призводять до еколого-соціальної катастрофи. Мабуть, достатньо буде згадати лише один приклад, наведений вітчизняними дослідниками: «Окупаційною адміністрацією по Донецькій обл. було розповсюджено заяву, що з 14.04.2018 буде повністю зупинена відкачка води на шахті імені Юних Комунарів (т. зв. «Юнком»), на якій 16.09.1979 на глибині 903 м було здійснено ядерний вибух з метою дегазації та зниження напруги в гірничому масиві з припущенням, що це «підвищить безпеку виробки вугільних пластів». Звісно, експеримент не виправдав себе, а на місці вибуху утворився радіаційно небезпечний об'єкт [1, С. 83]. Зрозуміло, що питання і про відновлення чи грамотну консервацію шахт постануть перед Україною після деокупації територій вугільних регіонів. Стосовно вуглевидобувної галузі науковці зазначають, що лише організаційно-правові кроки щодо зміни структури галузі, створення нових суб'єктів з метою покращення керованості галузі (її державної складової), у зв'язку із іншими заходами, у короткостроковій перспективі допоможуть досягти певної стабілізації ситуації в окремій галузі економіки [2, С. 36]. Уявляється, що спеціальна державна комісія має визначити кількість потрібного українській економіці у найближчі роки вугілля і кількість державних шахт, які зможуть повністю чи певною частиною забезпечити видобуток. І так само перед комісією постане питання обрання оптимальних варіантів закриття і консервації нерентабельних шахт та прорахунку вартості цих процесів. Зрозуміло, що фінансування відновлення, реструктуризації, закриття та консервації шахт є завданням держави. Справедливим буде залучення частини коштів із російських репарацій, міжнародних, зокрема європейських грантових програм із реструктуризації економіки, захисту природи, підвищення ролі «зеленої» енергетики тощо.

Список використаних джерел:

1. Ілларіонов О. Ю. Стан та перспективи нормативного забезпечення ліквідації надзвичайних ситуацій на територіях закритих (затоплених) вугільних шахт. (2019). Об'єкти екологічного і суміжних галузей права: теоретичні та практичні аспекти в умовах сталого розвитку: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (29 листопада 2019 р., м. Київ). Наук. ред. В.А. Устименко. Київ: НАН України. Ін-т економіко-правових досліджень. С. 82-86.

2. Ілларіонов О. Ю. Правові питання організаційно-структурних змін у вугільній галузі України (2020). Public communication in science: philosophical, cultural, political, economic and IT context: Collection of scientific papers «ΛΟΓΟΣ» with Proceedings of the International Scientific and Practical Conference (Vol. 5), May 15, 2020. Houston, USA: European Scientific Platform, 2020. 102 p. <https://doi.org/10.36074/15.05.2020.v5.14>

УДК 341.96

ДОМАНСЬКА Христина,

студентка 2 курсу факультету міжнародної торгівлі та права,

Державний торговельно-економічний університет

м. Київ, Україна

ПИТАННЯ УКЛАДАННЯ ШЛЮБУ ГРОМАДЯНА УКРАЇНИ З ІНОЗЕМНИМ ЕЛЕМЕНТОМ

У сучасному глобалізованому світі, де процеси інтеграції та міграції є дуже поширеними, тема сімейних відносин за участю іноземного елемента стає дедалі важливішою. Так, право на шлюб гарантується практично всіма країнами світу, проте, як відомо, в кожній країні свої закони. Так, шлюбні відносини, ускладнені іноземним елементом, є складовою частиною міжнародних цивільних правовідносин. У такому випадку іноземний елемент виступає як фактор, що надає відносинам своєрідного «міжнародного» характеру, який, своєю чергою, представляє сферу дії відносин міжнародного приватного права. Останнє, як відомо, регулюється колізійними нормами міжнародно-правового та національного законодавства відповідної держави.

Відповідно до п. 2 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про міжнародне приватне право» іноземним елементом є ознака, яка характеризує приватноправові відносини, що регулюються цим Законом, та виявляється в одній або кількох з форм [1]. Такими формами є: суб'єкт з іноземною належністю (громадянство, місце проживання – для фізичних осіб; "національність" – для юридичних осіб); об'єкт, який знаходиться на території іноземної держави; юридичний факт, що створює, змінює або припиняє правовідносини, мав чи має місце на території іноземної держави [2, С. 240]. У шлюбі іноземний елемент виражається двома способами (або одним із них): суб'єктом правовідносин і юридичним фактом.

Так, при укладенні шлюбу між громадянином України та іноземцем або між іноземцями, суб'єкт правовідносин виступає іноземним елементом. Коли громадянин України укладає шлюб на території іноземної держави, то іноземним елементом в такому випадку виступає юридичний факт. Крім того, поєднання двох іноземних елементів також має місце, якщо міжрасовий шлюб був укладений за кордоном або можливе поєднання обох іноземних елементів у випадку, коли за шлюб укладено між іноземцями відносно іншої держави, яка вирішує питання стосовно визнання такого союзу [3, С. 1].

Шлюбні відносини, ускладнені іноземним елементом, регулюються двома способами: відповідно до міжнародно-правових договорів, ратифікованих Верховною Радою України, а за їх відсутності - згідно з нормами Закону України «Про міжнародне приватне право», який містить відсилання до тієї держави, законодавство якої регламентує ті чи інші колізійні питання. Ст. 55 Закону України «Про міжнародне приватне право» передбачає, що право на шлюб визначається особистим законом кожної з осіб, які подали заяву про

укладання шлюбу. Важливо наголосити, що порядок та форма укладання шлюбу між громадянином України з іноземцем/особою без громадянства, а також між іноземцем та особою без громадянства саме на території України регулюється законодавством України. У такому випадку реєстрація шлюбу посвідчується свідоцтвом про шлюб, а шлюбний вік, як правило, становить 18 років. До того ж законодавство України не визнає багатошлюбність.

У випадках, коли шлюб громадянина України з іноземним елементом укладено за межами України, то він буде дійсним в Україні лише за умови додержання громадянами України вимог національного законодавства щодо підстав недійсності шлюбу. Так, відповідно до ст. 39 Сімейного Кодексу України, шлюб є недійсним тоді, коли він: зареєстрований з особою, що вже перебуває в іншому шлюбі; зареєстрований між особами, які є родичами прямої лінії, в тому числі між сестрою та братом; зареєстрований з недієздатною особою [4].

Стосовно реєстрації шлюбу з іноземним елементом під час війни, то незважаючи на воєнний стан, ця процедура відбувається у звичайному режимі та на загальних підставах. Тобто подати заяву можна до будь-якого органу державної реєстрації актів цивільного стану чи онлайн сервісу Мін'юсту, де потрібно буде надати документи, що посвідчують особу (паспорт для громадянина України та посвідка на тимчасове або постійне місце проживання в Україні). Якщо ж один із заявників перебуває на службі і не може особисто приїхати для реєстрації шлюбу, то свідоцтво про шлюб може бути видане онлайн [5].

Отже, в сучасному світі шлюбні відносини з іноземним елементом стають дедалі поширенішими. Їх регулює міжнародне приватне право, яке використовує колізійні норми та міжнародні договори, ратифіковані Україною. На території України такі шлюби укладаються та реєструються згідно з українським законодавством, а за кордоном – з дотриманням вимог країни укладання та українських норм. Практично в Україні усі шлюби, які не суперечать Сімейному кодексу України, є дійсними.

Список використаних джерел:

1. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23.06.2005 № 2709-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15> (дата звернення: 26.04.2024)
2. Грабовська О. О. Теоретико-правові проблеми доказування у цивільному процесі України: дис. докт. юр. наук : 12.00.03. Грабовська Оксана Олександрівн. Київ, 2018. 563 с. URL: https://scc.knu.ua/upload/iblock/542/dis_Grabovska%20O.%20A..pdf (дата звернення: 26.04.2024)
3. Розгон О. В. Укладання шлюбу громадянина України з іноземцем за кордоном. Мала енциклопедія нотаріуса. 2011. №6 (60). URL: http://yurradnik.com.ua/wpcontent/uploads/2014/10/men06_2011_c102_Rozgon.doc (дата звернення: 26.04.2024)
4. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 №2947-III URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> (дата звернення: 26.04.2024)
5. Пертик Т. О. Реєстрація шлюбу з іноземцем в умовах воєнного стану. Prikhodko&Partners. URL: <https://prikhodko.com.ua/my-i-zmi/my-i-zmi/stattya/reystracziya-shlyubu-z-inozemczem-v-umovah-voyennogo-stanu/> (дата звернення: 26.04.2024)

УДК 341

ЗАГОРЯНСЬКА Анастасія,

здобувач вищої освіти,

спеціальність «Міжнародне право»,

Державний торговельно-економічний університет

м. Київ, Україна

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ: НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ

Наразі людство переживає низку небезпечних глобальних загроз, таких як пандемії, збройні конфлікти, потенційна ядерна війна та різкі кліматичні зміни. Саме вони кидають виклик традиційним уявленням про міжнародне право та потребують нових підходів до його розвитку. Тому слід орієнтуватися в потенційних напрямках розвитку міжнародного права в умовах глобальних ризиків.

Найперший напрямок – це універсалізація та уніфікація міжнародного права. Тут є як позитивні сторони, так і проблеми, зокрема у сфері виконання. Важливість уніфікації норм:

- Зниження ризику конфліктів. Це означає те, що спільні правила зменшують ризик виникнення правових конфліктів між державами.
- Полегшують співпрацю між країнами. Оскільки договорами встановлюються спільні правила, права та обов'язки, тобто співпраця стає легшою.
- Безпосередній вплив на структуру та зміст джерел права. **Джерела права** – це форма вираження норм права, які є **визначальними критеріями дослідження будь-якої правової системи** та її місця на правовій карті світу [1, С. 134]. Уніфікація джерел міжнародного права проявляється в наступному: включення міжнародних норм до національного законодавства та виникнення нових джерел права (наприклад, договорів з прямою дією).

Проблеми, які можуть бути спричинені уніфікацією:

- Різноманіття правових систем: держави мають різні правові системи та традиції, що ускладнює процес уніфікації.
- Політичні інтереси: держави можуть мати різні політичні інтереси, що може перешкоджати прийняттю спільних правил.

Наступною тенденцією розвитку є наднаціональне право. **Глобалізація** веде до виникнення нових проблем, які неможливо вирішити в межах національних правових систем. Це зумовлює появу **сфери наднаціональної юрисдикції**, де відносини регулюються **нормами наднаціонального права**. Явище наднаціональності виникає, коли держави змушені підпорядковуватися нормам, що створені без їхньої згоди [2 С. 239]. Це може відбуватися:

- Через членство в міжнародних організаціях: держави, вступаючи до міжнародної організації, погоджуються з її статутом та рішеннями, які вона приймає (Наприклад, ООН та ін.) [3].

- Через прийняття міжнародних договорів: держави, ратифікуючи міжнародний договір, зобов'язуються його виконувати.

- Через застосування норм міжнародного звичаєвого права: норми міжнародного звичаєвого права виникають з практики держав і є загальноновизнаними.

Однак розвиток наднаціонального права є досить проблематичним з кількох причин:

- Різноманіття правових систем: У світі існує багато різних правових систем, які ґрунтуються на різних принципах та традиціях. Це ускладнює процес пошуку спільних норм права, які були б прийнятні для всіх.

- Інтереси держав та інших суб'єктів: держави та інші суб'єкти міжнародного права мають різні інтереси, які можуть суперечити одне одному. Це ускладнює процес досягнення консенсусу щодо норм уніфікованого права.

Також в наші дні існує ще одна тенденція, наслідки якої є катастрофічними для цивілізованого світу. Це послаблення ролі міжнародного права, що відображається в:

- порушенні норм міжнародного права. Деякі країни ігнорують або недотримуються норм міжнародного права, що призводить до його послаблення. Наприклад Росія, яка порушила територіальну цілісність України, досі порушує правила ведення війни, а також права людини (в окупованих містах і не тільки).

- неефективності міжнародних інституцій. Наприклад, Рада Безпеки ООН, яка не змогла своєчасно відреагувати на події, які трапились в Україні та інших країнах. Тому досить пасивне ставлення ООН до таких ситуацій ставить під сумнів необхідність існування подібних міжнародних організацій і цим послаблює авторитет міжнародного права.

У підсумку слід зазначити, що напрямків розвитку міжнародного права в умовах глобальних змін є доволі багато. Сучасний світ мінливий, тому, дивлячись на сьогоднішній день, можна зрозуміти, що міжнародне право зазнає змін. Війна Росії з Україною яскраво продемонструвала слабкі сторони міжнародних організацій та міжнародного права загалом. Тому, на нашу думку, найперша тенденція, яка повинна відбутись в умовах глобальних ризиків, - це реорганізація та посилення реальної ролі міжнародних інституцій та права для того, щоб припинити війну в Україні та притягнути винних до відповідальності, що допоможе запобігти новим збройним конфліктам у всьому світі.

Список використаних джерел:

1. Новосад І. В. Теоретичні засади дослідження питань уніфікації міжнародного приватного права в умовах глобалізації. Прикарпатський юридичний вісник. 2022. № 2. С. 133–137. URL: <https://doi.org/10.32837/руув.v0i2.1030> (дата звернення: 09.05.2024).

2. Столярський О. В. Міжнародне право як засіб глобалізації на поведінку держави та індивіда. Юридичний науковий електронний журнал. 2015. № 6. С. 238-241. URL: http://www.lsej.org.ua/6_2015/69.pdf (дата звернення: 08.05.2024).

3. United Nations Charter (full text) URL: <https://www.un.org/en/about-us/un-charter/full-text> (дата звернення: 09.05.2024).

УДК 346.34

ЗАГРІШЕВА Надія,

кандидат юридичних наук, доцент

завідувач кафедри права

ВНЗ "Київський університет ринкових відносин"

м. Київ, Україна

ПУБЛІЧНІ ТА ПРИВАТНІ ІНТЕРЕСИ У СФЕРІ ТРАНСФЕРА ТЕХНОЛОГІЙ

Дослідження правової природи трансферу технологій як інституту господарського права проведемо через призму публічно-правових та приватноправових інтересів та ознак інституту державно-приватного партнерства.

На думку Н. О. Сімченко та Г. А. Мохонько, інноваційна епоха, обумовлена бурхливим розвитком знань про світ та їх практичним впровадженням у всі сфери життя через постійне оновлення технологій, кількості та якості життєвих благ, зростання й ускладнення інформаційних потоків і форм комунікацій, детермінує встановлення людських відносин, формування інноваційно орієнтованого суспільства. Стратегічним напрямом є формування інноваційно орієнтованого суспільства, підвищення інноваційної активності суб'єктів господарської діяльності [1].

Держави світу за типом інноваційності можна поділити на три групи: 1) країни, орієнтовані на лідерство в усьому: науці, техніці, глобальних проектах, обороні (США, Великобританія, Франція); 2) країни, які раціоналізують економіку для поширення нововведень (ФРН, Швеція, Швейцарія); 3) країни, що створюють інноваційну інфраструктуру, запроваджують пільги, запозичують іноземні інновації, оскільки власних ресурсів обмаль (Китай, Японія, Південна Корея).[12, С. 56]

Дослідження політики розвинених країн у сфері інноваційного розвитку за ступенем державного регулювання виділяє дві моделі:

– англо-американська модель інноваційного розвитку, що характеризується повною автономією та самостійністю підприємництва в інноваційній діяльності;

– франко-японська модель, що характеризується значним впливом держави на розвиток інноваційного процесу, зокрема і неринковими методами – шляхом прямих дотацій і субсидій підприємствам і організаціям, які здійснюють інноваційну діяльність.

У обох моделях спільним є те, що державну політику в інноваційній сфері здійснюють методами прямого і непрямого втручання, що їх використовують певною мірою у кожній країні, залежно від того, до якого полюсу тяжіє національна інноваційна політика. Перша модель передбачає переважно непрямі методи стимулювання інноваційної діяльності, тоді як друга

характеризується широким застосуванням сукупності методів прямого стимулювання інноваційного процесу. Жодна із цих моделей у чистому вигляді не використовується будь-якою країною.

Для України характерні такі види інноваційних моделей розвитку економік: ресурсна модель без високотехнологічного виробництва; інноваційна модель та інтелектуально-донорська модель. Зазначені види інноваційних моделей свідчать про недосконалий розвиток інновацій та їх складової – трансферу технологій, недосконалість державного регулювання зазначеної сфери. Крім того, відсутність стимулювання інноваційної сфери методами прямого і непрямого втручання свідчить про низьку якість наявних законодавчих актів, нерозробленість або недосконалість механізму здійснення. Зазначене твердження підкріплене положеннями Концепції розвитку національної інноваційної системи від 17.06.2009 р., автори якої зазначають про необхідність формування та забезпечення розвитку національної інноваційної системи як безальтернативного шляху реалізації системної та послідовної державної політики, спрямованої на активізацію інноваційних процесів, забезпечення технологічного розвитку та оновлення національної економіки [3].

Чинне інноваційне законодавство характеризується високою якістю прийнятих законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів. Проте з 2002 р., з моменту прийняття Закону України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 р. № 40 жодних позитивних рис щодо зростання інноваційного виробництва в Україні не спостерігається. Законодавство у сфері трансферу технологій представлено Законом України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» (далі – Закон про трансфер) та незначною кількістю підзаконних нормативно-правових актів. І на відміну від інноваційного законодавства, знаходиться на етапі становлення. Проте ані в одному, ані в іншому законі немає ознак, які б свідчили про можливість одночасного та рівноправного партнерства публічних та приватних інтересів. Закон про трансфер норм, які б свідчили про можливість участі приватного капіталу у здійсненні трансферу технологій, не містить. Суб'єкти, передбачені ст. 3, розглядаються суто як сторона-виконавець завдань за договором про трансфер технологій. Суб'єкти, визначені Законом України «Про інноваційну діяльність» ст. 16, декларуються як інноваційні підприємства будь-якої форми власності, ст. 20 передбачена наявність комунальних інноваційних фінансово-кредитних установ. Зазначене положення свідчить про можливість реалізації спільних державних та приватних інтересів в інноваційній сфері та відсутність реалізації таких дій у сфері трансферу технологій.

Для змісту норм господарського права характерне поєднання публічно-правового та приватно-правового характеру. Така відмінність норм носить евристичний, науково-класифікаційний характер, що не є відображенням галузевої структури системи права і законодавства. При цьому дискусійне саме поняття приватного права в застосуванні до економічних реалій, бо право, забезпечуючи поєднання публічних і приватних інтересів, саме виступає у

багатьох випадках в ролі публічного інтересу. Г. Л. Знаменський серед історичних витоків формування господарського права виділяє дифузю публічних та приватних норм: «комерціалізація економічних відносин, проникнення в них публічних початків знаходять своє відображення в законодавстві 19 ст.: для регулювання економічних відносин поряд з цивільними кодексами почали з'являтися торгові» [4, С. 16]. На підтвердження зазначеної позиції В. К. Мамутов підкреслює: «Закон, як такий, встановлений державою, є категорія публічна, якого б роду відносини ним не регулювалися. Він може регулювати приватні відносини, але сам він від цього не втрачає якості публічності. Навпаки, регулюючи приватні відносини, він тим самим робить їх предметом публічного інтересу, свідчить, що вони представляють і публічний інтерес, не байдужі для суспільства. Приватним правом можна вважати будь-які права та обов'язки, передбачені не законом, а договором громадян, приватних осіб» [5, С. 10],

На нашу думку, до публічних інтересів сфери трансферу технологій відносяться:

– на макрорівні: економічна безпека держави, яка полягає в недопущенні продажу за кордон технологій подвійного значення, недопущенні потрапляння на територію України застарілих технологій; стимулюванні створення та розвитку технологічних та наукоємних виробництв, збільшенні експорту інноваційного продукту;

– на мікрорівні: розробка та впровадження методів податкового стимулювання наукоємних галузей господарювання (видів економічної діяльності).

Приватний інтерес суб'єкта господарювання інноваційної моделі економіки виражається в:

– отриманні максимального рівня прибутку за рахунок мінімальної кількості використаних ресурсів через інтенсивний процес виробництва, в основу якого покладено технологію;

– упевненості правової охорони та захисту об'єктів інтелектуальної власності, що є основою технології, та технології як такої.

Еволюція трансферу технологій в Україні можлива лише за рахунок паритету приватного та публічного інтересів. На виконання вектору зближення осіб публічних та приватних інтересів 19 січня 2010 р. було підписано Меморандум Про створення та розвиток Національної мережі трансферу технологій державними та недержавними суб'єктами трансферу технологій. Головним завданням меморандуму є розповсюдження ідеї трансферу технологій, як важливого фактору формування інноваційного середовища. Світові тенденції вимагають від України: створення центрів трансферу технологій, проведення моніторингу об'єктів інтелектуальної власності з метою пошуку таких, комерціалізація яких принесе прибуток тощо. Унаслідок непослідовності у проведенні та низької ефективності державної науково-технічної та інноваційної політики спостерігається тенденція щодо подальшого відставання України у технологічному розвитку від розвинутих країн світу.

Зменшується кількість інноваційно активних підприємств, гальмується розвиток високотехнологічних галузей промисловості. Це призводить до зниження рівня конкурентоспроможності національної економіки.

Дослідження державно-приватного партнерства проводилися як національним, так і закордонними вченими. О. М. Вінник [6], І. В. Запатрина [7] та інші присвятили свої праці вивченню правового регулювання державно-приватного партнерства, його ролі, значенню та сучасному стану в Україні та світі. Праці щодо правового визначення інноваційної діяльності (Ю. Є. Атаманова), принципів та інструментів державної інноваційної політики, інноваційного розвитку соціально-економічних систем, правового та економічного розвитку трансферу технологій в національному та міжнародному масштабах стали основою дослідження.

Дії щодо поєднання приватного та публічного інтересів та стимулювання розвитку трансферу технологій підлягають реалізації в рамках інституту державно-приватного партнерства. Ознаки державно-приватного партнерства: забезпечення вищих техніко-економічних показників ефективності діяльності, ніж у разі здійснення такої діяльності державним партнером без залучення приватного партнера; довготривалість відносин; передачі приватному партнеру частини ризиків у процесі здійснення державно-приватного партнерства; внесення приватним партнером інвестицій в об'єкти партнерства із джерел, не заборонених законодавством, - дозволяють стверджувати про максимальну ефективність впровадження трансферу технологій.

Сенсом поєднання інтересів суб'єктів публічного та приватного права в процесі правового регулювання трансферу технологій є спроба формування в носіїв приватного права таких інтересів, які б відповідали інтересам всього суспільства. При цьому необхідно враховувати, що інтерес направлений на отримання благ, тому законодавцю необхідно прямувати до того, щоб дотримання публічних інтересів було вигідно кожному носію приватного інтересу. Засобами досягнення цієї гармонії можуть виступати обмеження проявів приватних інтересів, що не відповідають інтересам суспільства та держави, побудова ієрархії інтересів саме на етапі правотворення. Правове регулювання як спосіб впливу на соціальні зв'язки, що відображає відповідну волю держави, саме по собі призводить до публічного ефекту в структуруванні та впорядкуванні різних за своєю природою суспільних відносин, включно з тими, що мають приватну сутність. Поряд з цим спостерігається дифузія приватних відносин у публічно-правову сферу. Основною задачею правової системи в частині трансфера технологій є встановлення оптимального співвідношення приватних та публічних інтересів.

Підкреслюючи важливість думок В. К. Мамутова щодо поєднання норм публічно-правового та приватноправового характеру та дифузію публічних і приватних норм Г. Л. Знаменського, маємо додати, що поєднання інтересів держави та приватного капіталу дозволяє врахувати всі інтереси з розробки, передачі та впровадження технології. Реалізація трансферу технологій за межами області господарського права не є можливою.

Список використаних джерел:

1. Сімченко Н. О., Мохонько Г. А. Чинники розвитку інноваційно орієнтованого суспільства // Економіка. Управління. Інновації. 2011. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UGRN/eui_2011_2_48.

2. Інноваційний розвиток України: політико-правові аспекти: монографія / за ред. В. П. Горбатенка. Київ: ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2006. 248 с.

3. Концепція розвитку національної інноваційної системи. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.06.2009 р. № 680-р. / Урядовий кур'єр від 27.06.2009 р. № 114.

4. Хозяйственное право: учебник / В. К. Макутов, Г. Л. Знаменский, К. С. Хахулин и др. // под ред. В. К. Макутова. Киев: Юринком Интер, 2002. 912 с.

5. Макутов В. К. Кодификация: сборник научных трудов. Киев: Юринком Интер, 2011. С. 225.

6. Вінник О. М. Засоби саморегулювання у відносинах державно-приватного партнерства: проблеми вдосконалення правового регулювання // Право та інновації . 2014. № 1–2. С. 12–20.

7. Запатріна І. В. Публічно-приватне партнерство в Україні: перспективи застосування для реалізації інфраструктурних проектів і надання публічних послуг // Економіка і прогнозування. 2010. № 4. С. 62–86.

УДК 347.12

ЗАДОРОЖНИЙ Андрій,

аспірант,

ПЗВО «Київський міжнародний університет»,

адвокат

м. Київ, Україна

ВІДМОВА ВІД ПРАВА ВИМОГИ ЯК СПОСІБ ЗДІЙСНЕННЯ ОСОБОЮ СУБ'ЄКТИВНОГО ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

Попри те, що право особи відмовитись від свого майнового права передбачене статтею 12 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України), яка має назву «Здійснення цивільних прав», відповідь на питання – чи є відмова кредитора від права вимоги способом саме здійсненням відповідного зобов'язального права – не здається очевидною.

Відмова має тягнути за собою припинення у особи суб'єктивного права; власне, відмовитися від чогось означає – зректися його, порвати із ним зв'язок. Натомість здійсненням права є реалізація правової можливості, закладеної у цьому праві; у випадку здійснення абсолютного (речового) права – це захист речі від посягань третіх осіб, у випадку відносного (зобов'язального) права – це реалізація можливості отримання певного блага через виконання боржником свого обов'язку за зобов'язанням.

Право вимоги, як і будь-яке зобов'язальне майнове право, є не тільки змістом зобов'язального правовідношення (де воно є суб'єктивним правом кредитора), але одночасно – і об'єктом цивільних прав та неспоживною річчю (ст. 177 та ст. 190 ЦК України). Як зазначає С. І. Шимон, визнання у ч. 2 ст. 190 ЦК України майнових прав неспоживними речами є опосередкованим визнанням їх об'єктами права власності [1, С. 194].

Відтак, слід встановити: від якого саме права відмовляється кредитор за вимогою: від права вимоги у його якості змісту первісного зобов'язання чи від права на вимогу, яке є об'єктом цивільних прав (прав власності?) кредитора.

У контексті права власності, відмова особи від абсолютного права на річ є здійсненням правомочності із розпорядження відповідно до ч. 1 ст. 317 ЦК України [2, С. 28]. За аналогією, висловлюються пропозиції вважати відмову від будь-якого суб'єктивного цивільного права (абсолютного чи зобов'язального) розпорядженням цим правом [3, С. 3]. Зазначений підхід заслуговує на критику, оскільки реалізація правомочності розпорядження може гіпотетично вплинути лише на обсяг прав кредитора на вимогу в її модусі об'єкту цивільних прав (як на річ у сенсі ст. 190 ЦК України), але не на чинність вимоги як елемента змісту відповідного зобов'язання. Змістом зобов'язання кредитор не може самостійно розпорядитися (в значенні – змінити), оскільки це порушило б принцип неприпустимості односторонньої відмови від зобов'язання (ст. 525 ЦК України). Право розпорядження

майновим правом існує поза межами того правовідношення, в якому це право є елементом змісту [4, С. 142].

Це повертає нас до необхідності аналізу механізму відмови від суб'єктивного права на рівні відповідного зобов'язання, де право вимоги є елементом змісту. Правомочність суб'єкта права вимоги на цьому рівні обмежується лише можливістю отримати благо, із яким пов'язана його вимога, або ж відмовитись від його отримання (останнє слід відрізнити від нездійснення особою права, яке за загальним правилом ч. 3 ст. 12 ЦК України не є підставою його припинення). І те, й інше є способом здійснення права. На відміну від розпорядження правом (як об'єктом цивільних прав), коли правова можливість, що складає зміст права, залишається незмінною, при здійсненні права ця правова можливість реалізується, використовується, стає наявним буттям. Процес здійснення права, який розпочався, вже є незворотнім, тоді як при розпорядженні правом як об'єктом прав (його відчуженні) попередній майновий стан може бути відновлений. Право здійснення та право розпорядження суб'єктивним цивільним правом є взаємовиключними [4, С. 72-73].

Проте чи припиняє право вимоги одна лише відмова від нього? В. Я. Погребняк висловлює думку, що право вимоги, як правило, неможливо припинити його здійсненням, оскільки таке право тісно пов'язане обов'язком, який має визначальне значення для всього відносного цивільного правовідношення. Він вважає, що суб'єктивне цивільне право вимоги припиняється у результаті припинення кореспондуючого йому обов'язку [5, С. 135-136]. Не погоджуючись із цим, зауважимо, що здійснення права не є моментом у часі (таким моментом натомість є момент набуття права), але процесом, який завжди ініціюється управненим суб'єктом. Припинення обов'язку боржника є наслідком, а не умовою припинення майнового права шляхом відмови від нього. Оскільки мета існування суб'єктивного права – задоволення особою свого інтересу, особа вільно вибирає спосіб такого задоволення, у тому числі взагалі відмовляючись від права. Відмова особою від суб'єктивного цивільного права є способом його здійснення (якщо такий спосіб відповідає розумінню особою свого інтересу) і одночасно правоприпиняючим фактом щодо цього права.

Список використаних джерел:

1. Шимон С. І. Майнові права в контексті сучасних концепцій права власності в цивілістиці. Часопис Київського університету права. Київ, 2012/2. С. 192-195.

2. Ганжерлі А. О. Відмова від речових прав як розпорядча можливість суб'єкта. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. №6, т.2. 2016. С. 27-30.

3. Суханова Ю. В. Отказ от субъективных гражданских прав : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Казань, 2009. 23 с.

4. Шимон С. І. Майнові права як об'єкти цивільних правовідносин (теоретичні та практичні аспекти) : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2014. 450 с.

5. Погребняк В. Я. Виникнення, перехід та припинення суб'єктивних цивільних прав : дис. д-ра юрид. наук : 12.00.03. Харків, 2021. 445 с.

УДК 339.1: 341.38

ЗАЙЦЕВА Мілена,

*студентка 1 курсу факультету міжнародної торгівлі та права,
Державний торговельно-економічний університет
м. Київ, Україна*

ДО ПИТАННЯ ПЕРСПЕКТИВИ СТВОРЕННЯ МІЖНАРОДНОГО ТРИБУНАЛУ ЩОДО РФ

Повномасштабне вторгнення, яке росія здійснила 24 лютого 2024 року проти України, є однією з наймасштабніших подій на території Європи за останній час. Своїми діями рф порушила один з найважливіших принципів міжнародного права, закріплений в Статуті ООН, - принцип утримання від загрози силою чи її застосування, який зазначає, що: «Усі Члени Організації Об'єднаних Націй утримуються в своїх міжнародних відносинах від погрози силою або її застосування як проти територіальної недоторканності або політичної незалежності будь-якої держави, так і якимось іншим чином, несумісним із Цілями Об'єднаних Націй» (п. 4 ст. 2) [1, С. 8-9]. Станом на 8 жовтня 2023 року Управління Верховного комісара ООН з прав людини ООН зафіксувало 27 768 випадків загибелі або поранення цивільних осіб в країні: 9806 загиблих і 17 962 поранених [2, С. 1]. Реальна кількість більша, адже на сьогодні інформація щодо цього є неповною.

Виникає питання про можливість притягнення рф до відповідальності за ці смерті. Згідно зі статтею 5 Римського статуту Міжнародного кримінального суду до тяжких злочинів належать: «...а) злочин геноциду; б) злочини проти людяності; с) воєнні злочини; d) злочин агресії...» [3]. Зазвичай злочин агресії є початковим для усіх інших видів і, згідно зі ст. 8 bis Римського Статуту МКС, полягає в тому, що: «... «злочин агресії» означає планування, підготовку, ініціювання або виконання особою, яка має можливість здійснювати контроль над або політичними чи військовими діями держави, актом агресії, який за своїм характером, тяжкістю та масштабом є явним порушенням Статуту Об'єднаних Націй». Окрім міжнародного документа, порушення зафіксовані також в межах національного права України. Тому кожен причасний має понести відповідну кримінальну відповідальність за свої дії не тільки на національному рівні, а й обов'язково на міжнародному.

На створенні Спеціального міжнародного трибуналу для країни-агресора неодноразово наголошував Президент України у своїх промовах [4]. Історії вже відомі випадки існування спеціальних трибуналів - Нюрнберзького, Токійського та трибунала зі злочинів у колишній Югославії, які мали спільну мету - засудження та покарання головних осіб, які брали участь у злочинах проти миру, людяності, воєнних злочинах тощо. Першим був Нюрнберзький трибунал над німецькими військовими по закінченню Другої світової війни. У

покаранні були зацікавлені держави Антигітлерівської коаліції, які створили окрему Нюрнберзьку хартію.

У випадку України створення такого Спеціального трибуналу може стати оптимальним варіантом розв'язання цього питання на міжнародному рівні, оскільки звернутися до МКС ми не можемо. Він не має юрисдикції щодо російських злочинів, через відмову від ратифікації Римського статуту. З цією метою вже було створено Core Group – коаліцію з 37 держав, яка розробляє механізм роботи майбутнього трибуналу. Країни Коаліції переконані, що російська агресія загрожує не лише Україні, але й миру, безпеці та демократії загалом. Ініціатори небачених з часів Другої світової війни звірств, першопричиною яких є злочин агресії, мають бути покарані шляхом створення незалежного механізму правосуддя [5]. Також розпочав свою роботу Міжнародний центр з переслідування за злочин агресії проти України (ICPA). Він збирає та зберігає докази щодо злочинів агресії, аби сформувавши справу для майбутнього правосуддя. Важливим у визначенні підходу до створення доказової бази став досвід колишньої Югославії.

Таким чином, на сьогодні можемо виділити два шляхи створення трибуналу: через Core Group або за рекомендацією Генеральної Асамблеї ООН. При цьому, на нашу думку, співпраця з Генеральною Асамблеєю може стати більш дієвою у зв'язку із залученням більшої кількості країн.

Список використаних джерел:

1. Статут Організації Об'єднаних Націй від 26 червня 1945 року. URL: https://unic.un.org/aroundworld/unics/common/documents/publications/uncharter/UN%20Charter_Ukrainian.pdf (дата звернення: 20.05.2024).
2. Україна: втрати серед цивільних осіб. 2023. 9 жовтня. URL: <https://ukraine.un.org/sites/default/files/2023-10/Ukraine%20-%20civilian%20casualty%20update%20as%20of%208%20October%202023%20UKR.pdf> (дата звернення: 20.05.2024)
3. Римський Статут Міжнародного Кримінального Суду. Прийняття від 17.07.1998. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text (дата звернення: 20.05.2024).
4. Відповідальність агресора за злочин має бути неминучою – виступ Президента на онлайн-саміті лідерів держав Core Group зі створення Спеціального трибуналу щодо злочину агресії проти України. 2023. 9 травня. URL: <https://www.president.gov.ua/news/vidpovidalnist-agresora-za-zlochyn-maye-buti-neminuchoyu-vis-82781> (дата звернення: 20.05.2024).
5. Під головуванням Президента України відбувся Саміт Коаліції зі створення Спецтрибуналу для керівництва РФ: веб-сайт. 2023. 9 травня. URL: <https://mfa.gov.ua/news/pid-golovuvannyam-prezidenta-ukrayini-vidbuvsya-samit-koaliciyi-zi-stvorennya-spectribunalu-dlya-kerivnictva-rf> (дата звернення: 20.05.2024).

УДК 347.763

ЗАЙКА Анна,

магістр права, адвокат

м. Київ, Україна

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДОГОВОРУ ТРАНСПОРТНОГО ЕКСПЕДИРУВАННЯ

У більшості країн транспорт є одним із визначних лакмусових папірців, який надає змогу визначити стан розвитку країни та схарактеризувати рівень економіки й оцінити її перспективи для подальшого зростання, підтримання престижу держави на міжнародному рівні. Товарний оборот і переміщення товарів всередині України, а також здійснення зовнішньоекономічної діяльності з експорту товарів до недавнього часу займав щільне місце у господарській діяльності наших суб'єктів господарювання, мав значні об'єми і неосяжну географічну карту перевезень. Станом на сьогодні здійснення перевезення ускладнено такими явищами, як закрите небо, введення військового стану на території України, пошук нових транспортних сполучень і маршрутів тощо.

Юридичним інструментом оформлення відносин з перевезення вантажів виступають такі договірні конструкції: договір про надання послуг з перевезення вантажів, договір про надання послуг з транспортно-експедиційного обслуговування. Правова природа договору транспортного експедирування розглядалася з певним застереженням, оскільки вважалося, що в національній системі права відносини транспортно-експедиторської діяльності охоплюються договорами перевезення та поставки [5].

Теоретичну основу дослідження становили праці науковців О. В. Дзери, О. А. Беяневича, В. В. Луця, В. І. Борисової, І. В. Спасибо-Фатєєвої, М. Л. Луцик, В. С. Щербини та інші.

У юридичній літературі для позначення договорів з перевезення застосовують такі поняття: «транспортні договори», «договори перевезення», «договори у сфері транспорту».

На думку В. Гречухи, поняття «транспортний договір» має більш теоретичне значення і такі договори укладаються з метою організації, забезпечення й здійснення перевезень і регулюють правовідносини, пов'язані із перевезенням вантажів, пасажирів багажу. Водночас, договори перевезення та транспортні договори мають різну правову природу й ознаки і відрізняються один від одного предметом, суб'єктом складом, змістом і формою [2, С. 72].

В. В. Луць поділяє транспортні договори на основні та допоміжні. Основні транспортні договори опосередковують головну сферу взаємовідносин транспортних організацій та клієнтури (договори про перевезення пасажирів, вантажів, багажу та пошти, договори буксирування). Допоміжні договори сприяють нормальній організації перевізного процесу (договори на організацію

перевезень, експедиції, на експлуатацію під'їздних колій, подачу і забирання вагонів тощо) [5, С. 276].

Більшість вчених вважають, що договір транспортного експедирування має водночас самостійний характер та допоміжний характер по відношенню до договору перевезення [3, С. 5-6]. Проте право більшості європейських країн, а також міжнародні угоди передбачають діяльність транспортного експедитора у двох ролях - договірного перевізника (принципала) та посередника (агента, комісіонера).

Наприклад, у французькому праві інститутом, що відповідає експедиції, є інститут транспортної комісії. При цьому договір транспортної комісії відрізняється від договору комісії насамперед тим, що комісіонер повинен бути професіоналом, здійснювати повний цикл транспортування від відправника вантажу до вантажоодержувача й мати певну свободу у виборі маршруту й способу здійснення перевезень. На відміну від перевізника, транспортний комісіонер не зобов'язується сам здійснювати перевезення. Комісіонер одержує від комітента відшкодування понесених збитків і винагороду, також має заставне право на перевезений вантаж [7].

У свою чергу, Ткаченко І. О. вважає, що не кожна операція по перевезенню або транспортуванню вантажу (продукції, товару) є транспортною експедицією, але будь-яка транспортна експедиція є перевезенням і транспортуванням, тобто операцією, пов'язаною з переміщенням вантажу. Також ним було вказано на ключовий момент, який полягає у тому, що учасниками перевезення вантажу визнаються не тільки вантажовідправник і вантажоодержувач, а й особа, яка перевозить вантаж у супроводі і «під контролем» - експедитор [6].

Натомість, О. С. Кужко зазначає, що юридичні та фактичні дії, які здійснює експедитор за договором транспортного експедирування, не створюють певного матеріального результату та не відокремлені від діяльності експедитора. Тобто договір транспортного експедирування належить до договорів про надання послуг, а саме послуг юридичного та фактичного характеру [5].

Відповідно до положень статті 9 Закону України «Про транспортно-експедиторську діяльність» за договором транспортного експедирування одна сторона (експедитор) зобов'язується за плату і за рахунок другої сторони (клієнта) виконати або організувати виконання визначених договором послуг, пов'язаних з перевезенням вантажу. Тобто сторонами договору транспортного експедирування є експедитор, який організовує перевезення вантажу, і клієнт (власник вантажу), який доручив експедитору за окрему плату надати послуги, пов'язані з організацією, перевезенням та забезпеченням перевезень експортного, імпортного, транзитного вантажу. У свою чергу, учасниками транспортно-експедиційної діяльності є: перевізник, клієнт, експедитор, транспортні компанії залежно від виду транспорту (залізничного,

автомобільного, авіаційного, морського, річкового), митний брокер, а також інші особи, які задіяні у процесі надання послуги з перевезення вантажів.

Експедитори надають клієнтам послуги відповідно до вимог законодавства України та держав, територією яких транспортуються вантажі, згідно з переліком послуг, визначеним у правилах здійснення транспортно-експедиторської діяльності, а також інші послуги, визначені за домовленістю сторін у договорі транспортного експедирування (наприклад, організація перевезення вантажів різними видами транспорту; фрахтування суден, залучення інших транспортних засобів і забезпечення їх подачі для своєчасного відправлення вантажів; здійснення робіт, пов'язаних із прийманням, накопиченням, подрібненням, доробкою, сортуванням, складуванням, зберіганням, перевезенням вантажів; організація охорони вантажів під час їх перевезення, перевалки та зберігання; оформлення товарно-транспортної документації та її розсилання за належністю) [7].

На думку В. Вітрянського, у випадку, коли експедитор бере на себе обов'язки доставити власними засобами вантаж від складу відправника до складу отримувача, договір перевезення не має самостійного значення, а є лише елементом договору транспортного експедирування [1, С. 74].

Беручи до уваги зазначене вище, договір транспортного експедирування є двостороннім, оплатним, реальним (у випадку надання експедитором послуг згідно договору транспортного експедирування без залучення третіх осіб), консенсуальним (договір транспортного експедирування має посередницький характер, експедитор залучає третіх осіб і діє як представник замовника в межах вказаного вище договору). Проте станом на сьогодні залишається невирішеною низка питань щодо визначення місця договору транспортного експедирування в системі договірних зобов'язань, співвідношення з іншими договорами.

Список використаних джерел:

1. Витрянский В. В. Договоры о транспортной экспедиции и иных услугах в сфере транспорта (2203). Статут, 2003. 513 с.
2. Гречуха В. (2012) Понятие транспортных договоров и их классификация. Вопросы экономики и права. №3. С. 71-74
3. Гражданское право: Учебник (1998) [под ред. А. П. Сергеева, Ю. К. Толстого]. М. Т. 2. 798 с.
4. Договір транспортного експедирування. URL: https://pidru4niki.com/1507041247903/pravo/dogovir_transportnogo_ekspediruvannya
5. Кужко О. С. Договір транспортного експедирування: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.03. (2008) НДІ приватного права та підприємництва Академії правових наук України. К.19 с.
6. Ткаченко І. О. Інноваційні технології транспортно-експедиторської діяльності: конспект лекцій для студентів денної та заочної форм навчання спеціальності 275 – Транспортні технології) (2019) Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова. 69 с.
7. Цивільне право України (2004) Підручник. У 2-х кн. За ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової. К.: Юрінком Інтер (Кн. 2). 640 с.

УДК 327(477+438)

ЗУБКОВА Елизавета,

здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня

Навчально-наукового інституту міжнародних відносин та права,

ПЗВО «Київський міжнародний університет»

м. Київ, Україна

УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКІ ВІДНОСИНИ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРОБЛЕМИ СПІВПРАЦІ

На сучасному етапі розвитку України як незалежної держави постає необхідність об'єктивно та неупереджено дослідити пройдений країною шлях становлення та розбудови усіх сфер життя держави і суспільства, серед яких поряд із внутрішньою виділяємо зовнішньополітичну складову. Україна прагне налагодити дипломатичні відносини з іншими європейськими країнами та інтегруватися у міжнародні структури сучасності, насамперед у НАТО та Європейський Союз. Однією з провідних країн Європи є Республіка Польща. Міждержавні відносини з Польщею з 1991 р. забезпечують Україні реалізацію стратегічних європейського та євроатлантичного напрямів її зовнішньої політики.

Поляки та українці мають багатовікову спільну історію. Найсуперечливіший період у польсько-українських відносинах – це майже вся перша половина ХХ століття. І поляки, і українці не були готові до компромісу, оскільки яблуком розбрату стали території – Східна Галичина, Волинь та Підляшшя. Після краху СРСР та соціалістичної системи почався процес переосмислення, робилися спроби досягти примирення, створення колективної пам'яті.

На тлі сучасних геополітичних трансформацій та світових кризових явищ українсько-польські відносини набувають все більшої актуальності та привертають увагу науковців. Співпраця України та Польщі є необхідною умовою геополітичного балансу сил в Європі. Нині Польща та Україна важливі навзаєм одна для одної, як і минулі роки, адже існує потреба солідарної й ефективної політики протидії загрозам, пов'язаним з війною росії проти України.

Тенденції співпраці між Україною та Польщею включають збільшення обсягів торгівлі, співпрацю у галузі енергетики та залізничному транспорті.

Однак серед проблем можна виділити торговельні та прикордонні конфлікти, а також питання щодо історичних спроб змінити оцінку подій минулого.

Отже, важливим питанням є економічна співпраця: як Україна, так і Польща за останні роки помітили зріст у торговельних та інвестиційних партнерствах.

Також політична співпраця: обидві країни показали готовність працювати разом над регіональними та глобальними питаннями, такими як безпека та права людини.

У цілому, зростаючі економічні, культурні та політичні зв'язки між обома країнами між Україною та Польщею відкривають можливості для подальшої співпраці та взаємної вигоди.

УДК 341.09

ІСКОВИЧ Всеволод,

здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня

Державного податкового університету,

навчально-наукового інституту права,

кафедри міжнародного права та права ЄС

м. Київ, Україна

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ТА СТАНОВЛЕННЯ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА

Міжнародне гуманітарне право є однією з основних галузей міжнародного права, яка регулює поведінку держав та недержавних дійових осіб у воєнний час та в ситуаціях збройних конфліктів. Розвиток цієї галузі права пов'язаний зі зростанням світових конфліктів і бажанням міжнародної спільноти захищати права людини в умовах війни. Ця робота присвячена історії розвитку та становлення міжнародного гуманітарного права, включаючи ключові етапи та акти, які сприяли його формуванню та розвитку.

Історія міжнародного гуманітарного права сягає своїм корінням античних часів, коли були встановлені обмеження щодо поведінки воюючих сторін. Однак перші формальні спроби створити міжнародне гуманітарне право виникли в Середньовіччі. Принципи, такі як захист поранених та військовополонених, були сформульовані ще у Стародавньому Римі, але вони не мали загально визнаного статусу.

Початок сучасного міжнародного гуманітарного права відзначається заснуванням Міжнародного Червоного Хреста у 1864 році та прийняттям Женевської конвенції 1864 року, яка стосувалася полегшення страждань поранених в арміях на полі бою. Це був перший міжнародний договір, який засвідчив зобов'язання держав по відношенню до поранених та військовополонених.

Період між Першою та Другою світовими війнами був важливим для розвитку міжнародного гуманітарного права. У 1928 році була прийнята Кельнська конвенція, яка стосувалася військового повітроплавства та регулювала застосування бомбардувань цивільних об'єктів. Однак ці зусилля не завадили трагедії Другої світової війни, яка привернула увагу до необхідності міжнародного регулювання воєнних дій.

Після Другої світової війни міжнародне гуманітарне право отримало новий імпульс розвитку. 1949 рік став вирішальним у формуванні сучасного міжнародного гуманітарного права. У 1949 році були прийняті чотири Женевські конвенції, що стали фундаментом міжнародного гуманітарного права. Вони містили захист поранених і хворих у Збройних силах на суходолі, захист поранених, хворих та кораблевласників у морських силах, захист

військовополонених та захист цивільного населення під час воєнного конфлікту.

Під час періоду Холодної війни несприятливі умови конфронтації між США та СРСР вимагали подальшого розвитку міжнародного гуманітарного права. У 1977 році були прийняті Додаткові протоколи до Женевських конвенцій 1949 року, де було розширено обсяг та зміст правил, а також зроблено виправлення у заборонах, які стосувалися ведення війни.

Після закінчення Холодної війни міжнародне гуманітарне право стало ще більш актуальним. У 1998 році був прийнятий Римський статут Міжнародного кримінального суду, що запроваджував відповідальність за воєнні злочини та злочини проти людяності.

Основні принципи міжнародного гуманітарного права включають недоторканість особи, гуманне поводження з військовополоненими та цивільним населенням, заборону на суб'єктивні дії, такі як піддавання покарання без суду, і вимогу відокремлення військових цілей від цивільних об'єктів.

Сучасний світ стикається з різними формами конфліктів, включаючи міжнародні та неінтернаціональні воєнні конфлікти, тероризм та повстання. Міжнародне гуманітарне право надає правовий каркас для захисту прав людини та обмеження страждань, що виникають внаслідок воєнних дій.

Сучасний стан міжнародного гуманітарного права відображає складність сучасних воєнних конфліктів і важливість захисту прав людини навіть у найбільш непевних умовах.

Список використаних джерел:

1. Henckaerts, Jean-Marie, and Louise Doswald-Beck. Customary International Humanitarian Law. Cambridge University Press, 2005.
2. Schindler, Dietrich, and Jiri Toman. The Laws of Armed Conflicts: A Collection of Conventions, Resolutions, and Other Documents. Martinus Nijhoff Publishers, 2004.
3. Sivakumaran, Sandesh. The Law of Non-International Armed Conflict. Oxford University

УДК 340.13

КАРТАМИШЕВА Карина,

здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня

Навчально-наукового інституту міжнародних відносин та права,

ПЗВО «Київський міжнародний університет»

м. Київ, Україна

ПРАВОВИЙ НІГІЛІЗМ: ПРИЧИНИ ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ

The article deals with the problem of legal nihilism, which is a negative side of modern society. The author highlights the reasons for this phenomenon, such as the legal ignorance of society, distrust of the authorities and romanticization of illegal behavior. The article also highlights the consequences of legal nihilism, such as violations of laws and citizens' rights.

Keywords: legal nihilism, corruption, reforms, population.

Сучасна Україна стикається з проблемою втрати цінності та авторитетності права. Правовий нігілізм, який є глобальним явищем у сучасному суспільстві, гальмує розбудову України як правової держави. Населення відноситься до права та закону з неповагою, що знижує рівень правової культури та правосвідомості. Це впливає на розвиток суспільства, підриває довіру населення до права, закону і органів влади. Тому важливо подолати правовий нігілізм, щоб побудувати в Україні правову державу та громадянське суспільство.

У науковій літературі існує декілька підходів до розуміння сутності правового нігілізму, зокрема класичний і новаторський. За класичним підходом, правовий нігілізм розглядається як феномен соціальної деструктивності, який проявляється у негативному ставленні до права та зневірі в його здатності вирішувати соціальні проблеми з точки зору справедливості. За новаторським підходом, правовий нігілізм виникає через недосконалість самого права. Згідно з цим підходом, правовий нігілізм розглядається як специфічний соціальний орієнтир, який визначає негативні тенденції у юридичній сфері [1, С.10-12].

Нігілізм можна розглядати в широкому розумінні як відмову від загальноприйнятих соціальних, моральних, правових та релігійних цінностей та принципів. В абстрактному контексті, нігілізм може проявлятися як негативне ставлення до окремих аспектів суспільного життя [2]. О. Н. Скакун визначає правовий нігілізм як деформований стан свідомості особи, який виявляється в ігноруванні вимог закону, негативному ставленні до права, але без злочинних намірів [3, С. 22].

Також Н. А. Требін розглядає правовий нігілізм як різновид деформації правосвідомості, що проявляється у зневажливому та негативному ставленні до права та правової дійсності без намірів здійснювати правопорушення. Характерними рисами правового нігілізму є відсутність правових знань,

негативна оцінка соціальної цінності права як ефективного регулятора суспільних відносин та поширення неправомірної поведінки. Носії правового нігілізму мають низький рівень правової культури, де право розглядається як перешкода, яку можна просто обійти [4, С. 18].

Правовий нігілізм – це ставлення до права, при якому відбувається відмова визнавати чинні норми права або неухвалене ставлення до їх дотримання. Це може виникати з ряду причин, таких як недовіра до правової системи, відчуття безправ'я, економічна нестабільність, корупція, соціальна несправедливість, політична нестабільність тощо.

На думку більшості сучасних дослідників, основними причинами виникнення правового нігілізму в Україні можуть бути:

1. Корупція та безкарність – високий рівень корупції в системі влади, недостатня ефективність правоохоронних органів та судової системи, а також безкарність осіб, які порушують закон, можуть призвести до втрати довіри громадян до правової системи. Це може викликати поширення правового нігілізму, коли громадяни втрачають віру в закони та правосуддя і не відчують відповідальності за свої дії.

2. Відсутність ефективних механізмів реалізації прав та свобод – в Україні може відчуватися відсутність ефективних механізмів реалізації прав та свобод громадян. Недостатня доступність до правосуддя, відсутність ефективних засобів захисту прав та інтересів громадян може призвести до поширення відчуття незахисності перед владою та правопорушниками, що може сприяти правовому нігілізму.

3. Політична нестабільність та конфлікти – політична нестабільність, зміни влади, конфлікти та соціальні напруження можуть вплинути на дотримання правових норм і стандартів. Нестабільна політична ситуація може викликати сумніви в чесності та незалежності правосуддя, що може призвести до поширення правового нігілізму серед громадян.

4. Системні проблеми у правовій системі – пострадянська Україна успадкувала складну систему радянського права, яка мала свої особливості, як-от недостатня розробка та впровадження законодавства, корупція, непрозорість судових процесів та виконання рішень, недостатня гарантія прав і свобод громадян, вплив неконтрольованих владних структур тощо. Ці системні проблеми можуть створювати негативний вплив на довіру до правової системи та сприяти поширенню правового нігілізму серед населення.

5. Культурні та історичні фактори – Україна має складний культурний та історичний контекст, зокрема вплив багатовікової історії під владою різних імперій, руйнування національних інститутів та традицій внаслідок колонізації, війн та політичних перетворень. Це може вплинути на розуміння та прийняття правових норм і цінностей в суспільстві, спричинити відчуття безвихідності, бездіяльності та недовіри до правової системи.

Подолання правового нігілізму в Україні може бути складним процесом, але йому можуть сприяти такі шляхи:

1. Реформи правової системи. Системні реформи в сфері правосуддя, правоохоронних органів та інших важливих інститутів правової системи можуть сприяти зміцненню довіри громадян до правової системи. Це може включати розробку та впровадження нових законів, вдосконалення процедур судового процесу, підвищення кваліфікації працівників правоохоронних органів, забезпечення незалежності судів та інших заходів для покращення роботи правової системи.

2. Забезпечення рівності перед законом. Гарантування рівності перед законом для всіх громадян без винятку, включно з посадовими особами, боротьба з корупцією та безкарністю можуть зміцнити віру громадян у правову систему. Забезпечення відповідальності за порушення законів, зокрема й для високопосадових осіб, може відіграти важливу роль у подоланні правового нігілізму.

3. Залучення громадськості. Залучення громадськості до процесів прийняття рішень, моніторингу дотримання прав та свобод громадян, впровадження механізмів громадського контролю може сприяти зміцненню довіри громадян до правової системи. Вільне вираження громадської думки, свобода ЗМІ, налагодження діалогу між владою та громадянами можуть стимулювати взаємодію між суспільством та державою в розв'язанні правових проблем.

4. Забезпечення доступності та зрозумілості правової інформації. Важливим аспектом подолання правового нігілізму є забезпечення доступності та зрозумілості правової інформації для громадян. Це може включати розробку простих та зрозумілих правових матеріалів, проведення інформаційних кампаній, надання безкоштовної правової допомоги та консультацій, а також розширення доступу до правової інформації за допомогою сучасних технологій.

Спеціальними засобами, що сприяють зведенню до мінімуму правового нігілізму, є:

1. Освіта та свідомість громадян. Важливо забезпечувати належний рівень правової освіти серед населення, зокрема з початкової школи до вищої освіти. Це може допомогти громадянам розуміти важливість правових норм, їхні права та обов'язки, а також наслідки порушення законів.

2. Підвищення довіри до правоохоронних органів. Необхідно вдосконалювати роботу правоохоронних органів, зокрема поліції, прокуратури та інших правоохоронних структур, забезпечувати їхню незалежність, ефективність та відкритість, а також проводити реформи, спрямовані на запобігання корупції та зловживанню владою.

3. Забезпечення доступу до правосуддя. Важливо забезпечувати доступність та швидкість судового захисту прав та інтересів громадян. Це може включати реформу судової системи, спрощення процедур, забезпечення права на адвокатську допомогу, а також впровадження медіації та інших альтернативних методів вирішення спорів.

4. Забезпечення прозорості та відкритості в урядовій діяльності. Важливо забезпечувати відкритість, прозорість та відповідальність у роботі державних органів. Це може включати публікацію інформації про діяльність уряду, бюджетну та закупівельну діяльність, забезпечення доступу до публічної інформації, а також впровадження механізмів контролю та відповідальності за корупцію та зловживання владою.

5. Забезпечення доступу до юридичної допомоги. Надання громадянам доступу до безкоштовної або доступної юридичної допомоги, зокрема для осіб з низьким рівнем доходів або вразливих груп населення. Це може включати розширення мережі центрів безкоштовної правової допомоги, надання правових консультацій, підтримки у судових процесах та захисту прав громадян.

Провідні країни та міжнародні організації, включаючи ЄС та ООН, борються з явищем правового нігілізму передусім шляхом упровадження антикорупційної політики. У 1996 році Комітетом Міністрів Ради Європи було прийнято документ «Програма дій для боротьби з корупцією», який визначив основні напрямки діяльності з метою боротьби з корупцією. Далі було прийнято Резолюцію у 1997 році, яка мала назву «Двадцять провідних засад у боротьбі з корупцією». Згідно з цією Резолюцією, держави-члени зобов'язані проводити ефективні заходи щодо запобігання корупції. Далі, з 1 травня 1998 року країнами була створена група GRECO, діяльність якої також спрямована на боротьбу з корупцією з дотриманням 20 провідних засад. Україна також є членом цієї групи з січня 2006 року [5].

Сучасні вимоги суспільства ставлять особливий акцент на рівні професіоналізму представників державної влади, їх правовій та етичній культурі. З досвіду інших країн можна виділити високі морально-етичні вимоги до посадових осіб. Багато країн використовують дворівневу систему документів: правила, стандарти, хартії та кодекси. Документи першого рівня містять основні правила та принципи, які є обов'язковими для всього управління, а документи другого рівня конкретизують особливості кожної сфери управління.

Провідні країни та міжнародні організації, зокрема Європейська система та Організація Об'єднаних Націй (ООН), вживають ряд заходів для боротьби з явищем правового нігілізму. Наведемо деякі з них:

Правова свідомість та культура суспільства взаємодіють з ефективністю роботи правоохоронних органів, що впливає на запобігання правопорушенням у Великій Британії та США. Запобігання правопорушенням на практиці в цих країнах передбачає впровадження спеціальних заходів на трьох рівнях. Перший рівень спрямований на усунення факторів, які сприяють вчиненню правопорушень. Другий рівень спрямований на запобігання криміналізації правопорушників. Третій рівень спрямований на запобігання рецидиву серед тих, хто вже скоїв правопорушення. Організація Об'єднаних Націй має спеціальні структури, які займаються запобіганням злочинності вже понад

п'ятдесят років. Згідно з резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 1950 року, кожні п'ять років проводяться міжнародні конгреси, спрямовані на обмін політичними установками та ідеями стимулювання протидії злочинності та її запобіганню.

Європейська Система включає Європейський Союз, Європейську Раду та Європейський Суд з прав людини. Ці органи активно сприяють розвитку правової культури в країнах-членах, забезпечують впровадження та захист відповідних міжнародних правових стандартів та надають підтримку країнам у забезпеченні правової освіти, підвищенні юридичної грамотності громадян і професійній підготовці правоохоронних органів.

Організація Об'єднаних Націй здійснює численні програми та ініціативи, спрямовані на зміцнення правових систем країн-членів, удосконалення правової освіти та свідомості населення. ООН також підтримує розробку міжнародних правових документів, які сприяють правовій гармонізації та захисту прав людини на міжнародному рівні [6].

Необхідно активно працювати над систематичним підвищенням професійної культури всіх суб'єктів правоохоронної системи, щоб подолати недовіру населення до правоохоронних органів. Забезпечення надійності права, що означає захист набутих прав та можливість для кожного громадянина навіть без юридичної освіти знати свої права, зробить дотримання закону вигіднішим, ніж його порушення. Надійність права також передбачає стабільність правопорядку і можливість передбачати зміст конкретних юридичних рішень.

Правовий нігілізм, який є негативною стороною життя суспільства, виникає через правову неосвіченість суспільства, загальну недовіру до органів влади та романтизацію неправової поведінки. Наслідками правового нігілізму є «війна законів», свідоме порушення законів та приписів громадянами, порушення прав і свобод людини. Для зменшення явища правового нігілізму серед населення необхідно проводити роботу з підвищення правової культури серед громадян; вдосконалювати законодавство; проводити профілактичну роботу з питань правопорушень, зміцнювати законність і порядок, державну дисципліну; дотримуватися поваги і захисту прав особистості.

Список використаних джерел:

1. Бондаревський В. Г. Правовий нігілізм в Україні та шляхи його подолання в сучасних умовах. Підприємство, господарство і право. Теорія держави і права. № 3. 2021. С. 216-220.
2. Ланін С. Правовий нігілізм українського суспільства: причини виникнення та форми прояву на сучасному етапі. Сайи «Наукові конференції». URL: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/1495>
3. Стрілко Д. Правовий нігілізм та шляхи його подолання в сучасних умовах. Підприємство, господарство і право. 2021. № 3. 218 с.
4. Пильгун Н. В. Правовий нігілізм у сучасній Україні: поняття, причини та методи подолання. Юридичний вісник. 2020. № 3 (56). 68 с.
5. Ланін С. Правовий нігілізм українського суспільства: причини виникнення та форми прояву на сучасному етапі. Сайи «Наукові конференції». URL: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/1495>
6. Турчин О. С. Правовий нігілізм: сутність та шляхи подолання. XIV Міжнародна наукова інтернет-конференція ADVANCED TECHNOLOGIES OF SCIENCE AND EDUCATION. 23–26 березня 2021. URL: <http://intkonf.org/turchinao-s-pravoviy-nigilizm-sutnist-ta-shlyahi-podolannya/>.

УДК 341.018

KOVALENKO Maria,

*1-st year student, Faculty of International Trade and Law,
State University of Trade and Economics
Kyiv, Ukraine*

FINANCIAL ASPECTS OF PRIVATE MILITARY COMPANIES

For the last decade the number of Private Military and Security Companies (also known as PMSCs) has been growing actively. What's even more important is that they are in demand. And it doesn't seem to change in the nearest future. As we delve into managing details of this business, there are questions which eventually will appear in our minds. How countries regulate legal aspects of PMSCs activity? Who powers Private Military and Security Companies? Who provides their financial prosperity? Is it enough just to have a great amount of money to run this kind of business or do you need more, something that would be more powerful and influential?

Private Military and Security Companies - are private organizations who provide security services for a fee. Many western countries have made ample use of private military sources in order to improve their military efforts and facilitate national interest. However, it's quite a problematic industry for several reasons: an unclear status under international humanitarian law, a poor human rights record, and the fact that they profit off wars [1]. The legal landscape governing PMSCs is complex and multifaceted. These companies don't have vivid framework in terms of international criminal responsibility, so as there is no treaty or convention which will cover this and other questions which will include PMSCs responsibility for their crimes. So, regulation PMSCs activity within national jurisdictions is crucial it would set the basic terms of their activity in countries they provide services. The lack of legal foundation is one of the biggest problems in this sphere for victims, but a benefit for mercenaries itself.

To start with, PMSCs give a wide range of employment opportunities. They enlist ex-military professionals, providing them with opportunities to apply their expertise and experience. This leads to establishment of high lucrative employment opportunities, offering higher pay than traditional military.

Moreover, the tax revenues generated by these firms make a substantial coordination to national finances. These taxes come in many forms: corporate taxes on profits, income taxes from their employees, and sales taxes on goods and services purchased. In countries with robust and transparent tax frameworks, these earnings can be significant.

As for financial funding of PMSCs themselves, it is quite an interesting question which unfortunately will remain without answer due to lack of information and researches on this topic. But there is an example when PMSC is mostly financed by the government. It is "Wagner group" a well-known Russian private military

organization. Proof of this comes with the Russian president's speech on 27 June 2023, while declaring an investigation into Wagner Group spending, confirmed that the Russian state fully funded it from the country's defense budget and state budget. Which means that from May 2022 to May 2023, Russia paid approximately \$940 million to the Wagner Group [2].

It is common for PMSCs to give services to the government, but I suggest it is the first case when a company is fully financially powered by the government and I suggest it was like that right from the start of “Wagner’s group” activity. At least it gives a great explanation of their success and missions, which occurred in extremely beneficial for Russia territories with even more beneficial resources. Moreover, activity of PMSCs is not legally regulated in Russia, as its contrary to their Constitution, to be precise in 5th part of article 13, that states that the establishment and activity of those public associations which have contrary is prohibited [3]. Besides the Russian Criminal Code (article 359: Mercenary) states that mercenary activity is punishable by imprisonment for a term from twelve to eighteen years, with or without restriction of freedom for a term from one to two years [4]. It is absurd that government finances the organization that is even not legally recognized.

Referring back to the initial questions raised at the start of my research. Who powers Private Military and Security Companies? Even though in most cases it's unknown who stands behind PMSCs. I still can make an assumption that these people have great financial prosperity, with money comes influence and power, which means that these people have more than enough resources to fund these types of companies. It's about a potential profit they might get by entering the conflict zone, an access to natural assets and territories which could be used for transportations. As for the future regulation of activity of PMSCs I would suggest creation of a document within international organizations. For example, Ukraine suffered from legally unregulated PMSC “Wagner” and we can initiate the establishment of a pact or treaty, including points of their regulation and criminal liability. Recently Verkhovna Rada of Ukraine published the bill about international military companies, in the context of this event I consider it necessary to create a legal foundation for PMSCs activity [5]. We need to create a legal framework and boundaries so that those who suffered from PMSCs activity would be in a favorable legal position and not otherwise.

References:

1. Tea Cimini. The Invisible Army: Explaining Private Military and Security Companies. 2018. 14 p. URL: <https://www.e-ir.info/pdf/74927>.
2. Camut N. Putin admits Kremlin gave Wagner nearly \$1 billion in the past year. POLITICO. URL: <https://www.politico.eu/article/vladimir-putin-yevgeny-prigozhin-russia-kremlin-gave-wagner-group-nearly-1-billion-in-the-past-year/> (date of access: 04.05.2024).
3. Стаття 13 Конституції Російської Федерації. Конституція РФ 2024. URL: <https://constitutionrf.ru/rzd-1/gl-1/st-13-krf>.
4. Стаття 359. Наемничество. Комментарии к УК РФ. URL: <https://ukodeksrf.ru/ch-2/rzd-12/gl-34/st-359-uk-rf>
5. Проект Закону про міжнародні оборонні компанії №11214 від 26.04.2024. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/44120>.

УДК 351.87

КОЛЕСНИКОВ Андрій,

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри

безпеки та правоохоронної діяльності,

Західноукраїнський національний університет

м. Тернопіль, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3064-4133>

ОБ'ЄКТИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВОСУДДЯ

Інформаційне забезпечення здійснення правосуддя є невід'ємною складовою ефективного функціонування судової системи та реалізації принципу верховенства права. Воно охоплює комплекс організаційних, технічних, правових та інших заходів, спрямованих на створення належних умов для оперативного доступу учасників судового процесу до необхідної інформації, забезпечення прозорості та відкритості судочинства, а також захисту інформації з обмеженим доступом.

Адміністративно-правове регулювання у цій сфері відіграє ключову роль, оскільки визначає основні засади, принципи та механізми інформаційного забезпечення правосуддя, встановлює права, обов'язки та відповідальність суб'єктів правовідносин, а також регламентує порядок створення, використання та захисту інформаційних ресурсів у судовій системі.

Одним із основних напрямів адміністративно-правового регулювання є забезпечення доступу до судових рішень та іншої публічної інформації, пов'язаної із здійсненням правосуддя. Це реалізується шляхом створення та підтримки функціонування Єдиного державного реєстру судових рішень, а також офіційних веб-порталів судів та інших органів судової влади. Відкритість та прозорість судочинства сприяє підвищенню рівня довіри громадян до судової системи та забезпечує можливість громадського контролю за діяльністю судів.

Важливим аспектом є також адміністративно-правове регулювання порядку обміну інформацією між судами та іншими державними органами, установами та організаціями. Це передбачає створення інтегрованих інформаційних систем, які забезпечують оперативний обмін даними в електронній формі, що значно підвищує ефективність та швидкість судочинства.

Окремої уваги заслуговує питання забезпечення інформаційної безпеки в судовій системі. Адміністративно-правове регулювання в цій сфері спрямоване на захист інформації з обмеженим доступом (персональних даних, конфіденційної інформації тощо) від несанкціонованого доступу, втрати, пошкодження або незаконного використання. Це досягається шляхом встановлення вимог до технічного та криптографічного захисту інформації,

регламентації порядку доступу до інформаційних ресурсів, а також визначення відповідальності за порушення режиму захисту інформації. Також це передбачає встановлення вимог до захисту інформаційних систем, розробку планів реагування на кіберінциденти та відновлення після них. Адже втрата чи витік конфіденційної інформації може завдати непоправної шкоди правосуддю та підірвати довіру громадян до судової системи.

Слід також згадати про адміністративно-правове регулювання процесів цифровізації та впровадження інноваційних технологій у судовій системі. Це включає встановлення вимог до електронного документообігу, створення електронних архівів, використання кваліфікованого електронного підпису та інших засобів електронної ідентифікації, а також регламентацію процедури проведення судових засідань у режимі відеоконференції.

Крім того, адміністративно-правове регулювання передбачає встановлення чітких термінів та процедур для модернізації та оновлення інформаційно-комунікаційної інфраструктури судів, забезпечення її відповідності сучасним вимогам та стандартам. Це включає періодичне оновлення програмного забезпечення, техніки, засобів захисту інформації тощо.

Загалом, адміністративно-правове регулювання інформаційного забезпечення здійснення правосуддя є складним і багатогранним процесом, який охоплює різноманітні аспекти: від забезпечення відкритості та прозорості судочинства до захисту конфіденційної інформації та впровадження новітніх технологій. Воно створює необхідне правове підґрунтя для ефективної реалізації принципу верховенства права, підвищення ефективності та якості судочинства, а також забезпечення належного рівня інформаційної безпеки в судовій системі.

УДК 342.9

ЛАТА Наталія,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри міжнародного, цивільного та комерційного права,

Державний торговельно-економічний університет

м. Київ, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5551-5042>

МАЛЬЦЕВА Анастасія,

адвокат, викладач кафедри адміністративного,

фінансового та інформаційного права,

Державний торговельно-економічний університет

м. Київ, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0008-2433-225X>

ПРОЦЕСУАЛЬНІ СТРОКИ ЗВЕРНЕННЯ ДО АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДУ ЩОДО ОСКАРЖЕННЯ РІШЕННЯ ПОДАТКОВОГО ОРГАНУ

Визначення процесуальних строків звернення до адміністративного суду для оскарження рішень податкового органу є актуальним для правничої науки та судової практики у адміністративних справах з огляду на постійну зміну судової практики в питаннях, що стосуються строків звернення до суду з позовами про оскарження податкових повідомлень-рішень.

Строки звернення до суду з адміністративним позовом про визнання протиправними і скасування податкових повідомлень-рішень залежать від того, чи проводилася процедура адміністративного оскарження таких рішень у досудовому порядку вирішення спору.

В адміністративному процесі законодавець визначив у ст. 122 Кодексу адміністративного судочинства України (надалі – КАС України) строк звернення до адміністративного суду [1].

Судова практика визначає строк звернення до адміністративного суду з адміністративним позовом як проміжок часу після виникнення спору у публічно-правових відносинах, протягом якого особа має право звернутися до адміністративного суду із заявою про вирішення цього спору і за захистом своїх прав, свобод чи інтересів [2]. Тобто, строком звернення до суду є проміжок часу, протягом якого існують порушені суб'єктивні права платника податків, у межах якого останньому надається можливість скористатися судовим захистом.

Метою строків в адміністративному процесі є насамперед дотримання принципу правової визначеності; дисциплінування учасників судочинства; досягнення юридичної визначеності у публічних відносинах; стимулювання учасників до добросовісного ставлення до виконання своїх обов'язків; обмеження часу, протягом якого правовідносини можуть вважатися спірними.

Якщо ніхто не звернувся до суду, відносини стають стабільними [3]. У той же час можемо спостерігати, що з моменту законодавчого впровадження процедури оскарження податкових повідомлень-рішень суди декілька разів міняли підхід до застосування строків оскарження, особливо в залежності від того, чи було проведено адміністративне (досудове) оскарження рішення контролюючого органу.

Суди довгий час притримувались при розгляді податкових спорів норм податкового законодавства, а саме, п. 56.18 статті 56 Податкового кодексу України (надалі – ПК України) [4] щодо того, що строк для звернення платника податків із позовом до адміністративного суду, у тому числі після використання процедури адміністративного оскарження, становить 1095 днів з дня отримання платником податків рішення. Така правова позиція, наприклад, висловлена в постанові Верховного Суду від 3 квітня 2020 року у справі №2540/2576/18 [5].

Статтею 122 КАС України визначено загальні строки, окремі для платника податку і контролюючого органу, і спеціальні строки звернення до суду. Так, відповідно до ч. 2 ст. 122 КАС України для звернення до адміністративного суду встановлюється шестимісячний строк, який обчислюється з дня, коли особа дізналася або повинна була дізнатися про порушення своїх прав, свобод чи інтересів. Ч. 4 ст. 122 КАС України встановлений спеціальний строк для звернення до суду, якщо законом передбачена можливість досудового порядку вирішення спору і позивач скористався цим порядком, то для звернення до адміністративного суду встановлюється тримісячний строк, який обчислюється з дня вручення позивачу рішення за результатами розгляду його скарги.

Таким чином, загальний строк на звернення до адміністративного суду платнику податків встановлюється КАС України – 6 місяців у випадку, якщо платником податків не використовувалася процедура досудового вирішення спору (адміністративного оскарження), а не ПК України – 1095 днів. Подібні висновки були висловлені Верховним Судом Постановою Верховного Суду від 26.11.2020 року по справі №500/2486/19 [6] та Постановою Верховного Суду від 27.01.2022 у справі № 160/11673/20 [7].

Список використаних джерел:

1. Кодекс адміністративного судочинства від 6 липня 2005 р. № 2747JV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text> (дата звернення 28.05.2024)
2. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 04.10.2018 № 800/304/17. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/77286410> (дата звернення 28.05.2024).
3. Постанова КАС ВС від 23.04.2020 №813/3756/17. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/88886235> (дата звернення 28.05.2024).
4. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення 28.05.2024).
5. Постанова Верховного Суду від 3 квітня 2020 року у справі №2540/2576/18. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/88575707> (дата звернення 28.05.2024).
6. Постанова Верховного Суду від 26.11.2020 року по справі №500/2486/19. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/93404515> (дата звернення 28.05.2024).
7. Постанова Верховного Суду від 27.01.2022 у справі № 160/11673/20. URL: https://supreme.court.gov.ua/supreme/pro_sud/rishennya_sud_palat/palata_20_27_01_2022_N_160_11673 (дата звернення 28.05.2024).

УДК 341.64

ЛЕВКІВСЬКА Анастасія,

*Державний торговельно-економічний університет
м. Київ, Україна*

МІЖНАРОДНИЙ ВІЙСЬКОВИЙ ТРИБУНАЛ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ МЕХАНІЗМ ПРИТЯГНЕННЯ ДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

Механізми покарання, такі як міжнародні військові трибунали, з точки зору встановлення правосуддя над особами, які становили загрозу для світової спільноти, є дуже важливими в міжнародному праві. Аналіз рішень військових трибуналів та їх наслідків може вказати на те, як міжнародне право реагує на воєнні злочини та притягує винних до відповідальності. Особливо це актуально в контексті російсько-української війни, адже створення спеціального трибуналу для розслідування злочину агресії проти України – це питання, яке глибоко турбує всіх українців.

Першим відносно успішним міжнародним військовим трибуналом, який мав широкий міжнародний характер, був Нюрнберзький процес. І хоча до цього були спроби провести подібні трибунали, вони часто були обмеженими та неефективними. Наприклад, в 1921 році в Німеччині було проведено Лейпцизькі судові процеси. Їх метою було покарати винних у злочинах Першої світової війни. Однак через відсутність ефективного механізму, який би гарантував явку обвинувачених до суду, багато з них unikнули покарання [1].

Незважаючи на невдачу, Лейпцизькі судові процеси відіграли важливу роль, поклавши початок прагненню створити систему, що дозволяє карати за злочини проти міжнародного права на міжнародному рівні. А також стали цінним прецедентом для майбутніх міжнародних суддів, як-от Нюрнберзький і Токійський трибунали.

Нюрнберзький процес, який офіційно називався Міжнародний військовий трибунал, був проведений з 20 листопада 1945 року по 1 жовтня 1946 року. Він має важливе значення, адже завдяки цьому процесу з'явилися нові стандарти, які лягли в основу розвитку міжнародного права. Наприклад, вперше в Статуті Міжнародного військового трибуналу злочини проти людяності було віднесено до злочинів проти міжнародного права [2, С. 342]. До відповідальності були притягнуті окремі особи, а не держави загалом. Було створено принципи Нюрнбергу, що закріпили основні принципи міжнародного кримінального права та стали підґрунтям для його подальшого вдосконалення. Проте незважаючи на позитивні наслідки, Нюрнберзький процес має доволі суперечливий характер. Його аналіз показує значні прогалини в системі правосуддя. Наприклад, організаторами цього процесу і відповідно суддями були чотири держави-переможниці: США, СРСР, Велика Британія та Франція. Статут Міжнародного військового трибуналу в статті 6 чітко окреслює

злочини, що підпадають під його юрисдикцію, але водночас він також гарантує імунітет союзним країнам-переможцям, що зазначено в статті 3. Таким чином суд над переможеними здійснювали переможці, незважаючи на те, що самі несли відповідальність за подібні злочини [3, С. 186-190].

Ще одним прикладом міжнародного військового трибуналу став Міжнародний військовий трибунал для далекого сходу або Токійський трибунал, який багато в чому наслідував Нюрнберзький. Численні злочинці були позбавлені відповідальності, в тому числі імператор Хірохіто та члени його сім'ї. Також уникнули покарання дослідники Підрозділу 731, засекреченої організації, де займалися розробкою хімічної та біологічної зброї та проводили експерименти над людьми, які мали на меті дослідити можливості людського організму. Важливим позитивним результатом завершення цього судового процесу стало прийняття низки міжнародних актів, спрямованих на захист прав людини. У 1948 році було підписано Конвенцію ООН про запобігання злочину геноциду та покарання за нього, у 1949 - Конвенцію про боротьбу з торгівлею людьми і з експлуатацією проституції третіми особами, а в 1984 році - Конвенцію про заборону тортур [4].

Незважаючи на певні недосконалості чинних норм міжнародного права на момент післявоєнного періоду, такі як суд переможців над переможеними, порушення принципів справедливого судового розгляду та інших, діяльність вище згаданих військових трибуналів внесла вагомий внесок у розвиток міжнародного права. Створення спеціального трибуналу для розслідування злочинів проти України може стати першим випадком належного застосування цих норм.

Список використаних джерел:

1. Марко Назаренко (10.04.2022). Злочин і кара, або Довга дорога до Нюрнберга і Гааги
URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3454121-zlocin-i-kara-abo-dovga-doroga-do-nurnberga-i-gaagi.html>
2. Тома М.Г. ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ЛЮДЯНОСТІ: ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету, 2024. 345с. ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ЛЮДЯНОСТІ: ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2024/03/55-1.pdf>
3. Кулеба, Д. І. "Прогалини нюрнберзького і токійського трибуналів." Наше право 9 (2013): 186-190. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nashp_2013_9_34.pdf
4. Даниил ЛЕХОВИЦЕР (30 травня, 2022). На Росію чекає військовий трибунал. Так вже було з Третім Рейхом, Японією та Югославією. Яким може бути суд над Путіним? Розбір заборони URL: <https://zaborona.com/na-rosiyu-chekae-vijskovyj-trybunal/>

УДК 336.221

МЕЛЬНИЧУК Ігор,

здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня

Навчально-наукового інституту міжнародних відносин та права

ПЗВО «Київський міжнародний університет»

м. Київ, Україна

ДЕРЖАВНІ МЕТОДИ МИТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Методи впливу держави на зовнішньоекономічні зв'язки через систему митного регулювання поділяються на правові, адміністративні та економічні.

Система державного регулювання митних правовідносин формується на підставі національної і міжнародної нормативно-правової бази. Якщо сфера перших правовідносин – це визначення «правил гри» в рамках однієї країни, то міжнародне право – сукупність правових норм і принципів, які регулюють відносини між державами та іншими суб'єктами міжнародного спілкування у ході їх співробітництва. Під впливом загальних процесів розвитку світового господарства в системі міжнародного права виникають нові галузі правового регулювання міжнародних правових відносин, однією з них є міжнародне митне право, яке регулює міждержавні зв'язки лише у сфері митних відносин.

До адміністративних методів належать державні правила, нормативи, заборони, за допомогою яких держава здійснює безпосередній вплив на суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, регламентує їх функціонування в інтересах суспільства. Звичайно, ці методи домінують при функціонуванні централізовано-планової моделі господарювання.

Економічні методи регулювання базуються на використанні економічного інструментарію митної політики – митного тарифу, податків, митних зборів та інших видів платежів. Використовуючи даний інструментарій, держава впливає на інтереси суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності (далі - ЗЕД), відповідно і на їх поведінку, зберігаючи при цьому за ними повну оперативну самостійність. Це більшою мірою відповідає природі ринкових відносин, і тому вони відіграють головну роль у регулюванні ЗЕД за сучасних умов. Тарифні методи є складовою частиною економічного регулювання ЗЕД. Використовуючи митний тариф як інструмент митної політики, країна вирішує, перш за все, проблеми регулювання зовнішньоторговельного обігу з іноземними державами, захисту національного товаровиробника, поповнення державного бюджету за рахунок надходжень від зовнішньоекономічних операцій. За допомогою тарифного регулювання держава може: стимулювати ввезення або вивезення відповідних товарів або обмежити їх, створити рівні економічні умови як для національного товаровиробника, так і для іноземного, проводити певну економічну, науково-технічну, екологічну, валютно-фінансову політику у сфері ЗЕД, спрямовуючи функціонування суб'єктів ЗЕД у русло загальнонаціональних інтересів залежно від мети і функціональності. Митний

тариф – цінова категорія, яка вимагає індивідуального підходу до обґрунтування мита за кожний конкретний товар на основі аналізу національних та інтернаціональних витрат і цін.

Формування сучасної митної політики України враховує стан її економіки, геополітичне становище та необхідність залучення іноземних інвестицій, що неможливо зробити без політики фритредерства. Це пояснюється тим, що через країну проходять великі міжнародні транспортні артерії, й Україна по суті є великим транспортним коридором. Будь-які спроби ускладнити пересування товарів цими транспортними коридорами можуть призвести до важких наслідків для економіки. У той же час простежується тенденція до протекціонізму і захисту інтересів національного товаровиробника. На митну політику України впливають і суб'єктивні чинники, геополітичні тенденції, які змушують враховувати національні інтереси в митній політиці, захищати економічні інтереси як країни у цілому, так і її окремих регіонів [1, С. 19].

У формуванні митної політики України виділяють кілька етапів.

На першому етапі (1991-1994 рр.) домінувала преференційна функція. Проводилася політика лібералізації відносно імпорту. Єдиний митний тариф в Україні з більшості товарних позицій передбачав ставки від 0 до 10 %. Незначна частина товарних позицій була об'єктом вищих ставок – 15-30 %, а максимальний рівень митного оподаткування передбачався для алкогольних і тютюнових виробів – 50 %. Для товарів з країн, які користувались режимом найбільшого сприяння, використовувалися тарифи, які становили 2-3 %.

Другий етап (1994-1995 рр.) характеризувався фіскальними тенденціями при застосуванні імпортного мита. Вони проявились у підвищенні середніх ставок мита до 20 % за пільговими ставками, а за повними – до 30-40 %, у скасуванні пільгового мита при імпорті продукції з країн СНД, підвищенні максимальних ставок до 300-350 % (лікеро-горілчані вироби).

Третій етап (1996 р. – до теперішнього часу) можна характеризувати як протекціоністський. Якщо перший етап – це становлення, другий – набуття досвіду, то третій можна назвати етапом удосконалення. Митна політика стає більш гнучкою та виваженою, набуто деякого досвіду її проведення, відбувається вдосконалення та деталізація митного тарифу. Крім цього, вступ України до СОТ пришвидшив поступове зниження рівня митних ставок [1; С. 78]. Є підстави сподіватися, що митна політика і надалі буде удосконалюватися, а її вплив зростати з поліпшенням економічної ситуації в Україні.

Список використаних джерел:

1. Сергієнко В. В. Митне право України: Навч. посібник. Харків: Еспада, 2018. 296 с.

УДК 341:344

МЄДВЕДЄВА Марія,

здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня

кафедри міжнародного права та права ЄС

Державного податкового університету,

Навчально-наукового інституту права,

ORCID ID: 0009-0008-8072-0572

м. Київ, Україна

ПОНЯТТЯ ЗЛОЧИНУ АГРЕСІЇ В СУЧАСНОМУ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОМУ КОНТЕКСТІ

Агресія є одним із найтяжчих міжнародних злочинів і становить серйозну загрозу міжнародному миру та безпеці [1; 2].

Незважаючи на те, що заборона агресії закріплена імперативними нормами міжнародного права та визнана міжнародною спільнотою як міжнародний злочин, універсального визначення агресії не встановлено на сьогоднішній день.

Заборона агресії є обов'язковою нормою чинного міжнародного права, але недостатня для забезпечення належного рівня протидії агресії згідно з міжнародним правом. Заборона агресії закріплена в міжнародному праві, але що саме означає цей термін, які конкретно дії можна вважати актом агресії, це інше питання, на яке має бути дана відповідь у міжнародному праві, щоб була можливість реалізації на практиці протидії агресії і відповідальність за її вчинення. Для цього необхідно дослідити, як у міжнародному праві визначається характер міжнародного злочину агресії.

Агресія становить найбільшу загрозу міжнародному миру та безпеці та вважається найсерйознішим міжнародним злочином. Термін «міжнародний злочин» спочатку з'явився для опису загарбницької війни. Норми, що забороняють агресію, є частиною імперативних норм сучасного міжнародного права, відхилення від яких неприпустимі.

У XIX і на початку XX століття війна вважалася легітимним інструментом формування політики та зовнішніх відносин. Але поступово ситуація почала змінюватися, і міжнародне співтовариство визнало необхідність заборони агресії в міжнародному праві. Паризький пакт (пакт Брайана-Келлога) 1928 року був першим правовим актом, який повністю забороняв війну як інструмент національної політики. Це перший багатосторонній договір про відмову від агресивних війн, до якого приєднується переважна більшість держав.

Згідно зі статтею 1 Пакту «Сторони засуджують використання війни для вирішення міжнародних спорів і відмовляються від неї як інструменту національної політики у своїх взаємовідносинах». До 1939 року 63 із 67 країн

світу ратифікували Пакт Бріана-Келлога, що зробило його майже універсальним.

Після Другої світової війни заборона агресії в Статуті ООН була значно розширена. Статут ООН відійшов від традиційної концепції війни, яка залишала можливості для зловживань з боку держав. У статті 2 Статуту Організації Об'єднаних Націй забороняється «погроза силою або її застосування проти територіальної цілісності чи політичної незалежності будь-якої держави або будь-яким іншим способом, що не відповідає цілям Організації Об'єднаних Націй» [3].

Існує два винятки з цієї заборони: право на самооборону від збройного нападу, регулюється статтею 51 Статуту Організації Об'єднаних Націй, і військові заходи, дозволені Радою Безпеки згідно з Главою VII Статуту Організації Об'єднаних Націй у разі загрози миру, порушення миру або акту агресії [3].

Заборона погрози силою та її застосування проти територіальної цілісності чи політичної незалежності держави або будь-яким іншим чином, що не відповідає цілям Організації Об'єднаних Націй, стала імперативною нормою та одним із основоположних принципів міжнародного права. Крім Статуту Організації Об'єднаних Націй, цей основоположний принцип закріплено в Декларації про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин і співробітництва між державами відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй 1970 року, і в Заключному акті Наради з безпеки та співробітництва між державами. Прецедентами покарання за акти агресії в міжнародних відносинах стали військові трибунали у Нюрнберзі і Токіо після Другої світової війни.

Застосування збройної сили державою першою в порушення Статуту є *prima facie* - свідченням акту агресії.

Відповідно до Статуту МКС, «акт агресії» означає «застосування збройної сили державою проти суверенітету, територіальної недоторканності або політичної незалежності іншої держави, або яким-небудь іншим чином, несумісним із Статутом Організації Об'єднаних Націй» [5]. Існує певний перелік діянь, які «незалежно від оголошення війни будуть кваліфікуватися в якості акту агресії». До таких діянь відносять:

- Вторгнення або напад збройних сил держави на територію іншої держави або будь-яка військова окупація, який би тимчасовий характер вона не носила, яка є результатом такого вторгнення або нападу, або будь-яка анексія території іншої держави або її частини із застосуванням сили.
- Бомбардування збройними силами держави території іншої держави або застосування будь-якої зброї державою проти території іншої держави.
- Блокада портів або берегів держави збройними силами іншої держави.
- Напад збройними силами держави на сухопутні, морські чи повітряні сили, або морські і повітряні флоти іншої держави.

- Застосування збройних сил однієї держави, що знаходяться на території іншої держави за згодою з приймаючою державою, в порушення умов, передбачених в угоді, або будь-яке продовження їх перебування на такій території після припинення дії угоди.

- Дія держави, яка дозволяє, щоб її територія, яку вона надала в розпорядження іншої держави, використовувалася цією іншою державою для здійснення акту агресії проти третьої держави.

- Засилання державою або від імені держави збройних банд, груп, іррегулярних сил або найманців, які здійснюють акти застосування збройної сили проти іншої держави, що носять серйозний характер, рівнозначний переліченим вище актам, або її значну участь у них [4].

Щоб визначити, чи є акт агресії явним порушенням Статуту Організації Об'єднаних Націй, достатньо трьох елементів: характеру, тяжкості та масштабу. Цього має бути достатньо, щоб класифікувати конкретне порушення як «явне».

Отже, відповідальність за агресію (її підготовку, розв'язання та здійснення) включає широкі військово-політичні обмеження, які мають характер тимчасового обмеження суверенітету, повного або часткового роззброєння, демілітаризації, ліквідації військового потенціалу та інших заходів, передбачених міжнародно-правовими положеннями доктрини.

Список використаних джерел:

1. Філяніна Л. Визначення агресії у міжнародному праві. URL: <http://surl.li/skvrp> (дата звернення: 08.04.2024);
2. Злочин агресії: поняття та підстави притягнення вищого військово-політичного керівництва Росії до відповідальності. Веб-сайт. URL: <https://ecpl.com.ua/news/21869/> (дата звернення: 09.04.2024);
3. Статут Організації Об'єднаних Націй. Веб-сайт. URL: https://unic.un.org/aroundworld/unics/common/documents/publications/uncharter/UN%20Charter_Ukrainian.pdf (дата звернення: 09.04.2024);
4. Агресія військова. Веб-сайт. URL: <http://surl.li/skvsq> (дата звернення: 09.04.2024);
5. Римський статут Міжнародного Кримінального Суду. Веб-сайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text (дата звернення: 09.04.2024)

УДК 341.231.14

МІХНЕВИЧ Вікторія,

здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня

Навчально-наукового інституту міжнародних відносин та права,

ПЗВО «Київський міжнародний університет»

м. Київ, Україна

СУДОЧИНСТВО В МІЖАМЕРИКАНСЬКОМУ СУДІ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Міжамериканська система захисту прав людини виникла і розвивається в рамках Організації американських держав. Діюча в рамках Організації американських держав система захисту прав людини має цілу низку особливостей порівняно з іншими регіональними правозахисними системами. В основі функціонування міжамериканської системи захисту прав людини лежать одночасно відразу чотири документи:

- Статут Організації американських держав 1948 року.
- Американська декларація прав і обов'язків людини 1948 року.
- Американська конвенція з прав людини 1969 року.
- Сан-Сальвадорський Додатковий протокол до Американської конвенції про права людини в галузі економічних, соціальних і культурних прав 1988 року.

Процедура судочинства в Міжамериканському суді з прав людини така: справа може бути передана на розгляд Суду тільки за умови, що відповідна держава ратифікувала Пакт Сан-Хосе і визнала юрисдикцію Міжамериканського суду з прав людини (в частині розгляду справ про порушення прав і свобод, закріплених в Пакті та інших актах).

У формальному відношенні компетенція Суду нагадує звичну судову юрисдикцію. Зокрема, Міжамериканський суд з прав людини наділений такими типовими для судової влади повноваженнями, як право прийняття забезпечувальних заходів у справі, він приймає обов'язкові приписи сторонам про заборону чинити перешкоди в користуванні правами, вживає заходи для відновлення порушених прав, наприклад, у формі виплати компенсації.

Публічно-владний характер повноважень суду підкріплюється нормою Пакту про те, що держави-учасники зобов'язані неухильно дотримуватися його рішення. Санкції щодо цих держав можуть бути застосовані Генеральною Асамблеєю за поданням МКПЛ або Суду. В принципі сама виплата компенсації вже є міжнародно-правовою санкцією. У всіх справах в Суді однієї зі сторін в процесі є МКПЛ. Суд приступає до розгляду спору, тільки коли вичерпана процедура його вирішення в МКПЛ. Аналізуючи діяльність міжамериканської системи захисту прав людини, багато вчених і державних діячів відзначають її невисоку ефективність [1]. Вона залежить не від створених процедур з розгляду міждержавних і індивідуальних скарг, а, головним чином, від політичного та

економічного становища, що складається на американському континенті. За останні десятиліття ситуація на континенті значно покращилася, у багатьох країнах були ліквідовані військові й диктаторські режими. Це не могло не позначитися на діяльності Комісії та Суду, які значно інтенсифікували свою діяльність. Проте активність Міжамериканського суду з прав людини значно відстає від діяльності Європейського суду з прав людини. Як справедливо вважає колишній суддя Міжамериканського суду професор Н. Камінос, «розвиток демократичних процесів в Латинській Америці значно поліпшив ситуацію в регіоні. Проте прогрес в області економічній, соціальній та освітній є необхідною передумовою повної реалізації основних прав і свобод».

Як показує практика діяльності Міжамериканської комісії і Міжамериканського суду, дотримання прав людини в тому чи іншому регіоні світу залежить не тільки від тих чи інших створених процедур і прийнятих нормативних актів, а, головним чином, від відповідної соціально-економічної політики, що проводиться країнами.

Як уже зазначалося, у міжамериканській системі саме Комісія передає справи до Суду. Вона також визначає термін розгляду справ, забезпечує запобіжні заходи, робить запит до Суду про застосування тимчасових заходів, а також вирішує питання прийнятності справ. Крім розгляду скарг Комісія може встановлювати основні пріоритети для так званих політичних механізмів, як це обумовлено в ст. 41-й Американської конвенції про права людини, що стосується слухань, візитів на місця, а також підготовки тематичних доповідей та доповідей по державах. Комісія гідно відреагувала на систематичні та структурні порушення в нових демократіях. Так, наприклад, були прийняті тимчасові заходи на користь осіб, позбавлених волі, або таких, що відбувають термін у в'язницях з поганими умовами, особливо у Венесуелі, Аргентині чи в тюрмах для неповнолітніх в Бразилії [2].

Починаючи з 2010 р. в Комісії діють вісім спеціальних доповідачів:

- спеціальний доповідач з прав вихідців з Африки та расової дискримінації;
- спеціальний доповідач з прав осіб, позбавлених волі;
- спеціальний доповідач з прав корінних народів;
- спеціальний доповідач з прав дітей;
- спеціальний доповідач з прав робітників-мігрантів і членів їх сімей;
- спеціальний доповідач з прав жінок;
- спеціальний доповідач з прав правозахисників;
- спеціальний доповідач з прав на свободу думок (доповідач не є членом Комісії, але підзвітний їй).

Право на свободу вираження поглядів закріплено в ст. 13 «Свобода думки і висловлювання» Американської конвенції про права людини 1969 р. До традиційних порушень права на свободу вираження поглядів, порушених Міжамериканською системою в минулому, відносяться: вбивство журналістів, цензура і законодавство «desacato» (закони, що несправедливо захищають офіційних посадових осіб від суспільної критики [3].

При авторитарних режимах свобода вираження думок зазвичай обмежена, якщо зовсім не заборонена за допомогою прямих обмежень, що служить цілям авторитарних режимів (включно з вбивствами). Але коли політичний режим пом'якшується, обмеження приймають більш прихований характер (наприклад, правове або адміністративне регулювання або судові рішення) [4].

Важливим є питання свободи вираження думок на радіо і телебаченні. Зазначені в ст. 13 (3) Американської конвенції непрямі засоби і способи зловживання були в подальшому розширені, хоча і не всебічно, в Міжамериканській декларації принципів. У Декларації йдеться про те, що здійснення влади і використання громадських засобів інформації державою, надання привілеїв при сплаті мита чи зборів, довільне і дискримінаційне розміщення державної реклами і кредитів; купівля частот радіо- і телемовлення, серед іншого, з наміром натиснути і покарати або винагородити, а також надати привілеї громадським пропагандистам і засобам масової інформації у зв'язку з вираженими ними думками загрожує свободі думки і вираження, і все це має бути прямо заборонене законом. Для соціально маргінальних груп протест часто стає єдиним доступним засобом вираження їх політичних вимог. Відповідно до думки спецдоповідача, право на протест базується на праві на свободу вираження думок і свободу зборів [5]. Оскільки це право не є абсолютним, то право на протест може регулюватися з урахуванням часу і місця, але беручи до уваги три параметри, описані вище. Хоч вимога про те, щоб про маршрут майбутнього протесту були повідомлені відповідні адміністративні органи (або поліція), не є сама по собі порушенням Конвенції, це може стати перешкодою в реалізації зазначеного права.

Список використаних джерел:

1. Buergenthal T. International Systems for the Protection of Human Rights // Human Rights in International Law: Legal and Policy Issues. – Oxford, 1984. – Vol. 2. – P. 487.
2. Matter of Yare I and Yare II Capital Region Penitentiary Center, Provisional Orders regarding Venezuela IACtHR Series E, Orders issued between 30 March 2006 and 24 November 2009; Matter of Capital El Rodeo I & El Rodeo II Judicial Confinement Center, Provisional Orders regarding Venezuela IACtHR Series E, Orders issued between 8 February 2008 and 24 November 2009; Matter of Monagas Judicial Confinement Center (La Pica), Provisional Orders regarding Venezuela IACtHR Series E, Orders issued between 13 January 2006 and 24 November 2009.
3. Matter of the Mendoza Prisons, Provisional Orders regarding Argentina IACtHR Series E, Orders issued between 22 November 2004 and 26 November 2010.
4. Matter of Children Deprived of Liberty in the «Complexo do Tatuape» of FEBEM, Provisional Orders regarding Brazil IACtHR Series E, Orders issued between 17 November 2005 and 25 November 2008. 4 Cm.: IAComHR, Honduras: Human Rights and the Coup d'Etat // OEA/Ser.L/V/II. Doc55, 30 December 2009; IAComHR, Preliminary Observations of the IACHR on its Visit to Honduras, 15 to 18 May 2010 // OEA/Ser.L/V/II.Doc68 (2010).
5. Special Rapporteurship for Freedom of Expression, Special Study on Murder of Journalists (Washington D.C.: OAS, 2008).

УДК 342

ОБІХОД Тетяна,

кандидат фізико-математичних наук,

старший науковий співробітник,

доцент Київського університету ринкових відносин

м. Київ, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1103-4006>

ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Сучасний стан України загалом і його правове регулювання зокрема вимагають дотримання в першу чергу Конституції України як Основного закону. Відомо, що інші галузі права є похідними від Конституції. Урахування специфіки правових проблем сьогодення охоплює широкий спектр сфер, включаючи кримінальне право, земельні відносини, місцеве самоврядування, правове регулювання обігу вогнепальної зброї, бойових припасів та вибухових речовин, протидію торгівлі людьми, тероризму, легалізації доходів злочинного походження, домашньому насильству.

Війна в Україні змінила потреби людей у земельній сфері щодо земельних відносин, вплинула на терміни оренди землі, умови оренди та приватизації, а також процедури відмови від землі. Воєнний стан передбачає тимчасові обмеження конституційних прав та свобод людини, що впливає на трудові відносини та надання відпусток. Інституціональний дефолт окремих органів державної влади, низький рівень довіри населення до судів, проблеми захисту прав та свобод людини в кримінальній юстиції є актуальними правовими проблемами в Україні [1; 2].

Воєнний стан в Україні призвів до економічного спаду підприємницької активності на території проведення бойових дій. Поряд із воєнним фронтом, критично необхідною є ефективна праця фронту економічного. Відсутність основних положень договорів у сфері інтернет-торгівлі, як-от реквізити сторін, порядок укладення договору, є проблемою, яку можна вирішити за допомогою обов'язкового застосування реєстраторів розрахункових операцій. Актуальними є питання застосування сучасних цифрових технологій розрахунку і хмарних технологій сервісу. Їх застосування навіть у смартфонах у вигляді хмарних сховищ даних - Google Drive, iCloud та Dropbox - надають користувачам можливість зберігати свої файли в Інтернеті, а також отримувати доступ до них з будь-якого пристрою, і є сьогодні розповсюдженим явищем. Для багатьох підприємців зараз важливо забезпечити резервні копії своїх бізнес-даних, тому пропонуються хмарні ресурси Tet Cloud для українських підприємців безкоштовно як мінімум на 60 днів. Вони, зокрема, надають можливість підприємствам бути максимально поінформованими, постійно розвиватися, обмінюватися інформацією, використовувати комунікаційні технології.

Зрозуміло, що правове регулювання в період воєнного стану має специфічну форму. Наприклад, притягнення до адміністративної відповідальності за порушення законодавства в секторі безпеки передбачає застосування нормативно-правових актів загального характеру, наприклад, КупАП і актів спеціального характеру, що стосуються винятково сектору безпеки. Окрім цього, існують положення Закону України «Про національну безпеку» [3], якими визначено відповідальність за порушення законодавства про національну безпеку України. Тому застосування єдиного Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [4] до цілого комплексу поточних питань у військовий період є доречним. У ньому перелічено визначення воєнного стану (ст. 1), правову основа воєнного стану (ст. 2), військові адміністрації (ст. 4). Стаття 15 містить повноваження військових адміністрацій, які складаються із 47 пунктів. Але треба враховувати, що формування військових адміністрацій з нуля в районі чи області є складним питанням і в організаційному, і у функціональному планах. Тому доцільно наділити розширеними повноваженнями органи місцевого самоврядування, які краще обізнані з населенням, з його потребами, з ресурсною і організаційною складовою на місцях. Оскільки законодавством «Про місцеве самоврядування в Україні» передбачається припинення діяльності місцевої ради в зв'язку з утворенням військової адміністрації, то доцільним є введення зміни до законодавства із залученням до військових адміністрацій представників місцевих органів самоврядування.

Список використаних джерел:

1. № 9/2020 Актуальні Питання Правового Регулювання URL: http://www.lsej.org.ua/9_2020/
2. 6 (2023): Аналітично-порівняльне правознавство <http://journal-app.uzhnu.edu>.
3. ЗАКОН УКРАЇНИ Про національну безпеку України. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 31, ст.241.
4. ЗАКОН УКРАЇНИ Про правовий режим воєнного стану. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 28, ст.250.

УДК 341.171

ОХРИМЕНКО Вікторія,

студентка 4 курсу факультету міжнародної торгівлі та права,

Державний торговельно-економічний університет

м. Київ, Україна

Науковий керівник:

КОРТУКОВА Тамара,

доктор філософії з міжнародного права, доцент,

доцент кафедри міжнародного,

цивільного та комерційного права,

Державний торговельно-економічний університет

м. Київ, Україна

ПРИЄДНАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ДО КОНВЕНЦІЇ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ І ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Конвенція про захист прав людини й основоположних свобод [1] (далі - ЄКПЛ, Конвенція) є одним із основних та значущих міжнародних документів, що гарантує захист громадян держав-підписантів та відтворює у змісті цінності демократії, верховенство права та прав і свобод людини. Варто зазначити, що зміст цінностей ЄКПЛ прямо відображає цінності Європейського Союзу (далі - ЄС, Євросоюз), що окреслені у ст. 2 Договору про Європейський Союз, а саме: повагу до людської гідності, свободи, демократії, рівності, верховенства права та повагу до прав людини [2]. Зокрема, це доводить, що обидва документи опосередковують свою діяльність та ставлять у пріоритет охорону та гарантію прав і свобод людини, тому на нашу думку, збіг основного – цінностей, є не випадковим.

Дискусійним залишається питання приєднання ЄС до ЄКПЛ, оскільки на практиці, активних дій для отримання реального результату – внесення ЄКПЛ до системи законодавства ЄС, на жаль, спостерігається мало. Відсутність достатніх теоретичних розробок та не до кінця вивчене питання приєднання ЄС до ЄКПЛ висвітлюється у працях таких науковців, як С. Б. Цебенко, та інших і потребує наукового дослідження. Однак, на нашу думку, міжнародна правова наука не стоїть на місці, і питання сучасного бачення вищезазначеного стає метою різних досліджень, зокрема, і нашого.

Аналіз доктрини та міжнародних договорів доводить, що приєднання ЄС до ЄКПЛ є обов'язковим кроком та законодавчою вимогою, оскільки п. 2 ст. 6 Договору про Європейський Союз тлумачить, що Союз приєднується до Європейської Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Це приєднання не впливає на повноваження Союзу, визначені Договорами [2], що також було окреслене в Лісабонському договорі у 2007 р. Проте згідно з

положеннями ЄКПЛ підписантами міжнародного договору можуть бути лише держави, оскільки саме вони є членами Ради Європи. Втім, п. 2. ст. 59 ЄКПЛ (в редакції Протоколу № 14) передбачає можливість приєднання Європейського Союзу до Конвенції [3, С. 597]. Стає зрозуміло, що для кроку підписання Конвенції відкриті всі двері, крім того, всі держави-члени ЄС є підписантами міжнародного договору, однак причина затягування процесу приєднання Євросоюзу, як неповторного та автентичного об'єднання, до ЄКПЛ на сьогодні чітко не зрозуміла.

Втім, окреслена вище теза наштовхує на такий висновок. 18 грудня 2014 року Суд ЄС видав документ «OPINION 2/13 OF THE COURT» [4], де визнав, що сукупність прав людини, гарантованих ЄКПЛ, складає систему принципів права, які він поважає і застосовує у своїй практиці на засадах комплементарності. Проте у висновку Суд зазначив виклики, які окреслюють неможливість приєднання: несумісність проекту Угоди, а також відсутність правових підстав для приєднання. Угода про приєднання ЄС до ЄКПЛ не сумісна зі статтею 6(2) ДЄС або з Протоколом (№ 8), що стосується статті 6 (2) Договору про ЄС про приєднання Союзу до ЄКПЛ, тому, що: 1) може негативно вплинути на специфічні характеристики та автономію права ЄС, оскільки не забезпечує узгодження між статтею 53 ЄКПЛ та статтею 53 Хартії - не запобігає ризику підриву принципу взаємної довіри держав-членів відповідно до права ЄС та не містить положень щодо взаємозв'язку між механізмом, встановленим Протоколом № 16, та процедурою попереднього рішення, передбаченою статтею 267 Договору про заснування Європейського Союзу; 2) може вплинути на статтю 344 ДФЄС, оскільки не виключає можливості передачі на розгляд ЄСПЛ спорів між державами-членами або між державами-членами та ЄС щодо застосування ЄСПЛ у межах сфери дії *ratione materiae* права ЄС; 3) не встановлює умов функціонування механізму співвідповідача та процедуру попереднього залучення Суду ЄС, що дозволяє зберегти специфічні характеристики ЄС та права ЄС; 4) не враховує специфічні особливості права ЄС щодо судового розгляду актів, дій або бездіяльності з боку ЄС у питаннях СЗППБ, оскільки доручає судовий розгляд деяких з цих актів, дій або бездіяльності винятково органу, що не є членом ЄС. Але у 2020 році ЄС відновив переговори з Радою Європи [4], оскільки ЄКПЛ представляє все, за що виступають Рада Європи та ЄС. Відновлення цих вирішальних переговорів - це потужний сигнал про прихильність двох організацій і держав-членів фундаментальним цінностям, які вони несуть.

Отже, Європейська система захисту прав людини є однією з найефективніших регіональних систем захисту та характеризується дуалізмом механізмів управління. Це помітно у функціонуванні двох судових інституцій: Європейського суду з прав людини (в рамках Ради Європи) та Суду ЄС (в рамках ЄС). Це є результатом існування ключових інструментів, які регулюють перелік прав людини та механізми їх захисту: Договору про ЄС та ЄКПЛ. Таким чином, можна стверджувати, що на виконання закріпленого у

Лісабонському договору приєднання ЄС до ЄКПЛ потенційно зміцнив би загальний захист прав людини в просторі ЄС. Проте необхідним є розроблення ґрунтовних механізмів задля належного забезпечення функціонування ЄКПЛ у ЄС.

Список використаних джерел:

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : Конвенція Ради Європи від 04.11.1950 р. : станом на 1 серп. 2021 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 16.05.2024).

2. Консолідовані версії Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу з протоколами та деклараціями : Договір Європ. Союзу від 07.02.1992 р. : станом на 25 берез. 1957 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06#Text (дата звернення: 16.05.2024).

3. Цебенко С. Б. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод і протоколи до неї. Юридичний науковий електронний журнал. 2022. № 8. С. 596–598. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-8/135> (дата звернення: 16.05.2024).

4. EUR-Lex - 62013CV0002 - OPINION 2/13 OF THE COURT (Full Court) – URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:62013CV0002> (дата звернення: 16.05.2024).

5. The Council of Europe: The EU's accession to the European Convention on Human Rights: Joint statement on behalf of the Council of Europe and the European Commission - Portal - www.coe.int. Portal. URL: https://search.coe.int/directorate_of_communications/Pages/result_details.aspx?Objec tId=09000016809fbd51 (date of access: 16.05.2024).

УДК: 349.2

ПИЖИК Андрій,

аспірант ПЗВО «Київський міжнародний університет»

м. Київ, Україна

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ПРАЦІВНИКІВ ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Протягом минулих двох століть суспільство пережило кілька повноцінних промислових революцій, які спричинили значні зміни у виробництві, соціально-економічній устрої, а також у законодавчому регулюванні прав працівників.

Так само і зараз відбувається цифрова трансформація, яка вже вплинула на діяльність компаній, а також змушує законодавця вносити зміни до існуючих нормативно-правових актів та створювати нові закони, щоб забезпечити рівні права працівників.

Яскравим прикладом того, як Україна підтримує права працівників у зв'язку з розвитком сучасних технологій, є внесення змін до статті 60 Кодексу законів про працю. Цю статтю було розширено поняттями «надомна робота» (ст. 60-1 КЗпП) та «дистанційна робота» (ст. 60-2 КЗпП) [1]. Внесення таких змін дозволило великій кількості роботодавців шукати працівників серед людей, які не хочуть покидати домівки або інше комфортне місце заради роботи в офісі, але при цьому бажають бути найманими працівниками і працювати за трудовим договором.

При цьому, деякі іноземні психологи звертають увагу на існування негативних факторів появи нових форм організації праці. Є велика різниця між тим, коли працівник має змогу самостійно обирати форму зайнятості, і тим, коли роботодавець змушує працівників переходити, наприклад, на дистанційну форму роботи задля скорочення витрат на утримання офісних приміщень тощо. Так, дослідження групи китайських науковців на чолі з вченою Bin Wang присвячені проблемам соціальної підтримки, яка стала актуальною під час пандемії COVID-19. Вчені переконують, що саме така підтримка найбільше впливає на результативність праці. Але згадані дослідники у своїй роботі наголошують, що нові форми організації праці також мають позитивні аспекти. Наприклад, розвиток самодисципліни або зниження рівня конфліктних ситуацій на робочому місці [2].

З огляду на умови праці, нові форми організації робочого процесу часто вимагають від працівників набагато більшого залучення, ніж класичні форми роботи, які зазвичай обмежуються робочими годинами на робочому місці. Сучасні технології приносять із собою новий підхід до управління підприємствами, який може вимагати цілодобового залучення працівника до виконання своїх робочих функцій.

Наприклад, інтернет-покупці мають доступ до інтернет-магазинів цілий рік та 24 години на день. Роботодавець може вимагати від працівника обробки таких замовлень поза робочим графіком або навіть на вихідних. Саме тому потрібно наголошувати на необхідності дотримання рівних прав працівників незалежно від обраної ними форми організації праці.

Відповідно до статті 50 КЗпП нормальна тривалість робочого тижня для працівника має складати 40 годин. Реальний робочий час можна визначити як час, протягом якого працівники виконують трудові функції, розпорядження роботодавця та не можуть займатися власними справами. Сучасні технології дозволяють працівникам автоматично вести облік робочого часу, але при цьому роботодавець може внести обмеження до такої автоматизації і, наприклад, заборонити обліковувати понаднормові години праці. Це може бути порушенням прав працівників.

Також слід зауважити, що розвиток нових комунікаційних та інформаційних технологій призвів до створення системи повномасштабного соціального моніторингу особистості. Повага до приватного життя може бути порушена у фірмах, які мають електронні та комп'ютерні засоби стеження за своїми працівниками не тільки на підприємстві, а й при дистанційній роботі, наприклад, шляхом відеозапису працівників через веб-камеру робочого комп'ютера, що є розповсюдженою практикою в зарубіжних ІТ-компаніях. Компанії мають надавати змогу працівникам відмовитись від такого моніторингу, адже він може розмивати межі особистого і робочого часу та порушувати право на захист персональних даних.

Не можна обійти увагою ще одну важливу зміну в забезпеченні прав працівників останнім часом. Україна впевнено тримає шлях до цифровізації та зменшення бюрократичного тиску. Так, паперові трудові книжки, які роками були єдиним способом довести робочий стаж, нарешті поступаються електронним трудовим книжкам. Зараз передбачено запровадження обліку трудової діяльності працівника в електронній формі, а також законодавче регулювання питання автоматичного призначення пенсії за віком через особистий електронний кабінет на веб-порталі електронних послуг Пенсійного фонду України. Це позитивно впливає на забезпечення прав працівників, адже раніше саме невідача паперової трудової книжки могла бути засобом тиску на працівника з боку роботодавця.

Отже, можна стверджувати, що сучасні технології значно впливають на забезпечення прав працівників, сприяючи розвитку нових форм організації праці, зменшенню кількості паперових документів, а також збільшенню комфорту працівників на робочому місці. Але потрібно розуміти, що разом з позитивними змінами виникають нові виклики, зокрема, необхідність дотримання стандартів робочого часу та проблеми розділення приватного життя та роботи вдома. Тому ці питання викликають потребу у постійному вдосконаленні законодавства про працю.

Список використаних джерел:

1. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (дата звернення: 05.05.2024).
2. Bin Wang, Yukun Liu, Jing Qian, Sharon K. Parker Achieving Effective Remote Working during the COVID-19 Pandemic: A work design perspective. International Association of Applied Psychology. 2020. URL: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/33230359/>

УДК 340.12

ПОДСЕВАЛОВА Наталія,

бакалавр права, юрисконсульт ТОВ «УКРФІНСТАНДАРТ»,

м. Київ, Україна

Науковий керівник:

ЗАГРІШЕВА Надія,

кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри права,

ВНЗ «Київський університет ринкових відносин»,

м. Київ, Україна

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ КРАЇН АРАБСЬКОГО СХОДУ

Система права країн Арабського Сходу, хоч і зазнала впливу цінностей західної правової системи, все ж продовжує існувати на релігійному фундаменті, беручи до уваги лише окремі цінності інших країн світу, що не суперечать усталеним традиціям ісламської культури. Глобалізаційні процеси світової системи права все ж не оминули і консервативні принципи ісламського права, зокрема прогресом у захисті прав людини стала прийнята у 2008 році Арабська Хартія прав людини, яка значно сприяє гуманізації та лібералізації суспільства в цілому, захисту найуразливіших верств населення. Арабські країни, зокрема Саудівська Аравія, починають дедалі активніше розвивати туризм, наслідувати світовий досвід, яскравим прикладом чого є розширення прав жінок та надання їм самостійності та незалежності.

Реформування існуючих правових, політичних, економічних та соціальних інституцій шляхом співпраці з іноземними інвесторами, юристами та спеціалістами багатьох інших галузей дозволяє впроваджувати інноваційні технології, диверсифікувати існуючі ризики та здійснювати кардинальні зміни й навіть трансформацію усталених норм і практик [1]. Принцип демократизації у більшості конституцій країн Арабського Сходу прямо передбачений та закріплений. Конституційний суд на сьогодні бере за основу світові стандарти прав людини. Великий вплив на розвиток демократичного суспільства та глобалізацію процесів права, зокрема, має монархічна система правління багатьох країн Арабського Сходу. Проте на сучасному етапі спостерігається співіснування світових та ісламських норм права, які не є взаємовиключними та застосовуються паралельно, виходячи з предмету правовідносин. Арабські країни широко використовують обидві системи права: ісламську та світову загалом, включаючи ті правові норми, що не суперечать нормам Шаріату та культурним особливостям регіону [2]. Арабський регіон є потужним центром із великим потенціалом можливостей, розвиток якого залежить від рівня безпеки населення, встановлення соціальних гарантій, економічної та політичної складових країн, їх обороноздатності та здатності забезпечувати мир та недоторканість кордонів і благоустрій своєї країни [3]. Незважаючи на складну

ситуацію в окремих регіонах, глобалізація правових систем поступово відбувається. Невизначеність змісту та форми ісламського права є однією із головних складностей. Керуючись лише основними нормами Шаріату, можна підібрати норму права до будь-якої конкретної правової ситуації, що варта уваги та імплементації у європейську правову систему [4].

Ефективним механізмом глобалізації системи права є її діджиталізація. Юридичні боти / штучний інтелект завдяки запрограмованим механізмам пошуку інформації спрощують отримання даних, що стосуються стандартних питань чи задач, аналізу та пошуку можливих варіантів рішень на заданому рівні без участі третіх осіб, створюють шаблони типових документів. Технологія блокчейну відображає будь-які зміни інформації, що стають відомими всім учасникам платформи. Тому це та технологія збереження інформації, яку неможливо підробити. Україна однією з перших запустила пілот земельного кадастру на блокчейні, а державний аукціон СЕТАМ провів на блокчейні угод на сім мільярдів гривень. На блокчейн платформах можливо фіксувати права інтелектуальної власності, укладати бізнес угоди, проводити аукціони, вчиняти нотаріальні дії, а також заключати так звані смарт контракти – це угоди, що укладаються та змінюються без участі третьої сторони – юриста, адже на блокчейн платформі відсутня потреба у засвідченні дійсності угоди та внесення її до відповідного реєстру (це проводиться системою автоматично) [5].

Отже, глобалізація правової системи країн Арабського Сходу відбувається поступово, шляхом імплементації світового досвіду, зокрема європейського права. Застосування новітніх технологій також сприятиме підвищенню безпеки даних, зменшенню фальсифікації, економії часу, пришвидшенню процесів документообігу, розвитку смарт угод, що полегшить не лише правові процеси, а й бізнес-процеси. Також діджиталізація забезпечить можливість ефективнішого обміну досвідом та підвищення кваліфікації юристів усіх регіонів світу.

Список використаних джерел:

1. ПЕТРЕНКО А. Г. Справжня та сучасна Саудівська Аравія від 03 серпня 2023р. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3743768-naperedodni-zustrici-v-dziddi-aka-sogodnisna-saudivska-aravia.html>
2. ГРИШКО Л. М. Верховенство права, законність, конституційність та демократизація в монархіях арабського сходу: сучасний стан та перспективи. ISSN 2075-1834, Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Право». Випуск 35, 2023 Journal of V.N. Karazin Kharkiv National University. Series: "Law". Issue 35, 2023
3. ПОДСЄВАЛОВА Н. Г. Наук. керівник, к.ю.н., доц. ЗАГРІШЕВА Н. В. Арабський Схід. гострі питання сучасності, 2021 рік [текст].
4. ПОДСЄВАЛОВА Н. Г. Наук.керівник, к.ю.н., доц. ЗАГРІШЕВА Н. В. Система права країн Арабського Сходу, 2020 рік [текст]
5. Нестор ДУБНЕВИЧ. Блокчейн у праві. URL: <https://osvita.diiia.gov.ua/>

УДК 34.9

ПРИМАК Юлія,

*Державний торговельно-економічний університет
м. Київ, Україна*

ЗАХИСТ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Право інтелектуальної власності - це право особи на результати інтелектуальної, творчої діяльності та інші об'єкти, визначені чинним законодавством України. Ніхто не може бути позбавлений цього права чи обмежений в його здійсненні, крім випадків, встановлених законом [1, С. 228]. Конституція України захищає права на творчість та інтелектуальну власність незалежно від обставин. Громадянам гарантується свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності. Кожен громадянин має право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності; ніхто не може використовувати або поширювати їх без його згоди, за винятками, встановленими законом [2]. Проблеми захисту прав інтелектуальної власності в Україні включають незаконне використання, крадіжки, підробки об'єктів інтелектуальної власності, тривалі судові процеси і недовіру до медіації, недостатнє усвідомлення громадськістю важливості захисту інтелектуальної власності, піратство та низьку ефективність міжнародної співпраці для запобігання порушенням прав [3, С. 253].

У випадку введення воєнного стану, як це сталося за Указом Президента України № 64/2022 від 24 лютого 2022 року, права і свободи громадян можуть бути тимчасово обмежені для забезпечення національної безпеки [4]. Проте це не означає відміни конституційних гарантій інтелектуальної власності. За умови боротьби зі збройною агресією надважливим є розвиток оборонної сфери. Він охоплює не лише створення нових видів зброї, але й розробку комп'ютерних програм, необхідних для оборонної діяльності. Однак на рівні з цим, важливим аспектом є розвиток духовності суспільства, що включає створення художніх творів, музики, написання патріотичних пісень, які спрямовані на підтримку морального духу та патріотичного настрою в умовах війни. Такий підхід сприяє зміцненню моральних цінностей і відчуттю єдності серед населення. Тому важливо зберігати і захищати права та інтереси творців і власників інтелектуальної власності незалежно від обставин. Військові дії на певних територіях країни можуть ускладнити реалізацію права на захист результатів інтелектуальної, творчої діяльності, тому сьогодні актуальним є питання використання способів альтернативного вирішення суперечок і конфліктів, що виникають у сфері права інтелектуальної власності.

Альтернативне вирішення спору у сфері інтелектуальної власності – це система способів захисту прав інтелектуальної власності, що ґрунтуються на

договірних засадах та спрямовані на вирішення спору чи врегулювання конфлікту щодо прав на результати інтелектуальної, творчої діяльності. До способів альтернативного вирішення спору відносять медіацію, врегулювання спору за участю судді, переговори, арбітраж, укладання мирової угоди тощо [5, С.117]. Перевагами альтернативного вирішення суперечки як способу захисту прав інтелектуальної власності в умовах воєнного стану є: гнучкість, універсальність, менша фінансова та емоційна затратність. Рішення, прийняте за допомогою одного зі способів альтернативного вирішення спору, задовольнить обидві сторони, отже, виконання такого рішення забезпечать самі сторони конфлікту. Недоліками захисту прав інтелектуальної власності за допомогою альтернативного вирішення спору є використання їх задля затягування процесу та відстрочення понесення відповідальності, а також договірний характер рішень, чим може скористатись недобросовісна сторона конфлікту.

Отже, можемо зробити висновок, що законодавство про права інтелектуальної власності потребує уваги та вдосконалення в Україні. Це передбачає не лише запозичення кращих практик інших країн, але й створення ефективних правових механізмів захисту, підвищення правової свідомості громадян та підтримку інновацій. Лише таким чином Україна зможе забезпечити ефективний захист прав інтелектуальної власності, уникнути комерційних порушень та запобігти економічній шкоді.

Список використаних джерел:

1. Щодо конституційних гарантій права інтелектуальної власності в сучасній Україні/
https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/20629/1/OPLG_2022_P227-232.pdf
2. Конституція України - Розділ II / права, свободи та обов'язки людини і громадянина / <https://www.president.gov.ua/ua/documents/constitution/konstituciya-ukrayini-rozdil-ii>
3. Захист права інтелектуальної власності в сучасних умовах (Стрельник В. В., Калита А. В., Тарасенко А. Ю.) <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/288613/282260>
4. Указ президента України №64/2022 / Про введення воєнного стану в Україні/ <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>
5. Медіація як альтернативний спосіб вирішення спорів у сфері інтелектуальної власності (Н. В. Троцюк)/ <https://jrnl.nau.edu.ua/index.php/UV/article/view/11141/14813>

УДК 341.1/8

РОМАНЧЕНКО Світлана,

здобувач вищої освіти спеціальності 293 «Міжнародне право»,

Державний торговельно-економічний університет

м. Київ, Україна

РОЛЬ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА У РЕГУЛЮВАННІ КОНФЛІКТІВ ТА МИРОТВОРЧОМУ ПРОЦЕСІ

Роль міжнародного права у регулюванні конфліктів та миротворчому процесі має глибокі корені, що сягають початку розвитку міжнародних відносин. Визначення міжнародного права пропонуються в залежності від того, якої школи, теорії чи концепції дотримуються автори. Отже, міжнародне право визначається як система юридичних норм, які регулюють міжнародні відносини з метою забезпечення миру, прав людини, співробітництва, а також рішення і правові засоби їх застосування, прийняті повноважними суб'єктами для реалізації спільних інтересів [1, С. 801].

Прогресивне зростання міжнародного права починається у ХХ столітті зі створення міжнародних організацій, які в свою чергу слугували неабияким змінам в системі міжнародного права. Підвалинами таких змін є світові війни, які відбувалися на територіях різних країн, посилення насильства, активне використання зброї проти людства та створення низки впливових диктаторських держав. По завершенню Першої світової війни була створена Ліга Націй. Вона стала першою міжнародною організацією, метою якої було дотримання мирних відносин і запобігання війні. У той час, коли світ потребував відновлення після руйнації, врегулювання всіх конфліктів між державами та запобігання новим конфліктам. Ліга Націй за час своєї діяльності внесла багато коректив в міжнародну систему, одна з яких - норми міжнародного гуманітарного права, що містилися в документах Ліги Націй, стали основою формування галузі міжнародного захисту людини. Ліга сприяла дотриманню прав національних меншин, нею було укладено п'ять спеціальних договорів про захист національних меншин з Польщею, Румунією, Сербо-Хорвато-Словенською державою, Чехословаччиною, Грецією. Ще одним з основних її завдань було вирішення і запобігання новим конфліктам у світі, з яким вона не впоралася, адже нездатна була запобігти Другій світовій війні. Після чого Ліга Націй втратила повністю свою ефективність та довіру до неї [2, С. 336].

Було створено нову міжнародну організацію – Організацію Об'єднаних Націй, що стала наступницею Ліги Націй. У ХХ столітті ООН намагалася бути дієвою організацією в системі міжнародного балансу сил, що відповідала за своєю структурою, функціями та механізмом прийняття рішень існуючій міжнародній політичній ситуації. ООН стала найвагомішою організацією та перебрала на себе повноваження по визначенню, створенню та застосуванню

міжнародного права, тому із середини ХХ ст. ООН визначають, як «міжнародне право об'єднаних націй» [2, С. 348].

Але станом на 2022 рік, і особливо з початком повномасштабної війни росії проти України, яка триває вже більше двох років, можна остаточно зробити висновок, що ООН перетворилася в ту організацію, яка ні на що не здатна, інакше як можна пояснити основні цілі та принципи, які прописано в першому розділі в статті 1 Статуту ООН: «Підтримувати міжнародний мир та безпеку і з цією метою вживати ефективних колективних заходів для запобігання та усунення загрози миру й придушення актів агресії, або інших порушень миру...»; «Розвивати дружні відносини між націями на основі дотримання принципу рівноправності та самовизначення народів...» [3]. Можливо, авторам цього тексту здавалося, що після злочинів нацистської Німеччини жодна країна не захоче досягати своїх цілей за допомогою зброї. Однак важко пригадати хоча б одне десятиліття з 1945 року без збройних конфліктів або холодної війни.

Варто зазначити і про роль та силу у війні росії проти України інших міжнародних організацій. Одна з таких – Рада Безпеки ООН, яка є єдиним органом, який може використовувати збройні сили країн–членкинь ООН у розв'язанні збройних конфліктів. Неабияким абсурдом у цій ситуації є поточний склад Радбезу, у якому головною з постійних членів є країна-терорист. Цей момент з легкістю можна виправити, але члени організації прийняли конкретну позицію, у якій не бажають цього робити. Також не можна обійти увагою Міжнародний комітет червоного хреста (МКЧХ), який потрапив у чималу кількість скандалів, Організацію з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ), Міжнародне агентство з атономної енергії (МАГАТЕ) тощо. Усі ці організації показали себе неспроможними в умовах сучасних викликів, а саме, за порушення росією норм міжнародного права та військової агресії проти України.

Отже, значну увагу потрібно приділити ефективності роботи міжнародних організацій, особливо виконанню ними покладених на них прямих функцій, заради яких вони створювалися. Саме в них має закладатися реалізація найбільш значущих ініціатив у світі. На початку своєї діяльності вони дійсно були потужними та вагомими суб'єктами на світовій арені, враховуючи надані їм повноваження, але за останні роки продемонстрували свою повну неспроможність.

Список використаних джерел:

1. Мартинюк О. В., Гаврилюк С. В. Роль міжнародного права у підтримці загального миру та безпеки. Юридичний науковий електронний журнал. 2022. № 11. С. 801 – 803 URL: <https://r.donnu.edu.ua/bitstream/123456789/2584/1/Стаття%205.pdf>
2. Буткевич О. В. Історія міжнародного права: підручник. – К.: Видавництво Ліра-К, 2022. – 416 с.
3. Статут Організації Об'єднаних Націй. URL: https://unic.un.org/aroundworld/unics/common/documents/publications/uncharter/UN%20Charter_Ukrainian.pdf

УДК 34.01

САЛЮТІНА Єлизавета,

студентка 3 курсу,

ВНЗ "Київський університет ринкових відносин"

м. Київ, Україна

БОРОТЬБА З КОРУПЦІЄЮ ЯК СКЛАДНИК ВСТУПУ ДО ЄС

Україна веде активну боротьбу за вступ до Європейського Союзу, що є стратегічним напрямком для розвитку країни. Цей процес ґрунтується на ряді кроків, реформ та змін, які спрямовані на відповідність європейським стандартам та цінностям, серед яких боротьба з корупцією є одним із ключових завдань. Корупція в Україні - серйозна проблема, яка охоплює різні галузі: економічні, соціальні, політичні складові, впливає на рівень довіри громадян до владних структур, знижує рівень інвестицій, утруднює розвиток бізнесу та створює перешкоди для соціально-економічного прогресу. Це є складною системною проблемою, яка потребує комплексного підходу до вирішення.

Зокрема, в Україні прийнято:

1) Закони України:

- від 14.10.2014 № 1700-VII «Закон України «Про запобігання корупції»;
- від 14.10.2014 № 1698-VII «Про Національне антикорупційне бюро України»;
- від 18.04.2013 №221-VII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо приведення національного законодавства у відповідність із стандартами Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією».

2) Указ Президента України:

- від 05.10.2011 № 964/2011 «Про першочергові заходи з реалізації Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції».

3) Постанови Кабінету Міністрів України:

- від 08.12.2009 № 1422 «Питання запобігання та протидії корупції в органах виконавчої влади»;
- від 16.11.2011 № 1195 «Про затвердження Порядку передачі дарунків, одержаних як подарунки державі, Автономній Республіці Крим, територіальній громаді, державним або комунальним установам чи організаціям».

Крім того, уряд активно залучає міжнародних експертів для розробки та впровадження антикорупційних заходів, що враховують кращі практики та стандарти боротьби з корупцією, прийняті в Європейському союзі.

Посилення заходів у боротьбі з корупцією: Україна приділяє значну увагу реформам у сфері правосуддя, прозорості та відкритості в управлінні, що є важливими компонентами європейських стандартів.

Ефективна боротьба з корупцією як вимога ЄС: Вступ до ЄС передбачає виконання європейських стандартів у боротьбі з корупцією, зокрема, забезпечення прозорості та відкритості у фінансових операціях та управлінні.

Вплив корупції на розвиток країни: Корупція негативно впливає на економічний, соціальний та політичний розвиток України, і виявлення та подолання її стає пріоритетною метою для країни на шляху до інтеграції до ЄС.

Необхідність прозорості та доступності інформації: Виконання європейських стандартів передбачає зобов'язання з утримання повної реєстрації та доступності інформації про фінанси та управління, що є важливим елементом боротьби з корупцією та підвищення довіри громадян до владних структур.

Реформи в Україні для запровадження антикорупційних заходів: Уряд України вживає широкого спектру заходів для боротьби з корупцією, включаючи створення антикорупційних органів, удосконалення законодавства та залучення міжнародних експертів для впровадження найкращих практик з боротьби з корупцією.

Роль громадськості у боротьбі з корупцією: Громадськість відіграє ключову роль у стеженні за дотриманням антикорупційних заходів та сприяє створенню прозорих та ефективних механізмів управління, важливих у запобіганні корупції.

Міжнародна підтримка в боротьбі з корупцією: Україна отримує значну підтримку від міжнародних партнерів у боротьбі з корупцією, включно з фінансовою та технічною допомогою, консультативною підтримкою та обміном досвідом.

Переваги вступу до ЄС у контексті антикорупційних зусиль: Членство в ЄС відкриє перед Україною доступ до великого споживчого ринку, сприятиме впровадженню європейських стандартів у боротьбі з корупцією та забезпечить додаткову міжнародну підтримку у цій сфері.

Список використаних джерел:

1 Маркеева О. Д. Антикорупційна політика в Україні: проблеми та перспективи: веб-сайт. URL <http://sp.niss.gov.ua/content/articles/files/21-1440595448.pdf> (дата звернення: 16.04.2020).

2 Невмержицький Є. В. Корупція в Україні : причини, наслідки, механізми протидії : монографія / Є. В. Невмержицький. 2008. С.368.

3. Концепція подолання корупції в Україні «На шляху до доброчесності» веб-сайт. URL: <http://www.minjust.gov.ua/0/7094> (дата звернення 16.04.2020).

4. Ключков В. Г. Суть та заходи боротьби з корупцією. В. Г. Ключков. Прокуратура. Людина. Держава. 2005. No 7. С. 11–22.

УДК 342.1.25

СМІРНОВ Ілля,

здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня

Навчально-наукового інституту міжнародних відносин та права,

ПЗВО «Київський міжнародний університет»

м. Київ, Україна

ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО РОЗУМІННЯ ЗАКОНОДАВЧОЇ БАЗИ ДЛЯ ЗАХИСТУ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ ТА ГРОМАДЯНИНА УКРАЇНИ

The article is devoted to the study of the main approaches and guarantees to understanding the legislative framework for the protection of human and civil rights and freedoms in Ukraine. The article also examines domestic and international legal mechanisms for the protection of human rights in the context of Ukrainian legislation. The results of the study indicate the need for continuous improvement of the legal system for effective protection of citizens' rights and freedoms.

Ключові слова: права та свободи людини, Конституція, закон.

У сучасному суспільстві захист прав і свобод людини та громадянина є однією з ключових складових демократичного та правового порядку. Україна як суверенна держава, заснована на принципах правової держави та поваги до прав людини, надає великого значення розробці та реалізації ефективної законодавчої бази для захисту цих ціннісних принципів.

Стаття 3 Конституції України закріплює постулат: «Людина, її життя, здоров'я, честь і гідність, недоторканність, безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю». Це чітке формулювання ставить права та гідність кожної людини на передній план у соціумі та відображає основні пріоритети держави. Саме ця стаття Конституції України виступає головним юридичним фундаментом для загального гуманістичного розвитку країни. Вона визначає основи державного устрою, що базуються на повазі до прав людини та гарантує захист її життя, здоров'я, гідності та безпеки [1].

ОБСЄ створило динамічний процес міжнародного нормотворення в області прав людини, що став постійним результатом його діяльності. Одним із нововведень, відмічених у недавніх документах, є визнання торгівлі людьми гуманітарною проблемою, що раніше переважно розглядалась в контексті організованої злочинності. Крім того, «людський вимір» було описано як загальноєвропейський суспільний порядок (*ordre public*), що відображає не лише спільність цінностей, а й активну співпрацю у верховенстві закону та системі правових структур, спираючись на концепцію, засновану на достоїнстві людської особистості [2, с.50].

У рамках цієї бази були прийняті ряд основоположних законів, які регулюють різні аспекти правового статусу особи, включаючи закони про біженців, національні меншини, громадянство, правовий статус іноземців та

осіб без громадянства, а також про свободу пересування та вибору місця проживання. Також були прийняті закони про Конституційний Суд України та Уповноваженого Верховної Ради з прав людини, що сприяло створенню нових органів у державі та введенню нової посади – омбудсмена – Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини [3, С. 86].

Для побудови в Україні демократичної правової соціальної держави велике значення має боротьба з правовим нігілізмом, з правовим інфантилізмом та переосмисленням правосвідомості. Зокрема, необхідно створити систему, що гарантує захист прав людини від держави, забезпечуючи можливість кожній людині позиватися проти держави щодо захисту своїх прав та свобод [4, С. 52].

При ретельному вивченні джерел стає очевидним, що однією з найбільш гострих проблем у суспільстві є поширення підроблених ліків. Для припинення цієї злочинної діяльності, що порушує права людей, необхідно створити міжнародну програму. Необхідно впровадити єдину ініціативу щодо сертифікованих лікарських засобів. Важливо підкреслити, що це серйозна проблема не тільки в нашій країні, але й у глобальному масштабі. Отже, потрібна негайна увага до вирішення цієї проблеми, щоб запобігти порушенню права на здоров'я та життя окремих осіб як в Україні, так і за кордоном.

Право інвалідів на мобільність закріплено як в міжнародному, так і в національному законодавстві. Для захисту своїх прав інваліди звертаються до суду, існує судовий прецедент прийняття таких рішень. У результаті проведеного дослідження було встановлено, що в більшості випадків суд відстоював права інвалідів. Слід зазначити, що вплив закону на громадянські права та свободи може бути обмеженим. Однак ці обмеження, як правило, є вимушеними заходами, спрямованими на забезпечення захисту суспільства і підтримання громадського порядку [5, С. 382].

Як демократична держава, Україна на конституційному рівні гарантує, що навіть під час воєнного стану основні права громадян залишаються недоторканими, зокрема право на життя, рівність та недискримінацію, гідність, особисту недоторканність, житло, юридичну допомогу та судовий захист. Обмеження інших прав можливе лише в рамках Конституції, на визначений термін і в необхідному обсязі. Гарантії прав створюють умови для їх реалізації, формуючи комплексну систему захисту у правовому просторі.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96. (зі змінами і допов.) Відомості Верховної Ради України. 2019. № 38. Ст. 160.
2. Прієшкіна О. В. Трансформація принципів українського конституціоналізму на сучасному етапі: Монографія. За заг. ред. д.ю.н., проф. Степанової Т. В., д.ю.н., проф. Корчової Л. О. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2022. С. 50.
3. Белов Д. М., Белова М. В. Система захисту прав і свобод людини і громадянина: доктринальні та нормативні основи. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». 2022. Вип. 74. С. 85–90.
4. Яцковина В. Міжнародні стандарти у сфері захисту прав людини. Південноукраїнський правничий часопис. № 1-2. 2022. С. 49-53.
5. Проць І. М. Окремі організаційно-правові механізми обмеження основних прав і свобод людини і громадянина за законодавством України. Порівняльно-аналітичне право. 2020. № 1. С. 381-384.

УДК 349.7

СТЕПАНЕНКО Дар'я,

здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня

Навчально-наукового інституту міжнародних відносин та права,

ПЗВО «Київський міжнародний університет»

м. Київ, Україна

ПРОБЛЕМА НЕРОЗПОВСЮДЖЕННЯ ЯДЕРНОЇ ЗБРОЇ У МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ

1 липня 1968 рік стало визначним моментом, коли було відкрито можливість для підписання Договору про нерозповсюдження ядерної зброї. З того часу цей Договір став наріжним каменем у міжнародних зусиллях щодо запобігання поширенню ядерної зброї, її кінцевої ліквідації та підтримки мирного використання ядерної енергії. До цього Договору долучилися 190 країн, що робить його найбільш широко підписаною угодою в історії, що охоплює практично всі кутки світу. Унікальність Договору про нерозповсюдження ядерної зброї полягає в тому, що немає жодної іншої міжнародної угоди, яка ґрунтується на домовленостях між ядерними і неядерними державами [1].

Багатосторонній міжнародний акт розроблений Комітетом з роззброєння ООН з метою завадити розширенню кола держав, що мають ядерну зброю, забезпечити необхідний міжнародний контроль за виконанням державами узятих за умовами Договору зобов'язань щодо обмеження можливості виникнення збройного конфлікту із застосуванням такої зброї; створити широкі можливості для мирного використання атомної енергії [2].

П'ять ядерних держав - Китай, Велика Британія, США, Франція і Росія - виступили з заявою про запобігання ядерній війні та нерозповсюдження ядерної зброї. Держави вважають своєю першочерговою відповідальністю «недопущення війни між державами, що мають ядерну зброю, і зниження стратегічних ризиків» [3]. Занепокоєння щодо безпеки у світі, особливо через існування багатьох ядерних держав, стало ключовим мотивом для підписання Договору про нерозповсюдження ядерної зброї. Визнавалося, що складні відносини між Сполученими Штатами та Радянським Союзом, які виникли під час холодної війни, були крихкими. Перспектива зростання кількості держав з ядерною зброєю викликала серйозні застереження через збільшення загрози помилок, нещасних випадків, неповноважного використання зброї або навіть можливості ескалації конфліктів та ядерних загроз.

Френсіс Томас Айкен - ірландський революціонер і політик [4]. Він був одним з ініціаторів процесу створення Договору про нерозповсюдження ядерної зброї. На той час Айкен був міністром закордонних справ Ірландії. Процес започаткований у 1958 році, і 1968 року Фінляндія була першою державою, яка підписала договір.

Після завершення епохи холодної війни та апартеїду - сегрегації й дискримінації населення за расовою та етнокультурними ознаками [5], в Південній Африці, приєднання до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї стало масовим. У 1992 році Китайська Народна Республіка і Франція, які входили до п'ятірки держав, визнаних договором як обов'язкові до приєднання, остаточно приєдналися до нього. Таким чином, всі п'ять ядерних держав стали учасниками Договору про нерозповсюдження ядерної зброї. Договір був продовжений на невизначений термін 1995 року.

Після розпаду Югославії і Чехословаччини новостворені держави швидко приєдналися до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї. Наприклад, Чорногорія та Східний Тимор підписали цей договір у 2006 та 2003 роках відповідно, майже одразу після проголошення незалежності. На початку 21-го століття (у 2002 році) приєдналася до договору Куба, ставши однією з останніх країн, що зробила цей крок. Також три країни Мікронезії, які мають договір про вільну асоціацію з США, приєдналися до ДНЯЗ у 1995 році, разом із Вануату. Більші країни Південної Америки, такі як Аргентина, Чилі і Бразилія, стали учасниками Договору про нерозповсюдження ядерної зброї у 1995 році. Країни Аравійського півострова, включаючи Саудівську Аравію, Бахрейн, Катар, Кувейт, Об'єднані Арабські Емірати і Оман, приєдналися до договору з 1988 по 1997 рр. Також у 1990-ті роки до договору приєдналися країни Монако і Андорра у 1995-96 роках, М'янма у 1992 році та Гаяна у 1993-му.

Лише три країни вирішили не приєднуватись до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї із самого початку: Індія, яка провела «мирне» ядерне випробування в 1974 році; Пакистан, який провів ядерні випробування слідом за Індією у 1998 році; й Ізраїль, який ані підтвердив, ані спростував наявність у нього ядерної зброї [6].

Стаття Х.1 Договору про нерозповсюдження ядерної зброї: «Кожний Учасник цього Договору в порядку здійснення свого державного суверенітету має право вийти з Договору, якщо він вирішить, що пов'язані зі змістом цього Договору виняткові обставини поставили під загрозу найвищі інтереси його країни. Про такий вихід він повідомляє за три місяці всіх Учасників Договору і Раду Безпеки Організації Об'єднаних Націй. У такому повідомленні має міститися заява про виняткові обставини, які він розглядає як такі, що поставили під загрозу його найвищі інтереси» [7].

Країни-члени НАТО стверджують, що в разі загрози "загальної війни" договір перестає бути обов'язковим, що дає можливість державам-учасницям вийти з нього без попереднього повідомлення. Цей аргумент служить підтримкою стратегії спільного використання ядерної зброї НАТО, але викликає обурення через певний аспект договору. Він базується на формулюванні з преамбули договору «необхідність докласти всіх зусиль для запобігання небезпеці такої війни» [7]. За цим аргументом стоїть твердження, що якщо договір не може виконати своїх функцій у вирішальний момент,

забороняючи загальну війну, то він втрачає свою юридичну обов'язковість. Однак багато країн не приймають цей аргумент.

Північна Корея викликала значне обурення своїми діями, що стосуються використання вищезгаданого положення договору. У 1993 році Північна Корея повідомила про свій вихід із Договору про нерозповсюдження ядерної зброї. Проте через 89 днів Північна Корея досягла угоди зі Сполученими Штатами, що передбачала заморожування її ядерної програми в межах Рамкової угоди та "підвішування" свого повідомлення про відкликання. У жовтні 2002 року США звинуватили Північну Корею у порушенні Рамкової угоди через проведення секретної програми зі збагачення урану і призупинили відвантаження мазуту відповідно до цієї угоди. У відповідь Північна Корея вислала інспекторів МАГАТЕ, вимкнула обладнання МАГАТЕ, а з 10 січня 2003 року оголосила, що припиняє призупинення попереднього повідомлення про вихід із Договору про нерозповсюдження ядерної зброї. Північна Корея стверджувала, що для виходу з Договору про нерозповсюдження ядерної зброї достатньо лише повідомлення за один день, оскільки воно було подане за 89 днів до цього. Проте Рада керівників МАГАТЕ відхилила цю інтерпретацію. Більшість країн висловили думку, що для повідомлення про відкликання потрібні ще три місяці, а деякі країни з сумнівом ставилися до повідомлення Північної Кореї, стверджуючи, що вони стикалися з "надзвичайними подіями" або слідували "вищим інтересам" у відповідності до вимог договору. Спільна заява від 19 вересня 2005 року після четвертого раунду шестисторонніх переговорів закликала Північну Корею "повернутися" до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї, при цьому визнавши, що її повідомлення про відкликання не має юридичної сили.

Отже, ми можемо зробити висновок, що Договір про нерозповсюдження ядерної зброї є важливим інструментом у забезпеченні світової безпеки. Незважаючи на успіх Договору, існують держави, які вибрали не приєднуватися до нього, що створює потенційні ризики для світової безпеки.

Список використаних джерел:

1. <https://www.nato.int/docu/review/uk/articles/2018/06/29/dogovoru-pro-nerozpovsyudyoennya-yaderno-zbro-pyatdesyat-kriza-seredn-ogo-vku/index.html>
2. https://uk.wikipedia.org/wiki/Договір_про_нерозповсюдження_ядерної_зброї
3. https://lb.ua/world/2022/01/03/502319_kitay_velika_britaniya_ssha_fran_tsiya.html
4. https://en.wikipedia.org/wiki/Frank_Aiken
5. <https://vue.gov.ua/Апартеїд>
6. <https://www.nato.int/docu/review/uk/articles/2018/06/29/dogovoru-pro-nerozpovsyudyoennya-yaderno-zbro-pyatdesyat-kriza-seredn-ogo-vku/index.html#:~:text=Лише%20три%20країни%20вирішили%20не,наявність%20у%20нього%20ядерної%20зброї.>
7. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_098#Text

УДК 341.018

STUDENNIKOV Mykhailo,

*1-st year student, Faculty of International Trade and Law,
State University of Trade and Economics,
Kyiv, Ukraine*

IMPACT OF PRIVATE MILITARY COMPANIES ON REGIONAL SECURITY AND ARMED CONFLICTS

While the phenomenon of PMCs is not new, the last three decades have seen a significant increase in the outsourcing of military and security functions to private actors. The role of PMCs can range widely, from ensuring the physical protection of infrastructure abroad or the close protection of VIPs to performing critical combat tasks such as special operations [1]. Private military and security companies (PMSCs) are private business entities that provide military and/or security services, irrespective of how they describe themselves. Military and security services include, in particular, armed guarding and protection of persons and objects, such as convoys, buildings and other places; maintenance and operation of weapons systems; prisoner detention; and advice to or training of local forces and security personnel [2].

Summarizing what different scholars have explored regarding the origins of the rise of the private industry of military and security services, it may be affirmed that three main factors led to the consolidation of PMSCs by the end of the XX century. First, **the downsizing of the defense sector**: a reduced budget and the need to make the state more cost-efficient encouraged the assistance of the private sector to fulfill the tasks that the security sector was not able to do efficiently anymore but that were still required.

Second, **the reduction of military personnel**: a reduced budget of the defense sector together with the tendency to discontinue conscripted armies obliged the military institutions to cutback men and women that were not indispensable, and when more personnel was required in specific or extraordinary circumstances, the private sector became the perfect ally to provide the needed human resources. These available human resources turned out to be, in many occasions, the same men and women that used to belong to formal military institutions.

Third, **the high salaries offered by the private sector**: those men and women, who were left aside by the public security sector of many governments, found in the private industry the perfect possibility to get back into the business for which they were trained. At the same time, well-trained and talented personnel began to be offered better salaries in the private sector. This offer gave them an incentive to drop out from public military institutions and to enlist with private providers of military and security services. In this sense, armies had to rely once again in private companies to get a hold of the well-trained personnel who they did not have any more in their ranks [3, p. 223-224].

The rise of the privatized military industry suggests that government agencies are no longer the exclusive mechanism for executing foreign and military policy. In effect, PMFs provide a neoliberal “third way” in the military sphere. This new variable could affect the civil-military balance and result in new means to evade public policy restrictions [4, p 220].

Russia is unusual among strong states with highly professionalized militaries in its use of PMCs, because Moscow continues to tolerate PMCs operating from its territory that are not legally registered or controlled (and that are referred to frequently as being technically unconstitutional). The Wagner Group is not the only Russian PMC. But Wagner and its predecessors stand out because of the detailed reporting available about their involvement in so many significant events for Russian diplomacy and war: earlier in Nigeria and possibly Iraq, then in Ukraine and Syria, and now in Sudan and the CAR. The Russian state has frequently used Wagner and its predecessors in the same ways that other rational states use PMCs: to save costs, to avoid military conscript casualties, and for reasons of plausible deniability [5, p. 198].

Conclusion: Private Military and Security Companies are changing the modern style of military, they are more flexible, well-trained and supplied. PMSCs are able to have a big influence on regional or particular state's politics, as they are frequently hired by governments for security purposes or even to take part in some conflicts. Also, more powerful states like Russia can use PMCs to destabilize regions or otherwise support one of the opponent sides of the revolution like Russia did in Libya in 2018. So we have to put more legislation frames on PMSCs and regulate its activities else ways they will surely try to control ours.

References:

1. The Business of War – Growing risks from Private Military Companies. 31 August 2023. 9 p. URL: <https://www.consilium.europa.eu/media/66700/private-military-companies-final-31-august.pdf> (date of access: 23.05.2024).
2. Private military and security companies (PMSCs). How does law protect in war?. URL: https://casebook.icrc.org/a_to_z/glossary/private-military-and-security-companies-pmscs. (date of access: 23.05.2024).
3. Macías A. The Impact of PMSC on the Role of Today’s Military. *Revista OPERA*. 2012. No. 12. P. 221–238. URL: <https://www.redalyc.org/pdf/675/67530270011.pdf>. (date of access: 23.05.2024).
4. Singer P. W. Corporate Warriors: The Rise of the Privatized Military Industry and Its Ramifications for International Security. *International Security*. 2002. Vol. 26, no. 3. P. 186–220. URL: <https://doi.org/10.1162/016228801753399763> (date of access: 23.05.2024).
5. Marten K. Russia’s use of semi-state security forces: the case of the Wagner Group. *Post-Soviet Affairs*. 2019. Vol. 35, no. 3. P. 181–204. URL: <https://doi.org/10.1080/1060586x.2019.1591142> (date of access: 23.05.2024).

УДК 343.222.1

ТРУФАНОВА Діана,

здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня

Навчально-наукового інституту міжнародних відносин та права

ПЗВО «Київський міжнародний університет»

м. Київ, Україна

ПОНЯТТЯ ВИНИ ЯК ЕЛЕМЕНТ ЗМІСТУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Установивши місце вини в структурі кримінальних правопорушень, можна зупинитися на теоріях провини. Психологічні та нормативні теорії є найважливішими для розвитку онтології. У LKIF існує відмінність між Proposition і Propositional_Attitude [2]. Намір є підкласом Propositional_Attitude, і є навіть коментар, який стверджує, що намір пов'язаний з mens rea у кримінальному праві. Нормативний підхід не є чітко класифікованим в онтології LKIF, але відповідно до систематизації онтології [1] нормативні елементи належать до класу Evaluative Proposition, підкласу Proposition.

Згідно з цією теорією, лише психічні, внутрішні стани окреслюють межі винуватості протиправного діяння. Поняття провини зводиться до наміру, знання та свідомості. Необережна чи недбала поведінка виходить за межі моделі, тому кримінальне правопорушення не має місця або винний не може нести відповідальність [3]. У теорії Флетчера провини є позитивним поняттям: в голові актора має бути якесь почуття. Переходячи до наступного принципу, провини стає негативним поняттям – якщо немає виправдань, суб'єкт визнається відповідальним [3].

Через зазначені недоліки описової провини німецькі вчені визнали за необхідне звинуватити правопорушника у недотриманні закону. Основа для визначення того, хто заслуговує на звинувачення, змінилася від почуття до судження про те, чи прийнятий ризик був абстрактно розумним [5]. Правопорушник карається за неухважність до обставин власних дій, за легковажність і недбалість [3].

Винність у вчиненні правопорушення реалізується через поняття винуватості, про яку щойно писалося, тому можна сказати, що правопорушення і вина нерозривно пов'язані між собою, що підтверджується структурою складу правопорушення, до якого традиційно входять чотири елементи - об'єкт, суб'єкт, об'єктивна і суб'єктивна сторони.

Звертаємо увагу на те, що хоча законодавець ототожнює вину насамперед з умислом і необережністю, статті Загальної та Особливої частин КК України дозволяють вказати перелік психічних процесів, які впливають на кваліфікацію у відповідних випадках: мотиви, стимули, цілі, емоції, добровільність, відсутність добровільності - вимушеність, несподіванка.

У науці кримінального права можна виділити три підходи до того, які з перерахованих психічних компонентів складають поняття вини. На сьогодні переважає точка зору, згідно з якою вина є лише однією з ряду ознак суб'єктивної сторони кримінального правопорушення, до складу яких відносимо також факультативні ознаки - мотив, мету, а іноді й почуття.

Слід зазначити, що сам поділ вини, мотивів і цілей викликаний об'єктивними потребами теорії кримінального права. Однак поділ суб'єктивної сторони на обов'язкову ознаку - вину і факультативну - мотиви і цілі, є умовним, виходячи з формальних положень. Провина, мотиви і цілі нерозривно пов'язані. Правильна кваліфікація кримінального правопорушення та диференціація покарання неможливі без співвідношення мотивів і цілей з іншими обов'язковими ознаками елементів складу.

Важливо, що емоції та афекти, накладаючи певне забарвлення на інтелектуально-вольові процеси, що відбуваються в психіці винного, характеризують суб'єктивну сторону діяння, а не особу правопорушника, оскільки вони можуть бути не властиві його звичній поведінці. Також вказується на штучність поділу психологічних характеристик на знаки та технічні прийоми.

Те саме можна сказати про раптовість, вимушеність і добровільність. Тому їх слід визнати факультативними ознаками суб'єктивної сторони кримінального правопорушення.

У сучасній теорії кримінального права співіснують дві точки зору щодо кількості ознак, які необхідно встановити у кримінальній справі залежно від конструкції об'єктивної сторони. Перший передбачає, що лише усвідомлення суспільної небезпеки та характеру своїх дій є необхідним і достатнім для встановлення у формальних структурах. Другий також вимагає доведення факту бажання вчинити діяння. У статті стверджується, що формула, яка додатково включає бажання вчинити дію, має низьку практичну цінність.

На основі аналізу точок зору різних авторів, а також узагальнення судової практики можна зробити висновок, що виключення протиправності з формули умисної вини інколи призводить до винесення обвинувальних вироків об'єктивно неправосудних.

Слід зазначити, що теорія кримінального права для цих справ допускає використання поняття «помилка в протиправності». Однак наукових досліджень щодо помилки та її відповідності конкретним випадкам мало, і вони часто висловлюють діаметрально протилежні думки. Стверджується, що презумпцію знання кримінального права не слід застосовувати, якщо мова йде про некримінальні правопорушення, оскільки така форма побудови статті передбачає зменшення знання заборони.

Важливе значення в понятті вини мають також такі елементи, як форма і ступінь вини. Форми вини в кримінальному законі визначені як сукупність певних ознак свідомості та волі особи, яка вчиняє суспільно небезпечне діяння.

Сукупність таких ознак виражає психічне ставлення особи до вчинку та його наслідків. Чинне кримінальне законодавство виділяє дві форми вини – умисел і необережність [4, С. 24]. У теорії кримінального права переважає точка зору, згідно з якою, якщо доведено, що винний діяв з прямим умислом, то він несе відповідальність за змістом і спрямованістю умислу, а якщо з непрямим умислом, то він несе відповідальність за змістом і спрямованістю умислу відповідно до шкідливих наслідків, які фактично настали. А також, що замах на кримінальне правопорушення можливий лише з прямим умислом.

При прямому умислі особа бажає настання суспільно небезпечних наслідків, а при непрямому – не бажає, а свідомо припускається їх настання. Бажання означає, що людина діє цілеспрямовано в напрямку досягнення тих суспільно небезпечних наслідків, досягнення яких вона поставила собі за мету [3, С. 53]. А. В. Гребенюк, обґрунтовуючи самостійне існування подвійної форми вини на рівні умислу та необережності, стверджує, що дії, вчинені з подвійною формою вини, мають складний склад об'єктивної сторони: завжди мають місце віддалені суспільно небезпечні наслідки, тяжкість яких є значно вищою порівняно з наслідками найближчого характеру, а наслідки найближчого характеру дають новий поштовх розвитку причинного зв'язку та сприяють настанню більш тяжких суспільно небезпечних наслідків [5, С. 137]. Проте в теорії кримінального права та правозастосовчій практиці немає єдності щодо так званої змішаної форми вини [4, С. 97].

Лише щодо менш ніж десяти складів (вбивство, заподіяння шкоди здоров'ю, крадіжка та деякі особливі щодо перерахованих вище складів), а також відповідних кваліфікуючих ознак інших складів є можливість розмежувати прямі та непрямі наміри. На підставі аналізу судової практики у справах про вбивства та ушкодження здоров'я навіть до них не завжди застосовуються правила кваліфікації відповідальності залежно від виду умислу та про неможливість непрямого замаху.

Список використаних джерел:

1. Вереша Р. В. Поняття вини як елемент змісту кримінального права України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. ; Київ. нац. унт імені Тараса Шевченка. Київ, 2004. 20 с.
2. Кудрявцев В. Н. Мотиви злочинної поведінки. Юридична психологія. 2012. № 4. С. 2-7.
3. Науковопрактичний коментар Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 року / За ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. Київ : Каннон, А.С.К., 2002. 874 с.
4. Чернишова Н. В. Кримінальне право України: Загальна частина : підручник. Київ : Атіка, 2003. С. 119.
5. Шевченко Є. В. До питання змісту і співвідношення понять «змішана», «подвійна» і «складна форма вини» в кримінальному праві. Проблеми законності. 2011. No 115. URL: <http://cyberleninka.ru/article/n/kvoprosusoderzhaniyaisootnosheniyaonyatiysmeshanayadvoynayaislozhnayafornavinyvugolovnomprave1>

УДК 347.440

ХОРВАТОВА Оксана,

кандидат юридичних наук, доцент

докторант кафедри цивільно-правової політики,

права інтелектуальної власності та інновацій

Національного юридичного університету

імені Ярослава Мудрого

м. Київ, Україна

ORCID 0000-0002-1467-3797

Researcher ID KIB-5117-2024

ЗНАЧЕННЯ ДОВГОСТРОКОВОГО ДОГОВОРУ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ ДЛЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Позитивний соціально-економічний стан суспільства відноситься до найважливіших складових розвитку будь-якої держави, адже саме від соціально-економічних показників залежить сьогодення та майбутнє. Одним із важливих показників соціально-економічного розвитку є демографія, оскільки демографічні зміни безпосередньо впливають, наприклад, на кількість працюючих, рівень безробіття, кількість пенсіонерів та осіб, що потребують державної соціальної допомоги. Слід зазначити, що від співвідношення кількості працюючих до осіб, що отримують державні соціальні допомоги, залежить кількість сплачених податків, а отже, й якість та грошовий розмір соціальної допомоги, зокрема державної пенсії. Чим більша в державі частка працюючого населення, тим більшим є наповнення державного бюджету у вигляді сплачених податків, зборів та інших обов'язкових платежів, і тим більшою стає можливість держави надавати соціальну допомогу та здійснювати пенсійне забезпечення відповідних категорій населення.

Демографічні показники сьогодні прямо та безпосередньо формують майбутнє України. Внаслідок повномасштабного вторгнення рф 24 лютого 2022 року з держави виїхало понад 10 мільйонів громадян [1]. З часом частина з них повернулась, проте за офіційними даними ООН станом на 15 лютого 2024 року в світі зафіксовано 6479700 осіб - громадян України - шукачів притулку від війни, з яких лише в державах Європи знаходиться 6004100 громадян України та 475600 громадян в інших державах світу. Зазначимо, що до моменту повномасштабного вторгнення (станом на 01.02.2022 р.) в Україні проживало 41130400 осіб [2].

Наступний показник позитивного соціально-економічного розвитку та благополуччя держави - рівень народжуваності. За даними Міністерства Юстиції України в 2023 році Україні народилося 187387 тисяч маленьких українців (для порівняння у 2010 році народилось 497689 дітей [3]), за 13 років народжуваність скоротилась в 2,7 рази. Замала кількість народжених дітей

сьогодні стане великою проблемою в майбутньому. Натомість останні три десятиліття кількість осіб похилого віку то зростає, то зменшується. А це означає, що потреба у державному фінансуванні пенсійних виплат нікуди не зникає, оскільки станом на 1 січня 2024 року кількість пенсіонерів в Україні становить 10516000 осіб, водночас на початку минулого 2023 року було зареєстровано 10687000 пенсіонерів [4].

Ще однією проблемою, що насувається шаленими темпами, є зростання кількості осіб з інвалідністю через війну. Якщо у 2021 році в Україні налічувалось 2,7 мільйонів осіб з інвалідністю, то за 18 місяців війни їх кількість збільшилась на 300000 осіб [5]. Пояснюється це чисельними фактами травмування, пораненнями на фронті, мінно-вибуховими травмами як у військових, так і в цивільного населення. Понад 50 тисяч громадян сьогодні потребують протезування однієї чи кількох кінцівок [6].

З огляду на описані проблеми, актуальним та надійним способом забезпечення свого майбутнього в старості, в тому числі й соціального захисту, має нарешті стати третій рівень пенсійної системи – недержавне пенсійне забезпечення, де одним із інститутів є довгостроковий договір страхування життя та пенсійного забезпечення. Серед численних правових та фінансово-економічних переваг довгострокового договору страхування життя для кожного громадянина виділимо такі: довгостроковість - відповідно до п. 14.1.52 ст. 14 Податкового кодексу України договір довгострокового страхування життя укладається терміном на п'ять і більше років [7]; передбачає страхову виплату одноразово або у вигляді ануїтету, якщо застрахована особа дожила до закінчення терміну дії договору страхування чи події, передбаченої у договорі страхування, або досягла віку, визначеного договором; забезпечує соціальний захист у вигляді страхування здоров'я у випадках, прямо передбачених конкретною програмою та Правилами страхування; передбачає гарантований інвестиційний бонус та можливість покриття інфляції.

Список використаних джерел:

1. Ukraine Refugee Situation. Operational Data Portal. URL: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine> (дата звернення: 22.02.2024)
2. Населення України. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. <https://index.minfin.com.ua/ua/reference/people/> (дата звернення: 22.02.2024)
3. Міністерство Юстиції України. Офіційний сайт. URL: <https://minjust.gov.ua/news/ministry/v-ukraini-narodilosya-ponad-187-tisyach-nemovlyat-u-2023-rotsi>
4. Скільки пенсіонерів в Україні – статистика на початок 2024 року. Факти. Суспільство. 19.01.2024. <https://fakty.com.ua/ua/ukraine/suspilstvo/20240129-v-ukrayini-skorotylasya-kilkist-pensioneriv-skilky-lyudej-otrymuyut-pensiyi-ta-rozmiry-vyplat/>
5. Жолнович О. І. В Україні налічується 3 мільйони людей з інвалідністю. УкрІнформ. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3763345-v-ukraini-nalicyetsa-3-miljoni-ludej-z-invalidnistu-zolnovic.html?fbclid=IwAR10hQsNP_wKrm3BgQBjHmsChSlRirnvSMHxw5gnkpiwERS71xYrQT0Yaxg
6. In Ukraine, Amputations Already Evoke Scale of World War I. The Wall Street Journal. URL: <https://www.wsj.com/articles/in-ukraine-a-surge-in-amputations-reveals-the-human-cost-of-russias-war-d0bca320>
7. Податковий кодекс України: Закон України № 2755-VI від 2 грудня 2010 року // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, № 13-14, № 15-16, № 17, С.112.

УДК 347.91

ЯКОВЛЕВ Олександр,

магістр права, аспірант,

ПЗВО «Київський міжнародний університет»,

заступник начальника

Відділу судового захисту інтересів Банку

Юридичного департаменту АТ «УНІВЕРСАЛ БАНК»

м. Київ, Україна

ОБОВ'ЯЗОК ДОБРОСОВІСНОСТІ УЧАСНИКІВ ЦИВІЛЬНОГО, ГОСПОДАРСЬКОГО ТА АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ РИЗИКІВ

Анотація. У наукових тезах розкривається сутність застосування обов'язку добросовісності у різних сферах судочинства: цивільному, господарському та адміністративному, а також досліджуються виклики і перспективи його виконання в умовах глобальних ризиків.

Постановка проблеми. Добросовісність у юридичному контексті визначається як обов'язок діяти чесно, без упередження і відповідно до закону, не зловживаючи наданими правами. Цей термін часто асоціюється з "доброю вірою" і охоплює широкий спектр юридичної поведінки.

Обов'язок добросовісності закріплено у багатьох правових системах і є ключовим принципом та компонентом в процесі регулювання суспільних відносин. Він забезпечує те, що сторони не будуть використовувати правову систему або процесуальні норми для особистої вигоди на шкоду іншій стороні або справедливості процесу.

Однією з основних проблем добросовісності, зокрема й в умовах глобальних ризиків, є відсутність універсального та чіткого законодавчого визначення поняття добросовісності як в розрізі кожної окремої галузі процесуального законодавства, так і в процесуальному законодавстві в цілому, що в свою чергу ускладнює її застосування і тлумачення в конкретних правових процесуальних ситуаціях. Юридична невизначеність може призвести до різних інтерпретацій зловживань учасниками цивільного, господарського та адміністративного судочинства їх процесуальними правами, а отже, й утрудненню та/або унеможливленню прийняття судами об'єктивних та неупереджених судових рішень.

Іншою проблемою є потенціал для маніпуляцій і певних зловживань з боку учасників цивільного, господарського та адміністративного судочинства, які можуть використовувати принцип добросовісності для блокування або затягування судових процедур під виглядом захисту своїх прав, що в свою чергу є зловживанням цими учасниками своїми процесуальними правами.

Основний матеріал дослідження. Проблема зловживання правом відома

ще з часів римського права, оскільки ще в стародавньому Римі існував принцип «*Bona fides*» (лат. «чесні засоби», «добрі послуги», «сумлінність»), який у свою чергу мав важливе значення та виражав добросовісність поведінки [1].

Принцип добросовісності є одним із загальних засад цивільного права, що визначено у п.6 ч.1 ст. 3 Цивільного кодексу України [2].

З іншого боку, принцип добросовісності – це загальноправовий принцип, який передбачає необхідність сумлінної та чесної поведінки суб'єктів при виконанні своїх юридичних обов'язків і здійсненні своїх суб'єктивних прав, зокрема й процесуальних. Складовими цього принципу в судочинстві є: заборона зловживання процесуальними правами та вимога добросовісного виконання процесуальних обов'язків, що прямо передбачено в Цивільному процесуальному кодексі України (надалі за текстом – ЦПК України) [3], Господарському процесуальному кодексі України (надалі за текстом – ГПК України) [4] та Кодексі адміністративного судочинства України (надалі за текстом – КАС України) [5], а саме в п.11) ч.3 ст. 2 ЦПК України, п.11) ч.3 ст. 2 ГПК України, п.5) ч.2 ст. 2 та п.9) ч.3 ст. 2 КАС України, крім того, статтею 44 ЦПК України, статтею 43 ГПК України та статтями 44 та 45 КАС України.

Водночас завданням цивільного, господарського та адміністративного судочинства є справедливий, неупереджений та своєчасний розгляд і вирішення судових справ з метою ефективного захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів учасників такого судочинства.

Будь-які зловживання правами, у тому числі й процесуальні, є перш за все протилежністю основоположним принципам добросовісності, справедливості та розумності, а отже, зловживання процесуальними правами – це недобросовісні та/або несправедливі та/або нерозумні дії та/або бездіяльність учасників цивільного, господарського та адміністративного судочинства при здійсненні ними їх суб'єктивних процесуальних прав та/або обов'язків.

Аналізуючи вище сказане, резюмуємо, що порушення принципу добросовісності учасниками цивільного, господарського та адміністративного судочинства слугує зловживанню процесуальними правами такими учасниками, які в свою чергу ускладнюють та/або унеможливають належний розгляд судових спорів у судах всіх інстанції та форм судочинства, а отже, й захисту прав людини і громадянина.

Обов'язок добросовісності в контексті глобальних ризиків. Сучасна глобалізація навколишнього світу призводить до зростання числа глобальних ризиків, які впливають на різні сфери життя, включаючи правосуддя.

Україна, так само як і інші країни, стикається з викликами, пов'язаними з глобальними ризиками, які можуть вплинути на цивільне, господарське та адміністративне судочинство. У зв'язку з цим, обов'язок добросовісності учасників цих процесів стає критично важливим.

Глобальні ризики включають, але не обмежуються, військовими діями та/або війною (в тому числі неоголошеною), терористичними загрозами, екологічними кризами, фінансовими кризами та пандеміями тощо. Ці ризики

можуть мати серйозний вплив на суспільство та всі сфери його життя, зокрема й на судову систему, створюючи певний тиск на учасників цивільного, господарського та адміністративного судочинства.

Наприклад, військові дії можуть призвести до збільшення судових справ у судах, пов'язаних з банкрутством та спорами між бізнесом, або пов'язаних із відшкодуванням шкоди, завданої військовими діями. Терористичні акти можуть вимагати швидкого та ефективного реагування судових органів для забезпечення безпеки громадян та захисту прав людини. Пандемія може спровокувати значний приріст судових справ, пов'язаних зі спірними питаннями, як-от відшкодування шкоди та порушення договірних зобов'язань.

Таким чином, обов'язок добросовісності учасників цивільного, господарського та адміністративного судочинства набуває особливого значення в умовах глобальних ризиків, оскільки забезпечення ефективного функціонування судової системи в таких умовах глобальних ризиків вимагає від учасників судочинства свідомого реагування на сучасні виклики та прийняття заходів для зменшення впливу таких умов на судочинство.

Висновки. Резюмуємо вище викладене: враховуючи принцип добросовісності, учасники цивільного, господарського та адміністративного судочинства мають обов'язок діяти добросовісно із врахуванням глобальних ризиків. Це означає, що такі учасники повинні мати адекватне розуміння сучасних викликів та здатність адаптуватися до них у своїй практиці та поведінці, оскільки порушення обов'язку добросовісності призведе до зловживання учасниками цивільного, господарського та адміністративного судочинства своїх процесуальних прав, що в свою чергу призведе до ускладнення та/або унеможливлення належного розгляду судових спорів у судах всіх інстанції та форм судочинства в умовах глобальних ризиків.

Відсутність універсального та чіткого законодавчого визначення поняття добросовісності ускладнює його впровадження та регулювання в конкретних правових ситуаціях. Таким чином, існує нагальна потреба в законодавчому регулюванні та визначенні спірних питань.

Обов'язок добросовісності є критично важливим для забезпечення справедливості, ефективності та прозорості в цивільному, господарському та адміністративному судочинстві. Хоча існують значні виклики для його виконання, систематичне законодавче удосконалення, професійна освіта і строгий судовий контроль можуть значно підвищити рівень добросовісності в правовій практиці.

Список використаних джерел:

1. Дихта Н. М. Категорія фідучія в Стародавньому Римі: поняття та зміст fides та fiducia. Актуальні проблеми політики : зб. Наук. Пр. 2009. Вип. 37. С. 167-168.

2. Цивільний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. 2003. №№ 40-44. ст. 356. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15/ed20240427#Text>.

3. Цивільний процесуальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. 2004. №№ 40-41, 42. ст. 492. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15/conv#n6037>.

4. Господарський процесуальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. 1992. №№ 6, ст. 56. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12/conv#n1490>.

5. Кодекс адміністративного судочинства України // Відомості Верховної Ради України. 2005. № 35-36, №37, ст. 446 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15/conv#n9495>.

УДК 341.1/8

ЯСЬКО Тетяна,

здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня

Навчально-наукового інституту

міжнародних відносин та права,

ПЗВО «Київський міжнародний університет»

МЕХАНІЗМ ЗАСТОСУВАННЯ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ САНКЦІЙ

Сьогодні застосування міжнародно-правових санкцій передбачає складну мережу взаємодій між державами та міжнародними організаціями. В основі механізму застосування міжнародно-правових санкцій лежить міцна нормативна основа, що ґрунтується на міжнародному праві. Принципи, закладені в Статуті ООН, такі як: суверенна рівність, заборона застосування сили, невтручання та повага до прав людини, формують етичний компас, який керує застосуванням санкцій. Ці принципи забезпечують основу для обґрунтування, впровадження та коригування санкційних заходів, дотримуючись цінностей, закріплених у міжнародній правовій системі.

Нормативна основа також поширюється на обґрунтування санкцій, наголошуючи на принципах необхідності, пропорційності та досягнення законних цілей. Дотримання цих обґрунтувань гарантує, що санкції застосовуються як крайній засіб із заходами, пропорційними тяжкості ймовірного порушення або загрози міжнародному миру та безпеці.

Рада Безпеки Організації Об'єднаних Націй відіграє центральну роль у застосуванні міжнародно-правових санкцій, виступаючи в якості головного органу, якому доручено підтримувати міжнародний мир і безпеку. Юридичні повноваження, що випливають із Розділу VII Статуту ООН, уповноважують РБ ООН вживати заходів, включно з санкціями, для реагування на загрози, порушення миру або акти агресії.

Підхід РБ ООН до санкцій характеризується цільовими режимами, адаптованими до конкретних викликів, можливістю адаптації до мінливих обставин і зобов'язаннями щодо моніторингу, перегляду та підзвітності. Співпраця між РБ ООН і державами-членами, а також залучення регіональних організацій відображає колективний і принциповий підхід до вирішення складних міжнародних викликів.

Механізм застосування міжнародно-правових санкцій функціонує на основі співпраці та взаємодії між державами та міжнародними організаціями. Держави-члени, особливо ті, що входять до РБ ООН, відіграють ключову роль у впровадженні санкційних заходів, перетворенні резолюцій у національне законодавство та застосуванні цільових санкцій. Співпраця між державами та регіональними організаціями, прикладом якої є такі організації, як Європейський Союз, демонструє взаємопов'язаний характер міжнародної системи та цінність багатосторонніх зусиль.

В основі механізму застосування міжнародно-правових санкцій лежить етичний імператив. Санкції, як інструмент, що не підходить для застосування сили, мають застосовуватись відповідно до принципів справедливості та поваги до прав людини. У нормативній базі, що керує застосуванням санкцій, наголошено на захисті цивільних осіб, запобіганні широкомасштабним порушенням прав людини та досягненні законних цілей.

Етичний аспект підкреслює необхідність мінімізації небажаних наслідків і уникнення шкоди вразливим верствам населення. Принципи необхідності та пропорційності служать етичними гарантіями, запобігаючи непропорційному використанню санкцій і зменшуючи ризики загострення гуманітарних криз. Зобов'язання щодо дотримання прав людини підсилює етичне обґрунтування санкцій, гарантуючи, що санкції сприяють захисту основних прав, а не підривають його.

Таким чином, механізм застосування міжнародно-правових санкцій, заснований на колективній волі міжнародної спільноти, є свідченням тривалих зусиль, спрямованих на те, щоб долати складні ситуації на глобальній арені з непохитною відданістю справедливому, безпечному та взаємопов'язаному світу.

ТРАЄКТОРІЯ РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ, УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ РИЗИКІВ

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
міжнародної науково-практичної конференції**

м. Київ, 23-24 травня 2024 року

Українською та англійською мовами

Видається в авторській редакції

Наша адреса:

вул. Березняківська, 26-Б, м. Київ, Україна, 02152
rectorat@kumr.edu.ua

Приймальня ректора: (044)295-66-04

Приймальна комісія: (050)383-01-08 Viber, Telegram
vstup.kumr@gmail.com